436 5

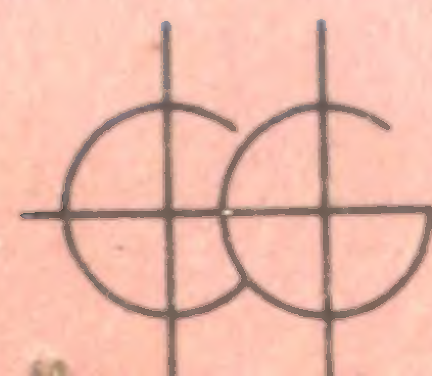

Graham Greene

Al zecelea om
Doctorul Fischer din Geneva

Aproape patru decenii despart aceste două romane ale lui Graham Greene, **Al zecelea om** (1944) şi **Doctorul Fischer din Geneva** (1980).
Intriga primului roman este legată de atmosfera din Franţa în anii ocupaţiei hitleriste. Al doilea este un roman de dragoste dublat de unul „de acţiune", avînd ca fundal Elveţia zilelor noastre şi ca temă lăcomia.
Ambele romane demonstrează excepţionalele calităţi de povestitor şi de moralist ale scriitorului englez.

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

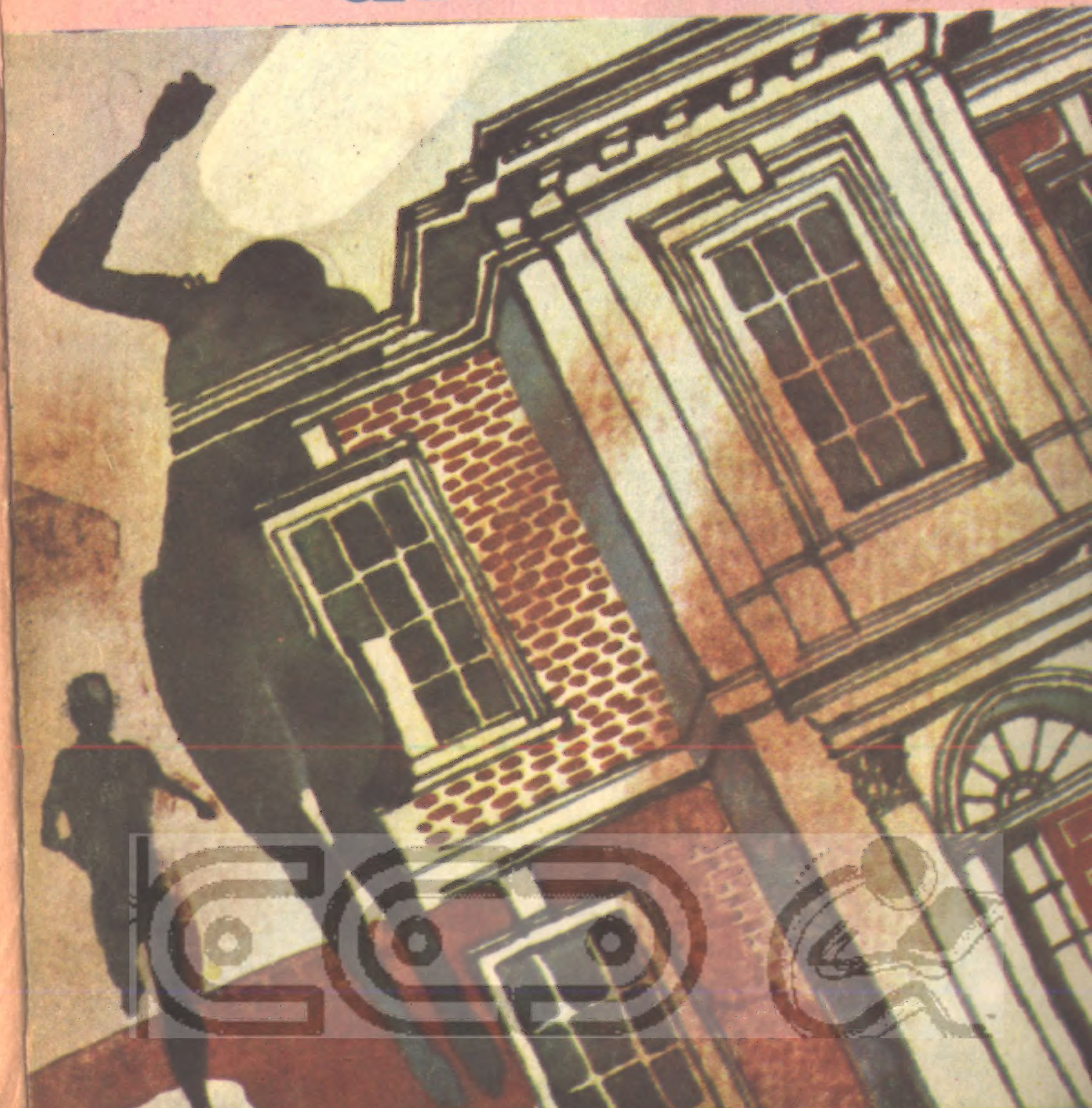

Lei 10,50

GRAHAM GREENE
Al zecelea om
Doctorul Fischer din Geneva
1987

GRAHAM GREENE
Al zecelea om
Doctorul Fischer din Geneva

Colecţia GLOBUS/ Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI DE : ION STATE
Grafica : Nicolae Sârbu. Ilustraţia : Mircea Dumitrescu

GRAHAM GREENE
THE TENTH MAN
DOCTOR FISCHER OF GENEVA OR THE BOMB PARTY

GLOBUS

Graham Greene

Al zecelea om
Doctorul Fischer din Geneva

Traducere de
Petre Solomon

EDITURA UNIVERS

Bucureşti
1987

AL ZECELEA OM

Partea I

1

MAI TOŢI GHICEAU timpul cu ajutorul meselor, care nu erau servite la ore fixe. Se distrau jucînd toată ziua cele mai puerile jocuri, iar la căderea serii adormeau, potrivit unei înţelegeri tacite : nu aşteptau o anumită oră, fiindcă n-aveau cum să stabilească precis timpul — de fapt, fiecare dintre ei îşi avea timpul său. La începutul prizonieratului, cei treizeci şi doi de deţinuţi dispuneau de trei ceasuri în stare bună, plus un deşteptător cumpărat de ocazie, pe care nu te puteai bizui (cel puţin aşa pretindeau posesorii ceasurilor bune). Primele care au dispărut au fost cele două ceasuri-brăţară : posesorii lor au ieşit din celulă într-o dimineaţă, la orele şapte (ceasul deşteptător arăta şapte şi zece), iar peste cîteva ore ceasurile au putut fi văzute la încheieturile mîinilor a doi dintre gardieni.

Rămîneau ceasul deşteptător şi un ceas vechi, de argint, cu lănţug, aparţinînd primarului din Bourge. Ceasul deşteptător era proprietatea unui mecanic de locomotivă, pe nume Pierre. Între cei doi avea să se dezvolte un fel de concurenţă. Fiecare din ei socotea că timpul e proprietatea sa personală, nu şi a

celorlalţi douăzeci şi opt de deţinuţi. Existau astfel două timpuri, pe care şi unul şi celălalt şi-l apărau cu înverşunare. Era o adevărată pasiune, ce-i despărţea de tovarăşii lor, astfel încît la orice oră din zi îi puteai vedea pe amîndoi în acelaşi ungher al enormei barăci de beton ; pînă şi mesele şi le luau împreună.

O dată, primarul uită să-şi învîrtească ceasul : fusese o zi agitată, căci peste noapte auziseră împuşcături din direcţia oraşului, aşa cum auziseră şi în ajunul zilei cînd cei doi deţinuţi cu ceasuri-brăţară fuseseră scoşi din baracă ; în mintea fiecăruia dintre ei cuvîntul „ostatec“ creştea ca un nor greu, căruia vîntul capricios i-ar da forma unor litere.

Închisoarea face să se nască idei bizare în minţile oamenilor. Primarul şi mecanicul de locomotivă deveniră şi mai apropiaţi : ai fi zis că se temeau ca nu cumva nemţii să-i aleagă dinadins pe deţinuţii cu ceasuri, pentru a le fura timpul. Primarul ar fi vrut chiar să le propună tovarăşilor săi de detenţie să ţină ascunse cele două ceasuri pe care le mai aveau, ca să nu rişte să le piardă, dar se întrerupse la mijlocul frazei, dîndu-şi seama că ideea asta ar fi putut trece drept un semn de laşitate.

Dintr-un motiv sau altul, în noaptea aceea primarul uită să-şi învîrtească ceasul. Cînd se trezi, a doua zi dimineaţa, la prima rază de lumină, îşi privi ceasul.

— Ei, cît e ora ? îl întrebă Pierre. Ce zice rabla dumitale ?

Acele, încremenite la unu fără un sfert, arătau ca niște ruine negre, părăginite. Primarul avu sentimentul că trece prin cel mai îngrozitor moment din viața lui, mult mai îngrozitor decît ziua în care fusese ridicat de nemți. Închisoarea nu lasă neatins nici un simț omenesc, iar simțul proporțiilor e primul care cedează. Primarul își roti privirile de la o față la alta, ca și cum ar fi comis un act de trădare : cedase singurul aparat de măsurare exactă a timpului. Îi mulțumi lui Dumnezeu că nu se găsea acolo nici un cetățean din Bourge. Printre deținuți se aflau un frizer din Etain, trei funcționari, un șofer de camion, un zarzavagiu, un debitant de tutun — toți deținuții, cu excepția lui însuși, proveneau din straturi sociale inferioare și deși asta îl făcea să se simtă și mai răspunzător față de soarta lor, își dădea seama că ei puteau fi înșelați mai lesne. La urma urmei, își spunea, poate că-i mai bine așa : e mai bine să creadă că încă mai posedă timpul adevărat, decît să se bizuie pe propria lor capacitate de a ghici și pe un ceas deșteptător rablagit.

Privind lumina cenușie filtrată printre zăbrele, făcu o socoteală rapidă și spuse cu hotărîre în glas :

— E cinci și douăzeci și cinci.

Întîlni însă privirea unuia de care se temea că ar fi putut să-i ghicească înșelătoria : un avocat din Paris, pe nume Chavel, un tip solitar, care încerca din cînd în cînd, cu stîngăcie, să pară uman. Mai toți ceilalți deținuți îl socoteau un soi de ciudățenie, dacă nu chiar o glumă a naturii : un avocat nu-i un om cu care te întîlnești deseori în viață, ci un fel de marionetă, scoasă la anumite ocazii, iar acum își pierduse, oricum, roba neagră.

— Exclus ! zise Pierre. Ce-i cu rabla dumitale ? Eu văd că-i șase fără un sfert.

— Un ceas deșteptător ca al dumitale merge totdeauna prea repede.

Avocatul se amestecă în vorbă, din simplă obișnuință :

— Păi, ieri spuneai că merge prea încet...

Din clipa aceea, primarul simți că-l urăște pe Chavel. El și Chavel erau singurii oameni cu vază din închisoarea aceea. Gîndindu-se că el, unul, nu l-ar fi torpilat niciodată pe Chavel în felul acesta, începu să caute o explicație — vreun motiv ascuns și rușinos. Cu toate că avocatul vorbea rareori și nu avea prieteni, primarul își spunea : „Umblă după popularitate. Își închipuie c-o să ajungă șef în închisoarea asta. Vrea să fie un dictator".

— Ia să ne uităm la rabla dumitale, zise Pierre, dar primarul își purta ceasul la vestă, legat de un lănțug de argint încărcat cu sigilii și monezi, așa că nu putea fi smuls. Primarul putea lesne să sfideze, rîzînd, o asemenea cerere.

Ziua aceea avea să rămînă veșnic întipărită în memoria lui ca una din acele zile negre, pline de spaime teribile, care alcătuiesc calendarul intim al oamenilor : ziua căsătoriei, ziua nașterii primului copil, ziua alegerilor municipale, ziua morții soției... Trebuia neapărat să-și învîrtească ceasul și să potrivească acele la

o cifră plauzibilă, fără să fie văzut de careva ; simțea însă că avocatul parizian nu-l slăbește din ochi nici o clipă. De întors ceasul era foarte simplu — chiar și un ceas care merge trebuie să fie întors ; îl putea întoarce însă doar pe jumătate, urmînd ca mai tîrziu să-l mai răsucească o dată sau de două ori, pe tăcute.

Dar lui Pierre nu-i scăpă mișcarea :

— Ce faci ? îl întrebă el, bănuitor. Doar l-ai mai întors o dată ! Nu cumva s-a stricat rabla ?

— L-am răsucit în neștire, îi răspunse primarul, deși nu fusese niciodată mai treaz la minte.

Îi venea foarte greu să potrivească àcele ceasornicului, care în decurs de peste o jumătate de zi, rămăsese cu vreo cinci ore în urma ceasului lui Pierre. Nici măcar natura nu-i putea veni în ajutor. Closetul se afla în curte — un șir de găleți — și nici un deținut n-avea voie să se ducă singur acolo : pentru a ușura munca gardienilor, trebuiau să formeze un grup de cel puțin șase oameni. Primarul nu putea aștepta pînă la noapte, deoarece în baracă era prea întuneric pentru ca àcele că poată fi văzute. Iată de ce era nevoit să țină în minte socoteala orelor ; de cîte ori se ivea vreun prilej, trebuia să se folosească de el, fără să stea prea mult pe gînduri, pentru a stabili ora, măcar cu aproximație.

Către seară, se iscă o ceartă din pricina unui joc de cărți primitiv, un fel de „Popa Prostu", pe care cîțiva dintre deținuți îl jucau mai tot timpul, cu niște cărți de joc de fabricație proprie. În vreme ce ochii tuturor erau ațintiți asupra jucătorilor, primarul își scoase ceasul și-i potrivi la repezeală àcele.

— Cît e ora ? îl întrebă avocatul.

Primarul tresări, de parcă ar fi fost surprins în boxa martorilor de o întrebare neobișnuită : avocatul îl privea cu expresia aceea nefericită și încordată pe care o avea de obicei, expresia unui om lipsit de orice imagini din trecut, capabile să-i slujească drept reazim într-un prezent tragic.

— Cinci și douăzeci și cinci.

— Credeam că-i mai mult.

— E ora *mea*, îi răspunse primarul, înțepat. Era într-adevăr ora *lui* : de aici înainte nu mai putea admite nici o posibilitate de a greși — ora trebuia să fie exactă, pentru că o inventase chiar el.

2

Louis Chavel n-avea să înțeleagă niciodată de ce îl ura primarul. Era clar că acesta îl ura ; avocatul văzuse de prea multe ori în tribunale expresia urii pe fețele martorilor sau ale acuzaților, ca să poată nutri vreun dubiu ! Acum, cînd devenise el însuși un pușcăriaș, i se părea cu neputință să se adapteze la noua perspectivă, iar încercările de a se apropia de tovarășii săi dădeau greș din pricină că soco-

tea oarecum firească detenția lor — mai devreme ori mai tîrziu tot ar fi ajuns la pușcărie pentru vreun furt, vreo fraudă sau vreun viol —, în timp ce el fusese închis din greșeală. Primarul ar fi trebuit în mod logic să-i fie aliat : admitea că nici pentru primar detenția nu era un lucru firesc, deși își amintea de un proces judecat în provincie, un caz de delapidare în care fusese implicat și un primar. Dar, spre uimirea lui, primarul din Bourge răspundea cu vădită antipatie la avansurile-i stîngace.

Ceilalți se purtau bine, ba chiar erau prietenoși cu el : îi răspundeau cînd le vorbea, deși singurul subiect de conversație la care putea să se aștepte din partea lor se învîrtea în jurul unor formule de politețe. După un timp, i se păru îngrozitor să audă asemenea formule pînă și într-o închisoare : îi spuneau „bună ziua“ sau „noapte bună“ așa cum i-ar fi spus dacă l-ar fi întîlnit pe stradă, în drumul lui spre tribunal. Numai că erau cu toții închiși într-o magazie de beton, lungă de treizeci și cinci de picioare și lată de șaptesprezece.

Vreme de peste o săptămînă, se strădui din răsputeri să se poarte ca un deținut „normal“ și izbuti chiar să se facă acceptat la jocurile de cărți, dar renunță grabnic, dîndu-și seama că mizele îl depășeau. N-ar fi avut nimic împotrivă să piardă bani, însă puținele bancnote pe care i se îngăduise să le ia cu el în închisoare depășeau puterile financiare ale tovarășilor săi, tot astfel cum mizele acestora le depășeau pe ale sale. Ei puteau să joace de pildă pe o pereche de ciorapi, în care caz cel ce pierdea era nevoit să-și vîre picioarele goale în pantofi, așteptînd revanșa, dar avocatul se temea să-și piardă atributele de om cu stare și cu un anumit rang social. Renunță așadar la jocul de cărți cu toate că de fapt avusese noroc — cîștigase o haină cu cîțiva nasturi lipsă. Ceva mai tîrziu, pe întuneric, i-o restituise posesorului ei, ceea ce îi atrăsese disprețul tuturor : nu era un sportiv ! Totuși nu-l condamnau : la ce altceva te puteai aștepta din partea unui avocat ?

Celula lor era mai aglomerată decît orice oraș, iar Chavel își dădea tot mai mult seama cît de singur te poți simți într-un oraș. Își spunea că războiul se apropie de sfîrșit — cineva trebuia să iasă învingător pînă la urmă ! — așa că nici nu-i mai păsa cine anume va învinge, totul era să se termine odată ! Era un ostatec, își spunea, uitînd că uneori ostatecii erau împușcați. Moartea celor doi tovarăși îl zgudui doar o clipă : se simțea prea părăsit și nefericit ca să-și dea seama că ar putea să fie el însuși scos din celula aceea aglomerată. Într-o mulțime te puteai simți nu numai singur, ci și la adăpost.

La un moment dat, dorința de a-și aminti, de a se convinge că exista o viață trecută, din care venise și la care s-ar fi putut întoarce într-o bună zi, deveni prea acută pentru a mai suporta tăcerea. Își schimbă așadar locul în celulă, mutîndu-se lîngă unul dintre funcționari — un tînăr subțiratec și tăcut, pe care

tovarășii săi îl porecliseră, din nu se știe ce pricină, „Janvier" [1]. Să fi fost oare din pricină că unul dintre ei, mai plin de imaginație, văzuse într-însul un boboc tînăr, mușcat de ger ?

— Spune-mi, Janvier, ai călătorit vreodată ? îl întrebă Chavel. Vreau să spun, în Franța ?

În chip caracteristic, avocatul punea întrebări, chiar atunci cînd încerca să stabilească un contact uman — ai fi zis că interoghează un martor.

— N-am fost decît în împrejurimile Parisului, îi răspunse Janvier și, făcînd un efort de imaginație, adăugă : La Fontainbleau. M-am dus acolo într-o vară.

— Cunoști localitatea Brinac ? E pe ruta principală, de la Gara Montparnasse.

— N-am auzit niciodată de ea, îi răspunse tînărul, pe un ton posac, de parcă avocatul l-ar fi învinuit de ceva, și izbucni într-o tuse prelungă și seacă — ai fi zis că se revarsă niște boabe de mazăre într-o tingire.

— Atunci, nu-mi cunoști satul, Saint Jean de Brinac ? E cam la două mile spre est. Acolo mi-e casa.

— Credeam că vii din Paris.

— Lucrez la Paris, zise avocatul. Cînd o să ies la pensie, o să mă retrag la Saint Jean. Tatăl meu mi-a lăsat moștenire casa. O primise el însuși de la tatăl lui.

— Ce era tatăl matale ? îl întrebă Janvier, cu un fel de curiozitate.

---

[1] Ianuarie (fr.).

— Avocat.

— Dar tatăl lui ?

— Tot avocat.

— O fi o meserie bună pentru unii oameni. Mie însă mi se pare cam demodată.

— Dacă-ai avea o bucățică de hîrtie, ți-aș putea desena o schiță a casei și a grădinii.

— N-am, zise Janvier, dar nu te osteni. E casa matale, nu a mea.

Și tuși din nou, cu mîinile osoase proptite pe genunchi. Părea dornic să pună capăt acestei discuții cu un străin pe care nu-l putea ajuta cu nimic. Cu absolut nimic.

Chavel se depărtă. Ajuns lîngă Pierre, se opri și-l întrebă :

— Ai putea să-mi spui cît e ceasul ?

— Cinci fără douăsprezece.

Primarul, care era aproape, mîrîi :

— Iar rămîne în urmă.

— În meseria dumitale, zise Chavel, am impresia că vezi lumea, nu-i așa ?

Vorbele lui aveau bonomia falsă a unui judecător de instrucție care vrea să-l silească pe un martor să se demaște printr-o minciună.

— Da și nu, răspunse Pierre.

— Cunoști cumva o localitate numită Brinac ? E cam la o oră depărtare de Gara Montparnasse.

— N-am fost niciodată pe ruta aia, răspunse Pierre. Eu am treabă doar la Gara de Nord.

— A, da. Atunci, nu cunoști satul Saint Jean...

Se lăsă păgubaș și merse, deznădăjduit, să se așeze cu spatele la peretele rece, de ciment, departe de ceilalți.

În noaptea aceea se auziră pentru a treia oară împușcături : o rafală scurtă de mitralieră, urmată de cîteva împușcături răzlețe și de un zgomot ca explozia unei grenade. Deținuții zăceau întinși pe podea, fără să scoată o vorbă : așteptau, nu dormeau. Nu puteai ști dacă-s stăpîniți de teama unor oameni conștienți de pericol, sau de emoția ce-i cuprinde pe cei ce veghează la căpătîiul unui bolnav, cînd deslușesc primele semne de sănătate în trupul pînă atunci prea liniștit. Chavel zăcea la fel de nemișcat ca și ceilalați : nu-i era teamă căci era prea adînc îngropat în temnița asta, ca să fie descoperit. Primarul își încolăci brațele în jurul ceasului, încercînd în zadar să-i înăbușe tic-tacul vetust și statornic.

3

La orele trei din după-amiaza zilei următoare (potrivit ceasului deșteptător), un ofițer intră în celulă : era primul ofițer pe care-l vedeau în ultimele săptămîni — unul foarte tînăr, a cărui lipsă de experiență se vădea pînă și-n mustața ciuntită de brici, în partea stîngă. Era la fel de stingherit ca un școlar care-și face pentru prima oară intrarea pe o scenă, la împărțirea premiilor. Cu un glas tăios, menit să

dea impresia unei forțe care-i lipsea, le vorbi astfel :

— Aseară au fost omorîți în oraș cîțiva oameni. Aghiotantul guvernatorului militar, un sergent și o fată care mergea cu bicicleta. De fată nu ne pasă. Francezii au dreptul să-și omoare femeile.

Era limpede că-și pregătise cu grijă acest discurs, dar cam exagera cu ironia, iar glasul lui semăna cu acela al unui actor amator : întreaga scenă părea la fel de ireală ca o șaradă.

— Știți pentru ce vă aflați aici, în locul acesta, unde trăiți liniștiți, avînd rații de alimente asigurate, în timp ce oamenii noștri muncesc și luptă, continuă el. Ei bine, acum va trebui să achitați nota de plată pentru hotel. Nu dați vina pe noi, dați vina pe asasinii de un neam cu voi ! Am primit ordin ca unul din zece să fie împușcat. Cîți sînteți la număr în acest lagăr ? Numărați-vă ! porunci ofițerul, cu o voce aspră.

Iar oamenii se supuseră, în silă.

— ...douăzeci și opt, douăzeci și nouă, treizeci...

Știau că ofițerul știa, chiar fără să-i fi numărat. Era doar o părticică din șarada lui, la care nu voia să renunțe.

— Așadar, încheie el, trebuie să alegeți trei dintre voi. Nu ne pasă care anume. Puteți alege singuri. Ceremoniile funebre vor începe la orele șapte ale dimineții de mîine.

Șarada se terminse : pașii ofițerului se depărtau, izbind apăsat asfaltul. Chavel se întrebă

o clipă ce cuvînt fusese obiectul șaradei — „noapte", „fată", sau poate „treizeci"? Mai mult ca sigur însă că era vorba de cuvîntul „ostatec".

Tăcerea domni multă vreme în celulă, pînă cînd un alsacian, pe nume Krogh, spuse:

— Va să zică trebuie să ne oferim voluntari?

— Prostii! îl repezi unul din funcționari, un tip mai în vîrstă, subțirel, cu *pince-nez*. N-o să se ofere nimeni voluntar. Trebuie să tragem la sorți. Și adăugă: Dacă nu cumva credeți că s-ar cuveni să ne luăm după vîrstă, adică bătrînii să iasă primii...

— A, nu! protestă cineva. Ar fi nedrept.

— E legea firii.

— Nici măcar legea firii, zise un altul. Eu am avut un copil, o fetiță care-a murit la vîrsta de cinci ani...

— Trebuie să tragem la sorți, spuse primarul cu hotărîre în glas. E singurul mijloc cinstit.

Și, cu palmele încă lipite peste pîntec, pentru a-și ascunde ceasul, al cărui tic-tac zgomotos se auzea totuși în întreaga baracă, adăugă:

— Doar cei neînsurați. Cei însurați nu trebuie să intre la socoteală. Au răspunderi...

— Ha, ha! izbucni Pierre. Știm noi ce urmărești. De ce să scape ăi însurați? Ei și-au trăit traiul. Matale, firește, ești însurat, nu-i așa?

— Mi-am pierdut soția, îi răspunse primarul. Acum, nu mai sînt însurat. Dar dumneata...

— Sînt însurat, zise Pierre.

Primarul începu să-și dezlege ceasul: faptul că rivalul său era căsătorit, deci în afara pericolului, părea să-i confirme convingerea că el însuși, ca posesor al timpului, era sortit să fie următoarea victimă. Rotindu-și privirea de la un deținut la altul, se opri asupra lui Chavel — poate fiindcă era singurul care purta o vestă, numai bună pentru a prinde de ea un lănțug.

— Domnule Chavel, îi spuse, aș dori să păstrezi acest ceas, în cazul cînd...

— Ați face mai bine să alegeți pe altcineva, îl întrerupse avocatul. Eu nu sînt căsătorit.

Funcționarul mai vîrstnic se amestecă din nou în vorbă:

— Eu sînt căsătorit. Am dreptul să-mi spun cuvîntul. Soluția propusă nu-i deloc bună. Trebuie să tragem cu toții la sorți. Nu va fi pentru ultima oară, așa că închipuiți-vă cum o să arate celula asta dacă o s-avem o clasă privilegiată, gîndiți-vă la cei care-ar rămîne la urmă. Ceilalți ar începe curînd să ne urască, pentru că le-ar fi teamă...

— Are dreptate, zise Pierre.

Primarul își legă din nou ceasul.

— Faceți cum vreți, spuse el. Dar dacă impozitele ar fi fixate după criteriul ăsta...

Și schiță un gest deznădăjduit.

— Cum tragem la sorți? întrebă Krogh.

— Cel mai rapid mijloc ar fi să scoatem niște bilețele dintr-o gheată, propuse Chavel.

— Ce rost are să ne grăbim? întrebă Krogh, disprețuitor. Acesta e ultimul joc al unora din-

tre noi. Mai bine să-l jucăm cu plăcere. Eu zic să dăm cu banul.

— Nu merge, protestă funcționarul. Cînd dai cu banul, șansele nu sînt egale.

— Singurul mijloc e să tragem la sorți, stărui primarul.

Funcționarul pregăti bilețelele, sacrificîndu-și una din scrisorile primite de acasă. O reciti în grabă, pentru ultima oară, apoi o rupse în treizeci de bucățele. Pe trei dintre acestea desenă o cruce cu creionul, după care împături toate bucățelele de hîrtie.

— Krogh are ghetele cele mai mari, zise el.

Azvîrliră pe podea bilețelele și le vîrîră apoi în gheată.

— Le vom scoate pe rînd, în ordine alfabetică, spuse primarul.

— Să începem cu litera Z, propuse Chavel.

Își cam pierduse cumpătul. Simțea nevoia unei băuturi tari. Începu să-și ciupească buza, de care atîrna o pieliță uscată.

— Cum doriți, zise șoferul de camion. E careva înaintea lui Voisin ? Așadar, încep eu...

Și, vîrîndu-și mîna în gheată, scotoci cu grijă, ca și cum s-ar fi gîndit la un anumit bilețel. După ce-l scoase, îl despături și-l privi cu mirare, exclamînd :

— Asta e ! Apoi se așeză la loc și-și scoase din buzunar o țigară, dar cînd o duse la buze, uită să și-o aprindă.

Chavel se simțea copleșit de o bucurie imensă și rușinoasă. Avea sentimentul că era salvat : încă douăzeci și nouă de oameni trebuiau

să mai tragă la sorți, dar nu rămăseseră decît două bilețele marcate. Șansele în favoarea lui crescuseră brusc, de la zece la unu, la paisprezece la unu : zarzavagiul trăsese un bilețel și făcea semne, nu prea entuziaste, că scăpase de pericol. Încă de la bun început devenise limpede că orice manifestare de entuziasm era interzisă : nu-ți puteai bate joc de un condamnat dîndu-ți pe față bucuria...

Din nou o neliniște surdă — nu putea încă fi vorba de spaimă — se cuibări în pieptul lui Chavel. Era ca un fel de strîngere de inimă : se pomeni căscînd, în vreme ce al șaselea deținut scotea un bilețel alb. Dar cînd al zecelea trase și el un bilețel — era vorba de „Janvier“ — avocatul simți un fior de neliniște la gîndul că șansele redeveniseră aceleași ca la început. Unii deținuți scoteau din gheată primul bilețel atins de degetele lor ; alții păreau încredințați că soarta încerca să le impună un anumit bilețel, astfel încît lăsau să cadă înapoi în gheată bilețelul abia scos și alegeau un altul. Timpul trecea cu o incredibilă încetineală, iar individul care purta numele de Voisin ședea rezemat de perete, cu țigara neaprinsă între buze, fără să le dea vreo atenție celorlalți.

Șansele se micșoraseră — unu la opt — cînd funcționarul mai vîrstnic, pe nume Lenôtre, trase al doilea bilețel marcat. Dregîndu-și glasul și potrivindu-și *pince-nez*-ul ca și cum ar fi vrut să se asigure că nu greșește, rosti, cu un zîmbet vag, nedecis :

— A, domnule Voisin, îmi dai voie să-ți țin tovărășie ?

De data asta Chavel nu simți nici o bucurie, cu toate că șansele crescuseră din nou în favoarea lui, ajungînd la covîrșitoarea proporție de cincisprezece la unu : era însă uluit de curajul acestor oameni simpli. Ar fi vrut ca toată povestea asta să ia sfîrșit cît mai grabnic ; întocmai ca la un joc de cărți prelungit peste măsură, ar fi vrut ca unul din parteneri să-i pună capăt, aruncînd cărțile pe masă. Lenôtre, care se așezase lîngă Voisin, cu spatele la perete, întoarse bilețelul pe dos : era un crîmpei dintr-o scrisoare.

— De la nevastă ? îl întrebă Voisin.

— De la fiică-mea, îi răspunse Lenôtre. Scuză-mă.

Și, ducîndu-se la sacul lui de dormit, scoase din el un bloc cu hîrtie de scris. Se așeză apoi din nou lîngă Voisin și începu să scrie, cu grijă, fără grabă — un scris subțire și citeț. Șansele erau din nou de unu la zece. Ele păreau însă să se micșoreze, îndreptîndu-se spre Chavel cu o înspăimîntătoare inevitabilitate : nouă la unu, opt la unu... Ai fi zis că-l arată cu degetul. Deținuții scoteau bilețelele rămase, din ce în ce mai grăbiți și mai nepăsători — Chavel îi suspecta că posedă anumite informații, că știu bine că *el* era cel vizat. Cînd îi veni rîndul să tragă la sorți, mai rămăseseră doar trei bilețele, astfel încît lui Chavel faptul că opțiunile posibile erau atît de puține la număr i se părea monstruos de nedrept. Scoase

un bilețel din gheată, dar, convins că-i fusese anume pregătit de tovarășii săi și că era însemnat cu o cruce, îl aruncă înapoi în gheată și apucă un altul.

— Ai tras cu ochiul, avocatule ! îi strigă unul dintre cei doi, dar celălalt îl liniști, spunîndu-i :

— N-a tras cu ochiul. Acum, are bilețelul marcat.

4

— Vino-ncoace, domnule Chavel, așază-te alături de noi, îl pofti Lenôtre.

Era ca și cum l-ar fi poftit să ia loc la cea mai bună masă, într-un restaurant de lux.

— A, nu, exclamă Chavel, aruncînd bilețelul pe podea. N-am fost niciodată de acord cu tragerea la sorți ! Nu mă puteți sili să mor pentru voi !...

Ceilalți îl priveau cu mirare, dar fără dușmănie. Doar era un „domn". Nu-l judecau după propriile lor criterii : făcea parte dintr-o clasă socială greu de înțeles, iar la început atitudinea lui nu li se păru nici măcar lașă.

— Șezi jos și odihnește-te, îi spuse Krogh. Ai scăpat de griji.

— Nu-mi puteți face așa ceva ! protestă Chavel. E absurd. Nemții n-au să mă accepte. Sînt un om cu stare.

— Hai, domnule Chavel, nu-ți mai pune

atîta la inimă, îi spuse Lenôtre. Dacă n-o fi azi, o să fie mîine...

— Nu-mi puteți face una ca asta ! repetă Chavel.

— Nu noi ți-o facem, zise Krogh.

— Ascultați-mă ! îi imploră avocatul, ridicînd bilețelul, sub privirile ațîțate și înduioșate ale celorlalți. Îi ofer o sută de mii de franci aceluia care va lua acest bilețel.

Își ieșise din fire, literalmente : era ca și cum o ființă calmă, ascunsă undeva în el, ar fi ascultat această propunere absurdă și i-ar fi privit trupul cuprins de o frică rușinoasă.

„E o scenă groazavă !“ îl auzi el pe acest Chavel calm, șoptindu-i în ureche, cu o ironie amuzată. „Dă-i înainte ! Ar fi trebuit să te faci actor, bătrîne ! Nu e prea tîrziu nici acum. Ai o șansă...“

Trecînd cu pași repezi de la un deținut la altul, Chavel îi flutură fiecăruia pe la nas bilețelul, de parcă ar fi fost un prețăluitor la o licitație.

— O sută de mii de franci ! le spunea rugător, iar ei îl priveau cu un soi de milă : era singurul om bogat din mijlocul lor, iar aceasta era o ocazie unică. Neavînd posibilitatea de a face comparații, își spuneau că atitudinea asta o fi pesemne o caracteristică a clasei sale, întocmai cum un pasager care debarcă de pe un pachebot într-un port străin, pentru a lua masa într-un restaurant, judecă odată pentru totdeauna caracterul unei întregi națiuni după

omul de afaceri viclean ce se nimerește la aceeași masă.

— O sută de mii de franci ! repetă el, în timp ce calmul și nerușinatul Chavel din fundul sufletului său îi șoptea : „Începi să devii monoton. De ce te zgîrcești ? De ce nu le oferi tot ce posezi ?“

— Liniștește-te, domnule Chavel, îi spuse Lenôtre. Gîndește-te o clipă : nimeni n-o să-și dea viața pentru niște bani pe care nu-i va putea cheltui cu folos niciodată.

— Vă dau tot ce am, exclamă Chavel cu o voce gîtuită de deznădejde. Banii, pămîntul, casa din Saint Jean de Brinac...

Voisin îl întrerupse, cu iritare :

— Nici unul dintre noi nu vrea să moară, domnule Chavel.

— Liniștește-te, domnule Chavel, repetă și Lenôtre, pe un ton ce i se păru scandalos de suficient istericului avocat.

— Totul ! izbuti să mai îngaime Chavel, cu o voce stinsă.

Începuseră să-și piardă răbdarea. Toleranța e o chestiune de răbdare, răbdarea e o chestiune de nervi, iar nervii lor erau foarte încordați.

— Șezi jos și ține-ți gura ! îl repezi Krogh.

Lenôtre îi făcu însă loc lîngă el, bătînd cu un gest prietenesc podeaua.

„Gata !“ îi șopti Chavel cel calm. „Gata ! N-ai fost prea convingător. Trebuie să te gîndești la altceva...“

Cineva îi vorbi :

— Mai spune-mi. Poate că mă-nvoiesc.
Era Janvier.

5

Nu se așteptase de fapt nici o clipă la o asemenea reacție : nu speranța, ci isteria îi dictase comportamentul, iar acum îi trebui un răgaz destul de lung ca să se convingă că omul nu-și bătea joc de el. Repetă așadar :

— Îți dau tot ce am.

Isteria se coji de pe el ca o bucată de piele, lăsînd în urmă un sentiment de rușine.

— Nu-ți rîde de el ! spuse Lenôtre.

— Nu rîd deloc. Vreau cu adevărat să cumpăr bilețelul.

Se lăsă o liniște adîncă, de parcă nimeni n-ar fi știut ce să mai facă. În ce fel poate cineva să-i predea altuia tot ce posedă ? Se uitau la avocat ca și cum s-ar fi așteptat ca acesta să-și golească buzunarele.

— Îmi vei lua locul ? îl întrebă Chavel pe Janvier.

— Da, răspunse acesta.

— Atunci, la ce ți-ar folosi banii lui ? îl întrebă Krogh, enervat.

— Păi, pot face un testament, nu-i așa ?

Voisin își scoase brusc din gură țigara neaprinsă și o azvîrli pe podea, exclamînd :

— Nu-mi place toată tărășenia asta. De ce nu se pot petrece lucrurile în chip firesc ? Dacă eu și Lenôtre nu putem să ne cumpărăm

viețile *noastre,* de ce să și-o cumpere ăsta pe-a lui ?

— Calmează-te, domnule Voisin, îi spuse Lenôtre.

— Nu e drept, stărui Voisin.

Sentimentele acestuia erau împărtășite de mai toți deținuții : se arătaseră răbdători cu istericalele lui Chavel — la urma urmei, nu e glumă să mori, și nu te poți aștepta din partea unui „domn" să se comporte la fel ca oamenii de rînd. „Domnii" sînt, îndeobște, cam slabi de înger... Dar ceea ce se întîmpla acum era altceva : așa cum spusese Voisin, „nu era drept". Numai Lenôtre privea calm situația : lucrase toată viața în comerț și văzute de pe scaunul lui o mulțime de afaceri în care nu ieșea în cîștig omul cel mai bun.

— Drept ? se amestecă în vorbă Janvier. De ce n-ar fi drept ca eu să fiu lăsat să fac ce poftesc ? Dacă ați fi în stare, v-ați îmbogăți cu toții, dar n-aveți curaj. Pe cînd eu, dacă mi se ivește o șansă, n-o las să-mi scape. Drept ? Păi sigur că-i drept ! O să mor ca un om bogat, iar cine zice că nu-i drept, ducă-se naibii !

Începu iar să tușească — boabele de mazăre se rostogoliră din nou în tingire. Nimeni nu i se mai împotrivi : avea de pe acum manierele unuia care-ar fi stăpîn pe o jumătate din lume. Își schimbau criteriile de parcă ar fi fost niște haltere mutate de pe un umăr pe altul : omul care fusese cîndva bogat aproape că devenise

unul de-al lor, în timp ce capul lui Janvier se și mistuise în negura bogăției.

— Vino-aici, îi porunci Janvier avocatului. Așează-te !

Iar Chavel se supuse — umbla cu spinarea ușor îndoită, parcă rușinat de succesul lui.

— Matale ești avocat, urmă Janvier. Trebuie să așterni totul pe hîrtie, în forma cuvenită. Despre cîți bani e vorba ?

— Vreo trei sute de mii de franci. Nu-ți pot spune precis.

— Dar locul ăla, despre care vorbeai ? Saint Jean...

— Șase pogoane și o casă.

— Proprietate personală ?

— Da.

— Dar la Paris, unde locuiești ? Ai și acolo o casă ?

— Doar un apartament, dar nu-s proprietarul lui.

— Mobilier ?

— Nu, doar niște cărți.

— Stai jos. Să-mi faci — cum îi zice ? — un act de donație.

— Bine. Dar dă-mi o hîrtie.

— Poți folosi carnetul meu, propuse Lenôtre.

Chavel se așeză lîngă Janvier și începu să scrie :

„Subsemnatul Jean-Louis Chavel, avocat, cu domiciliul pe Rue Miromesnil nr. 119, Paris, și în localitatea Saint Jean de Brinac... toate bunurile și acțiunile, banii din contul meu de bancă... întreg mobilierul și averea mea mobilă... proprietatea personală din Saint Jean de Brinac..."

— Am nevoie de doi martori, încheie el, iar Lenôtre se oferi numaidecît, ca de obicei, apropiindu-se de avocat, ca și cum ar fi răspuns la soneria prin care patronul îl chema în biroul lui.

— Nu dumneata ! îl repezi Janvier. Îmi trebuie oameni vii ca martori !

— N-ai vrea dumneata ? îl întrebă Chavel pe primar, cu un aer smerit, de parcă el, nu Lenôtre, ar fi fost un biet funcționar.

— Acesta e un act foarte bizar, zise primarul. Nu știu dacă un om de rangul meu ar trebui să semneze...

— Atunci o să-l semnez eu, spuse Pierre și-și puse iscălitura sub cea a avocatului.

— Ar fi mai bine să găsiți un martor mai demn de încredere, zise primarul. Omul acesta ar declara orice pentru o băutură.

Și se iscăli el însuși, deasupra iscăliturii lui Pierre. În timp ce se apleca, ceilalți putură auzi ticăitul ceasului ascuns în buzunarul lui — anunța puținul timp care mai rămăsese înainte de căderea întunericului.

— Și acum, testamentul, zise Janvier. Treci în el totul — las maică-mi și soră-mi tot ce am, în părți egale.

— Asta e simplu, îl asigură Chavel. Doar cîteva rînduri.

— A, nu ! protestă Janvier. Înșiri din nou bunurile și acțiunile, și banii din bancă, și

proprietatea personală... Ele au să dorească să le arate vecinilor ce fel de om am ajuns.

După ce avocatul așternu pe hîrtie inventarul, Krogh și zarzavagiul își puseră iscăliturile.

— Matale să păstrezi documentele, îl rugă Janvier pe primar. Nemții ar putea să te lase să le expediezi, după ce-au să isprăvească cu mine. Sau, dacă nu, va trebui să le păstrezi pînă la terminarea războiului...

Începu să tușească, rezemîndu-se de perete, cu aerul unui om sleit de puteri. Apoi spuse :

— Sînt un om bogat. Totdeauna am știut c-o s-ajung bogat !

Lumina părăsea treptat încеperea, rostogolindu-se ca un covor de la un capăt la celălalt. Întunericul îl mistui pe Janvier, dar funcționarul așezat lîngă Voisin mai avu destulă lumină ca să poată scrie. În celulă se lăsă o liniște sumbră, isteria luase sfîrșit, și nu mai era nimic de spus. Ceasul de buzunar și ceasul deșteptător ticăiau spre noapte, fiecare în alt ritm, iar Janvier tușea din cînd în cînd.

— Chavel, zise acesta după ce se întunecase de-a binelea. Vorbește-mi despre casa mea !

Era ca și cum l-ar fi chemat pe un servitor, iar Chavel se supuse :

— E cam la două mile depărtare de sat.

— Cîte odăi are ?

— Un salon, biroul meu, sufrageria, cinci dormitoare, odaia unde primesc clienții, firește, o baie, o bucătărie, odaia servitorilor...

— Vorbește-mi despre bucătărie.

— Nu prea știu multe despre bucătărie. Decît că-i o încăpere mare, podită cu piatră. Menajera mea era mulțumită.

— Unde-i acuma dumneaei ?

— Nu mai am nici o menajeră. Cînd a izbucnit războiul, mi-am încuiat casa. Am avut noroc : nemții nu s-au atins de ea.

— Dar grădina ?

— O mică terasă deasupra unei pajiști : terenul e în pantă, așa că se poate vedea întreaga priveliște pînă la rîu, iar dincolo de el, satul Saint Jean...

— Cultivai o sumedenie de legume ?

— Da. Și pomi fructiferi : meri, pruni, aluni. E și o seră.

Continuă să vorbească, atît pentru sine însuși cît și pentru Janvier :

— Cînd intri în grădină, nu vezi casa. E o poartă de lemn și o lungă alee pietruită și curbă, străjuită de pomi și tufișuri. Te pomenești deodată în fața terasei, după care aleea se bifurcă : poteca din stînga duce la clădirile servitorilor, iar cea din dreapta la ușa din față. Maică-mea obișnuia să stea la pîndă, ca să-i observe pe vizitatorii pe care nu voia să-i vadă. Nimeni nu putea să intre în casă fără ca ea să observe. Bunicul meu, pe cînd era tînăr, făcuse tot așa...

— Cît de veche e casa ? îl întrerupse Janvier.

— Două sute douăzeci și trei de ani, îi răspunse avocatul.

— Prea veche. Mi-ar fi plăcut ceva mai modern. Maică-mea suferă de reumatism.

Întunericul îi învăluise demult pe amîndoi, iar acum ultima rază de lumină dispăru de pe tavanul celulei. Oamenii se pregătiră maşinal de somn. Începură să-şi scuture, să-şi lovească şi să-şi îmbrăţişeze pernele, de parc-ar fi fost nişte copii. Filozofii afirmă că trecutul, prezentul şi viitorul există simultan şi nu încape îndoială că, în bezna aceea grea, multe trecuturi prindeau viaţă : un camion urca pe Boulevard Montparnasse, o fată îşi întindea buzele spre a fi sărutate, un consiliu municipal alegea un primar... Iar în minţile celor trei deţinuţi viitorul se înfăţişa la fel de inalterabil ca naşterea — o pistă de zgură lungă de cincizeci de metri şi un zid de cărămidă crăpat şi scorojit.

Acum, cînd criza de isterie îi trecuse, Chavel avea sentimentul că pista aceea simplă era infinit preferabilă drumului lung şi întunecos pe care călca el însuşi.

Partea a II-a

6

UN OM CARE-ŞI spunea Jean-Louis Charlot păşea pe aleea ce ducea spre casa din Saint Jean de Brinac.

Totul era la fel cum îşi amintea, şi totuşi părea să se fi schimbat oarecum, de parcă atît el, cît şi locul îmbătrîniseră, fiecare în alt ritm. Cu patru ani în urmă, închisese casa, dar în vreme ce pentru el timpul rămăsese aproape încremenit, aici timpul gonise înainte. Casa îmbătrînise imperceptibil, de-a lungul cîtorva sute de ani — ani care nu însemnau decît o umbră crescută pe zidurile de cărămidă. Ca o femeie în vîrstă, casa putea să pară tînără, cît nu-i priveai faţa ; acum însă, după patru ani, îşi pierduse aerul tineresc : zbîrciturile răzbăteau prin smalţul ce nu fusese reîmprospătat.

Pietrişul de pe alee era năpădit de buruieni ; un copac se prăbuşise de-a curmezişul aleii şi, cu toate că cineva retezase crengile ca să le folosească pentru foc, trunchiul copacului zăcea încă acolo, dovedind că de multe anotimpuri nici un automobil nu mai ajunsese pînă-n pragul casei. Fiece pas îi era familiar

individului bărbos care se apropia cu băgare de seamă, ca un străin. Se născuse aici : în copilărie se jucase de-a v-ați ascunselea în tufișuri ; adolescent, străbătuse în sus și-n jos aleea umbroasă, purtînd în suflet melancolia și dulceața primei iubiri. Cu vreo zece metri mai încolo va da peste o portiță, dincolo de care începea poteca străjuită de tufe de laur, ce ducea spre grădina bucătăriei.

Nu găsi însă nici o portiță : doar stîlpii ei îi arătară că memoria nu-l înșelase. Pînă și cuiele care țineau balamalele fuseseră scoase cu grijă, spre a fi folosite altundeva, în scopuri mai urgente. Se depărtă de alee : încă nu voia să privească în față casa. Întocmai ca un criminal care se întoarce la locul crimei, sau ca un îndrăgostit care se întoarce la locul despărțirii, mergea cu ocoluri : nu îndrăznea să umble în linie dreaptă și să-și încheie prea repede pelerinajul, căci nu i-ar mai fi rămas nimic de făcut după aceea.

Sera fusese lăsată în paragină ani de zile, deși își amintea că-i spusese bătrînului lucrător să cultive grădina pentru a vinde zarzavaturile la Brinac, indiferent la ce prețuri. Poate că bătrînul murise și nimeni din sat nu luase inițiativa de a-l înlocui cu de la sine putere. Sau poate că nu mai rămăsese nimeni în sat. De pe movila de pămînt de lîngă seră putea vedea biserica urîtă, de cărămidă roșie, a cărei turlă împungea cerul ca un semn de exclamație, încheind o frază pe care n-o putea citi din locul acela.

Văzu apoi că totuși fusese semănat ceva : un petic de pămînt fusese curățat de buruieni, ca să poată crește cartofii, verzele, conopidele. Era ca o grădină oferită unor copii ca s-o cultive : un spațiu ceva mai mare decît un covor. De jur împrejur domnea pustiul. Își aminti de ceea ce fusese pe-aici odinioară — răsadurile de căpșuni, tufele de coacăze și zmeură, ierburile cu mireasma dulce-amăruie. Zidul ce despărțea grădina de cîmpuri se năruise într-un loc, sau poate că vreun hoț își croise drum prin zidul vechi de piatră pentru a ajunge în grădină : dar asta se întîmplase demult, căci peste pietrele căzute crescuseră urzici.

Privi îndelung prin deschizătură pajiștea ce cobora spre rîu și spre lunca lui cu ulmi — o priveliște pe care timpul n-o putuse schimba. Un cămin, obișnuia el să-și spună, e ceva care-ți aparține, dar lucrurile care ți-au aparținut cîndva sînt apăsate de blestemul schimbării. Ceea ce nu fusese al lui rămăsese neschimbat și-l întîmpina acum cu prietenie. Această priveliște nu-i aparținea, nici lui nici altcuiva : era însuși căminul după care tînjise.

Nu mai avea altceva de făcut decît să plece. Dar dacă ar fi plecat, ce altceva ar fi putut face decît să se înece în rîu ? Își pierduse aproape toți banii : după nici o săptămînă de libertate, își dăduse seama că nu era chip să găsească de lucru.

La orele șapte dimineața (șapte și cinci, potrivit ceasului de buzunar al primarului, șapte și două minute, potrivit ceasului deștep-

tător al lui Pierre), nemții veniseră să-i ia pe Voisin, Lenôtre și Janvier. Stînd cu spatele rezemat de perete, se uita la fețele tovarășilor săi, în așteptarea împușcăturilor, cu sufletul copleșit de cea mai cumplită rușine încercată vreodată pînă atunci. Ajunsese să fie, ca și ei, un om fără bani și fără rang, iar ei îl acceptaseră pe negîndite, începînd să-l judece după propriile lor criterii și, firește, să-l condamne. Rușinea pe care-o încerca în clipa asta, cînd pășea ca un cerșetor spre ușa casei, era aproape la fel de adîncă. Fără voia lui, își dăduse seama că-l putea folosi pe Janvier chiar și după moartea acestuia.

Ferestrele goale îl priveau ca ochii unor deținuți înșirați roată sub pereții unei celule. Ridicîndu-și privirea, văzu totul : cercevelele nevopsite, geamurile sparte ale încăperii unde-și avusese cîndva biroul, balustrada terasei, ruptă în două locuri. Privirea i se aținti apoi din nou asupra picioarelor care călcau pe pietriș. Casa i se părea pustie, dar cînd dădu colțul terasei și păși încet spre ușă, văzu aceleași semne mărunte pe care le observase în grădina bucătăriei. Treptele erau curate. Întinse mîna spre sonerie și apăsă pe buton, cu un gest izvorît din deznădejde. Încercase din răsputeri să nu se întoarcă, dar iată-l ajuns în pragul casei.

7

Cînd Jean-Louis Charlot se întorsese la Paris, drapelele bucuriei încă mai fluturau, deși trecuseră cîteva luni de la eliberarea orașului. Căputele ghetelor lui erau încă bune, dar tălpile se subțiaseră ca hîrtia, iar costumul negru, avocățesc, purta urmele multor luni de detenție. În celulele unde fusese închis, avusese impresia că-i îmbrăcat corect, dar acum lumina crudă a soarelui îi pipăia hainele întocmai ca un telal, scoțînd la iveală stofa uzată, nasturii lipsă, murdăria generală. Se consolase oarecum la gîndul că și Parisul era murdar.

Charlot ascundea în buzunar un brici învelit într-o bucată de ziar și o rămășiță de săpun ; mai avea și vreo trei sute de franci. Acte n-avea, avea însă ceva mai bun decît orice act — un bilețel în care nemții trecuseră cu vreun an înainte detaliile incorecte pe care le dăduse, inclusiv numele de Charlot. Ofițerul comandant al închisorii i-l pusese la dispoziție. În Franța, un asemenea document era în momentul acela mult mai prețios decît actele legale, deoarece nici un colaboraționist nu putea să posede un dosar de prizonierat la nemți, autentificat cu fotografii luate din față și din profil. Fața se cam schimbase, de cînd Charlot își lăsase barbă, dar, la o cercetare atentă, rămăsese totuși aceeași. Nemții erau niște arhivari foarte meticuloși : fotografiile pot fi lesne înlocuite pe un document, chirurgia estetică poate înlătura sau adăuga cicatrici, dar nu-i chiar atît de simplu să modifici dimensiunile reale ale craniului, dimensiuni pe care nemții le menționaseră cu o mare precizie.

Cu toate acestea, nici un colaboraţionist nu s-ar fi putut simţi mai urmărit decît Charlot, căci trecutul lui era deopotrivă de ruşinos : n-ar fi putut explica nimănui în ce fel îşi pierduse banii — dacă nu cumva acest lucru se şi aflase. La colţurile străzilor prin care trecea, îl oprea în loc privirea unor oameni cu feţele vag familiare, iar în autobuze nu mai îndrăznea să se urce, de teama unor spinări pe care-şi imagina că le ştie. Se pomenise într-un Paris ce-i era străin. Parisul lui fusese totdeauna un mic Paris : în arcul lui strîmt încăpeau propriu-i apartament, tribunalele, opera, Gara Montparnasse şi două-trei restaurante : între aceste puncte, nu cunoştea decît drumul cel mai scurt. Acum însă, ajungea să facă un pas ca să nimerească într-un teritoriu necunoscut : metroul se căsca sub el ca o junglă ; „Combat“ şi cartierele periferice erau ca un deşert prin care putea să se plimbe în voie.

Avea însă altceva de făcut decît să se plimbe : trebuia să-şi găsească o slujbă. În unele momente, după primul pahar de vin băut în libertate, se simţea în stare s-o ia de la început ; să agonisească adică din nou banii pe care-i cedase. Într-o zi visă chiar, treaz fiind, că-şi răscumpărase casa din Saint Jean de Brinac şi că se plimba fericit prin încăperile ei ; se trezi însă văzîndu-şi în carafa cu apă faţa — faţa bărboasă a lui Charlot : era faţa eşecului. Ce ciudat, îşi spunea, că o criză de nervi îi brăzdase faţa, făcînd-o să semene cu aceea a unui vagabond ! Recunoştea însă că nu o singură criză, ci o viaţă întreagă pregătise această schimbare. Un artist nu-şi pictează pînza doar în cîteva ore, ci în toţi anii de experienţă care preced mişcarea penelului : la fel se întîmplă şi cu eşecul. Fusese un bun avocat şi avusese norocul de a moşteni mai mulţi bani decît cei pe care-i cîştigase vreodată. Dacă ar fi depins de el, n-ar fi ajuns niciodată pe culmile unde ajunsese. Cel puţin aşa credea acum.

Totuşi, făcu mai multe încercări de a-şi cîştiga existenţa într-un mod rezonabil. Solicită astfel un post de profesor la unul din nenumăratele institute de limbi străine din capitală. Cu toate că războiul încă mai bombănea dincolo de graniţele Franţei, şcoala „Berlitz“ şi alte institute similare propăşeau : existau o mulţime de soldaţi străini dornici să înveţe limba franceză pentru a lua locul turiştilor din timp de pace.

Un tip subţirel şi spilcuit, îmbrăcat într-un frac care cam mirosea a naftalină, îl luă la întrebări, după care îi spuse :

— Mă tem că accentul dumitale nu-i suficient de bun.

— Nu-i suficient de bun ? ! exclamă Charlot.

— Nu-i suficient de bun pentru institutul nostru. Noi cerem un nivel foarte înalt. Profesorii noştri trebuie să aibă cel mai bun accent parizian. Regret, domnule.

Individul vorbea teribil de clar, ca şi cum ar fi fost obişnuit să se adreseze numai străinilor, şi folosea îndeobşte frazele cele mai simple — fusese instruit după metoda directă. În timp

ce-i vorbea, nu-i slăbea din ochi ghetele scîlciate.

Individul avea ceva care-i amintea de Lenôtre. De îndată ce ieși din institut, Charlot se gîndi că și-ar putea cîștiga existența ca notar : cunoștințele sale juridice îi puteau fi de folos, iar ca explicație putea invoca faptul că într-o vreme sperase să intre în Barou, dar nu-și dusese la bun sfîrșit studiile, din lipsă de bani...

Citind un anunț la mica publicitate a ziarului „Le Figaro“, merse la adresa indicată — al treilea etaj al unei clădiri cenușii și înalte în apropiere de Boulevard Haussmann. Biroul în care se pomeni intrînd făcea impresia că tocmai fusese dereticat după ocupația inamică ; praful și paiele fuseseră îngrămădite cu mătura înspre pereți, iar mobila arăta ca scoasă din lăzile în care ar fi putut să fie pusă la adăpost cu mulți ani în urmă. Cînd ia sfîrșit un război, uiți cît ai îmbătrînit tu însuți, odată cu lumea : e nevoie de o piesă de mobilier sau de o pălărie de damă ca să-ți redeștepte sentimentul timpului. Mobilierul acesta era lucrat din țevi de oțel, ceea ce dădea încăperii aerul unei săli a mașinilor dintr-un vapor, numai că în cazul de față era vorba de un vapor eșuat vreme de mulți ani pe un banc de nisip : tuburile își pierduseră strălucirea. Demodate încă în 1939, păreau acum, în 1944, niște piese de muzeu. Charlot fu întîmpinat de un bătrînel : cînd mobila asta fusese nouă, trebuie să fi fost el însuși îndeajuns de tînăr pentru

a se da în vînt după lucrurile la modă, „șic“, plăcute la vedere. Așezîndu-se printre fotoliile de oțel aruncate vraiște, ca în sala de așteptare a unei instituții publice, bătrînelul îi spuse, cu mîhnire în glas :

— Presupun că ai uitat totul, întocmai ca toți ceilalți...

— A, nu, îmi amintesc destule, îl asigură Charlot.

— Deocamdată nu putem plăti cine știe ce, dar cînd lucrurile vor reintra în normal... Produsul nostru era foarte căutat pe vremuri...

— Aș fi dispus să primesc la început un salariu modest, zise Charlot.

— Principalul lucru este entuziasmul, urmă bătrînelul. Adică, trebuie să crezi în ceea ce vindem noi. În definitiv, produsul nostru și-a demonstrat valoarea. Înainte de război, am avut o cifră de afaceri foarte bună, foarte ridicată. Bineînțeles, într-un anumit sezon, dar la Paris găsești totdeauna vizitatori străini. Și chiar în provincie produsul nostru se vindea foarte bine. Ți-aș fi arătat cifrele, dar din păcate registrele noastre s-au pierdut.

Judecînd după felul cum vorbea, ai fi zis mai degrabă că vrea să-l convingă pe un capitalist să investească în întreprinderea lui, decît că pune întrebări unui om dornic să se angajeze acolo.

— Da, da, răspunse Charlot.

— Trebuie să facem din nou cunoscut produsul nostru. De îndată ce va fi cunoscut, nu

se poate să nu fie la fel de popular ca mai înainte. Profesionalismul se impune.

— Cred că aveți dreptate.

— Așa că vezi, urmă bătrînelul. Trebuie să punem cu toții umărul... o întreprindere cooperatistă... simțul lealității... economiile dumitale vor avea un plasament sigur, îți promit !

Și-și flutură mîna peste deșertul cu fotolii tubulare.

Charlot n-avea să afle niciodată despre ce produs era vorba, dar cînd ajunse pe palierul inferior văzu, într-o ladă proaspăt deschisă, burdușită cu paie, o lampă oribilă de birou, făcută din oțel, lungă de aproape un metru, în forma Turnului Eiffel. Tija ei semăna cu cablul unui vechi ascensor de hotel, iar becul i se înșuruba tocmai în vîrf. Era poate singura lampă de birou pe care bătrînul putuse s-o procure la Paris — sau poate era, cine știe ? însuși „produsul“...

Trei sute de franci nu durează mult la Paris. Charlot răspunse la încă un anunț publicitar, dar patronul cu pricina îi ceru niște acte în regulă : nu se arătă deloc impresionat de dosarul întocmit la închisoare.

— Asemenea hîrtii pot fi cumpărate cu toptanul, pentru o sută de franci, îi spuse el lui Charlot, refuzînd să se lase convins de meticuloasele măsurători făcute de autoritățile nemțești. Nu e treaba mea să-ți măsor craniul ori să-ți pipăi protuberanțele faciale. Du-te la primărie și fă rost de actele cuvenite. Pari un

tip capabil. O să țin vacant postul pînă mîine la prînz...

Dar Charlot nu se mai întoarse.

Nu mîncase decît vreo două chifle în decurs de treizeci și șase de ore : deodată avu sentimentul că se găsea exact în punctul de unde pornise. Rezemat de un zid sub soarele după-amiezii tîrzii, i se păru că aude ticăitul ceasornicului primarului. După atîta drum și atîtea cazne, se regăsea la capătul pistei de zgură, cu spatele la zid. Trebuia să moară — ar fi fost mai bine să moară bogat și să-i scutească astfel de necazuri pe ceilalți. O porni încetișor spre Sena.

La un moment dat nu mai auzi ticăitul ceasornicului : în locul acestuia, i se păru că aude niște pași înfundați care-l urmăreau oriîncotro ar fi mers. Era poate o nălucire, întocmai ca tictacul acela, își spuse. La capătul unei străzi lungi și pustii, zări apa strălucitoare a fluviului. Cu răsuflarea tăiată, se rezemă de o vespasiană și așteptă o clipă, cu capul plecat, deoarece fluviul îi orbea ochii. Pașii tîrșiți se apropiară încet în spatele lui, apoi se opriră așa cum se oprise și tictacul ceasornicului. Charlot refuza să ia în serios asemenea năluciri.

Auzi un glas :

— Pidot !

Și-și ridică brusc privirea, dar nu văzu pe nimeni.

— Ești Pidot, nu-i așa ? stărui vocea.

— Unde ești ? întrebă Charlot.

— Aici, firește.

După o pauză, vocea îi șopti parcă în ureche, aidoma conștiinței :

— Arăți groaznic. Abia te-am recunoscut. Spune-mi, vine careva ?

— Nu.

În copilărie, la țară, în pădurile de dincolo de Brinac, obișnuia să creadă că florile sau rădăcinile copacilor pot începe să vorbească, deodată, dar într-un mare oraș nu putea crede în vocile pietrelor de pavaj, mai ales cînd moartea era atît de aproape.

— Unde ești ? întrebă el din nou.

Dar își dădu seama numaidecît că simțurile i se tociseră, căci văzu sub paravanul verde al vespasienei niște picioare, de la genunchi în jos. Picioarele astea erau îmbrăcate în niște pantaloni negri, striați — pantalonii unui avocat sau ai unui doctor, ba chiar ai unui deputat, însă pantofii erau plini de noroi.

— Sînt domnul Carosse, Pidot !

— Da ?

— Știi cum e. Lumea nu te poate înțelege.

— Da.

— Ce puteam să fac ? În definitiv, trebuia să țin pe picioare spectacolul. M-am purtat absolut corect — păstrînd distanța cuvenită. Nimeni nu știe asta mai bine ca tine, sărmane Pidot. Presupun că și împotriva ta au ceva ?

— Sînt un om sfîrșit.

— Curaj, Pidot ! Să nu spui niciodată că mori. Un văr al meu, de-al doilea, care-a fost la Londra în timpul războiului, se străduiește

din răsputeri să îndrepte situația. Cunoști desigur și tu vreunul din tipii ăia.

— De ce nu ieși de-acolo, ca să te pot vedea ?

— Mai bine nu, Pidot. Fiecare în parte putem scăpa, dar împreună ar fi prea riscant... Vine careva, Pidot ?

Pantalonii striați se mișcară, cuprinși de neastîmpăr.

— Nu-i nimeni.

— Ascultă, Pidot ! Vreau să-i duci un mesaj doamnei Carosse. Spune-i că-s bine și că plec în sud. O să-ncerc să intru în Elveția, pînă se termină toată povestea asta. Bietul Pidot ! Două sute de franci ți-ar fi de folos, ce zici ?

— Da.

— Ți-i las aici, pe bordură. O să-i duci mesajul, nu-i așa, Pidot ?

— Unde anume ?

— Păi, la vechea adresă. Știi unde — la etajul trei. Sper că bătrîna mai are păr în cap. Un păr grozav, de care era mîndră, cățeaua ! Ei bine, adio și noroc, Pidot !

Din vespasiană se auzi zgomot de pași, apoi pașii se depărtară, în direcția contrară. Charlot se uită după străinul acela : un tip înalt, vînjos, îmbrăcat în negru, care șchiopăta puțin și purta pe cap o pălărie, ca acelea pe care le-ar fi purtat el însuși, cu atîția ani în urmă, între Rue Miromesnil și tribunal.

Pe bordura din vespasiană găsi o hîrtie făcută sul : trei sute de franci. Oricine ar fi fost domnul Carosse, era mai bun la suflet

decît îl arătau vorbele. Charlot rîse — un rîs care suna a gol în mijlocul nișelor metalice. Trecuse o săptămînă și iată că se afla din nou în situația de la care pornise, cu trei sute de franci în buzunar. Era ca și cum în tot acest timp s-ar fi hrănit cu aer sau ca și cum o vrăjitoare aparent prietenoasă, dar în fond malefică, i-ar fi dăruit o pungă inepuizabilă, din care însă n-avea voie să scoată decît cîte trei sute de franci. Nu cumva, acești trei sute de franci reprezentau alocația pe care i-o acorda omul căruia îi dăruise trei sute de mii de franci ca să moară în locul lui ?

„O să verific în curînd treaba asta", își spunea Charlot. „Ce rost ar avea să-mi drămuiesc această sumă ca să-mi ajungă o săptămînă, la capătul căreia m-aș pomeni nu doar mai bătrîn, dar și mai sărac ?"

Era tocmai ora aperitivelor. Pentru prima oară de cînd pusese piciorul în capitală, Charlot păși pe propriul său teritoriu, unde cunoștea fiece palmă de pămînt. Pînă atunci nu avusese ochi să vadă cum se cuvine ciudățenia Parisului : o stradă nefamiliară ar fi putut întotdeauna să fie nefrecventată, dar abia acum observă pustietatea acelei străzi, prin care lunecau biciclete, taxiuri silențioase și siluete bizare. Observă de asemenea cît de murdare și jerpelite erau apărătoarele de pînză ale prăvăliilor. Doar ici și colo vedea chipul familiar al cîte unui străin, așezat la masa unde șezuse el însuși ani de zile, și consumînd aceeași băutură. Ai fi zis că-s rămășițele unui vechi parc floral,

răsărite într-un deșert de bălării, după plecarea unui proprietar neglijent.

„La noapte o să mor", își spuse Charlot. „Ce importanță ar avea dacă m-ar recunoaște cineva ?" Și intrînd pe ușa de sticlă a cafenelei unde obișnuia să se ducă pe vremuri, o porni drept spre colțul în care se așeza totdeauna — la capătul din dreapta al lungii canapele de sub oglinda aurită. Locul era ocupat : se așezase acolo un soldat american, un tînăr cu pomeții înalți și cu o înfățișare aspră și candidă, de cățeluș. Chelnerul se înclina surîzător în fața lui și-i vorbea de parcă ar fi fost cel mai vechi mușteriu din local. Charlot se așeză la o masă și privi : întreaga scenă îi apărea ca un fel de adulter. Ospătarul-șef, care obișnuia să stea de vorbă cu el, trecu prin fața lui ca și cum nici n-ar fi existat și se opri la rîndu-i la masa americanului. Explicația veni în curînd : teancul de bancnote pe care yankeul îl scoase pentru a achita consumația, și care-i aminti brusc lui Charlot că avusese și el cîndva un teanc de bancnote, că fusese și el bun platnic, pe cînd acum ajunsese nu atît un strigoi, cît un om fără prea mulți bani. Își bău coniacul și comandă un altul. Încetineala cu care era servit îl scotea din sărite. Îl chemă pe ospătarul-șef, care încercă să-l evite, dar în cele din urmă trebui să vină.

— Bună, Jules, i se adresă Charlot.

În ochii înguști luci o dezaprobare : ospătarului-șef nu-i plăcea să fie chemat pe nume

decît de intimii săi, adică de cei care plăteau bine, își spuse Charlot. Apoi, cu voce tare :

— Nu mă mai ții minte, Jules.

Individul deveni cam nervos : poate că tonul străinului îi suna familiar. Vremurile erau tulburi : unii clienți dispăruseră cu totul, alții, care stătuseră ascunși, se întorseseră schimbați de lunga perioadă de claustrare, iar pe alții, care nu stătuseră ascunși, era în interesul localului să-i descurajeze.

— Păi, n-ați mai trecut pe-aici cam de multișor, domnule...

Americanul începu să izbească în masă cu o monedă.

— Scuzați-mă, vă rog, zise chelnerul.

— A, nu, Jules, nu poți lăsa așa un vechi client. Nu te uita la barba mea ! adăugă Charlot, ducîndu-și mîna la bărbie. Nu-l recunoști pe un anume Chavel ?

Americanul izbi din nou cu moneda în masă, dar de data aceasta Jules nu-i mai acordă nici o atenție, ci-i făcu semn unui alt chelner să ia comanda.

— Păi, *Monsieur* Chavel, v-ați schimbat atît de mult ! spuse el. Sînt uluit... Auzisem că...

Era însă limpede că nu-și amintea ce anume auzise. Îi venea greu să-și amintească precis care dintre clienții săi fuseseră eroi și care dintre ei trădători ori simpli mușterii.

— Nemții m-au azvîrlit în închisoare, îi explică Chavel.

— A, asta era ! exclamă Jules, răsuflînd ușurat. Parisul e iarăși Paris, *Monsieur* Chavel !

— Nu tocmai, Jules, zise Chavel arătînd cu capul spre vechiul său loc de pe canapea.

— Voi avea grijă ca mîine locul să vă fie rezervat, *Monsieur* Chavel. Ce-i cu casa dumneavoastră din — am uitat unde era ?

— Brinac. Acum e locuită de niște chiriași.

— N-a suferit stricăciuni ?

— Nu cred. Dar încă n-am trecut pe-acolo. Ca să-ți spun adevărul, Jules, abia am venit la Paris, chiar astăzi. N-am bani de-ajuns nici măcar pentru un pat de hotel.

— V-aș putea găzdui cîteva zile, *Monsieur* Chavel ?

— Nu, nu ! O să mă descurc eu cumva.

— Fiți oaspetele nostru, măcar în seara asta. Încă un coniac, *Monsieur* Chavel ?

— Mulțumesc, Jules.

Trecuse cu bine proba, își spuse : capitalul lui era cu adevărat inepuizabil. Cei trei sute de franci rămîneau neatinși.

— Crezi oare în diavol, Jules ?

— Bineînțeles, *Monsieur* Chavel.

— N-ai aflat, Jules, că-mi vînd casa din Brinac ? îl întrebă el, ispitit să riște.

— Pentru un preț bun, *Monsieur* Chavel ?

Acesta simți brusc o adîncă antipatie față de Jules — i se părea de necrezut că un om poate fi atît de grosolan. Să nu fi avut nimic sfînt, nici un lucru de care să nu fie dispus să se despartă pentru o sumă de bani ? Asemenea oameni și-ar vinde și sufletul...

— Îmi pare rău, spuse avocatul.

— Pentru ce, *Monsieur* Chavel ?

— Păi, după anii aceştia, n-avem oare cu toţii motive să ne pară rău de pierderea atîtor lucruri ?

— Aici, *Monsieur* Chavel, n-avem motive. Vă asigur că atitudinea noastră a fost totdeauna foarte corectă. Am avut grijă tot timpul să-i servim mai întîi pe francezi, chiar dacă neamţul era general.

Îl invidia pe Jules pentru capacitatea lui de a rămîne „corect", pentru felul cum îşi salvase respectul de sine, cu ajutorul unor doze minime de politeţe ori de neatenţie. În ce-l privea pe el, însă, a rămîne „corect" ar fi însemnat moartea.

— N-ai idee dacă din Gara Montparnasse mai pleacă vreun tren ? îl întrebă el deodată.

— Doar vreo cîteva, dar merg foarte încet. N-au combustibil. Se opresc la fiecare gară. Cîteodată, nu circulă toată noaptea. N-aţi putea ajunge la Brinac decît dimineaţa.

— Nu-i nici o grabă.

— Sînteţi aşteptat, *Monsieur* Chavel ?

— De cine ?

— De chiriaşii dumneavoastră.

— Nu.

Alcoolul, de care se dezobişnuise, alerga prin canalele uscate ale creierului său : şezînd acolo, în cafeneaua binecunoscută, unde pînă şi oglinzile şi cornişele erau crăpate exact în locurile pe care şi le amintea, simţea dorinţa aprigă de a se ridica să plece pentru a prinde trenul spre casă, aşa cum făcuse de atîtea ori în trecut. Să te supui unui capriciu de moment, pentru a găsi la celălalt capăt al drumului un liman primitor. La urma urmei, îşi spunea, se poate muri oricînd.

8

Ca mai toate lucrurile din locul acela, clopoţelul era de modă veche. Tatăl lui detestase electricitatea şi, deşi ar fi putut să-şi permită luxul de a o instala la Brinac, preferase aproape pînă la sfîrşitul vieţii sale lămpile cu gaz (pretinzînd că ar fi mai sănătoase pentru ochi) şi clopoţeii atîrnaţi de nişte frunze lungi de metal. El însuşi ţinuse prea mult la casa părintească pentru a voi să-i aducă modificări : cînd ajunse la Brinac, avu senzaţia că pătrunde într-o peşteră întunecoasă şi tăcută, unde nu-l putea urmări nici un telefon zglobiu. Înainte ca învechitul clopoţel să înceapă să sune în spatele casei, în odaia de lîngă bucătărie, putu auzi zbîrnîitul prelung al sîrmei. Fireşte că, dacă ar fi fost în casă, clopoţelul ar fi sunat altfel — un sunet mai plin şi mai prietenos, mai puţin sporadic decît o tuse într-un piept obosit... O adiere matinală rece sufla prin tufişuri, făcînd să freamăte bălăriile de pe alee ; undeva — poate în seră — o scîndură scîrţîi. Uşa se deschise pe neaşteptate.

Era sora lui Janvier. O recunoscu numaidecît : avea trăsăturile fratelui ei. Frumoasă, subţirică şi foarte tînără, găsise totuşi răgazul de a-şi dezvolta îndrăzneala — probabil

o însușire a familiei. Acum, cînd se afla acolo, în fața fetei, Chavel constată că n-avea la îndemînă cuvintele necesare unei explicații : stătea ca o pagină tipărită, în așteptarea lecturii.

— Ai vrea să mănînci, îi zise fata.

Citise toată pagina, dintr-o singură privire, așa cum fac de obicei femeile, citise pînă și nota de la subsol a ghetelor lui scîlciate. Făcu un gest care putea foarte bine să exprime dezacordul sau, dimpotrivă, aprobarea.

— Nu prea avem în casă cine știe ce provizii, urmă fata. Știi care-i situația. Ne-ar veni mai ușor să-ți dăm bani.

— Bani am, îi răspunse el. Vreo trei sute de franci.

— Poftim înăuntru. Încearcă să faci cît mai puțină murdărie. Abia am frecat treptele astea.

— O să-mi scot ghetele, spuse el cu smerenie și intră în casă, simțind răceala parchetului prin ciorapi.

Totul se schimbase oarecum, însă în rău : nu încăpea nici o îndoială că niște străini ocupaseră casa. Oglinda cea mare fusese dată jos, lăsînd pe perete o pată urîtă ; scrinul fusese mutat în altă parte ; un fotoliu dispăruse ; gravura care înfățișa o bătălie navală în largul portului Brest fusese atîrnată într-un alt loc — indiciu de prost gust, după părerea lui. Căută în zadar cu privirea vechea fotografie a tatălui său

— Unde e ? exclamă furios.

— Ce anume ?

— Mama dumitale, răspunse el, stăpînindu-se.

Fata se întoarse spre el, privindu-l ca și cum și-ar fi dat seama că omisese ceva la prima lectură.

— Cum de știi despre mama ?

— Mi-a spus Janvier.

— Cine-i Janvier ? Nu cunosc nici un Janvier.

— Fratele dumitale. Așa îl poreclisem pe fratele dumitale în închisoarea aceea.

— Ai fost cu el acolo ?

— Da.

Avea să descopere cu timpul că fata nu făcea niciodată ceea ce te-ai fi așteptat să facă : își imaginase că ea o va striga pe maică-sa, dar iată că-i șopti, atingîndu-i brațul :

— Nu vorbi așa tare !

Apoi îi explică :

— Mama nu știe.

— Nu știe că el a murit ?

— Nu știe nimic. Își închipuie că el a făcut avere undeva. Uneori zice că-n Anglia, alteori în America de Sud. A știut cică totdeauna că-i un băiat deștept. Cum te cheamă ?

— Charlot. Jean-Louis Charlot.

— L-ai cunoscut și pe celălalt ?

— Vrei să spui, pe... Da, l-am cunoscut. Cred c-ar fi mai bine s-o șterg înainte de a veni mama dumitale.

O voce ascuțită de bătrînă strigă din capul scărilor :

— Thérèse, cine-i acolo ?

— Cineva care-l cunoaște pe Michel, îi răspunse fata.

O femeie bătrînă coborî scările pînă-n vestibul — o femeie corpolentă, înfofolită în șaluri, ca un pat burdușit cu așternuturi : pînă și picioarele-i erau înfășurate, abia-abia se tîrau spre el. Era greu să deslușești o expresie patetică în acest munte de carne, ori să simți nevoia de a-l ocroti. De bună seamă că acești enormi sîni materni aveau rostul de a alina, nu de a primi alinare.

— Ei, cum îi merge lui Michel ? întrebă ea.

— Îi merge bine, spuse fata.

— Nu pe tine te-am întrebat, ci pe dumnealui. Cum era fiul meu cînd l-ai lăsat ?

— Era bine, repetă Charlot. M-a rugat să vă fac o vizită, ca să văd cum o duceți.

— Da ? Putea să-ți fi dat o pereche de pantofi ca să vii încoace, adăugă ea, cu un glas înțepat. Nu cumva a făcut vreo prostie ? Și-a pierdut iarăși banii ?

— A, nu !

— A cumpărat casa asta pentru bătrîna lui mamă, urmă ea, cu un soi de fanatism tandru. E un băiat cam trăznit. Mă simțeam bine în vechea locuință. Aveam trei camere în Menilmontant. Ne descurcam, pe cînd aici, nu găsești pe nimeni să te-ajute. E o casă prea spațioasă pentru o femeie bătrînă și o fată. Ne-a trimis, firește, și bani, dar nu-și dă seama că astăzi anumite lucruri nu pot fi cumpărate cu bani.

— E flămînd, o întrerupse fata.

— Bine, bine. Dă-i ceva de mîncare ! După felul cum stă acolo, ai zice că-i un cerșetor. Păi, dacă vrea să mănînce, de ce nu cere de mîncare ?

Vorbea ca și cum el n-ar fi putut s-o audă.

— Vă plătesc, zise Charlot.

— Ne plătești, da ? Prea te grăbești cu banii. În felul acesta n-o să ajungi prea departe. Nu trebuie să oferi bani, dacă nu ți se cer.

Era ca un simbol uzat al înțelepciunii — ca Sfinxul, sau alte asemenea monumente găsite de obicei în locuri pustii, și totuși ascundea în sinea ei o imensă ignoranță, care-i punea sub semnul întrebării întreaga înțelepciune.

Din vestibul se ieșea spre stînga, pe o ușă cu clanța ciobită care se deschidea spre un lung coridor de piatră ce înconjura o jumătate din casă. Își aminti cum, iarna, mîncarea nu ajungea niciodată prea caldă de la bucătărie, și cum tatăl lui făcea mereu planuri de amenajări, dar pînă la urmă tot casa fusese mai tare. Fără să se gîndească, făcu un pas spre ușă, ca și cum ar fi cunoscut drumul, dar se opri locului, spunîndu-și : „Trebuie să fiu cu băgare de seamă !“ Și porni în tăcere pe urmele Thérèsei, gîndindu-se ce ciudat era să vadă o persoană atît de tînără în această casă, legată în mintea lui de niște servitori bătrîni, credincioși, irascibili. Doar în portretele de familie apăreau oameni tineri : fotografia mamei în ziua nunții și cea a tatălui în ziua cînd

își luase doctoratul în drept — ambele fotografii, în dormitorul cel mai bun al casei ; de asemenea, fotografia bunicii, cu primul ei copil. Urmînd-o pe fată, se gîndea cu melancolie că era ca și cum ar fi adus o mireasă în casa veche.

Fata îi oferi pîine și brînză, precum și un pahar cu vin, și se așeză în fața lui la masa de bucătărie. Din pricina foamei, și din pricina gîndurilor, rămase tăcut. Nu mai călcase în bucătărie aproape din vremea copilăriei : atunci, intra acolo pe la orele unsprezece, venind din grădină, ca să vadă ce s-ar putea șterpeli. Bucătăreasa — tot o femeie bătrînă ! — ținea la el, îl hrănea și-i dădea să se joace cu niște jucării vechi — își amintea doar de un cartof scobit în formă de om, de un iadeș îmbrăcat ca o babă cu bonetică și de un os de berbec care i se părea pe atunci că seamănă cu o suliță.

— Vorbește-mi despre *el*, îl rugă fata.

Tocmai de acest lucru se temuse. Îi răspunse cu una din frazele mincinoase cu care se înarmase pentru a face față situației :

— Era sufletul închisorii noastre, pînă și gardienii îl simpatizau.

— Nu la Michel mă gîndeam, îl întrerupse ea. Mă gîndeam la celălalt.

— Omul care...

— Mă gîndeam la Chavel, zise fata. Doar nu-ți închipui c-aș fi putut să-i uit numele. Parcă-l văd, întocmai cum și l-a scris pe actele alea : Jean-Louis Chavel. Știi ce-mi spun mereu ? Îmi spun că într-o bună zi o să se întoarcă, nemaiputînd răbda să nu știe ce s-a întîmplat cu frumoasa lui casă. Trec pe aici o sumedenie de străini, la fel de flămînzi ca dumneata, dar de cîte ori clopoțelul începe să sune, îmi spun în gînd : „Poate că e *el !*"

— Și dac-ar fi ? întrebă Charlot.

— L-aș scuipa în obraz, răspunse fata, iar Charlot observă pentru prima oară forma gurii ei — o gură frumoasă, cum își amintea că fusese și cea a lui Janvier. E primul lucru pe care l-aș face...

— Cu toate astea, e o casă frumoasă, spuse el cu prudență.

— Uneori cred că aș fi în stare să-i dau foc, dacă n-ar fi bătrîna, rosti ea și adăugă, cu patimă, ca și cum ar fi fost prima ocazie de a rosti cu glas tare ceea ce gîndea : Mare prost a fost ! Și-a închipuit cumva că în locul lui aș prefera casa ?

— Erați gemeni, nu-i așa ? o întrebă Charlot, privind-o cu atenție.

— Știi că în noaptea cînd l-au executat, am simțit durerea ? Ședeam în pat și plîngeam...

— Nu l-au împușcat noaptea, ci a doua zi dimineața.

— N-a fost noaptea ?

— Nu.

— Atunci, cum să-mi explic ?

— Nu înseamnă nimic, spuse Charlot și începu să taie în pătrățele o bucată de brînză. Așa se întîmplă de multe ori. Ne închipuim că are un sens, dar cînd aflăm faptele, vedem că nu există un asemenea sens. Te trezești

de pildă cu un junghi și-ți spui că-i fiorul dragostei, dar faptele nu corespund.

— Ne iubeam atît de mult! Am simțit că mor eu însămi.

Charlot continua să taie în bucățele brînza.

— Faptele nu corespund, o să vezi, repetă el cu blîndețe.

Voia să se convingă pe sine că nu era răspunzător de *două* morți. Și-i era recunoscător fetei că se trezise noaptea, nu dimineața, la orele șapte.

— Încă nu mi-ai spus cum arată *el*, stărui fata.

Îi răspunse, alergîndu-și cu grijă cuvintele:

— E ceva mai înalt decît mine — poate cu un centimetru, sau nici atît. E bine bărbierit...

— Asta nu-nseamnă nimic, îl întrerupse ea. O barbă poate crește într-o săptămînă. Ce culoare au ochii lui?

— Albaștri, deși păreau cenușii într-o anumită lumină.

— Nu-ți vine în minte nici un semn după care să-l poți recunoaște sigur? N-are cumva o cicatrice într-un anumit loc?

Era ispitit să mintă, dar se împotrivi ispitei:

— Nu. Nu-mi amintesc nimic de acest gen. E un om ca toți ceilalți.

— Mă gîndeam o dată că ar fi bine să chemăm aici pe cineva din sat ca să ne ajute și ca să stea la pîndă în așteptarea lui. Dar n-aș avea încredere în nici unul dintre ei. Era popular pe aici. Probabil din pricină că-l cunoșteau

încă de mic. Oamenii suportă ușor răutățile unui copil, iar cînd copilul ajunge om în toată firea, nici nu-i mai observă defectele fiindcă s-au obișnuit cu ele.

Întocmai ca maică-sa, fata avea și ea vorbe înțelepte, dar ale ei nu fuseseră moștenite: le deprinsese pe stradă, împreună cu fratele ei; vorbele astea aveau o nuanță bărbătească, stranie.

— Cei din sat știu ce-a făcut el? o întrebă Charlot.

— Chiar dac-ar ști, ar fi totuna. Și-ar spune doar că l-a dus de nas pe un parizian. Și ar sta la pîndă, așteptînd să-l vadă c-o face din nou. E ceea ce aștept eu însămi. Era avocat, nu-i așa? N-o să-mi spui că n-a reușit să facă din actele alea niște simple petice de hîrtie!

— Cred că era prea speriat ca să se gîndească la așa ceva, zise Charlot. Dacă ar fi stat prea mult pe gînduri, ar fi murit, nu-i așa?

— Cînd o să moară, fii sigur c-o să moară ca un sfînt, jurînd să-și ierte toți dușmanii. Dar n-o să moară înainte de a-l păcăli pe diavol.

— Cît îl urăști!

— Eu voi fi cea osîndită! Fiindcă n-o să iert. N-o să mor ca o sfîntă. Credeam că ești flămînd, adăugă ea. Văd că nu prea mănînci din brînza asta. E o brînză grozavă.

— E timpul să plec, zise el.

— N-are rost să te grăbești. Spune-mi te rog, l-au lăsat să cheme un preot?

— A, da, cred că da. Într-una din celule se afla un pastor, unul deprins cu treburile astea.

— Unde ai de gînd să te duci?

— Nu știu.

— Cauți o slujbă?

— Am renunțat să mai caut.

— Am avea nevoie de un bărbat aici. Două femei n-au puterea să țină curată o casă ca asta. Și mai e și grădina.

— Nu cred că se poate.

— Cum dorești. Leafa n-ar fi o problemă, adăugă ea, cu țîfnă. Sîntem bogate...

„O, dacă aș putea să stau liniștit, măcar o săptămînă... acasă!“ își spuse el în gînd.

Fata urmă:

— Dar principala treabă pentru care te-aș plăti, ar fi să stai la pîndă... în așteptarea lui.

9

În primele douăzeci și patru de ore i se păru ciudat și cumplit să locuiască în propria-i casă ca un argat, dar după alte douăzeci și patru de ore viața asta îi apăru pașnică și familiară. Cînd un om ține îndeajuns de mult la o casă, nu e nevoie să fie proprietarul ei: îi ajunge să știe că-i un adăpost sigur și nealterat — sau alterat exclusiv de timp și de

împrejurări, în chipul cel mai firesc. Doamna Mangeot și fiica ei erau ca niște chiriașe: dacă dădeau jos de pe pereți vreun tablou, o făceau numai din considerente practice: pentru a nu fi nevoite să-l curețe de praf, nu pentru că ar fi vrut să pună un altul în locul lui. N-ar fi tăiat niciodată un copac de dragul unei perspective inedite, așa cum n-ar fi schimbat mobilierul unei încăperi pentru a face față unei mode trecătoare. De fapt, exagera văzînd în ele niște chiriași legali: semănau mai degrabă cu niște țigani care, găsind casa pustie, se mutaseră în cîteva camere, cultivau un colțișor din grădină, departe de drum, și aveau grijă să nu facă fum, ca să nu fie observați dinafară.

Nu era doar o închipuire a lui: celor două femei le era efectiv frică de sat. O dată pe săptămînă fata se ducea la Brinac, la piață, — mergea pe jos atît la dus cît și la întoarcere, deși Charlot știa că ar fi putut închiria o căruță la Saint Jean. Tot o dată pe săptămînă, bătrîna se ducea la liturghie, însoțită de fată, care-o aducea pînă-n pragul bisericii, de unde venea s-o ia la sfîrșitul slujbei. Bătrîna intra totdeauna doar cu cîteva clipe înainte ca pastorul să înceapă a citi din Evanghelie, iar în clipa cînd acesta rostea *Ite Missa,* ea se și ridica în picioare. În felul acesta, evita orice contact cu enoriașii, în afara bisericii. Lui Charlot treaba asta îi convenea de minune. Cît despre ele, nu li se părea cîtuși de puțin straniu faptul că și el îi evita pe oamenii din sat.

De la o vreme, se ducea el însuși la Brinac, în zilele de tîrg. Prima oară cînd merse acolo, se simți trădat la tot pasul de lucrurile ce-i erau atît de familiare : pînă și stîlpul indicator de la răspîntie ar fi fost în stare să-l dea în vileag, chiar dacă nici un localnic nu i-ar fi rostit numele, — un nume, semnat parcă de înseși tălpile ghetelor lui, pe marginea drumului. Iar în clipa cînd trecu podul de peste rîu, traversele acestuia răsunară sub pașii lui, cu un fel de accent special, ușor de identificat. Într-o zi, trecu pe lîngă el, pe drum, venind dinspre Saint Jean, o căruță pe capra căreia îl recunoscu pe un fermier local ce-și pierduse, în copilărie, brațul drept într-un accident provocat de un tractor. Se jucaseră amîndoi pe cîmpurile din jurul satului Saint Jean, dar după accidentul acela, urmat de lungi săptămîni petrecute la spital, se înstrăinaseră unul de celălalt, din pricina unor sentimente obscure — de invidie și de mîndrie — iar cînd aveau să se întîlnească din nou, erau deja dușmani. Nu s-ar fi putut bate cu aceleași arme, ca niște duelgii : propria lui forță fizică ar fi trebuit să înfrunte limba ascuțită a băiatului schilodit, plin de cicatricile unei boli îndelungate.

Charlot se ascunse în șanțul din marginea drumului în clipa cînd căruța se apropie de el ; își feri fața cu mîna, însă Roche nici nu-i dădu vreo atenție : ochii lui negri, cu luciri fanatice, priveau drept înainte, iar bustul lui mare și retezat se înălța ca o fortăreață în

ruină între el și lume. În orice caz, Charlot își dădu în curînd seama că n-are rost să atragă atenția : prea erau mulți cei ce băteau drumurile. Întreaga Franță era împînzită de oameni care se întorceau acasă din lagăre, din ascunzători, din țări străine. Cineva care ar fi fost în stare să privească Franța de sus, ca Dumnezeu, ar fi putut desluși o perpetuă mișcare, ca aceea a unor firicele de praf pe o dușumea în formă de hartă.

Cînd ajunse acasă, Charlot răsuflă ușurat : era ca și cum s-ar fi întors dintr-un tărîm sălbatic și misterios. Intrînd pe ușa din față, porni spre bucătărie prin coridorul acela lung, cu senzația că se retrage într-o peșteră adîncă. Thérèse Mangeot își ridică privirea din oala în care mesteca o fiertură și-i spuse :

— E ciudat că vii totdeauna prin ușa din față. De ce nu intri pe ușa dindos, ca și noi ? Ai avea de făcut mai puțină curățenie.

— Scuză-mă, domnișoară, îi răspunse el. Presupun că-i din cauză că am intrat pe acolo cînd am venit prima oară aici.

Fata nu-l trata ca pe un servitor : ai fi zis că, în ochii ei, era doar un țigan, încă unul din cei care se aciuiau acolo înainte ca poliția să-i pună pe fugă. Numai bătrîna izbucnea uneori într-un acces de furie, așa, din senin, jurîndu-se că, la întoarcerea feciorului ei, aveau să trăiască regește, ca niște bogătași ce erau, cu servitori adevărați, nu cu vagabonzi culeși de pe drumuri... În astfel de ocazii Thérèse se făcea că n-aude, însă după

aceea îi arunca lui Charlot, netam-nesam, nişte vorbe nepoliticoase, dintre cele pe care le spui numai unuia de-o seamă cu tine, parcă anume pentru a-i da a înţelege că e liber să plece.

— Nu prea erau multe de cumpărat la piaţă, zise el. Ar fi fost nu ştiu cum să cumpăr zarzavaturi, cînd avem grădina asta mare. La anul nici n-o să mai fie nevoie să cumpăraţi...

După ce numără banii ce-i mai rămăseseră, adăugă :

— Am cumpărat nişte carne de cal. Nu se găsea nici măcar un iepure. Cred că mi-au dat corect restul. Numără şi dumneata.

— Am încredere în dumneata, îi răspunse fata.

— Mama dumitale n-are. Poftim socoteala.

Şi-i întinse lista cumpărăturilor făcute.

În timp ce ea o verifica, o privi peste umăr.

Deodată fata se opri din citit, exclamînd :

— Jean-Louis Charlot... Ce ciudat !

Uitîndu-se la listă, peste umărul fetei, îşi dădu brusc seama ce greşeală făcuse : îşi scrisese numele aproape la fel cum şi-l scrisese pe actul de donaţie !

— Ce anume e ciudat ? o întrebă.

— Aş putea să jur că-ţi cunosc scrisul, l-am mai văzut undeva...

— L-ai văzut poate într-o scrisoare de-a mea.

— N-ai scris nici o scrisoare.

— E adevărat, recunoscu el. Unde crezi că l-ai văzut ?

I se uscaseră buzele. I se păru că trece o veşnicie pînă-i auzi răspunsul :

— Nu ştiu, rosti ea, încet cu ochii holbaţi. E ca atunci cînd ţi se năzare c-ai mai fost într-un anumit loc. Dar n-are, cred, nici o importanţă.

10

Aproape în fiece zi venea cîte cineva ca să cerşească sau ca să ceară de lucru. O mulţime de vagabonzi se scurgeau fără rost spre apus şi spre miazăzi, spre soare şi spre mare, ca şi cum ar fi crezut că la graniţele de apă ale Franţei putea trăi oricine. Fata prefera să le dea bani mai degrabă decît mîncare (erau mai lesne de găsit), iar ei o porneau mai departe, pe cărarea năpădită de buruieni ce ducea spre rîu. Stabilitatea nu era de găsit nicăieri, cu atît mai puţin în casa aceea mare. Familia Mangeot avea însă un simţ acut al proprietăţii. La Paris, doamna Mangeot avusese o mică prăvălie cu de toate — mai bine zis mărfurile vîndute în acea prăvălie. An după an, de cînd îi murise bărbatul, practicase un negoţ prudent — neprimind şi neacordînd niciodată credit, şi cîştigînd doar atîta cît avea nevoie pentru traiul zilnic. Soţul ei nutrise ambiţii mari pentru copiii săi : pe fată o trimisese la o şcoală de secretare, ca să înveţe dactilografia, iar pe fiu îl dăduse la un liceu tehnic ; dar Janvier fugise de-acolo, iar Thérèse fusese scoasă de la şcoală curînd după

moartea tatălui ei. În ochii doamnei Mangeot, studiile astea erau o pierdere de timp prostească; singurul rezultat al celor cîteva luni petrecute de fată la școală era mașina de scris uzată, ținută în fundul prăvăliei, unde ea transcria, foarte stîngaci, niște scrisori pentru angrosiști. Prăvălia n-avea nici un viitor, dar doamna Mangeot nu-și făcea griji din pricina asta. Cînd ajungi la o anumită vîrstă, nu-ți mai pasă de viitor: e destul că trăiești — în fiece dimineață te trezești cu un sentiment de triumf. Și apoi, mai era Michel. Doamna Mangeot credea în Michel. Cine știe ce basme auzite în copilărie o făceau să îmbrace într-o aureolă chipul enigmatic al celui absent? El era prințul care cutreieră lumea, cu un papuc de cleștar; era ciobanul care cucerise inima unei fiice de rege; sau mezinul babei, care-l omorîse pe uriaș. Nu i se dădea voie să afle că de fapt feciorul ei murise.

Charlot reconstitui toată această poveste încetul cu încetul, din jumătăți de frază, din izbucnirile de mînie ale doamnei Mangeot sau chiar din visele pe care cele două femei și le povesteau la micul dejun. Nu era, firește, adevărul integral — nimic nu atinge vreodată acest nivel, iar vecinii din Menilmontant ai doamnei Mangeot n-ar fi recunoscut niciodată această versiune cam colorată a poveștii ei destul de banale. Și iată că, acum deodată, devenise bogată! Era încununarea supremă a viselor doamnei Mangeot, dar chiar și basmele auzite

în copilărie o preveniseră că nu poți pune preț pe „aurul zînelor". Fără să știe de ce, nimic din casa aceasta nu i se părea sigur; nici măcar masa din bucătărie ori fotoliul în care ședea nu-i inspirau sentimentul de certitudine pe care-l încerca în locuința din Menilmontant, unde știa exact ce anume își cumpărase cu banii ei și ce nu: pe cînd aici, pe cîte știa, nu fusese plătit nici un ban pentru nici un lucru. N-avea să afle niciodată că plata fusese făcută altundeva.

Charlot dormea în fosta odaie a servitorilor — o cămăruță de la mansardă, situată chiar sub acoperișul în pantă și mobilată cu un pat de fier și cu o comodă de bambus, șubredă — cea mai șubredă piesă de mobilier din această casă, în care toată mobila era masivă și sumbră, construită anume pentru a înfrunta timpul. Aceasta era singura parte a casei pe care n-o cunoscuse: în copilărie, nu avusese voie să se urce la mansardă, dintr-un obscur motiv matern, întemeiat poate pe un vag principiu de morală sau de igienă. Acolo sus, unde înceta covorul, în zona de dincolo de baie și de closet, aspectele fizice ale vieții păreau să stea la pîndă, deosebit de amenințătoare. Doar de vreo cîteva ori pătrunsese în acel tărîm interzis: pășind tiptil, sub povara ușoară a celor șase ani ai săi, se apropiase de cămăruța unde avea să doarmă după atîția ani și trăsese cu ochiul prin ușa deschisă. Bătrîna servitoare, pe care părinții lui o moșteniseră și pe care o numeau, cu un respect plin de teamă, „Ma-

dame Warnier", tocmai își pieptăna părul — mai bine zis și-l scotea: șuvițe lungi de păr castaniu-deschis, ca niște alge uscate, erau smulse de pe creștet și puse pe măsuța de toaletă. Peste întreaga zonă plutea o miasmă acră. Charlot avea să creadă, vreme de mai bine de un an după aceea, că orice păr lung e detașabil...

Într-o noapte, neputînd dormi, o porni pe acea cărare clandestină a copilăriei, dar în sens invers, ca să caute un pahar cu apă. Scara de serviciu scîrțîia sub pașii lui, însă, spre deosebire de pașii făcuți pe drumul spre Brinac, n-aveau nici o semnificație: erau ca niște hieroglife noi, pe care nu învățase nimeni să le citească. Cu un etaj mai jos se afla vechea lui odaie; acum nu mai dormea nimeni în ea, poate din pricină că păstrase urmele prea clare ale șederii lui acolo. Păși înăuntru. Odaia era exact așa cum o lăsase cu patru ani înainte. Deschise un sertar și văzu ghemul de gulere tari, ușor îngălbenite acum, ca un papirus, din cauză că nu le folosise. Pe dulap văzu fotografia maică-sii, încadrată într-o ramă de argint: purta un guler înalt, din os de balenă și contempla calmă o priveliște ce nu se schimbase niciodată; moartea, tortura, pierderile suferite n-avuseseră nici un efect asupra petecului de perete ce-i întîlnea privirea — vechiul tapet înflorat, comandat de însăși soacra ei. Deasupra uneia dintre crenguțele cu flori se vedea o fată desenată cu creionul: la vîrsta de paisprezece ani desenul acesta reprezentase

pentru el ceva și pe cineva de care uitase între timp, poate vreo pasiune romantică din adolescență, o mare iubire și o mare suferință ce i se păruseră că vor dura toată viața. Întorcîndu-se brusc, o văzu pe Thérèse Mangeot în pragul ușii, de unde-l privea în tăcere. Văzînd-o, își aminti. Era ca și cum ar fi reparat un cablu rupt, iar vocea uitată i-ar fi vorbit, din trecutul de acum treizeci de ani.

— Ce faci aici? îl întrebă ea cu asprime în glas.

Era îmbrăcată într-un halat gros, cu șnur, parcă bărbătesc.

— Neputînd să dorm, am coborît să caut puțină apă. După aceea mi s-a părut că aud un șobolan în camera asta.

— A, nu, de patru ani încoace n-a mai fost aici nici un șobolan!

— De ce nu luați de-aici toate vechiturile astea?

Șnurul halatului se tîra leneș pe podea.

— Dacă le atingi te poți îmbolnăvi, nu-i așa? îl întrebă fata. Totuși o să le scot de-aici. Chiar și gulerele.

Se așeză pe pat. Lui Charlot i se păru negrăit de trist faptul că o făptură atît de tînără era atît de obosită și totuși trează.

— Biata de ea! murmură Thérèse.

— N-ar fi mai bine să știe și dumneaei?

— Nu la maică-mea mă gîndeam, ci la femeia din fotografie. Nu prea avea motive să se laude că-i mama unui asemenea individ, nu-i așa?

— Cred că greșești, protestă el pentru prima oară de la venirea lui aici. L-am cunoscut bine, la urma urmei, pe cînd dumneata nu l-ai văzut niciodată. Nu era un om chiar atît de rău, crede-mă !

— Doamne, Dumnezeule !

— Firește, s-a purtat ca un laş, dar, în definitiv, orice om e în stare să-și arate lașitatea, măcar o dată în viață. Mai toți o fac, dar uită după aceea. E drept că, în cazul lui, lașitatea s-a dovedit a fi atît de... spectaculoasă...

— Să nu-mi spui că n-a avut noroc. Ai dreptate : asemenea lucruri i se întîmplă oricui, o dată în viață. Şi, cît trăiești, îţi spui : s-ar putea să se întîmple azi...

Era limpede că se gîndise de multe ori la treaba asta, iar acum simțea nevoia să dea glas gîndurilor ei, pentru a se face în sfîrşit auzită :

— Iar cînd se întîmplă, afli ce-ai fost toată viața !

Charlot nu putea s-o contrazică — ceea ce-i spunea ea i se părea adevărat.

— Dumitale ţi s-a întîmplat ? o întrebă el, acru.

— Încă nu. Dar o să mi se-ntîmple.

— Deci nu ştii cine eşti. Poate că nu eşti mai bună decît el.

Şi Charlot apucă un guler îngălbenit şi începu să și-l răsucească, furios, în jurul degetelor.

— Prin asta, nu devine mai bun, nu-i așa ? Dacă aș omorî pe cineva, aș avea oare dreptul să spun că alți ucigași...

Charlot o întrerupse :

— Ai cîte un răspuns la orice ? Dacă ai fi bărbat, ai putea s-ajungi un avocat straşnic. Numai că ți-ar ședea mai bine ca avocat al acuzării decît ca avocat al apărării.

— N-aș vrea să fiu avocat, îi replică fata, pe un ton foarte serios. *El* era avocat.

— Cît îl urăști !

— Da, îl urăsc, recunoscu ea. E o ură pe care-o simt necontenit, ziua și noaptea. E ca o duhoare de care nu poți scăpa, cînd moare vreun șobolan sub scîndurile dușumelei. Știi că nu mă mai duc la biserică, la liturghie. O însoțesc pe maică-mea pînă-n prag și mă întorc. Ea m-a întrebat de ce, și i-am mărturisit motivul : mi-am pierdut credința. E ceva ce i se poate întîmpla oricui, nu-i așa ? Dumnezeu nu poate ține la un om care și-a pierdut credința. Ar fi o prostie dac-ar face-o !

Începuse să plîngă, dar numai cu ochii : era ca și cum și-ar fi stăpînit tot trupul, afară de mecanismul glandelor lacrimale.

— Nu m-aș sinchisi de asta. Dar de fapt, ceea ce mă ține departe de biserică e ura. Unii oameni sînt în stare să intre în biserică, lăsîndu-și în prag ura, timp de oră, după care și-o iau înapoi. Eu însă nu-s în stare, deși aș dori să fiu !

Și-și ascunse fața în palme, ca și cum i-ar fi fost rușine de această manifestare fizică a

durerii. „Eu sînt de vină!“ își spuse Charlot. Apoi, cu glas tare:

— Ești una din ființele nefericite care cred.

Fata se ridică de pe pat.

— Ce rost are să mai vorbim? Aș vrea să-l văd aici, în fața mea, eu ținînd un pistol în mînă.

— Ai un pistol?

— Da.

— Presupun că după aceea te-ai duce să te spovedești, ca să fii din nou fericită...

— S-ar putea. Nu știu. Nu mă pot duce cu gîndul atît de departe.

— Voi, cei buni din fire, sînteți atît de îngrozitori! Vă lepădați de ură, așa cum alții se leapădă de dorință.

— Aș vrea să pot fi așa. Aș dormi mai bine. Nu m-aș mai simți atît de bătrînă și de obosită. Și adăugă, pe un ton serios: Oamenii m-ar simpatiza. Nu m-aș mai teme de ei.

Charlot se simțea ca în fața unei ruine: nu o ruină venerabilă, atinsă de patina și de harul vremii, ci una proaspătă, peste care ar atîrna stîngaci un tapet și prin ale cărei goluri s-ar întrezări un cămin și un jilț. „Nu e drept“, își spunea. „Nu-i vina mea. Eu n-am cerut două vieți, ci una singură, aceea a lui Janvier.“

— Poți lua gulerele acestea, dacă-ți sînt de folos, îi zise fata. Dar să nu afle maică-mea! Crezi că ți s-ar potrivi?

— Destul de bine, îi răspunse el, cu obișnuita-i precauție.

— Mă duc să-ți aduc un pahar cu apă.

— De ce să-mi aduci dumneata? Doar eu sînt servitorul aici!

— Familia Mangeot n-are servitori. În tot cazul, simt nevoia să umblu puțin. Nu pot să dorm.

Fata plecă și se întoarse curînd, cu un pahar în mînă. Privind-o cum stătea, înfășurată în halatul acela aspru și cu paharul întins spre el, Charlot ghici instinctiv semnificația acestui gest: fata îi vorbise despre ura ei, iar acum voia să-i sugereze că avea și alte aptitudini. Putea să fie o bună prietenă, putea chiar să fie drăguță, părea a-i spune. În noaptea aceea, în patul lui, avu sentimentul că disperarea căpătase pentru el o nuanță diferită. Nu mai era disperat din pricină că nu-și putea cîștiga existența: însăși viața îl făcea să dispere.

11

Cînd se trezi, nu-și mai aminti precis detaliile scenei din ajun, nici măcar propriile-i emoții. Totul ar fi putut să fie la fel ca înainte, dar în clipa cînd puse mîna pe clanța ușii de la bucătărie și o auzi pe fată trebăluind acolo, simți că inima îi bate în piept într-un fel ce nu lăsa loc nici unui echivoc. Ieși din casă pentru a încerca să-și limpezească gîndurile, iar cînd ajunse la petecul de grădină, rosti cu glas tare: „O iubesc!“ Vorbele astea, spuse printre verze, sunau ca o primă versiune a

unui proces complicat. A unui proces, al cărui deznodămînt nu-l putea însă prevedea.

„Unde-o s-ajungem ?“ se întreba. Iar mintea lui de avocat începu să depene ițele cazului, încurajîndu-l într-o oarecare măsură. În întreaga lui carieră juridică nu avusese niciodată vreun caz lipsit de orice speranță. La urma urmei, își spunea, numai Janvier era răspunzător de moartea lui Janvier : oricare ar fi propriile mele sentimente, eu personal n-am absolut nici o vină ; iar sentimentele nu trebuie să fie un criteriu, căci dacă ar fi, atunci mulți oameni nevinovați ar fi duși la ghilotină. Din punct de vedere legal, nimic nu mă poate împiedica s-o iubesc pe fată, iar ea însăși n-ar avea nici un motiv să nu mă iubească la rîndu-i, bineînțeles dacă ar înceta să mă urască. Dacă aș izbuti să-i înlocuiesc ura prin dragoste, își spuse încîntat de această cazuistică subtilă, i-aș face fetei un serviciu care ar compensa totul. Potrivit propriei ei credințe naive, i-aș reda posibilitatea de a se mîntui...

Apucînd o pietricică, o azvîrli spre una din verze : pietricica ajunse fără greș la țintă, ceea ce-l făcu să răsufle ușurat. Învinuirile pe care și le aducea lui însuși se și reduseseră la forma unui proces civil, în care putea să invoce argumentul „compensației“. Se și mira de disperarea pe care-o simțise noaptea trecută — aceasta nu era o situație generatoare de deznădejde, ci de speranță. Exista ceva pentru care merita să trăiască... Totuși, undeva în fundul sufletului său, umbra dăinuia, ca o probă

pe care se hotărîse să n-o aducă la cunoștința tribunalului.

La micul dejun, pe care și-l luau foarte devreme, din pricina tîrgului din Brinac, doamna Mangeot se arătă mai dificilă ca de obicei : îi acceptase prezența în casă, dar începuse să-l trateze așa cum își închipuia că o doamnă din înalta societate trebuie să-și trateze servitorii. Drept care, nu-i plăcea ideea de a-l vedea la masă. Își băgase în cap că Charlot fusese un fel de valet al lui Michel și că, în ziua cînd acesta se va întoarce, îi va fi rușine de ea că nu se adaptase la noua bogăție. Lui Charlot însă nu-i păsa : el și Thérèse Mangeot împărtășeau o taină. Ori de cîte ori îi surprindea privirea, era încredințat că deslușește în ochii ei expresia complicității la o intimitate secretă.

Dar cînd rămînea singur cu ea, ca în dimineața aceasta, de pildă, nu găsea altceva să-i spună, decît :

— Aș putea să-ți aduc ceva de la piață ? Pentru dumneata personal, adică ?

— Nu, n-am nevoie de nimic. Și, în tot cazul, ce s-ar putea găsi la Brinac ?

— De ce nu vii și dumneata ? o întrebă. Ți-ar face bine o plimbare, ai lua puțin aer. Nu ieși niciodată din casă.

— S-ar putea să apară cineva în lipsa mea...

— Spune-i mamei dumitale să nu deschidă ușa. N-o să intre nimeni cu de-a sila.

— S-ar putea să vină *el*.

— Ascultă ! o imploră Charlot. Nu te mai lăsa pradă închipuirii ! O să-ţi pierzi minţile ! Pentru numele lui Dumnezeu, de ce-ar veni el *aici*, unde ar fi un adevărat chin să vadă lucrurile pe care s-a învoit să le cedeze ? Renunţă la visul ăsta, care te-mbolnăveşte !

Fata consimţi cam în silă să ridice un colţ al fricii care-o învăluia, întocmai ca un copil care dezlipeşte marginea mototolită a unui abţibild.

— Oamenii din sat mă antipatizează, îi spuse. Ei îl plac pe *el*.

— Nu ne ducem în sat.

— Atunci, e-n ordine. Te ascult. Vin şi eu.

Capitularea ei pe cît de bruscă, pe atît de totală, îl luă prin surprindere.

Dinspre rîu urca încetişor o negură de toamnă : traversele podului erau jilave sub paşii lor, iar drumul era presărat cu frunze veştede, cafenii, vălătucite de vînt. Cu vreo sută de metri mai încolo se zăreau nişte siluete vagi. Deşi ştiau prea bine amîndoi că înaintau într-o lungă coloană spre piaţa din Brinac, erau la fel de singuri pe această porţiune a drumului cufundat în ceaţă cum ar fi fost într-o odaie. Multă vreme nici nu-şi vorbiră — doar paşii lor, mergînd sau nu în acelaşi ritm, păreau să-şi îngăduie un soi de dialog frînt. Picioarele lui se mişcau statornic spre ţel, aidoma argumentelor unui avocat ; pe cînd ale ei călcau într-un ritm inegal, ca o suită de interjecţii. Charlot îşi spunea că viaţa lui părea să imite îndeaproape viitorul la care avusese cîndva dreptul să se aştepte — o imitaţie fidelă şi totuşi extraordinară. Dacă s-ar fi însurat şi şi-ar fi adus nevasta la Saint Jean, ar fi putut umbla întocmai ca acum, în tăcere, spre tîrg, într-o frumoasă zi de toamnă. Drumul, care se înălţa cu cîţiva metri, îi scoase într-o clipă din ceaţă : de o parte şi de cealaltă se întindea un imens cîmp cenuşiu, ai cărui bulgări scînteiau ca nişte bucăţele de gheaţă. O pasăre se depărtă în zbor, fluturîndu-şi aripile. După aceea, coborîră din nou, între pereţii de ceaţă, paşii lui continuîndu-şi argumentarea statornică şi fără drept de apel.

— Obosită ? o întrebă.

— Nu.

— Încă mi se pare ciudat să merg drept înainte, în loc să urc si să cobor mereu.

Fata nu-i răspunse, dar tăcerea ei îi plăcea : nimic nu poate fi mai intim decît tăcerea. Avea chiar convingerea că, dacă ar rămîne tăcuţi îndeajuns de mult, totul se va rezolva între ei.

Nu mai scoaseră un cuvînt pînă aproape de Brinac.

— Hai să ne odihnim un pic înainte de a intra în sat, îi propuse Charlot.

Rezemîndu-se de o poartă, îşi dezmorţiră picioarele. Deodată auziră scîrţîitul unei căruţe ce cobora dinspre Saint Jean. Era Roche. Acesta trecu încet pe lîngă ei, strunindu-şi căluţul înhămat la căruţă.

— Vreţi să vă iau ? îi întrebă el pe cei doi. Îşi făcuse obiceiul să stea în profil, pen-

tru a-și ascunde partea dreaptă a trupului, ceea ce-i dădea un aer arogant, ca și cum ar fi spus tot timpul : „Dacă nu vă place, treaba voastră !"

Thérèse Mangeot scutură din cap.

— Ești domnișoara Mangeot, nu-i așa ? o întrebă Roche. N-are rost să mergi pe jos la Brinac.

— Vreau să umblu.

— Cine-i dumnealui ? o iscodi el. Argatul dumitale ? Am auzit despre el la Saint Jean.

— E un prieten al meu.

— Voi, pariziencele, ar trebui să fiți mai cu băgare de seamă. Nu cunoașteți regiunea. Umblă pe drumuri o sumedenie de cerșetori, de care-i mai bine să nu te-apropii.

— Grozav mai bîrfiți la țară ! spuse Thérèse, cu țîfnă.

— Dar dumneata, i se adresă Roche lui Charlot, de ce taci ? N-ai nimic de spus ? Și dumneata ești parizian ?

— S-ar zice că ești polițist, îi spuse Thérèse Mangeot.

— Sînt din Rezistență, îi răspunse Roche. E de datoria mea să fiu cu ochii în patru.

— Păi, războiul s-a terminat, nu-i așa ? Nu mai aveți nimic de făcut.

— Să nu crezi asta. Aici, războiul abia începe. Fii bun și arată-mi actele dumitale, îi spuse Roche lui Charlot.

— Dar dacă nu vreau ?

— Unii dintre noi vor veni să te caute, în casa aceea.

— Arată-i actele, îl rugă Thérèse.

Roche trebui să lase din mînă hățurile, ca să ia actele, iar călutul, slobozit, se depărtă puțin pe drum, ceea ce-l făcu pe țăranul infirm să se fîstîcească, neputincios ca un copil, căruia i s-ar fi dat în grijă un cal nărăvaș.

— Ia-ți înapoi actele, strigă el, apucînd hățurile.

— Îți țin călutul, dacă vrei, îi propuse Charlot, cu o generozitate jignitoare, calculată.

— Ar fi mai bine să faci rost de acte în regulă. Astea nu-s legale, zise Roche.

Apoi, către Thérèse Mangeot :

— Trebuie să fii cu băgare de seamă. Umblă pe-aici o mulțime de indivizi suspecți ; mai toți se ascund. Aș putea să jur că l-am mai văzut pe amicul dumitale pe undeva.

— Păi, vine la tîrg în fiecare săptămînă. Pesemne că l-ai văzut acolo.

— Nu știu.

— Sper că nu vrei să faci scandal. Dumnealui e în regulă. Știu că a făcut pușcărie la nemți. L-a cunoscut pe Michel.

— Atunci l-a cunoscut și pe Chavel ?

— Da.

Roche îl privi din nou.

E ciudat, zise el. Tocmai de-aia mi s-a părut că-l cunosc. Seamănă puțin cu însuși Chavel. La glas, mai ales, căci la înfățișare se cam deosebește.

Charlot îi vorbi încet, întrebîndu-se care dintre silabe îl va trăda :

— Nu ţi s-ar părea că am acelaşi glas, dacă l-ai putea auzi acum. A îmbătrînit mult. Din cauza închisorii.

— Cred şi eu. A dus o viaţă de huzur...

— Bănuiesc că i-ai fost prieten, spuse Thérèse. Era prieten cu toţi ţăranii din Saint Jean.

— Te înşeli, domnişoară. Cine-l cunoştea bine, nu-i putea fi prieten. Chiar în copilărie, era un puşti scîrbos. N-avea pic de curaj. I-era frică de fete, adăugă Roche rîzînd. Obişnuia să mi se destăinuie. Pînă la accidentul pe care l-am avut, credeam că-i sînt prieten. Dar după accident, nu m-a mai putut suferi, fiindcă ajunsesem să fiu la fel de deştept cum îşi închipuia dumnealui că este. Cînd eşti silit să zaci la pat luni de zile, trebuie să devii deştept, altfel mori. Tii, ce de lucruri obişnuia să-mi spună ! Şi acum îmi mai aduc aminte de unele. La moara din Brinac era o fată căreia îi făcea curte...

„E extraordinar cîte lucruri poate uita un om“, îşi spuse Charlot. Să fi fost oare vorba de fata căreia îi desenase cu atîta stîngăcie chipul pe tapetul acela ? Nu-şi mai amintea nimic şi totuşi, pe vremuri...

— Deşi o iubea la nebunie, nu îndrăznea să intre în vorbă cu ea, urmă Roche. Avea pe atunci vreo paisprezece sau cincisprezece ani. Un laş fără pereche !

— De ce li-e atît de drag oamenilor din sat ? îl întrebă fata.

— Nu li-e drag deloc, îi răspunse Roche. Atîta doar, că nu dau crezare poveştii pe care-o spuneţi voi. Ei nu pot crede că cineva ar fi în stare să moară pentru bani, aşa cum a murit fratele dumitale. După părerea lor, nemţii au fost amestecaţi în treaba asta.

Şi, privind-o ţintă pe fată, cu ochii lui negri, fanatici, adăugă :

— Eu însă cred. La *dumneata* se gîndise !

— Tare-aş vrea să-i convingi şi pe ceilalţi.

— Te-au supărat cu ceva ?

— Nu-i vorba aici de ceea ce dumneata numeşti „supărare“. Am încercat să fiu prietenoasă cu ei, dar nu-mi place să se strige la mine. Li-era frică să strige ei înşişi, dar i-au învăţat pe copiii lor...

— Oamenii de pe meleagurile astea sînt bănuitori din fire.

— Cineva care vine de la Paris nu-i neapărat un colaboraţionist.

— Trebuia să mi te adresezi mie...

Fata se întoarse cu faţa spre Charlot şi-i spuse :

— Noi n-aveam habar de existenţa acestui şef !

Roche plesni căluţul cu biciul şi căruţa porni, lăsînd să se vadă ciotul — mîneca cusută deasupra cotului, bucata de braţ ca un ciomag de lemn.

— Ţi-ai mai făcut un duşman, îi spuse Charlot fetei, cu blîndeţe.

— Nu-i un om rău, zise Thérèse, privind îndelung căruța ce se depărta, încît Charlot simți prima împunsătură de gelozie.

— Mai bine ferește-te de el.

— Spui asta de parcă l-ai cunoaște de mult. Dar nu-l cunoști, nu-i așa ? El însă părea să creadă că te mai văzuse undeva...

— Cunosc doar genul ăsta de oameni, îi curmă el vorba.

12

În seara aceea, după ce se întoarseră de la Brinac, Thérèse Mangeot se purtă într-un fel neobișnuit : stărui ca, pe viitor, să ia masa în sufragerie, nu în bucătărie ca pînă atunci, să nu mai mănînce adică în grabă, ca și cum s-ar fi așteptat în orice moment ca adevăratul proprietar să apară și să-și revendice din nou drepturile... Charlot n-avea cum să știe ce anume provocase această schimbare, dar o lega de întîlnirea cu Roche pe drumul spre Brinac. Poate că insultele fermierului la adresa lui Chavel îi dăduseră fetei ideea că în Saint Jean exista măcar un locuitor dispus să se alieze cu ea împotriva lui. Ideea asta îi insufla încredere.

— Trebuie să fac curățenie, îi spuse Charlot, apucînd o mătură și îndreptîndu-se spre scări, dar fata îl opri :

— N-am mai folosit niciodată pînă acum odaia aceea.

— Nu ?

— Am ținut-o încuiată. E o odaie în care *el* ar fi intrat cel dintîi. O odaie frumoasă. Mi-l pot imagina bînd vin acolo și sunîndu-și servitorii...

— Sună ca-ntr-un roman sentimental, spuse el, pornind spre scări.

— Unde te duci ?

— Mă duc să mătur odaia, firește.

— Dar știi unde e ?

Era ca și cum și-ar fi pus piciorul pe o treaptă care nu exista : simți un junghi în inimă — atîtea zile în șir se străduise să fie prudent, să pară că ignoră fiece detaliu, pînă și poziția odăilor sau a dulapurilor.

— Unde mi-era gîndul ? Firește, eram atent la ce spuneai.

Dar răspunsul lui nu păru s-o mulțumească pe fată.

— Uneori am impresia că cunoști casa asta mult mai bine decît o cunosc eu însămi, îi spuse ea, privindu-l cu luare aminte.

— Am mai fost în asemenea case — toate sînt făcute după același tipic.

— Știi ce mă gîndeam ? Că Chavel obișnuia poate să se laude cu casa lui în fața deținuților, ba chiar să o deseneze, pînă cînd ai ajuns s-o cunoști...

— E drept că vorbea mult despre ea.

Thérèse deschise ușa sufrageriei, în care intrară amîndoi : încăperea era cufundată în beznă, din pricina obloanelor trase, dar el știa de unde se aprinde lumina. De data asta, mai precaut, bîjbîi cîtva timp înainte de a găsi comutatorul. Sufrageria era cea mai spațioasă

încăpere a casei ; în mijlocul ei trona o masă lungă, acoperită cu o husă, care-i dădea aerul unui catafalc. Pe pereți atîrnau, cam alandala, portretele Chavelilor răposați. Aceștia fuseseră avocați începînd din secolul al șaptesprezecelea, cu excepția cîtorva dintre ei, deveniți slujitori ai bisericii. Între ferestre se vedea un episcop cu un nas lung și strîmb, care păru că-i însoțește de la un portret la altul, în jurul sufrageriei.

— Ce colecție ! exclamă fata. Poate că *el* nici n-a avut șansa de a deveni altceva.

Charlot își întoarse propriul nas lung spre portretul bunicului său, iar bătrînul înveșmîntat în robă se zgîi la omul încins cu un șorț de pînză verzuie. Acesta își feri privirea de ochii disprețuitori și acuzatori.

— Ce colecție ! repetă fata. Și toți s-au căsătorit și au avut copii ! Ți-i poți imagina îndrăgostindu-se ?

— Asta i se poate întîmpla oricui.

Thérèse izbucni în rîs. Era pentru prima oară că o auzea rîzînd. O privi cu jind, întocmai cum un asasin așteaptă cu disperare să deslușească pe fața cadavrului un semn de viață, care ar putea să pledeze pentru nevinovăția lui.

— Cum crezi că și-ar arăta dragostea ? îl întrebă fata. Ar smiorcăi cu nasurile astea lungi ? Crezi că ochii ăștia avocățești ar fi în stare să plîngă ?

Charlot întinse mîna spre brațul ei și, atingîndu-l, îi răspunse :

— Cred că și-ar arăta-o în felul acesta...

În clipa aceea clopoțelul de la intrare începu să zbîrnîie, pe lunga lui tulpină metalică.

— O fi Roche ? șopti el.

— Ce să caute ?

— Oricum, e prea tîrziu pentru un cerșetor.

— Poate că-i *el*, în sfîrșit ! murmură fata, cu răsuflarea tăiată.

Auziră din nou vibrația tulpinii de oțel înainte de clinchetul clopoțelului.

— Deschide ușa ! îl rugă fata. Altfel, o să vină maică-mea !

Năpădit de teama ce-l cuprinde pe orice om cînd aude o sonerie în plină noapte, coborî neliniștit scările, cu ochii spre ușă. La acea spaimă ancestrală contribuia atît propria lui experiență, cît și o istorie îndelungată : crime vechi de o sută de ani, întîmplări legate de revoluție și de război... Clopoțelul începu iarăși să zbîrnîie, ca și cum omul de la ușă ar fi fost nerăbdător să intre, sau ar fi avut dreptul să ceară să i se deschidă. Fugarul și urmăritorul au același fel de a suna.

Charlot ridică lanțul și întredeschise ușa doar cîțiva centimetri. Nu putu desluși prin întunericul de afară decît licărul slab al unui colan. Cineva își mișca piciorul pe pietriș, iar Charlot simți că ușa cedează sub presiunea exercitată asupra lanțului.

— Cine e ? întrebă el.

Iar necunoscutul îi răspunse pe un ton inexplicabil de familiar :

— Jean-Louis Chavel.

Partea a III-a

13

— CINE ?

— Chavel.

Vocea deveni și mai imperioasă :

— N-ai vrea să deschizi ușa, amice, și să mă lași să intru ?

Fata, care se oprise la jumătatea scărilor, strigă :

— Cine e ?

— E Chavel, zice că-i Chavel, îi răspunse Charlot, cu un sentiment de ușurare și de ilaritate, deși teama încă-i mai stăpînea sufletul, copleșit de o speranță nebunească.

Acum în sfîrșit, sînt cu adevărat Charlot, își spunea. Ura se poate întoarce asupra altcuiva...

— Lasă-l să intre, îi porunci fata, iar el deschise ușa.

Omul care păși înăuntru îi păru la fel de cunoscut ca și vocea, dar nu fu în stare să-l identifice. Era un bărbat înalt și bine legat, de o vulgaritate bizară, care venea dintr-o anumită ostentație, din felul lui arogant de a umbla... Avea o piele foarte albă, parcă pudrată, iar cînd vorbea, glasul lui semăna cu al unui tenor — părea prea conștient de intonațiile sale. Ai fi zis că-i în stare să cînte orice melodie.

— Scumpa mea doamnă, începu el, te rog să mă ierți că intru în felul acesta.

Se opri brusc, întorcîndu-și privirea spre Charlot : parcă l-ar fi recunoscut el însuși, ori își închipuia că-l recunoaște...

— Ce dorești ? îl întrebă Thérèse.

Individul îi răspunse, abătîndu-și în silă privirea de la Charlot spre ea :

— Adăpost și... ceva de mîncare.

— Ești chiar Chavel ? îl întrebă Thérèse.

— Da, da, sînt Chavel, zise intrusul, cu șovăială în glas.

Fata coborî scările și se apropie de el.

— Știam eu c-o să apari, într-o bună zi...

Individul își întinse o mînă, ca și cum mintea lui n-ar fi fost capabilă să conceapă ceva ce ar fi depășit limitele convenționalului.

— Scumpă doamnă, începu el, dar fata îl scuipă în obraz : e ceea ce așteptase în toate aceste luni, iar acum, cînd își împlinise în sfîrșit dorința, izbucni în plîns, întocmai ca un copil la încheierea unei serbări.

— De ce nu pleci ? îl întrebă Charlot pe intrus.

— Nu pot, îi răspunse așa-zisul „Chavel“, ștergîndu-și fața cu mîneca hainei. Sînt urmărit.

— De ce ?

— Orice om care are un dușman pe undeva, se cheamă că-i „colaboraționist“.

— Bine, dar dumneata ai stat într-o închisoare nemțească...

— Ei pretind că aș fi fost închis acolo ca informator, răspunse individul, cît se poate de calm.

Promptitudinea răspunsului păru să-i redea încrederea și respectul de sine.

— Firește, ești *mademoiselle* Mangeot, i se adresă el fetei. Știu că am greșit venind aici, dar orice animal hăituit se duce la bîrlogul pe care-l cunoaște. Iartă-mi lipsa de tact, domnișoară ! Plec îndată.

Thérèse ședea pe treapta de jos a scării, cu fața îngropată în palme.

— Da, ai face bine să pleci grabnic, zise Charlot.

Individul își roti în jurul lui fața pomădată : își tot umezea cu vîrful limbii buzele uscate. Singurul element autentic din ființa lui era frica. O frică pe care și-o stăpînea totuși : aidoma unui cal nărăvaș sub un călăreț destoinic, și-o vădea în bot și în pupilele ochilor.

— Unica mea scuză, urmă el, este că am un mesaj pentru domnișoara, de la fratele ei.

Privirea curioasă și statornică a lui Charlot părea să-l descumpănească.

— Parcă te-aș cunoaște, îi spuse.

— Păi, ar trebui să-l cunoști ! exclamă fata, fulgerîndu-l cu privirea. — Doar ați fost în aceeași pușcărie !

— A, cred că îmi revine în memorie, știți, eram atît de mulți acolo, rosti individul.

Charlot fu nevoit să-i admire din nou stăpînirea de sine.

— E cu adevărat Chavel ? îl întrebă fata.

Charlot era uluit de tupeul intrusului. Deși nu scăpase de frică, acesta și-o ascundea perfect. Fața lui albă se rotea ca un bec spre el, pregătindu-se să-l orbească, încît Charlot trebui să-și ferească privirea.

— Da, murmură el. E Chavel. Dar s-a schimbat.

O expresie de bucurie încreți fața individului, dar ea redeveni numaidecît netedă.

— Ei bine, care-i mesajul pe care mi-l aduci ? întrebă Thérèse.

— Atîta doar, că vă iubea și că acesta era cel mai bun lucru pe care-l putea face pentru voi.

În vestibulul spațios era foarte frig, iar individul începu deodată să tremure.

— Noapte bună, domnișoară, spuse el. Iartă-mă că te-am deranjat. Ar fi trebuit să știu că bîrlogul e închis.

Și făcu o plecăciune teatrală, pe care însă fata n-o văzu : întorcîndu-i spatele, dispăruse deja după un cot al scării.

— Ușa, *Monsieur* Chavel ! îi spuse Charlot, batjocoritor.

Dar individul își mai păstrase un cartuș, căci îi răspunse :

— Dumneata ești un impostor, n-ai fost în închisoare, nu m-ai recunoscut. Îți închipui că aș fi fost în stare să uit vreuna din fețele celor de acolo ? Cred c-ar trebui să te denunț stăpînei dumitale. E clar că abuzezi de firea ei bună.

Charlot îl lăsă să vorbească, apoi îi spuse :

— Ba, am fost în închisoare și te-am recunoscut, domnule Carosse.

— Dumnezeule ! exclamă celălalt, aruncîndu-i o privire și mai scrutătoare. Nu ești Pidot ? Firește, glasul se deosebește de cel al lui Pidot.

— M-ai mai confundat o dată cu Pidot. Numele meu e Charlot. E pentru a doua oară că-mi faci un serviciu, domnule Carosse.

— În cazul ăsta, mă răsplătești grozav, dîndu-mă afară în plină noapte ! Vîntul bate dinspre răsărit și zău că a-nceput să și plouă !

Cu cît era mai speriat, cu atît mai impertinent devenea : impertinența era pentru el un fel de remediu împotriva nervilor.

— Să fiu alungat dintr-o casă de țară, iată un deznodămînt cam mediocru pentru o carieră atît de frumoasă ! exclamă el, ridicîndu-și gulerul pardesiului. Noapte bună, nerecunoscătorule Charlot ! Cum de te-am putut confunda cu bietul Pidot ?

— O să îngheți !

— Tot ce se poate. La fel ca Edgar Allan Poe.

— Ascultă ! Nu sînt chiar atît de nerecunoscător. Poți rămîne aici pentru o noapte. Scoate-ți pantofii, cît trîntesc eu ușa.

După ce o trînti cu zgomot, adăugă :

— Urmează-mă !

Dar abia urcase două trepte, că auzi glasul fetei, de pe palier :

— Charlot, a plecat ?

— Da, a plecat.

Așteptă o clipă, apoi spuse :

— Mă duc să văd dacă ușa din spate e încuiată.

Și, urmat de individul rămas numai în ciorapi, porni pe coridorul ce ducea spre bucătărie, iar de acolo în sus pe scări, spre propria-i cameră.

— Poți dormi aici, îi spuse. Mîine dimineață, devreme, vin să te scot. Nu trebuie să fii văzut de nimeni. Altfel, va trebui să plec și eu de aici.

Individul se așeză comod pe pat, întinzîndu-și picioarele.

— Ești chiar Carosse ? îl întrebă Charlot, plin de curiozitate.

— Nu cunosc alt Carosse în afară de mine, zise celălalt. N-am frați, nici surori, nici părinți. N-am de unde să știu dacă pe undeva, în provincie, trăiesc niscaiva Carosse obscuri ; se prea poate ca în Limogès să am vreun văr de-al doilea. Firește, mai e și prima mea nevastă, cățeaua bătrînă ! adăugă el, clipind din ochi.

— Iar acum, ești urmărit ?

— În țara asta domnește o concepție puritană, potrivit căreia omul se poate hrăni doar cu pîine. O concepție cît se poate de absurdă și anticatolică. Presupun că aș fi putut trăi doar cu pîine — cu pîine neagră — în timpul Ocupației, dar spiritul își are exigențele sale, el cere produse de lux. Iar asemenea produse de lux puteau fi obținute într-un singur loc, încheie Carosse, cu un zîmbet de automulțumire.

— Dar ce te-a făcut să vii încoace?

— Poliția, scumpul meu domn, precum și acești tineri focoși, înarmați cu puști, care-și zic „Rezistența". Tocmai mă îndreptam spre miazăzi, dar din nefericire trăsăturile feței mele sînt prea bine cunoscute... pretutindeni, în afară de această casă, adăugă el cu un soi de amărăciune în glas.

— Dar de unde știai... ce anume te-a făcut să crezi că...

— Chiar și într-o comedie clasică, amice, te obișnuiești să improvizezi, răspunse individul, netezindu-și pantalonii. Aceasta a fost o improvizație — vei spune desigur că nu tocmai reușită. Și totuși, dacă mi s-ar fi dat destul timp, aș fi reușit s-o păcălesc și pe dumneaei.

— Tot nu-mi dau seama cum ai ajuns aici.

— A fost o inspirație de moment. Poposisem într-un han aflat la vreo șaizeci de mile de locul acesta, într-un sat al cărui nume începe cu litera *B*, nu mai țin minte precis. Un tip nostim, eliberat nu de mult din închisoare, chefuia acolo împreună cu tovarășii săi. Mi-am dat seama că era cineva în satul acela, era însuși primarul — cunoști acest tip de om, un tip cu burtă, pompos la culme, cu un ceas enorm, ca un calup de brînză, vîrît în buzunarul de la vestă. Tocmai le povestea amicilor săi istoria tipului care-și cumpărase viața în închisoare — îi zicea „al zecelea om", nu e rău spus. Primarul îi cam purta pică, n-am priceput de ce. Ei bine, mi s-a părut puțin probabil ca numitul „Chavel" să aibă curajul de a se întoarce vreodată acasă; de aceea, m-am decis să mă întorc eu în locul lui. Puteam să-i joc mult mai bine decît el rolul — rolul unui avocat plicticos... dar îl cunoști bine, desigur!

— Da, nu te așteptai la asta!

— Cine s-ar fi putut aștepta? Coincidența e realmente prea mare! *Dumneata* ai fost la închisoare, nu-i așa? Nu ești un actor în turneu prin provincie, ca mine?

— Nu. Am fost efectiv acolo.

— Atunci, de ce te-ai prefăcut că mă recunoști?

— Fata era convinsă că Chavel o să se întoarcă într-o bună zi. Era un fel de obsesie a ei. M-am gîndit c-o poți vindeca de această obsesie. Poate c-ai și vindecat-o... Acum, trebuie să plec. Dacă nu vrei să fii alungat afară, în ploaie, nu te mișca de-aici!

O găsi pe Thérèse în sufragerie. Se uita țintă la portretul bunicului lui.

— Nu-i nici o asemănare, îi spuse ea. Absolut nici una!

— Nu ți se pare că, poate, ochii...

— Nu. Nu văd nici o asemănare. Mai degrabă semeni dumneata decît el...

— Să pun masa? o întrebă Charlot.

— A, nu! Acum, cînd *el* e pe aproape, nu putem lua masa aici.

— N-ai nici un motiv să te temi. Transferul de proprietate e cît se poate de legal. Nu te va mai tulbura niciodată. Acum, îl poți da uitării.

— Tocmai asta nu pot, izbucni ea, cu patimă în glas. Vezi ce lașă sînt ? Deunăzi îți spuneam că fiecare om e pus la încercare măcar o dată în viață, și abia după aceea știe cine este cu adevărat. Ei bine, acum mă cunosc în sfîrșit. Ar trebui să-i strîng mîna și să-i spun : „Fii binevenit, frate : sîntem de-un sînge !“

— Nu pricep, zise Charlot. Doar l-ai dat afară. Ce altceva ai fi putut să faci ?

— Aș fi putut să-l împușc. Totdeauna mi-am spus c-o să-l împușc.

— Nu puteai să te depărtezi ca s-aduci un pistol și să-l împuști după aceea, cu sînge rece.

— De ce nu ? *El* l-a omorît cu sînge rece pe fratele meu ! În noaptea aceea, a avut destul sînge rece, nu-i așa ? Parcă ziceai că l-au împușcat a doua zi dimineață...

Charlot simți din nou nevoia să se justifice :

— Am uitat să-ți spun că, peste noapte, el a încercat să anuleze tranzacția. Dar fratele dumitale nici n-a vrut s-audă de așa ceva.

— Da ? A încercat ? Ia te uită ! Pun pariu c-a încercat din răsputeri.

Cinară ca de obicei în bucătărie. Doamna Mangeot întrebă, cu arțag, ce fusese gălăgia aceea auzită din vestibul ?

— Parcă-ar fi fost o adunare populară ! remarcă ea.

— Un biet cerșetor, îi răspunse Charlot. Ar fi vrut să mîie peste noapte aici.

— De ce l-ai lăsat să intre în casă ? Ori de cîte ori mă-ntorc cu spatele, lepădăturile

astea profită și dau buzna. Nu știu, zău, ce-ar spune Michel !

— N-a trecut dincolo de vestibul, mamă, o asigură Thérèse.

— Dar eu am auzit pașii a doi oameni mergînd pe coridor spre bucătărie. Nu erai tu : tu erai sus.

— Nu puteam să-l dau afară fără să-i ofer măcar o bucată de pîine, explică în grabă Charlot. Ar fi fost o lipsă de omenie. L-am scos afară pe ușa din dos.

Thérèse se uită cu ochi mohorîți, prin fereastră, la lumea jilavă de afară. Ploaia izbea în rafale acoperișul casei, ferestrele, — o auzeau scurgîndu-se prin burlane. Pe o noapte ca asta nici o făptură omenească n-ar trebui să umble pe-afară. „Cît de mult îl urăște !“ își spuse Charlot. Se gîndea la Chavel ca la un străin, care-și pierduse pentru totdeauna identitatea.

Cina se desfășură în tăcere. La sfîrșitul ei, doamna Mangeot o porni șontîc-șontîc la culcare. De la o vreme, nu mai dădea nici o mînă de ajutor la gospodărie și nici nu mai aștepta pînă cînd fiică-sa își isprăvea treaba. Iar ceea ce nu vedea, nu știa. Membrii familiei Mangeot erau proprietari : nu munceau, ci tocmeau servitori...

— Nu arăta ca un laș, zise Thérèse.

— Acum îl poți da uitării.

— Ploaia asta îl urmărește. De cînd a ieșit din casă, l-a tot urmărit. Ce ploaie ! E ca un lanț legat de picioare.

— Nu te mai gîndi la el.

— Iar Michel e mort. Acum e mort de-a binelea.

Fata șterse cu palma geamul aburit al ferestrei, apoi adăugă :

— *El* a venit și s-a dus, iar Michel e mort. Nimeni altcineva nu l-a cunoscut.

— L-am cunoscut eu !

— A, da, spuse ea, în doi peri, ca și cum faptul că unul ca el îl cunoscuse pe Michel n-ar fi avut nici o importanță.

— Thérèse ! exclamă Charlot.

Pentru prima oară îi spunea pe nume.

— Da ?

Era un om care respecta convențiile — nu se schimbase în această privință. Viața îi oferise modele de comportament valabile pentru orice împrejurare — ele îl înconjurau aidoma unor manechine din atelierul unui croitor. Nu avusese nici un model pentru un condamnat la moarte ; în schimb, făcuse cîteva cereri în căsătorie, încă în prima tinerețe. Îl ajutaseră, ce-i drept, și împrejurările. Fusese capabil să-și precizeze în cifre exacte venitul anual și starea proprietății. În primul rînd însă, fusese capabil să creeze o atmosferă de intimitate, cu cîte o fată, ale cărei idei în materie de politică, religie și căsătorie semănau în mod sigur cu ale lui. Acum însă, se vedea oglindit într-o canistră, care-l arăta purtînd o cîrpă de vase : lipsit de bani, de proprietate sau alte bunuri, nu știa nimic despre fata asta, știa doar că-i mistuit de un neobișnuit dor de căldură trupească și sufletească, — o dorință oarbă, însoțită de nevoia, nemaiîncercată pînă atunci, de a o proteja pe fată...

— Ce e ? îl întrebă ea.

Încă mai privea pe fereastră, ca și cum nu s-ar fi putut despărți de imaginea falsului Chavel care rătăcea prin noaptea ploioasă.

— Mă aflu aici de peste două săptămîni, îi răspunse el, pe un ton silit. Nu știi nimic despre mine.

— Nu face nimic.

— Te-ai gîndit ce-o să faci cînd mama dumitale o să moară ?

— Nu știu, dar o să am destul timp ca să mă gîndesc... Poate o să mă mărit, adăugă ea, zîmbindu-i, după ce își întoarse cam în silă privirea de la geamul aburit.

Charlot se simțea copleșit de o deznădejde morbidă. La urma urmei, n-avea nici un temei să presupună că fata nu lăsase la Paris un iubit, probabil vreun băiat prostuț din propria-i categorie socială, cu care bătuse străzile din jurul Menilmontant-ului.

— Cu cine ? o întrebă.

— De unde să știu ? Pe aici nu prea sînt mulți bărbați, nu-i așa ? Roche — eroul ciung... Nu prea îmi place ideea de a mă mărita cu o bucată de om. Firește, mai ești și dumneata...

Charlot își simțea gura uscată : i se părea absurd să încerce o asemenea emoție înainte de a-i cere mîna unei fete de negustoreasă, dar ocazia trecu, pînă să-și găsească el curajul de a vorbi.

— Va trebui poate să mă duc la tîrgul din Brinac, ca să caut un bărbat, urmă fata. Am tot auzit că fetele bogate sînt pîndite de o sumedenie de peţitori, vînători de zestre. Pe aici însă, nu văd nici unul.

— Thérèse ! începu el din nou.

Dar se opri numaidecît, pentru a întreba :

— Cine-i acolo ?

— Maică-mea. Cine altcineva ?

De pe scară se auzi o voce :

— Thérèse, Thérèse !

— Va trebui să speli singur vasele, îi spuse Thérèse. Cunosc vocea asta : e vocea ei de rugăciune. Acum, n-o să adoarmă pînă nu vom spune cel puţin o rugăciune. Noapte bună, domnule Charlot.

Era formula cu care obişnuia să i se adreseze la capătul fiecărei zile, pentru a risipi orice jignire pe care i-ar fi putut-o aduce în ziua respectivă. Momentul trecuse, iar Charlot ştia bine că s-ar putea să nu se mai repete decît după cîteva săptămîni ! În noaptea asta avusese certitudinea că fata era dispusă să accepte. Mîine însă...

Cînd deschise uşa camerei sale, îl văzu pe Carosse întins pe pat, sub haina cu care se învelise ca să-i ţină de cald ; sforăia, cu buzele întredeschise. Zgomotul îl trezi, dar nu se mişcă, deschise doar ochii, privindu-l pe Charlot cu un zîmbet uşor condescendent.

— Ei, m-aţi vorbit de rău ? întrebă el.

— Ca actor cu experienţă, nu ţi-ai ales rolul cel mai potrivit pentru actuala situaţie.

— Nu-s chiar atît de convins, răspunse Carosse, ridicîndu-se în capul oaselor şi mîngîindu-şi bărbia lată şi grăsuţă. Ştii, cred că m-am cam pripit. Nu trebuia să plec aşa repede. În definitiv, nu poţi să negi că am stîrnit interes. Iar cînd stîrneşti interes, jumătate din bătălie e ca şi cîştigată, amice.

— Fata îl urăşte pe Chavel.

— Păi eu nu sînt adevăratul Chavel. Nu uita acest amănunt. Eu sînt Chavel cel idealizat — un Chavel recreat de artă. Nu-ţi dai seama cît cîştig nelăsîndu-mă împodobit de adevărul mohorît şi desigur sordid ? Dă-mi un răgaz, amice, şi o voi face să-l iubească pe Chavel ! Ai avut vreodată ocazia să mă vezi în rolul lui Pierre Louchard ?

— Nu.

— Un rol mare ! Rolul unui beţivan nemernic, un *roué* [1], un seducător de cea mai joasă speţă. Dar cît m-au mai iubit femeile ! După ce-am jucat acel rol, am primit mai multe invitaţii decît...

— *Ea* însă te-a scuipat în obraz !

— Scumpe amice, crezi că nu ştiu ? A fost ceva superb. Unul din cele mai măreţe momente prin care am trecut vreodată. Pe scenă nu întîlneşti niciodată un asemenea realism. Cred că şi eu am jucat binişor. Mîneca : o, cîtă demnitate ! Pun rămăşag că în noaptea asta, fata se gîndeşte, în patul ei, la gestul acela.

1 Desfrînat (fr.).

— Chavel nu poate, firește, să concureze cu dumneata.

— Uit mereu că l-ai cunoscut. Mi-ai putea oare sugera vreo idee pentru rol ?

— N-ar avea nici un rost. Vei pleca de aici înainte de răsăritul soarelui. Cortina s-a lăsat. Îmi dai înapoi patul ?

— E destul loc pentru amîndoi, zise actorul, trăgîndu-se puțin spre perete.

Cînd era strîns cu ușa, părea să regreseze, vesel și ușurat, spre tinerețea lui sordidă și vulgară. Nu mai era marele Carosse, cel de vîrstă mijlocie. Aproape că vedeai cum tinerețea se strecoară spre vinele lui, prin straturile de grăsime. Rezemîndu-se într-un cot, rosti, pe un ton șmecheresc :

— Nu-mi lua în nume de rău ceea ce-ți spun.

— Cum adică ?

— Păi scumpe domn, e limpede că treci prin chinurile dragostei.

Și începu să rîgîie, rînjind, de-a curmezișul patului.

— Vorbești prostii, protestă Charlot.

— E cît se poate de firesc. Dumneata, un bărbat la vîrsta cînd emoțiile erotice sînt lesne zgîndărite de prezența unei fete tinere, trăiești în aceeași casă cu o duduie destul de atrăgătoare, deși nițeluș cam vulgară, poate. Adaugă la asta faptul că ai fost multă vreme la închisoare și că i-ai cunoscut fratele. E doar o reacție chimică, amice.

Actorul rîgîi din nou, apoi continuă :

— Mi se întîmplă și mie ori de cîte ori iau masa tîrziu. Trebuie să fiu atent ce mănînc la cină, cînd îmi petrec noaptea cu vreo prietenă... Slavă Domnului, poveștile astea de amor durează numai cîțiva ani, iar cu femeile mai în vîrstă poți fi tu însuți.

— Ai face mai bine să dormi. Te voi trezi mîine în zori.

— Presupun că vrei să o iei de nevastă, nu-i așa ?

Rezemat de lavoar, Charlot îl privea pe Carosse cu scîrbă ; nu-l vedea însă doar pe el : oglinda de pe ușa dulapului reflecta fețele amîndurora — doi bărbați în toată firea, ajunși într-o stare de decrepitudine, discutînd despre o fată tînără. Niciodată nu fusese atît de conștient de vîrsta lui.

— Să știi că-mi pare rău că plec de aici, îi spuse Carosse. Cred că aș putea să rivalizez cu dumneata, chiar în rolul lui Jean-Louis Chavel. N-ai pic de elan, amice ! Ar fi trebuit să intri în scenă și s-o cucerești chiar în noaptea asta, cînd emoția plutea în aer grație mie !

— Nu voiam să-ți fiu recunoscător.

— De ce nu ? Doar n-ai nimic împotriva mea. Uiți că eu nu sînt Chavel.

Căscă și se întinse, instalîndu-se comod lîngă perete.

— Dar nu face nimic, adăugă el. Stinge, te rog, lumina. Așa, băiete !

Și adormi aproape numaidecît.

Charlot se așeză întîi pe scaunul de bucătărie, singurul din încăpere. Oriîncotro privea, vedea semnele perfectei adaptări a falsului Chavel : se simțea ca la el acasă aici. Își atîrnase pe ușă pardesiul, sub care se strînsese o mică băltoacă pe linoleum ; haina și-o atîrnase pe spătarul scaunului. Ori de cîte ori făcea vreo mișcare, Charlot simțea pe coapsă buzunarul actorului. Patul scîrțîia cînd acesta se lăsa spre mijlocul lui. Charlot stinse lumina, apoi simți din nou buzunarul greu al actorului izbindu-l în coapsă. Ploaia bătea în fereastră, cu regularitatea unor valuri. Bucuria și speranța pieriseră ; Charlot își vedea dorințele tîrîndu-se pe pat, dorințele urîte ale unui adult. „Mai bine am pleca amîndoi de aici", își spunea.

Schimbîndu-și poziția, simți din nou buzunarul. Actorul se răsuci pe spate și începu să sforăie ritmic, dar încetișor. Charlot îi vedea trupul : doi saci cu făină aruncați la nimereală. Întinse o mînă spre buzunarul lui Carosse și atinse patul metalic al unui revolver. Nu se miră prea mult : țara revenise la zilele cetățenilor înarmați ; un revolver era acum la fel de normal cum fusese o sabie, cu vreo trei veacuri în urmă. Totuși, ar fi mai bine să-l știu în buzunarul meu decît în al lui, își spuse.

Era un mic revolver de modă veche. Rotindu-i încărcătorul cu un deget, constată că cinci din cele șase compartimente erau pline. Al șaselea era gol, dar în clipa cînd îl duse la nas simți mirosul de neconfundat al unui

glonte proaspăt tras. Ceva ca un șobolan se mișcă pe pat, printre sacii de făină : era brațul actorului. Acesta murmură niște vorbe pe care Charlot nu le putu desluși, printre ele și una care suna ca „destin" : probabil că juca un rol, pînă și în somn !

Charlot vîrî revolverul în propriul său buzunar, apoi pipăi din nou haina actorului și scoase de acolo un mic teanc de hîrtii, legate cu un elastic. Era prea întuneric ca să le poată cerceta ; deschizînd cu grijă ușa, merse pe coridor, lăsînd ușa întredeschisă ca să nu facă zgomot. Aprinse lumina și începu să cerceteze prețioasa comoară.

Era clar că hîrtiile astea nu erau ale lui Carosse. Printre ele găsi o chitanță eliberată la Dijon unui anume Toupard ; chitanța, datată 30 martie 1939, se referea la un set de furculițe pentru pește. Intervalul scurs de atunci încoace era cam prea lung, încît păstrarea chitanței indica o fire neobișnuit de pedantă, cum trebuie să fi fost cea a numitului Toupard. O dovedea poza de pe buletinul lui de identitate : un ins timid, speriat pînă și de umbra lui, adulmecînd o capcană la fiecare pas. Charlot cunoscuse zeci de asemenea indivizi în tribunale — oameni capabili să facă nesfîrșite ocoluri în viață pentru a se feri de primejdie. Cum de nimeriseră aceste hîrtii în mîinile lui Carosse ? Charlot își aminti de compartimentul gol al revolverului. În zilele acelea, actele erau mult mai importante decît ba-

nii. Actorul se arătase dispus să joace rolul lui Chavel pentru a-și cîștiga dreptul de a dormi o noapte în casa acestuia, dar cum ar fi putut spera să circule nestingherit prin țară, cu o asemenea identitate ? Răspunsul era, firește, că în cinci ani un om suferă multe schimbări. La sfîrșitul unui război toate fotografiile se învechesc : individul acela timid primise un revolver ca să omoare, dar un altul, mai curajos, îl surprinsese tocmai cînd ezita să tragă.

Charlot se întoarse în odaia lui și vîrî la loc în buzunarul actorului hîrtiile și revolverul. Nu mai dorea să păstreze arma. În spatele lui, ușa se trînti cu un zgomot ca de împușcătură, iar Carosse sări în pat și, zărindu-l pe Charlot, strigă speriat :

— Cine ești ?

Adormi însă numaidecît, ca un copil, înainte de a putea auzi răspunsul. De ce nu-s în stare să doarmă la fel de adînc toți ucigașii ? se întrebă Charlot.

14

— Unde-ai fost ? îl iscodi Thérèse.

Charlot își curăța cu un cuțit noroiul de pe ghete.

— În timpul nopții mi s-a părut că aud o mișcare lîngă magazia din grădină și m-am dus să văd.

— Ai văzut vreo urmă ?

— Nu.

— Poate c-o fi fost Chavel, zise fata. Am stat trează ore-n șir, tot gîndindu-mă că pe-o noapte ca asta e groaznic să lași un om să umble pe drumuri. Maică-mea și cu mine ne tot rugam, iar *el* umbla pe afară ! Am spus de nu știu cîte ori *Tatăl nostru*. Nu eram în stare să omit îndemnul la iertare, căci maică-mea ar fi intrat la bănuieli.

— E mai bine să umbli prin ploaie decît să fii împușcat.

— Nu știu. Crezi că da ? Depinde, nu-i așa ? Cînd l-am scuipat în obraz...

Nu-și sfîrși vorba, iar Charlot își aminti cum actorul, tolănit în pat, i se lăudase cu „gestul" acela : fata n-o să-l uite așa curînd, îi spusese. Îl îngrozea gîndul că un asemenea mincinos putea să rezume cu atîta acuratețe ideile unei ființe atît de sincere. Reciproca nu era valabilă : adevărul nu te învață să-ți cunoști semenii.

— Acum s-a isprăvit, spuse el. Nu te mai gîndi la asta.

— Crezi că o fi găsit vreun adăpost ? I-o fi fost frică să ceară adăpost în sat. N-ar fi fost cine știe ce pagubă să-l fi lăsat să doarmă aici o noapte, adăugă ea pe un ton acuzator. De ce n-ai propus așa ceva ? Dumneata n-ai nici un motiv să-l urăști !

— Mai bine nu te mai gîndi la el. Înainte de a-l fi văzut, nu erai atît de dornică să-l ierți.

— E mai greu să urăşti un om a cărui faţă o cunoşti, decît un om a cărui faţă poţi cel mult să ţi-o imaginezi.

Charlot îşi spuse : „Dacă e adevărat, înseamnă c-am fost un prost !“

— De fapt, urmă fata, semănăm mai mult decît îmi închipuisem, de aceea nu m-am simţit în stare să-l împuşc. Momentul decisiv m-a pus în încurcătură întocmai cum îl pusese şi pe el.

— A, dacă încerci să vezi asemănări dintr-astea, ia-mă ca exemplu pe mine ! Nu-s oare îndeajuns de ratat în ochii dumitale ?

Fata îi aruncă o privire lipsită de interes.

— Ba da, îi spuse. Presupun că eşti. Michel a trimis prin el un mesaj.

— Aşa pretindea...

— Nu văd de ce ar fi minţit pe chestia asta, în loc să mintă în problema cea mai importantă. De fapt, adăugă ea cu o teribilă naivitate, nu mi-a făcut impresia unui om care minte.

Peste noapte, doamna Mangeot se îmbolnăvi grav : sînii aceia uriaşi ascundeau de fapt o mare slăbiciune ; se prăbuşise înapoia lor. Nu era cazul să cheme un doctor şi, oricum, în zilele acelea nu existau destui doctori pentru a se îngriji de un colţ de provincie atît de obscur cum era Brinac-ul. Pentru bătrîna bolnavă, un preot era mult mai important. Charlot pătrunse aşadar, pentru prima oară, pe teritoriul primejdios al satului Saint Jean. Era prea devreme ca oamenii să fi ieşit din case,

aşa că nu întîlni pe nimeni în drumul lui spre casa parohială. Dar în clipa cînd sună la uşă, inima începu să-i bată cu putere. Îl cunoscuse bine pe bătrînul pastor : obişnuia să ia masa în casa cea mare, ori de cîte ori se ducea în sat. Pastorul nu era omul care să se lase înşelat de o barbă şi de alte asemenea schimbări suferite de faţa unui cunoscut în decurs de cîţiva ani. Charlot simţea o nelinişte amestecată cu speranţă. Ce ciudat ar fi fost să redevină el însuşi, măcar pentru un singur om !

Dar în pragul uşii apăru un necunoscut : un tinerel oacheş, cu înfăţişarea aspră a unui meseriaş destoinic şi călit în muncă. Îşi vîra în sac pîinea de împărtăşanie aşa cum un instalator îşi vîră uneltele de lucru.

— E noroi pe cîmp ? îl întrebă el pe Charlot.

— Da.

— Atunci trebuie să aştepţi pînă-mi pun galoşii.

Mergea repede, încît Charlot abia izbutea să ţină pasul cu el. Galoşii i se înfundau în noroi, plescăind cu zgomot.

— Era pe aici un pastor pe nume Russe, nu-i aşa ? îl iscodi Charlot.

— A murit anul trecut, îi răspunse pastorul cel tînăr, fără să-şi încetinească paşii. Se udase la picioare, adăugă el, pe un ton sumbru. E de mirare cîţi preoţi de ţară mor din pricina asta. S-ar putea spune că-i o maladie profesională.

— Lumea spune că era un om bun.

— Nu-i greu să-i mulţumeşti pe ţărani, zise urmaşul pastorului Russe. Orice pastor care rămîne patruzeci de ani în acelaşi loc devine un om bun...

Ai fi zis că-şi sugea dinţii după fiecare cuvînt, dar de fapt galoșii făceau acest zgomot, dezlipindu-se din noroi.

Thérèse îi întîmpină în prag. Pastorul o urmă pe scări, cu valijoara lui : un meseriaş cu uneltele sale. Nu trecură nici zece minute şi se şi întoarse în vestibul, pentru a-şi pune galoșii : nu era obişnuit să-şi piardă timpul. Charlot îl văzu, de pe coridor, luîndu-și rămas bun cu o formulă grăbită, pragmatică :

— Dacă ai nevoie de mine, trimite din nou să mă cheme, dar nu uita, *mademoiselle,* că, deşi sînt la dispoziţia dumitale, sînt şi în slujba tuturor locuitorilor din Saint Jean.

— Pot avea binecuvîntarea dumitale, părinte ?

— Fireşte.

Pastorul făcu gestul binecuvîntării, ca un notar care-ar fi pus o ştampilă, şi plecă. Rămas doar cu fata, Charlot simţi că nu mai fuseseră niciodată atît de singuri. Era ca şi cum bătrîna ar fi şi murit, lăsîndu-i faţă în faţă.

Partea a IV-a

15

MARELE ACTOR CAROSSE ședea în seră și reflecta la situația lui. Nu era cîtuși de puțin deprimat din pricina condițiilor oarecum umilitoare în care se găsea. Încerca sentimentul democratic al unui duce care se simte bine în orice mediu, fără să-i pese de convențiile ori de clasele sociale. Carosse jucase în fața regelui George al V-lea al Marii Britanii, a arhiducelui Otto, a trimisului special al președintelui Statelor Unite, a Feld-Mareșalului Goering, și în fața a nenumărați ambasadori, printre care cel italian și sovietic, precum și Herr Abetz[1]. Toți acești oameni mari străluceau ca niște giuvaeruri în memoria lui ; și era convins că, la nevoie, unul sau altul dintre ei putea fi pus la amanet, contra unei sume de bani.

Totuși, în dimineața aceea, la Saint Jean, încercase un fior de neliniște văzînd pe pereţii comisariatului de poliţie un afiș cu o listă de colaboraționiști, cuprinzînd și numele lui,

1 Otto Abetz, ambasadorul Germaniei hitleriste la Paris.

iar alături un anunț în legătură cu o crimă săvîrșită într-un sat situat cu peste cincizeci de mile mai încolo. Poliția ignora firește detaliile acelei crime, căci dacă le-ar fi cunoscut, ar fi vorbit de omucidere : Carosse era însă convins că acționase în legitimă apărare, pentru a-l împiedica pe burjuiul acela stupid să-l denunțe. Îi lăsase cadavrul ascuns cu grijă în bălăriile de pe islazul comunal, după ce luase cu împrumut actele menite să-i faciliteze trecerea printr-un control superficial. Dîndu-și seama că actele nu-i mai puteau fi de folos, ba chiar s-ar fi putut dovedi periculoase, le arsese în seră și le ascunsese cenușa într-un ghiveci de flori.

Cînd văzuse cele două anunțuri, pricepuse că n-avea rost să meargă mai departe. Deocamdată, adică pînă cînd afișele aveau să fie pretutindeni rupte de vînt și decolorate de vreme, trebuia să stea ascuns undeva, iar singura ascunzătoare posibilă era casa aceasta. Așa-zisul „Charlot“ o și mințise pe stăpîna casei în legătură cu Carosse, și călcase legea dînd adăpost unui colaboraționist : era aici un șurub care putea fi strîns zdravăn. Dar în timp ce ședea pe o roabă și reflecta la situația lui, imaginația i se aprinse și mai mult, la gîndul unui proiect și mai îndrăzneț. Văzu în minte cum cortina se ridică peste o scenă romantică, pe care doar un actor genial o putea face plauzibilă, deși nu era, poate, cu totul și cu totul originală : o concepuse mai întîi Shakespeare...

Privind printr-o gaură din peretele de lemn, îl zări pe Charlot care mergea pe cîmp spre Saint Jean ; se grăbea, deși era prea devreme pentru tîrg. Carosse așteptă răbdător, cu spinarea arcuită pe marginea roabei, pînă cînd îl văzu pe Charlot întorcîndu-se cu pastorul. Ceva mai tîrziu îl văzu pe pastor ieșind singur din casă, cu valijoara lui. Vizita pastorului nu putea avea decît o singură semnificație. Imaginația creatoare a actorului absorbi de îndată acest nou amănunt și modifică în consecință scena pe care urma s-o joace. Așteptă totuși, încă puțin. Dacă e adevărat că geniul înseamnă o infinită capacitate de a răbda, Carosse era un actor de geniu. Răbdarea îi fu răsplătită în curînd : îl văzu pe Charlot ieșind din casă și îndreptîndu-se din nou spre Saint Jean. Scuturîndu-și pardesiul de frunzele veștede, Carosse se întinse ca un motan mare și leneș. Revolverul din buzunar îi atinse coapsa.

Nici un actor înnăscut nu scapă vreodată de trac ; în clipa cînd trecu prin fața casei spre ușa bucătăriei, Carosse simți că-i e frică. Cuvintele rolului păreau să-i fi ieșit din minte ; gîtlejul i se uscase, iar cînd trase de șnurul clopoțelului, auzi dinspre bucătărie un tîrșîit de pași, foarte slab, nu ca pașii hotărîți ce-l întîmpinaseră data trecută. Nu-și luă mîna de pe revolver : contactul cu oțelul rece era ca o garanție de curaj. Cînd ușa se deschise, bîigui un „scuzați“, dar, așa speriat cum era, se gîndi că bîlbîiala involuntară era cît se poate de potrivită : putea stîrni mila, iar

mila putea ține ușa întredeschisă, întocmai ca piciorul unui cerșetor. Fata stătea în umbră, așa că nu-i putea vedea fața. Carosse continuă să se bîlbîie, ascultîndu-și vocea, care-i dădea tot mai multă încredere în sine. Ușa rămase deschisă : deocamdată, nu voia să ceară mai mult.

— N-apucasem să ies din sat, cînd am aflat despre mama dumitale, începu el. Am simțit nevoia să mă întorc, domnișoară ! Știu că mă urăști, dar, crede-mă, nu intenționasem niciodată s-o omor și pe ea...

— Nu trebuia să te întorci. Ea nu știa nimic despre Michel.

Situația era promițătoare ; Carosse ar fi vrut să-și pună piciorul în prag, dar își dădea seama că o astfel de mișcare ar fi putut să-i fie fatală. Era un citadin, neobișnuit cu pustietatea rurală, și se întreba dacă nu cumva vreun precupeț ar fi putut să răsară pe neașteptate în spatele lui, — sau chiar Charlot ar fi putut să se întoarcă ceva mai devreme. Stătea cu urechea la pîndă, așteptînd să audă scrîșnetul pietrișului.

— *Mademoiselle*, înecpu el rugător. Trebuia să mă întorc ! Deunăzi nu m-ai lăsat să vorbesc. Nu ți-am transmis în întregime nici mesajul lui Michel.

„La naiba ! își spuse. Asta nu face parte din rol : care mesaj ?"

— Mi l-a împărtășit în noaptea morții sale, urmă el, uimit de propria-i retorică.

— În noaptea morții sale ? Păi, a murit noaptea ?

— Sigur că da. Noaptea.

— Dar Charlot mi-a spus că s-a întîmplat dimineața, a doua zi dimineața.

— Mare mincinos mai e omul ăsta ! gemu Carosse.

— De ce ar minți ?

— Ca să-mi agraveze mie situația, răspunse Carosse, improvizînd.

Se simți năpădit de un val de mîndrie la gîndul că Thérèse se dăduse cu un pas înapoi, ca să-l lase să intre în casă.

— E groaznic să lași un om să moară după o noapte întreagă de gînduri negre. Eu nu eram destul de ticălos în ochii lui.

— Mai zicea că ai încercat o dată să-ți iei înapoi propunerea.

— O dată, da, o singură dată ! exclamă Carosse. A fost singura șansă ce mi s-a ivit înainte de scoaterea lui din celulă... *Mademoiselle,* adăugă el, cu lacrimi în ochi, crede-mă ! Era noapte.

— Da, știu că s-a petrecut noaptea. M-am trezit de durere.

— La ce oră ?

— Îndată după miezul nopții.

— Exact atunci s-a întîmplat !

— Ce meschinărie, să mintă pe chestia asta !

— Nu-l cunoști pe acest Charlot, *mademoiselle,* așa cum l-am cunoscut noi în închisoare. Știu că nu merit disprețul dumitale,

mademoiselle. Mi-am cumpărat viața cu prețul vieții fratelui dumitale, dar cel puțin n-am trișat prefăcîndu-mă că vreau s-o salvez.

— Ce vrei să spui ?

Actorul își aminti de vorbele primarului în legătură cu tragerea la sorți.

— *Mademoiselle*, îi răspunse el fetei, am tras la sorți în ordine alfabetică, dar de la coadă la cap, deoarece Charlot a insistat să începem în felul acesta. La urmă, rămăseseră doar două bilețele, pentru mine și pentru dînsul, iar unul dintre ele era marcat cu semnul morții. În celulă fiind curent, poate că bilețelele fuseseră întoarse pe dos, iar dumnealui a putut vedea astfel care dintre ele era marcat. Charlot ar fi trebuit să tragă la sorți după Chavel, dar a sărit peste rînd și a tras bilețelul nemarcat.

— Păi, ați fi putut cere să se tragă din nou, spuse fata, intuind evidenta anomalie.

— *Mademoiselle*, în momentul acela mi s-a părut că la mijloc e o greșeală făcută de un om cinstit. Fiind în joc viața unui om, nu puteai pedepsi pe cineva pentru o astfel de greșeală.

— Și totuși ți-ai cumpărat dreptul la viață ?

Carosse știa că joacă rolul unui personaj incoerent : inadvertențele nu se legau, publicul trebuia cucerit printr-un joc romantic.

— *Mademoiselle*, o imploră el, dumneata n-ai habar de atîtea lucruri ! Individul acela a mînjit cu noroi totul. Fratele dumitale era un om bolnav.

— Știu.

Carosse răsuflă ușurat : era ca și cum de aici înainte n-ar mai fi putut să greșească. De aceea, deveni imprudent :

— Cît de mult ținea la dumneata și cît de îngrijorat era de ceea ce putea să ți se întîmple după moartea lui ! Îmi tot arăta fotografia dumitale...

— Fotografia mea ? N-avea nici o fotografie...

— Mă miră, spuse el, descumpănit o clipă, dar își recăpătă de îndată stăpînirea de sine. Îmi tot arăta o fotografie — o scenă de stradă, ruptă dintr-un ziar : o fată frumoasă, pierdută în mulțime. Acum cred că știu cine era — nu erai dumneata, dar lui i se părea că semeni cu fata aceea, așa că păstrase fotografia, pretinzînd că ar ascunde chipul dumitale... Oamenii se poartă ciudat într-o închisoare, domnișoară. Cînd mi-a cerut să-i vînd bilețelul...

— A, nu ! exclamă ea. Ești prea plauzibil. *El* ți-a cerut ? Lucrurile nu s-au întîmplat așa !

— Ai fost îndopată cu minciuni, domnișoară, îi răspunse el morocănos. Sînt destul de vinovat și așa, dar m-aș fi întors eu oare aici, dacă aș fi fost la fel de vinovat cum pretinde *dumnealui* c-aș fi fost ?

— Nu știu asta de la Charlot, ci de la omul care mi-a trimis testamentul și celelalte hîrtii. Primarul din Bourge.

— Nu trebuie să-mi mai spui nimic, domnișoară ! Ăștia doi erau înțeleși între ei, ca niște tîlhari. Acum pricep totul.

— Tare-aș vrea să pricep și eu !

— Au pus la cale totul, pînă-n cele mai mici amănunte, urmă Carosse și, cu inima cît un purice, adăugă : Îți spun adio, *mademoiselle,* și Dumnezeu să te binecuvînteze ! (Apăsă pe cuvîntul „Dumnezeu“, de parcă l-ar fi iubit, și de fapt iubea acest cuvînt, poate singurul cuvînt eficace în teatrul romantic : „Dumnezeu să te binecuvînteze“, „Dumnezeu mi-e martor“, „Dumnezeu să te ierte“ — toate formulele astea grandilocvente și banale atîrnau ca o draperie în jurul lui „Dumnezeu“).

Porni foarte încet spre ușă, iar cînd ajunse în prag, întrebă :

— Dar mesajul lui Michel ?

16

Carosse se rezemă de gard, pentru a privi silueta minusculă ce se apropia dinspre Saint Jean, prin cîmp. Stătea așa, ca un om care se odihnește în propria-i grădină ; la un moment dat chicoti, ca și cum l-ar fi fulgerat un gînd, dar cînd silueta se apropie îndeajuns de mult ca să-l recunoască în ea pe Charlot, chicotitul făcu loc unei pînde încordate.

Charlot, care nu uitase de revolverul din buzunarul actorului, rămase la oarecare distanță, înfruntîndu-i privirea.

— Credeam c-ai plecat, îi spuse.

— M-am hotărît să rămîn.

— Aici ?

— În definitiv, e casa mea, îi răspunse cu blîndețe Carosse.

— Carosse, colaboraționistul ?

— Nu, Jean-Louis Chavel, lașul.

— Ai uitat două lucruri, în cazul cînd vrei să joci rolul lui Chavel.

— Mi s-a părut că joc destul de bine rolul.

— Dacă vrei să fii Chavel, nu ți se va permite să rămîi decît dacă accepți să mai fii scuipat în obraz.

— Iar celălalt lucru ?

— Nimic din casa asta nu-i mai aparține lui Chavel.

Carosse chicoti din nou, desprinzîndu-se de gard, cu mîna pe revolver, „pentru orice eventualitate“.

— Am două răspunsuri, amice, rosti el, cu o stăpînire de sine ce-l scoase din sărite pe Charlot, căci îi strigă, furios, de pe cîmp :

— Nu mai juca teatru !

— Să știi că mi-a venit destul de ușor s-o conving pe fată să accepte versiunea mea despre cele întîmplate, spuse Carosse calm.

— Despre ce vorbești ?

— Despre cele întîmplate în închisoare. Știi bine că nu am fost acolo, ceea ce mă ajută să redau mult mai sugestiv lucrurile. Pe mine fata m-a iertat, dragul meu Charlot, dar mătăluță ești însemnat cu pecetea rușinii, ca un mincinos, iartă-mă că rîd, știu bine, firește, că nu e drept !

Şi izbucni într-un hohot de rîs : ai fi zis că se aştepta ca celălalt să aprecieze, altruist, modul lui comic de a privi lucrurile.

— Trebuie s-o ştergi, Charlot ! Numaidecît. Fata e supărată foc pe dumneata. Dar am convins-o să-ţi dea trei sutare ca simbrie. Asta înseamnă, amice, că-mi datorezi şase sute de franci.

Şi spunînd acestea, actorul întinse mîna stîngă.

— Fata îţi dă voie să rămîi ? îl întrebă Charlot, păstrînd distanţa.

— N-are de ales, dragul meu ! Ea n-a auzit de Decretul din ziua de 17 — nici dumneata, dealtfel. Fireşte că pe aici nu prea citiţi ziarele. Decretul ăsta consideră ilegale toate tranzacţiile privitoare la cedările de proprietăţi, efectuate în timpul ocupaţiei nemţeşti, dacă vreuna din părţile contractante denunţă tranzacţia. Vrei să spui că nu te-ai gîndit niciodată la o astfel de posibilitate ? Eu însumi m-am gîndit la ea abia azi-dimineaţă.

Charlot îl privea îngozit. Faţa cărnoasă, porcească a actorului se transformase, o clipă, în propriul ei ideal — o carnalitate trufaşă, sprijinindu-se leneşă pe axa globului terestru şi oferindu-i lui Charlot toate bunurile lumeşti sub forma unei case şi a unui teren de şase pogoane. Putea obţine totul : se repeta miracolul celor trei sute de franci veşnic reîmprospătaţi. Era ca şi cum în toată dimineaţa aceea s-ar fi mişcat într-o lume supranaturală : o femeie bătrînă murea, Dumnezeu intra în casă

într-o valijoară de pastor... Iar acolo unde intră Dumnezeu, Diavolul e mereu prezent. El e umbra lui Dumnezeu și dovada amară a existenței acestuia. Rîsetele prostești ale actorului răsunară din nou, dar Charlot auzi doar chicotitul ideal, un sunet mîndru și prietenos, care-l întîmpina pentru a-i spune bun venit în compania Diavolului.

— Pun pariu că Chavel s-a gîndit la asta cînd a semnat actul de transfer. Mare șmecher, afurisitul ! rîse Carosse, încîntat. Astăzi sîntem în 19. Sînt sigur că se încadrează în prevederile Decretului.

Vorbele astea banale, prozaice, nu-l impresionară pe Charlot : înapoia lor, auzea glasul Diavolului care-l întîmpina, ca un comandant de companie, felicitîndu-l : „Bravo, Chavel". Și se simți năpădit de un soi de fericire : aceasta era casa lui, proprietatea lui !

— Ce rost are să mai pretinzi că ești Chavel ? îl întrebă pe Carosse. E întocmai cum spui : Chavel e pe cale de a se întoarce acasă.

— Îmi place de dumneata, bătrîne, exclamă Carosse. Îmi amintești de moș Pidot, dragul de el ! Ascultă ce-ți spun : dacă îmi iese pasiența asta, n-o să duci niciodată lipsă de cîteva miișoare de franci.

Charlot privi cu duioșie iarba, care-i aparținea : va trebui s-o cosească înainte de venirea iernii, iar la anul va trebui să se ocupe temeinic de grădină... Urmele de pași se vedeau clar, dinspre rîu : recunoștea propriile-i urme, lăsate de ghetele strîmte, ca și cele lăsate de

galoșii grei și largi ai pastorului. Venind pe drumul acesta, Dumnezeu intrase în casă, unde universul vizibil se reînchegase brusc, ieșind parcă din neguri. Îl văzu din nou pe Carosse, destul de clar, îi văzu fața porcească și triumfătoare, și știu precis ce trebuie să facă. Decretul din ziua de 17 — pînă și darurile Diavolului purtau pecetea lui Dumnezeu. Diavolul nu era în stare să ofere vreun dar fără ca Dumnezeu să ofere simultan marea șansă a refuzului.

— La ce bun, Carosse ? îl întrebă Charlot pe actor.

— Păi, chiar și o singură zi la adăpost de griji e un cîștig pentru un tip ca mine. În curînd oamenii au să-și revină în simțiri, și atunci ăi mai buni au să poată ajunge în vîrful piramidei. Deocamdată, trebuie să stăm ascunși.

Carosse nu se putu împotrivi ispitei de a se lăuda :

— Mai mult încă, bătrîne ! Ar fi un adevărat triumf dacă m-aș însura cu fata înainte de venirea lui Chavel. Aș putea s-o conving : doar sînt Carosse, nu-i așa ? Știi ce zice Richard al III-lea : „Mai fu pețită-așa vreodat' vreo fată ?" Răspunsul e, firește : Da. Da, da, Charlot !

Charlot îl întrebă, pentru a treia oară — simțea nevoia să-și cunoască bine dușmanul :

— De ce ? La ce bun ?

— Am nevoie de bani, dragul meu. Chavel n-o să poată refuza să-și împartă averea cu mine. Ar fi o ticăloșie prea mare, după ce l-a trișat pe fratele fetei, furîndu-i viața !

— Și crezi că eu n-o să mă amestec ? Aseară spuneai că o iubesc pe fată...

— A, cît despre asta ! exclamă actorul, înlăturînd obiecția printr-o simplă interjecție. N-o iubești suficient, amice, pentru a-ți compromite propria șansă. Dumneata și cu mine sîntem prea bătrîni pentru acest gen de iubire. La urma urmei, dacă Chavel se întoarce, dumneata nu te alegi cu nimic, pe cînd dacă eu obțin cîștig de cauză, mă știi cît sînt de darnic...

Și chiar era darnic. Dărnicia făcea parte integrantă din vulgaritatea lui.

— În tot cazul, adăugă el, ce-aș putea face ? I-am spus că-s Chavel...

— Uiți că eu știu cine ești : Carosse, colaboraționistul și ucigașul !

Mîna dreaptă se mișcă în buzunar și un deget începu să caute locul unde trebuia să fie trăgaciul.

— Crezi că-s chiar atît de periculos ?

— Da, răspunse Charlot, urmărind din ochi mîna. Și mai e ceva : știu unde se află Chavel.

— Unde ?

— Undeva, pe aproape. Și încă ceva : ia privește colo, peste cîmp. Vezi biserica ?

— Firește c-o văd.

— Vezi colina din fund, ceva mai la dreapta, cu parcelele alea de pămînt ?

— Da.

— În colțul de sus, din dreapta, lucrează un om.

— Ei și ce-i cu asta ?

— De la distanță, e greu să știi cine e, însă eu îl cunosc bine : e un fermier pe nume Roche, șeful Rezistenței din Saint Jean.

— Ei și ?

— Să presupunem că m-aș duce la el și i-aș spune că-l poate găsi pe Carosse în casa aceea — nu doar pe colaboraționistul Carosse, ci și pe ucigașul unui anume Toupard...

O clipă, crezu că actorul va trage — ar fi fost însă un gest disperat și absurd într-un asemenea loc deschis. Zgomotul s-ar fi auzit în întreaga vale.

— Amice, îi spuse actorul, zîmbind, se pare că sîntem strîns legați unul de celălalt.

— În acest caz, n-ai nimic împotrivă să ne întoarcem împreună în casă.

Charlot se apropie cu băgare de seamă, cum s-ar fi apropiat de un cîine în lanț.

— Păi, fata...

— Sînt sigur că fata îți va asculta sfatul.

Mîna dreaptă țîșni brusc din buzunar și-l bătu de două ori, prietenește, pe umăr.

— Bravo, exclamă actorul. Am făcut o greșeală. Vom lucra împreună. Îmi place de dumneata. Păi, cu nițică dibăcie, ne vom putea bucura amîndoi și de fată și de bani.

Și, strecurîndu-și un braț pe sub brațul lui Charlot, îl împinse încetișor spre casă.

La un moment dat, Charlot își întoarse privirea spre silueta minusculă de pe deal : își amintea de vremea cînd el și Roche fuseseră prieteni, înainte ca boala să fi otrăvit limba

fermierului... Roche se întoarse cu spatele, pornind prin brazdă pe urmele plugului.

Carosse îl strînse de braț :

— Dacă Chavel ăsta e într-adevăr pe cale să se întoarcă, dumneata și cu mine o să-l înfruntăm. Iar dacă-o să vedem că lucrurile se înrăutățesc, știi bine că am un revolver... N-o să uiți asta, nu-i așa ? adăugă el, strîngîndu-i și mai tare brațul.

— Nu.

— Va trebui să-ți ceri scuze pentru minciunile pe care i le-ai spus fetei. Ele i-au făcut o impresie foarte proastă.

— Care minciuni ?

— Că frate-su ar fi murit dimineața.

Soarele reflectat în geamul unei ferestre îl orbi : își feri ochii, spunîndu-și în gînd : „Ce-i de făcut ? Ce încerc să fac ?“

17

În noaptea aceea doamna Mangeot muri. Pastorul fu din nou chemat, iar Charlot auzi în odaia lui de la mansardă sunetele morții — pașii ce mergeau încolo și încoace, clinchetul unui pahar, apa curgînd dintr-un robinet, două voci în șoaptă... Ușa se deschise brusc și Carosse intră în odaie. Deși pretindea că-i „dormitorul“ lui, se ferea să întîlnească oameni necunoscuți.

— Slavă Domnului că s-a terminat, murmură el. Mă cuprind fiorii !

Moartea nu-i un eveniment individual : o dată cu răsuflarea care părăsește trupul, nu se sfîrșește totul — un murmur, un troznet, scîrțîitul unei scînduri, bolboroseala apei într-un lighean. Moartea e ca o operație făcută urgent, fără concursul unor asistenți, sau mai degrabă seamănă cu o naștere. Te aștepți să auzi dintr-o clipă în alta scîncetul noului născut, dar în cele din urmă auzi doar tăcerea. Apa încetă să curgă din robinet, paharul amuți, scîndurile nu mai scîrțîiră.

Carosse răsuflă ușurat :

— S-a terminat !

Stăteau amîndoi cu urechea la pîndă, ca niște conspiratori.

— Moartea bătrînei va precipita lucrurile, șopti actorul. Fata se va întreba ce să facă. Nu poate rămîne singură aici.

— Trebuie să-l conduc pe pastor pînă la el acasă, zise Charlot.

Pastorul tocmai își punea galoșii, în vestibul. Cînd ieșiră pe cîmp, în drumul de întoarcere, îl întrebă pe Charlot:

— Acum vei pleca de-aici ?

— Poate că da.

— Dacă vei pleca, domnișoara Mangeot va trebui să-și găsească un tovarăș de viață din sat.

Charlot era iritat de ideea pastorului că acțiunile omenești sînt dictate de morală, — de fapt, nu atît de morală, cît de teama de scandal.

— Va trebui să hotărască ea însăși, spuse el.

Se opriră la marginea satului.

— Domnișoara Mangeot, zise omul bisericii, e o femeie tînără, și foarte influențabilă. E foarte naivă și nu cunoaște deloc viața.

Așa cum stătea, părea un semn negru de exclamație pe fundalul cenușiu al cerului matinal : dădea impresia unei aroganțe și a unei siguranțe de sine ieșite din comun.

— Nu-s de aceeași părere. La Paris a avut destule ocazii să vadă ce-i viața. Nu-i o fată de la țară, adăugă Charlot, malițios.

— Viața nu se dezvăluie mai mult într-un loc decît în altul, răspunse pastorul. Pentru cel ce trăiește în deșert, a vedea măcar un om înseamnă destulă viață, dacă e obișnuit să observe sau dacă are ochi să vadă. Iar fata n-are.

— Mie mi-a făcut impresia că-i plină de înțelepciune ștrengărească.

— Ți-ai dat osteneala să vezi dacă-i cu adevărat o înțelepciune ?

— Nu.

— Șiretenia sună adesea ca înțelepciunea, după cum ignoranța sună cîteodată ca șiretenia.

— Ce vrei să spui — ori să faci ?

— Ești un om cu educație, domnule, așa că să nu-mi răspunzi că aceasta nu-i treaba mea. Știi bine că-i treaba mea. Îți închipui, pesemne, că sînt un puritan, fiindcă ți-am spus că, dacă pleci, domnișoara Mangeot va trebui să-și găsească un tovarăș. Nu-i nici un puritanism la

mijloc, domnule, ci doar o cunoaștere a naturii umane, cunoaștere pe care n-o putem ocoli cînd stăm și ascultăm zi de zi mărturisirile unor bărbați și femei ce vin să ne spună ce-au făcut și de ce. Domnișoara Mangeot se află acum într-o situație în care orice femeie e-n stare să săvîrșească o faptă necugetată. Toate simțămintele au ceva în comun. Oamenii își cam dau seama că dorința ascunde întotdeauna suferință, dar nu-s conștienți că și în suferință stă la pîndă dorința. Sper că nu vrei să profiți de acest lucru, domnule !

Clopotul hidoasei biserici începu să bată : era șase și jumătate — ora cînd, la închisoare, Charlot făcuse unica încercare de a reveni asupra tîrgului încheiat, ora cînd se putuse uita pentru prima oară în ochii neadormiți ai lui Janvier.

— Ai încredere în mine, părinte, rosti el. Nu-i vreau decît binele domnișoarei Mangeot.

Și spunînd acestea, se întoarse și porni cu pași repezi spre casă. Era ora cînd puteai vedea limpede...

Odăile de jos erau cufundate în beznă, dar pe palier licărea o lumină. Intră în vestibul fără nici un zgomot, încît nu-l auzi nimeni. Cei doi stăteau ca niște actori în fața unui aparat de filmat, așteptînd semnalul regizorului. Pastorul îi vorbise de suferința ascunsă în dorință și de dorința ascunsă în suferință : cei doi păreau că ilustrează doar o jumătate din acest adevăr. Charlot se întrebă ce anume fusese spus sau făcut, înainte de venirea lui, pentru ca pe obrazul actorului cuta nemulțumirii să se adîncească, iar fetei să-i dea lacrimile.

— De ce nu mă lași în pace ? îl imploră ea.

— *Mademoiselle,* exclamă actorul, acum ești singură, atît de singură ! Dar nu trebuie să mai fii niciodată singură. Mă urai, însă acum s-a isprăvit. Nu trebuie să-ți mai faci griji.

Cunoaște perfect jocul ! își spuse Charlot. Nesăbuitul berbant știa să promită ceea ce mai toți oamenii își doresc mai mult chiar decît iubirea : liniștea. Vorbele lui curgeau ca apa, apa rîului Lethe.

— Sînt atît de obosită !

— Thérèse, acum te poți odihni, șopti Carosse.

Și întinzînd o mînă pe balustrada scării, o apucă pe a ei : fata îl lăsă.

— O, dacă m-aș putea încrede în cineva ! oftă ea. Crezusem că mă pot încrede în Charlot, dar m-a mințit în legătură cu Michel.

— În mine te poți încrede, pentru că ți-am mărturisit întreg adevărul. Ți-am spus cine sînt.

— Da, presupun că da.

Carosse se apropie de ea, lîngă balustradă. Lui Charlot i se părea de necrezut că falsitatea actorului nu e la fel de izbitoare ca mirosul de pucioasă : totuși fata nu făcu nici un efort ca să se ferească de el. Cînd Carosse o luă în brațe, i se abandonă cu ochii închiși, ca o sinucigașă. Privind peste umărul ei, actorul îl zări deodată pe Charlot, sub scară, și-i zîmbi triumfător, ca și cum i-ar fi transmis un mesaj secret.

— Domnișoară Mangeot ! strigă Charlot.

Fata se desprinse din îmbrățișare și-i aruncă o privire năucă și rușinată. Abia acum își dădu seama cît de tînără era, și cît de bătrîni erau el și Carosse. Nu mai simțea nici un pic de dorință : doar o nesfîrșită tandrețe. Lumina de pe palier scădea pe măsură ce se făcea ziuă, iar în această lumină tulbure fata semăna cu un copil prostuț, care nu putea să doarmă, din pricina unei petreceri prelungite prea mult.

— Nu știam că ești aici, îi spuse ea. De cînd ?...

Carosse îl privea cu luare aminte : mîna lui dreaptă lăsă brațul fetei pentru a reveni în buzunar.

— Ei, Charlot, dragul meu, l-ai condus cu bine pe pastor acasă ? îl întrebă el, vesel.

— Nu mă numesc Charlot. Sînt Jean-Louis Chavel, rosti el, adresîndu-se Thérèsei Mangeot.

18

— Ești nebun ! răcni Carosse, dar Chavel continuă să-i vorbească, foarte calm, fetei :

— Omul acesta e un actor pe nume Carosse. Ai auzit probabil de el. E căutat de poliție ca ucigaș și colaboraționist. A ucis un om, un anume Toupard.

— Ești nebun !

— Nu pricep, zise fata, înlăturîndu-și de pe frunte niște fire de păr umezite. Atîtea minciuni ! Nu știu care din voi minte. De ce spuneai că l-ai recunoscut ?

— Da, explică-ne ! exclamă Carosse, triumfător.

— Mă temeam să-ți spun cine sînt, știind cît mă urăști. Cînd a venit el aici, mă gîndeam că voi avea poate șansa de a mă face uitat pentru totdeauna. Ura îi putea reveni *lui*, în întregime.

— Ești un mincinos ! mîrîi Carosse, disprețuitor.

Și el și fata stăteau deasupra lui, unul lîngă altul, iar Charlot se gîndi cu groază că venise poate prea tîrziu : poate că la mijloc nu era doar dorința născută din suferință, despre care-i vorbise pastorul, ci o iubire adevărată, la fel de dispusă să-l accepte pe Carosse-escrocul, cum îl acceptase pe Chavel-lașul. Nu-l mai interesa nimic altceva decît ideea de a ridica o barieră de netrecut între cei doi — cu orice risc, da, cu orice risc !

— Ai face mai bine să-ți iei catrafusele și s-o ștergi, îi spuse Carosse. Nu mai ai ce să cauți aici.

— Casa asta e a domnișoarei Mangeot. Las-o pe ea să vorbească !

— Ești un escroc ! murmură actorul, apucînd-o de braț pe Thérèse. Ieri a venit la mine să-mi spună că această casă îmi aparține : că în virtutea nu știu cărui decret transferurile de proprietate din timpul ocupației ar fi ilegale. Ca și cum eu aș fi fost în stare să mă folosesc de un asemenea tertip...

— În copilărie jucam un joc, spuse Chavel. Îl jucam cu un prieten, dincolo de vale.

— Ce mai e și asta ?!

— Ai răbdare. Vei vedea că-i o poveste interesantă. Obișnuiam să iau o lanternă sau o lumînare, iar dacă era o zi însorită, luam o oglindă — și trimiteam un semnal luminos prin ușa de colo. Cîteodată, mesajul era doar : „Nu fac nimic".

— Dar acum, ce faci ? îl întrebă Carosse, cu neliniște în glas.

— Mesajul acela însemna întotdeauna : „Ajutor, Pieile Roșii sînt aici !"

— Nu pricep nimic ! exclamă Thérèse.

— Prietenul meu locuiește și azi dincolo de vale, deși nu-mi mai este prieten. La ora asta pornește de obicei cu vacile la pășune. Cînd o să vadă lumina asta stingîndu-se și aprinzîndu-se, o să știe că s-a întors Chavel și o să citească : „Pieile Roșii sînt aici". Nimeni altcineva n-ar putea cunoaște acest cod.

Văzu cum mîna lui Carosse se strînge peste revolverul din buzunar, dar încă nu era o dovadă că actorul e-un mincinos. Ar fi fost în stare să folosească în scopuri romantice chiar și o minciună. Trebuia să-i pună în cale o barieră de netrecut.

— Vrei să spui că, dacă omul va veni încoace, va însemna că dumneata ești Chavel ? îl întrebă Thérèse.

— Exact.

— N-o să vină, zise Carosse, neliniștit.

— Dacă n-o să vină, există și alte dovezi.

— Cine-i prietenul dumitale ? îl mai întrebă fata, iar Chavel își dădu seama că pronunțase cuvintele „prietenul dumitale" ca și cum ar fi fost pe jumătate convinsă.

— E fermierul Roche : șeful mișcării de Rezistență de-aici.

— Dar te-a și văzut — pe drumul spre Brinac, spuse Thérèse.

— Nu s-a uitat atent la mine. M-am schimbat mult, domnișoară !

Cu lanterna în mînă, merse pînă-n prag.

— E sigur că va vedea lumina. Acum, e în ogradă sau pe cîmp.

— Lasă jos lanterna ! strigă Carosse.

Chavel simți că sosise momentul triumfului. Impostura se terminase : actorul era ca un pușcăriaș la interogatoriu. În ciuda aerului rece al dimineții, fruntea i-era nădușită.

Fără să-și ia ochii de la buzunarul lui Carosse, Chavel scutură din cap și-și încordă trupul, în așteptarea durerii iminente.

— Las-o jos !

— De ce ?

— *Mademoiselle,* o imploră Carosse pe fată, un bărbat are dreptul de a se lupta pentru viața lui. Spune-i să lase jos lanterna, altfel trag !

— Va să zică, ești un ucigaș, totuși ?

— *Mademoiselle,* îi răspunse el cu o sinceritate absurdă, războiul continuă.

Depărtîndu-se de Thérèse de-a lungul balustradei, își scoase din buzunar revolverul și-l

ridică între ea și Chavel ; țeava revolverului era ca o trăsătură de unire între cei doi.

— Lasă jos lanterna ! repetă el.

Undeva în sat un orologiu bătu de șapte ori. Cu lanterna coborîtă, Chavel numără bătăile : era ora la care murise celălalt, ora zidului gol și a pistei de zgură. Avea senzația că obținuse o amînare, cu prețul unor eforturi grele. Carosse îi interpretă greșit șovăiala, căci îi spuse, cu un glas poruncitor :

— Acum, aruncă lanterna și depărtează-te de ușă !

Dar Chavel ridică din nou lanterna și începu să emită semnale luminoase.

Carosse trase cîteva salve repezi. Primul glonte nimeri aiurea, spărgînd geamul unui tablou ; la al doilea glonte lanterna căzu pe podeaua din vestibul, continuînd să lumineze drumul spre ușă. Fața lui Chavel se schimonosi de durere. Se simți parcă împins spre zid de un pumn puternic, dar durerea se domoli brusc : suferise mult mai crunt din cauza apendicitei. Cînd își ridică privirea, Carosse dispăruse, iar în fața lui stătea Thérèse.

— Ești rănit ? îl întrebă ea.

— Nu. Uită-te la tablou : nu l-a nimerit !

Cele două gloanțe fuseseră trase prea repede pentru ca fata să-și fi putut da seama că fuseseră două.

Chavel voia s-o scoată de acolo înainte ca lucrurile să ia o întorsătură urîtă. Făcu vreo cîțiva pași și se trînti într-un fotoliu. Peste

cîteva secunde pata de sînge va răzbi prin haină.

— S-a terminat, spuse Chavel. Nu va mai îndrăzni să se întoarcă.

— Ești cu adevărat Chavel ? îl întrebă Thérèse.

— Da.

— Povestea cu mesajul era o altă minciună, nu-i așa ? N-ai aprins lanterna nici măcar de două ori la fel...

— Da. Încă o minciună. Voiam ca el să tragă. Acum nu se va mai întoarce. E convins că m-a omorît ca pe... ca pe...

Nu-și putea aminti numele celuilalt. Căldura din vestibul i se păru neobișnuită pentru ora asta matinală. Pe frunte îi curgeau broboane de sudoare, ca niște bobițe de mercur.

— Cred că a pornit spre Saint Jean pe celălalt drum. Du-te repede în sat și cere-i ajutor pastorului. Roche îți va putea fi de folos. Nu uita : e vorba de actorul Carosse.

— Ești rănit, îi spuse Thérèse.

— A, nu ! Glontele a ricoșat din perete și m-a atins puțin. Asta e tot. Dă-mi un creion și o bucată de hîrtie. Pînă vii cu poliția, o să scriu un raport asupra celor întîmplate.

Thérèse îi aduse lucrurile cerute și rămase buimacă și stingherită în fața lui. Chavel se temea că-și va pierde cunoștința pînă să plece ea.

— Acum, te simți mai liniștită, nu-i așa ? îi spuse, cu blîndețe în glas. S-a dus toată ura, nu-i așa ?

— Da.

— E foarte bine.

Nu mai rămăsese nimic din iubirea lui, dorința nu mai conta : simțea doar un fel de milă, amestecată cu tandrețea pe care-o încerci pentru un semen în nenorocire.

— Te vei simți și mai bine, îi spuse. Hai, du-te repede !

Era nerăbdător, ca și cum s-ar fi adresat unui copil.

— Ești sigur că n-ai nimic ?

— Sigur ! Sigur !

Îndată după plecarea ei, începu să scrie : voia să clarifice întreaga situație. Instinctul lui avocățesc îi poruncea să pună ordine în lucruri. Ar fi vrut să fi știut exact textul decretului, dar nu credea că acesta ar fi putut să anuleze transferul de proprietate, în lipsa unei contestații din partea unuia din cei interesați. „Las după moartea mea tot ceea ce posed..." documentul pe care-l redacta acum era doar o dovadă menită să demonstreze că el, unul, n-avea intenția de a denunța contractul. În sine, nu avea forță juridică, deoarece nu exista nici un martor. Sîngele din abdomen i se scurgea acum pe picioare. Îi părea bine că fata plecase. Contactul cu sîngele făcu să-i scadă febra — sîngele era ca apa. Își roti privirea prin încăpere : prin ușa deschisă, lumina se îndrepta spre cîmp. Îl năpădi un sentiment ciudat de satisfacție la gîndul că moare singur, în propria-i casă. Era ca și cum, murind, ar fi posedat doar ceea ce putea cuprinde cu privirea. Bietul Janvier ! își spuse, amintindu-și de pista de zgură. Începu să-și scrie numele, dar n-apucă să-l aștearnă în întregime, căci simți șuvoiul din rană lățindu-se : un torent, un rîu, apoi un val de liniște.

Hîrtia zăcea pe podea alături de el, o hîrtie mîzgălită cu o scriere aproape ilizibilă. N-avea să știe niciodată că se iscălise „Jean-Louis Ch...", *Ch* putînd să însemne deopotrivă Charlot și Chavel. Justiția imanentă avu grijă ca el să nu sufere. Pînă și conștiința scrupuloasă a unui avocat avea dreptul de a se odihni în pace.

DOCTORUL FISCHER DIN GENEVA

„Cine și-a ospătat măcar o dată prietenii știe ce gust poate avea rangul de Cezar."

HERMAN MELVILLE. *MOBY DICK*

1

CRED CĂ AJUNSESEM să-l urăsc pe Doctorul Fischer cum nu urîsem pe nimeni în viața mea, tot așa cum pe fiica lui o iubeam mai mult decît iubisem oricare altă femeie. Mi se pare ciudat însuși faptul că ne-am întîlnit, nu doar că ne-am căsătorit ! Anna-Luise și tatăl ei milionar locuiau într-o vilă albă și spațioasă, în stil clasic, situată la Versoix, pe malul lacului, nu departe de Geneva, în vreme ce eu lucram ca translator și secretar pentru corespondență la fabrica de ciocolată din Vevey — o enormă clădire de sticlă. Nu ne despărțea doar un canton, ci o lume întreagă. Eu îmi începeam lucrul la orele opt și jumătate dimineața, în timp ce ea încă mai dormea, poate, în dormitoru-i alb-roz, pe care avea să mi-l descrie ca pe un tort de nuntă ; iar cînd ieșeam la prînz ca să înfulec în grabă un sandviș, ea ședea probabil la oglindă, numai în capot, și-și pieptăna părul. Din vînzarea tabletelor lor de ciocolată, patronii mă plăteau cu trei mii de franci pe lună, o sumă care reprezenta, cred, cam o jumătate din venitul obținut în fiece dimineață, fără nici un

efort, de Doctorul Fischer : acesta inventase, cu mulți ani în urmă, „Dentophil Aroma", o pastă de dinți capabilă, chipurile, să țină la distanță infecțiile provocate de un consum excesiv al ciocolatei noastre. Cuvîntul „Aroma" era menit să sugereze un parfum ales — una din primele reclame ale produsului arăta un buchet de flori. „Care-i floarea dumneavoastră preferată ?" În reclamele ulterioare, niște fete superbe, fotografiate în culori suave, puteau fi văzute ținînd între dinți o floare — fiecare fată o altă floare...

Dar nu din pricina banilor lui îl uram pe Doctorul Fischer : îl uram pentru trufia lui, pentru disprețul arătat lumii întregi și pentru cruzimea lui nemaipomenită. Nu iubea pe nimeni, nici măcar pe propria-i fiică. Și, de vreme ce nu mă disprețuia mai mult decît pe așa-zișii lui prieteni, care se grăbeau să vină la el ori de cîte ori le făcea semn, nici măcar nu s-a opus căsătoriei noastre. Anna-Luise îi poreclise „slugoi" pe acești amici ai tatălui ei, din pricina slugărniciei lor [1]. Printre „slugoi" se numărau Richard Deane, un actor de cinema căzut în patima beției, un anume Krueger, „divizionar" în armata elvețiană (rang foarte înalt în acea armată, care numește generali doar în caz de război), un avocat internațional pe nume Kips, un consilier fiscal căruia i se spunea „Monsieur Belmont", precum și o americană cu părul albastru, doamna Montgomery. „Ge-

1 În original, joc de cuvinte intraductibil : *toad* (broască rîioasă) în loc de *toady* (slugarnic).

neralul", cum îi spuneau unii domnului Krueger, era „în retragere", doamna Montgomery era o văduvă cu ceva avere, și toți se pripășiseră cam din același motiv în apropiere de Geneva : ca să scape de impozite în propriile lor țări sau ca să profite de condițiile prielnice ale cantonului. Doctorul Fischer și divizionarul erau singurii elvețieni din grup, în momentul cînd i-am cunoscut eu, iar Fischer era de departe cel mai bogat. Îi domina pe toți ceilalți, așa cum un om poate domina un măgar, cu biciul într-o mînă și cu un morcov în cealaltă. Deși erau destul de ghiftuiți, se dădeau în vînt după morcovi. Doar de dragul morcovilor se duceau la petrecerile acelea îngrozitoare, la care erau întotdeauna umiliți, înainte de a-și primi răsplata. (Mi-l închipui întîmpinîndu-i de fiecare dată cu întrebarea : „N-aveți pic de umor ?") Pînă la urmă, se învățaseră să rîdă, încă înainte de a auzi gluma. Simțeau că fac parte dintr-un grup select — în jurul Genevei existau destui oameni care-i invidiau pentru prietenia lor cu marele Doctor Fischer. (Nici pînă azi n-am habar ce fel de „doctor" era. Poate că născociseră titlul, pentru a-l onora, așa cum îi spuneau divizionarului „General".)

Cum de-am ajuns să mă îndrăgostesc de fiica lui ? Nu e nevoie de nici o explicație. Era o fată tînără și drăguță, inimoasă și inteligentă, și nu mă pot gîndi la ea fără să-mi dea lacrimile ; dar ce mister trebuie că se ascundea în dragostea *ei* pentru mine ! Cînd

ne-am întîlnit, era cu peste treizeci de ani mai tînără decît mine și cu siguranță că o fată de vîrsta ei nu putea găsi nimic atrăgător în persoana mea. În tinerețe îmi pierdusem mîna stîngă, ca pompier în timpul *blitz*-ului, în acea noapte din decembrie 1940, cînd Londra a fost incendiată, iar mica pensie pe care-o căpătasem la terminarea războiului îmi dăduse posibilitatea să mă stabilesc în Elveția ; cu limbile pe care le cunoșteam, datorită părinților mei, îmi puteam cîștiga existența. Tatăl meu fusese diplomat de rang inferior, astfel încît îmi petrecusem copilăria în Franța, Turcia și Paraguay, țări ale căror limbi le învățasem. Printr-o coincidență stranie, atît mama cît și tatăl meu pieriseră chiar în noaptea cînd îmi pierdusem eu mîna ; au fost îngropați amîndoi sub dărîmăturile unei case din West Kensington, în timp ce mîna mea stîngă a rămas undeva pe strada Leadenhall, lîngă Banca Angliei.

Ca toți diplomații, tatăl meu și-a sfîrșit zilele cu rangul de „cavaler" — Sir Frederick Jones — un nume pe care, în Anglia, nimeni nu-l socotea caraghios sau neobișnuit, de vreme ce avea un prefix atît de nobil ; dar aveam să constat că, în ochii Doctorului Fischer, un simplu A. Jones apărea ca un personaj ridicol. Din nefericire pentru mine, tatăl meu îmbinase diplomația cu studiul istoriei anglo-saxone, așa că-mi dăduse — firește, cu asentimentul mamei mele — numele de Alfred, unul din eroii săi (cred că maică-mea refuzase să-l scrie „Aelfred"). Numele acesta de botez de-

venise, din motive greu explicabile, inacceptabil pentru clasa mijlocie: acum aparţinea exclusiv clasei muncitoare, fiind de obicei abreviat sub forma de „Alf". Poate că tocmai de aceea Doctorul Fischer — inventatorul pastei de dinţi „Dentophil Aroma" — mi se adresa doar cu numele de „Jones", chiar şi după căsătoria mea cu fiica lui.

Dar ce anume o va fi atras pe Anna-Luise la un bărbat trecut de cincizeci de ani? Căuta, poate, un tată mai simpatic decît Doctorul Fischer, tot astfel cum eu însumi căutam, poate, fără să-mi dau seama, mai degrabă o fiică decît o soţie. Nevastă-mea murise cu vreo douăzeci de ani înainte, dînd naştere unui copil care nu-i supravieţuise şi care, potrivit spuselor doctorilor, trebuia să fi fost o fetiţă. Eram îndrăgostit de nevastă-mea, dar nu ajunsesem la vîrsta cînd bărbaţii iubesc cu adevărat şi poate că nici n-avusesem răgazul necesar. Mă îndoiesc că omul încetează vreodată să iubească, dar poţi înceta să fii îndrăgostit, cu aceeaşi uşurinţă cu care poţi înceta să admiri un scriitor care te fascina în copilărie. Amintirea soţiei mele mi s-a şters destul de grabnic, încît nu dorinţa de a-i rămîne fidel mă împiedica să-mi caut o altă nevastă: a găsi o femeie care să mă accepte ca amant, în ciuda protezei din material plastic care-mi înlocuia mîna stîngă şi în ciuda venitului meu modest, fusese pentru mine un fel de miracol, şi nu mă puteam aştepta ca el să se repete.

Cînd simţeam imperios nevoia unei femei, îmi puteam permite să-i plătesc favorurile, chiar şi în Elveţia, după ce mă angajasem la fabrica de ciocolată pentru a-mi spori pensia şi puţina avere moştenită de la părinţi. (O avere într-adevăr foarte mică, dar întrucît îşi investiseră capitalul în titluri ale Împrumutului de război, acest capital era măcar scutit de impozite în Anglia).

Am făcut cunoştinţă cu Anna-Luise într-un restaurant unde intrasem să mănînc un sandviş, masa mea obişnuită de prînz. Tocmai îl comandasem, în timp ce ea se pregătea să ia o gustare înainte de a se duce în vizită la fosta ei doică, o femeie simplă care locuia în Vevey. Pînă să-mi sosească sandvişul, m-am dus la closet, punînd un ziar pe scaun, ca să-mi păstrez locul; Anna-Luise s-a aşezat pe scaunul din faţă, nevăzînd ziarul. Cînd m-am întors, ea a observat, cred, lipsa mîinii mele stîngi (în ciuda mănuşii pe care-o purtam peste proteză) şi probabil că tocmai de aceea nu s-a scuzat şi nu s-a mutat la altă masă. (Repet că era bună la suflet. N-avea nimic din tatăl ei. Aş fi vrut să-i fi cunoscut mama).

Sandvişurile noastre au sosit în acelaşi moment — al ei era cu şuncă, iar al meu cu brînză; Anna-Luise comandase cafea, iar eu bere. Chelneriţa părea cam încurcată, crezînd pesemne că eram împreună... Şi de fapt, eram, adică ne pomenisem brusc împreună, ca doi prieteni ce se întîlnesc după o despărţire îndelungată. Ea avea părul de culoarea ma-

honului, lucios de parcă ar fi fost dat cu o pomadă franțuzească, un păr lung, strîns într-un coc în creștetul capului, — cred că această coafură se numește „chinezească“ ; în timp ce-i spuneam politicos „bună dimineața“, mă și vedeam scoțîndu-i acul din păr, pentru ca scoica în care era înfipt să cadă, iar părul să i se reverse pe umeri. Nu semăna deloc cu elvețiencele pe care le vedeam zilnic pe străzi, cu fețele drăgălașe și proaspete, numai unt și smîntînă, și cu niște priviri absente, reflectînd invulnerabila lor lipsă de experiență. De cînd îi murise mama, silind-o astfel să trăiască singură în tovărășia Doctorului Fischer, Anna-Luise agonisise destulă experiență.

N-apucasem să ne mîncăm sandvișurile, că ne și destăinuiam unul altuia numele, iar cînd mi-a spus că o cheamă „Fischer“, am exclamat :

— Nu cumva celebrul *Fischer ?*

— Nu știu despre care *Fischer* vorbiți.

— Doctorul Fischer, cel cu petrecerile, i-am răspuns.

A dat din cap afirmativ și am înțeles clar că o făcusem să sufere.

— Eu nu iau parte la ele, mi-a spus, și m-am grăbit s-o asigur că zvonurile erau totdeauna exagerate.

— A, nu, petrecerile acelea sînt îngrozitoare ! oftă ea.

Apoi, poate pentru a schimba vorba, îmi puse o întrebare directă în legătură cu mîna mea din material plastic, pe care o țineam totdeauna într-o mănușă, ca să-i ascund urîțenia. Mai toți oamenii se prefăceau că n-o observă, deși o priveau pe furiș adesea, cînd își închipuiau că nu sînt atent. I-am povestit despre noaptea aceea de bombardament, cînd flăcările incendiilor luminau cerul de deasupra Londrei pînă hăt departe, spre West End, încît ai fi putut citi o carte la lumina lor. Postul de pompieri din care făceam parte fiind situat dincolo de Tottenham Court Road, nu ni s-a cerut să intervenim în cartierele din estul orașului decît în zori.

— Toate astea s-au petrecut cu peste treizeci de ani în urmă, dar parc-ar fi fost ieri...

— În anul acela, tatăl meu s-a căsătorit. Știu de la mama că a dat o petrecere grozavă, în luna de miere ! „Dentophil Aroma“ îi și adusese o avere bunicică, iar noi, elvețienii, eram neutri și, pentru bogătași, alimentele nu erau raționalizate. Cred că petrecerea aceea a fost cea dintîi din serie. Femeile au căpătat parfumuri franțuzești, iar bărbații cîte un pai de aur pentru cocteiluri — pe vremea aceea, tatălui meu îi plăcea să invite la masă femei. Petrecerea a durat pînă la cinci dimineața. Nu-i ideea pe care mi-o fac eu despre noaptea nunții...

— Bombardierele ne-au lăsat în pace pe la cinci și jumătate. Eram deja la spital, așa încît am auzit din pat încetarea alarmei.

Am comandat încă un sandviș pentru fiecare, dar Anna-Luise nu m-a lăsat să i-l plătesc pe al ei. „Altădată“, mi-a zis, iar vorba asta suna ca o promisiune de a ne întîlni

măcar încă o dată. Noaptea „blitz"-ului și prînzul cu sandvișuri sînt cele mai intime și mai limpezi amintiri, mai limpezi chiar decît cele despre ziua morții Annei-Luise.

După ce ne-am mîncat sandvișurile, ea a plecat ; am petrecut-o cu privirea, înainte de a porni eu însumi spre birou, unde mă așteptau cinci scrisori în spaniolă și alte trei în turcă — toate în legătură cu un nou sortiment de ciocolată cu lapte, cu aromă de whisky. Fără îndoială că „Dentophil Aroma" avea să pretindă c-o va face inofensivă pentru gingii...

2

Așa a început legătura noastră, dar mi-a trebuit o lună întreagă de întîlniri răzlețe la Vevey și de vizionări ale unor filme clasice într-un mic cinematograf din Lausanne — la jumătatea drumului între domiciliile noastre — ca să-mi dau seama că ne îndrăgostisem unul de celălalt și că Anna-Luise era dispusă „să facă dragoste" cu mine : o expresie absurdă, căci ne făurisem dragostea cu mult înainte, cînd mîncasem împreună sandvișurile acelea cu șuncă și cu brînză. Alcătuiam un cuplu foarte demodat ; propunerea de a ne căsători am formulat-o eu, fără prea mari speranțe, în prima după-amiază (era într-o duminică, țin minte), cînd m-am culcat cu ea, în patul pe care nici nu mă ostenisem să-l fac în dimineața acelei zile, pentru că nu-mi închipuiam

că ea o să accepte să vină la mine acasă, după întîlnirea noastră în ceainăria unde ne cunoscusem. „Aș dori să ne putem căsători", i-am spus.

— De ce să nu putem ? mă întrebă ea, lăsîndu-se pe spate și privind spre tavan, apoi spre podea, unde zăcea scoica (numită de elvețieni *barrette)* ce-i ținuse strîns părul, revărsat acum peste pernă.

— Păi, Doctorul Fischer, i-am răspuns eu. Îl uram încă înainte de a-l fi întîlnit, iar a-i spune „tatăl tău" Annei-Luise, nu-mi venea, după ce ea însăși îmi dăduse a înțelege că zvonurile despre petrecerile acelea erau adevărate.

— Nu trebuie să-i cerem voie, mi-a spus. Oricum, nu cred că-i pasă.

— Ți-am mărturisit cît cîștig. Nu-i prea mult, după criteriile elvețiene.

— Ne descurcăm noi. Maică-mea mi-a lăsat ceva bani.

— Și apoi, mai e și vîrsta mea, adăugai eu. Sînt destul de vîrstnic pentru a-ți putea fi tată.

Mă gîndeam chiar că eram, poate, menit să țin locul unui tată, pe care ea nu-l iubea, și că îi datoram Doctorului Fischer această izbîndă a mea.

— Ba, aș fi putut să-ți fiu și bunic, dacă aș fi început destul de devreme...

— De ce să nu putem ? urmă ea. Îmi ești iubit și tată, copil și mamă, ești întreaga mea familie, singura familie pe care mi-o doresc !

Şi îşi lipi buzele de ale mele, ca să nu mai pot spune nimic, apoi mă trase pe pat, legîndu-ne astfel la bine şi la rău, fără consimţămîntul Doctorului Fischer sau binecuvîntarea vreunui preot. În căsnicia asta a noastră nu exista nici un fel de legalitate şi de aceea nu putea exista nici divorţ. Ne unisem o dată pentru totdeauna.

Anna-Luise s-a întors la vila albă, în stil clasic, de pe malul lacului, şi-a împachetat lucrurile într-o valiză (e uimitor cît de multe lucruri e în stare o femeie să vîre într-o valiză !) şi a plecat fără să spună un cuvînt, nimănui. Abia peste vreo trei zile, după ce cumpărasem un garderob şi nişte vase pentru bucătărie (n-aveam nici măcar o tigaie !), precum şi o saltea de pat ceva mai moale, i-am spus, fără să precizez că e vorba de tatăl ei :

— O să se întrebe unde eşti.

Anna-Luise tocmai îşi pieptăna părul în „stilul chinezesc", care-mi plăcea atît de mult.

— Poate că nici n-a observat, îmi răspunse ea.

— Nu luaţi masa împreună ?

— Mănîncă adeseori în oraş.

— Poate c-ar fi mai bine să mă duc să-l văd.

— De ce ?

— Ar fi în stare să pună poliţia pe urmele tale.

— Poliţia n-o să insiste prea mult. Sînt majoră. Şi apoi, n-am comis nici o crimă.

Eu, însă, nu eram sigur că nu comisesem o crimă : un bărbat ciung, trecut de cincizeci de ani, care scria toată ziulica scrisori despre ciocolată şi care o convinsese pe o fată de nici douăzeci şi unu de ani să trăiască cu el — fireşte, nu comisese o crimă din punct de vedere legal, dar era totuşi o crimă în ochii tatălui.

— Dacă ţii neapărat să te duci, du-te, îmi spuse ea. Dar fii cu băgare de seamă, te rog !

— E chiar atît de periculos ?

— E un diavol !

3

Mi-am luat o zi de concediu şi am pornit cu maşina pe malul lacului, dar era cît pe-aci să fac cale întoarsă cînd am văzut cît de întins era domeniul Doctorului Fischer — şirul de mesteceni argintii, sălciile plîngătoare şi cascada de iarbă verde din faţa porticului cu coloane mă intimidau. Un ogar dormea pe pajişte, ca un simbol heraldic. Ar fi trebuit, poate, să intru pe uşa din dos, rezervată precupeţilor.

Cînd am sunat, mi-a deschis uşa un individ îmbrăcat în livrea albă.

— Doctorul Fischer e acasă ? îl întrebai eu.

— Cum vă numiţi ? mă iscodi el, cu asprime în glas. Puteam să jur că-i englez.

— Domnul Jones.

Individul mă conduse pe nişte trepte într-un fel de hol sau coridor, mobilat cu două sofale şi un rînd de fotolii, şi luminat de un cande-

labru enorm. O femeie în vîrstă, cu părul albastru, ca și rochia pe care-o purta, și cu degetele pline de inele de aur, ședea pe una din sofale. Individul în livrea albă se făcu nevăzut.

După ce am schimbat priviri cu femeia aceea, m-am uitat prin încăpere, gîndindu-mă la „Dentophil Aroma“, izvorul tuturor acestor bogății. Încăperea ar fi putut foarte bine să fie sala de așteptare a unui dentist extrem de scump, iar eu și femeia — doi pacienți. După un timp, femeia mi se adresă într-o engleză în care se deslușea un vag accent american :

— Ce om ocupat, nu-i așa ? Pînă și pe prieteni trebuie să-i lase să aștepte. Eu sînt doamna Montgomery.

— Numele meu e Jones, i-am spus.

— N-am impresia că v-am văzut la vreuna din petrecerile sale.

— Așa e.

— Îl cunoașteți desigur pe Richard Deane.

— Nu l-am întîlnit niciodată, dar am citit despre el în presă.

— Sînteți răutăcios, rîse ea. Dar pe Generalul Krueger îl știți ?

— Nu.

— Pe domnul Kips, însă, trebuie să-l cunoașteți ! exclamă ea, cu un soi de neliniște în glas.

— Am auzit de el, i-am răspuns. E consilier fiscal, nu-i așa ?

— A, nu ! Consilierul fiscal este domnul Belmont. Ce ciudat că nu-l cunoașteți pe domnul Kips !

Simțind că era nevoie de o explicație, i-am spus :

— Sînt un prieten al fiicei dumnealui.

— Bine, dar domnul Kips nu-i însurat !

— Mă refeream la fiica Doctorului Fischer.

— A, n-am întîlnit-o niciodată. E foarte retrasă. Nu ia parte la petrecerile Doctorului Fischer. Ce păcat ! Am dori cu toții s-o cunoaștem mai bine.

Individul în livrea albă se întoarse, pentru a ne spune pe un ton care mi se păru cam obraznic :

— Doctorul Fischer are puțină febră, doamnă, și regretă că nu vă poate primi.

— Întreabă-l dacă are nevoie de ceva, îi aduc numaidecît. Dorește poate niște struguri tămîioși buni ?

— Doctorul Fischer are struguri tămîioși.

— Am dat doar un exemplu. Întreabă-l dacă aș putea face ceva pentru dînsul, orice dorește.

Soneria de la intrare începu să zbîrnîie, iar valetul se duse să vadă cine era, fără să se ostenească a mai da vreun răspuns. Peste cîteva clipe se întoarse în hol, urmat de un bătrînel subțiratec, adus de spate și îmbrăcat într-un costum de culoare închisă. Așa cum stătea cu capul proiectat înainte, ai fi zis că-i cifra șapte. Își ținea brațul stîng îndoit pe

șold, ceea ce-l făcea să semene leit cu acea cifră, așa cum o scriu europenii.

— E răcit, îl informă doamna Montgomery. Nu ne poate primi.

— Domnul Kips va fi primit, zise valetul și, fără să ne mai bage în seamă, îl conduse pe domnul Kips pe scara de marmură.

— Spune-i domnului Fischer că am un mesaj din partea fiicei sale! îi strigai eu din urmă.

— Are puțină febră! exclamă doamna Montgomery. Cine să-l creadă? Scara nu duce la dormitorul, ci la biroul lui. Dar cunoașteți desigur casa.

— Sînt pentru prima oară aici.

— Aha, înțeleg. Asta explică totul: nu sînteți de-al nostru...

— Trăiesc cu fiica dumnealui.

— Zău? Ce interesant! Și ce sincer sînteți! E o fată drăguță, pe cît mi s-a spus. N-am văzut-o însă niciodată. Repet că nu-i plac petrecerile.

Doamna Montgomery își duse mîna la păr, făcînd să zăngăne o brățară de aur.

— Am atîtea răspunderi! oftă ea. Trebuie să fiu gazdă ori de cîte ori Doctorul Fischer dă o petrecere. Sînt singura femeie pe care-o mai invită în ultima vreme. Firește, e o mare onoare, dar totuși... Generalul Krueger preferă de obicei vinul — dacă există cu adevărat vin, adăugă ea, pe un ton misterios. Generalul e un mare expert.

— Nu se servește întotdeauna vin la aceste petreceri? întrebai eu.

Doamna Montgomery mă privi în tăcere, ca și cum i-aș fi pus o întrebare impertinentă, apoi îmi spuse, pe un ton calm:

— Doctorul Fischer are simțul umorului din belșug. Mă miră că nu v-a invitat la una din petrecerile sale, deși poate că nu e cazul, avînd în vedere situația. Noi constituim un grup *foarte restrîns*, adăugă ea. Ne cunoaștem bine unii pe alții și îl iubim cu toții pe Doctorul Fischer, îl iubim foarte mult! Dar pe domnul Belmont îl cunoașteți, desigur, nu-i așa? *Monsieur* Belmont poate rezolva problemele fiscale ale oricui.

— N-am probleme fiscale, replicai eu.

Era ca și cum i-aș fi spus că sînt analfabet. Doamna Montgomery își feri privirea, cu un aer vizibil stingherit, lăsîndu-mă să mă perpelesc pe cea de-a doua sofa, sub enormul candelabru de cristal.

În ciuda modestului titlu care-i asigurase tatălui meu un locșor provizoriu în *Who's Who*, mă simțeam ca un intrus în societatea doamnei Montgomery, iar acum, parcă înadins pentru a-mi spori sentimentul de rușine, valetul coborî scările și rosti, fără să-mi arunce măcar o privire:

— Doctorul Fischer îl poftește pe dl. Jones joi la orele cinci.

Apoi dispăru în zonele necunoscute ale acelei vile uriașe, care fusese pînă de curînd

domiciliul Annei-Luise, oricît de ciudat mi s-ar fi părut acest gînd.

— Va să zică domnul Jones, așa vă cheamă, nu ? Mi-a făcut plăcere să vă cunosc. Eu mai rămîn puțin, ca să aflu de la domnul Kips cum îi merge prietenului nostru. Trebuie să avem grijă de scumpul nostru prieten.

Abia mai tîrziu aveam să-mi dau seama că întîlnisem doi dintre „slugoi".

4

— Renunță ! mă sfătui Anna-Luise. Nu-i datorezi nimic. Nu ești unul dintre „slugoi". Iar el știe foarte bine unde mă aflu acum.

— Știe că ești cu un anume Jones, atîta tot.

— Dacă vrea, poate să-ți afle numele, profesia, locul de muncă, absolut totul. N-are decît să-i întrebe pe cei de la poliție, în al cărei fișier figurezi.

— Fișierul e secret.

— Să nu-ți închipui că pentru tatăl meu poate exista ceva secret. Probabil că are un „slugoi" chiar în poliție !

— Vorbești despre el de parcă ar fi Tatăl ceresc — un tată a cărui voie se face atît pe pămînt cît și în cer...

— Caracterizarea i se potrivește destul de bine.

— Mă faci curios.

— A, du-te la întîlnire, dacă ții morțiș, dar ai grijă. Fii cu băgare de seamă, te rog ! Mai ales dacă o să-ți zîmbească.

— Un zîmbet „Dentophil", observai eu, amintindu-mi că amîndoi foloseam pasta de dinți „Dentophil" : mi-o recomandase însuși dentistul meu. Poate că era și el un „slugoi".

— Nu-i pomeni de „Dentophil" ! Nu-i place să i se aducă aminte cum și-a agonisit averea.

— Nu folosește și el pasta ?

— Nu ! Folosește ceea ce se cheamă un *water-pick*. Ai grijă să eviți orice discuție despre dinți, altfel o să creadă că-l iei peste picior. El își bate joc de ceilalți, dar nimeni nu-și poate rîde de *el*. Are monopolul batjocurii.

În joia sorocită, la orele patru după-amiaza, cînd am plecat de la birou, nu mai simțeam nici un pic din curajul ce mă însuflețise în discuția cu Anna-Luise. Eram doar un funcționar pe nume Alfred Jones, care cîștiga trei mii de franci pe lună, un bărbat trecut de cincizeci de ani, angajat la o fabrică de ciocolată. Îmi lăsasem „Fiat"-ul la Anna-Luise, așa că m-am dus cu trenul la Geneva, iar din gară am pornit-o pe jos spre stația de taxiuri. Nu departe de acestea, se afla un așa-zis „Pub Anglais", pe a cărui firmă scria, firește, „Winston Churchill" — o firmă cam ștearsă, dominînd un local cu pereții lambrisați și cu vitralii în ferestre (din nu știu ce motiv, vitraliile înfățișau trandafirii albi și roșii ai caselor York și Lancaster) ; localul adăpostea un bar englezesc, cu căni de bere prevăzute cu toarte de porțe-

lan — probabil singurele obiecte vechi autentice, ceea ce nu se putea spune despre canapeluțele din lemn sculptat și despre butoaiele fanteziste ce serveau drept mese, ori despre berea *Whitbread* presurizată. Mă bucur să spun că orarul localului nu era cîtuși de puțin asemănător celui din Anglia, ceea ce m-a făcut să intru pentru a-mi comanda o băutură dătătoare de curaj, înainte de a lua un taxi.

Cum berea era aproape la fel de scumpă ca și whisky-ul, am comandat un whisky. Simțind nevoia să stau de vorbă cu cineva, ca să-mi alung gîndurile, m-am așezat la bar și am încercat să leg o conversație cu patronul localului.

— Aveți mulți clienți englezi ? l-am întrebat.

— Nu prea.

— De ce ? Aș fi zis că...

— N-au bani, îmi răspunse patronul.

Era un elvețian, nu tocmai prevenitor.

Am băut un al doilea whisky și am plecat.

— Cunoști vila Doctorului Fischer din Versoix ? îl întrebai eu pe șoferul taxiului, un elvețian francofon, ceva mai afabil decît barmanul.

— Vă duceți să-l vedeți pe doctor ?

— Da.

— Fiți cu băgare de seamă.

— De ce ? Doar nu-i un om periculos ?!

— *Un peu farfelu* [1], îmi răspunse el.

— În ce fel ?

1 Nițeluș cam trăznit (fr.).

— N-ați auzit de petrecerile lui ?

— Numai niște zvonuri. Nimeni nu mi-a vorbit vreodată în amănunt despre ele.

— A, s-au jurat să nu divulge secretul !

— Cine anume ?

— Oamenii pe care-i invită.

— Atunci, cum de poate afla cineva ce se-ntîmplă la petrecerile acelea ?

— Nu știe nimeni nimic.

Mi-a deschis ușa același valet insolent.

— Ați fost chemat ? mă întrebă el.

— Da.

— Cum vă numiți ?

— Jones.

— Nu știu dacă vă poate primi.

— Doar ți-am spus că am fost chemat.

— Chemat... Toți zic c-au fost chemați, rosti el cu dispreț în glas.

— Du-te și spune-i c-am sosit !

Valetul îmi aruncă o privire încruntată și intră în clădire, lăsîndu-mă în prag. Lipsi cam mult, astfel încît era cît pe ce să plec. Îl suspectam că întîrzie dinadins. Cînd se întoarse în sfîrșit, îmi spuse :

— Dorește să vă vadă.

Și mă conduse prin coridor și pe scările de marmură. Deasupra acestora atîrna un tablou înfățișînd o femeie îmbrăcată cu o rochie în falduri, ținînd în mînă un craniu, pe care-l privea cu o expresie foarte tandră. Deși nu sînt

un expert, cred că arăta ca un tablou autentic din secolul 17, nu ca o copie.

— Domnul Jones, mă anunță valetul.

Privindu-l peste masa de birou pe Doctorul Fischer, am avut surpriza să văd un om ca oricare altul (contrar aluziilor și avertismentelor primite), — un om cam de vîrsta mea, cu o mustață roșcată ca și părul, care începuse să-i încărunțească (poate că-și vopsea totuși mustața). Avea cearcăne sub ochi și niște pleoape grele. Arăta ca un om care doarme prost noaptea. Ședea înapoia unei mese mari, în singurul fotoliu confortabil din încăpere.

— Ia loc, Jones, mă pofti el, fără să se ridice sau să-mi întindă mîna.

Era mai degrabă un ordin decît o invitație, dar nu vădea vreo ostilitate : era ca și cum s-ar fi adresat unuia din subalternii săi deprins să stea în picioare în fața lui — un subaltern căruia îi făcea o mică favoare. M-am așezat pe un scaun.

În cele din urmă, Doctorul Fischer rupse tăcerea.

— Voiai să-mi vorbești ?

— Mă gîndeam că doriți probabil să stați de vorbă cu mine.

— Cum adică ? mă întrebă el, cu un zîmbet vag, care-mi aduse aminte de avertismentul Annei-Luise. Nici nu știam că exiști, pînă deunăzi, cînd ai venit aici. Apropo, ce anume ascunde mănușa aceea ? O diformitate ?

— Mi-am pierdut o mînă.

— Presupun că n-ai venit la mine ca să te consult : nu sînt doctor în medicină.

— Trăiesc cu fiica dumneavoastră. Plănuim să ne căsătorim.

— E o decizie întotdeauna greu de luat, dar oricum, trebuie s-o luați împreună. Nu mă privește personal. Spune-mi, infirmitatea dumitale e ereditară ? Presupun că ați discutat despre acest lucru important...

— Mi-am pierdut mîna în timpul *blitz*-ului asupra Londrei, i-am răspuns. Și am adăugat cu glas stins : Credeam că e cazul să vă informăm.

— Mîna dumitale nu mă interesează.

— Vorbeam de căsătoria noastră.

— Informația asta îmi putea fi comunicată mai ușor prin scris, după părerea mea. Te-ar fi scutit de un drum pînă la Geneva...

Spunea „Geneva" ca și cum ar fi spus „Moscova", pentru a sublinia distanța socială dintre Vevey și vila lui.

— Nu păreți prea preocupat de soarta fiicei dumneavoastră.

— O cunoști probabil mai bine decît o cunosc eu, Jones, de vreme ce vrei să te însori cu ea, și mă scutești astfel de orice răspundere pe care aș fi putut s-o am cîndva.

— Nu vreți să vă dau adresa ei ?

— Presupun că locuiește cu dumneata ?

— Da.

— Presupun că figurezi în cartea de telefon ?

— Da. La abonații din Vevey.

— Atunci nici nu mai e nevoie să scrii adresa.

Și Doctorul Fischer mă gratifică din nou cu unul din surîsurile lui vagi, dar periculoase.

— Bine, Jones, adăugă el, ai fost politicos că ai venit aici, deși nu era neapărat necesar.

Era, evident, un mod de a mă da afară.

— La revedere, Doctore Fischer, i-am spus.

Ajunsesem aproape de ușă, cînd i-am auzit din nou glasul :

— Jones, te pricepi cumva la *porridge ?* Vreau să zic, *porridge*-ul adevărat, nu cel din făină de ovăz, pe care-l consumă quakerii. Fiind velș — ai un nume velș — poate că...

— *Porridge*-ul e o mîncare scoțiană, nu velșă.

— A, înseamnă că am fost dezinformat. Îți mulțumesc, Jones. Cred că asta e tot.

Cînd am ajuns acasă, Anna-Luise m-a întîmpinat cu o față neliniștită :

— Cum ți-a mers ?

— Nu mi-a mers deloc.

— S-a purtat ca o bestie cu tine ?

— N-aș spune asta — era complet indiferent față de noi amîndoi.

— A zîmbit ?

— Da.

— Nu te-a invitat la vreo petrecere ?

— Nu.

— Slavă Domnului !

— Slavă Doctorului Fischer... Sau e, cumva, același lucru ?

5

Cu o săptămînă-două mai tîrziu, ne-am cununat la primărie, în prezența unui martor adus de mine de la serviciu. Nu primisem nici un semn din partea Doctorului Fischer, cu toate că-i trimisesem un anunț cu data căsătoriei. Eram foarte fericiți, cu atît mai fericiți cu cît eram singuri — firește, cu excepția martorului. Făcusem dragoste cu o jumătate de oră înainte de a ne duce la primărie.

— Fără tortă, fără domnișoară de onoare, fără preot, fără familie — e perfect, îmi spuse Anna-Luise. Așa e mai solemn, mă simt cu adevărat cununată. Altfel, ar fi ca la o petrecere.

— Ca la una din petrecerile Doctorului Fischer ?

— Aproape la fel de groaznic.

În fundul sălii de la primărie, am zărit deodată un individ pe care nu-l cunoșteam. Privisem peste umăr, plin de nervozitate, deoarece mă așteptam oarecum ca Doctorul Fischer să-și facă totuși apariția, cînd l-am văzut pe omul acela : un tip foarte înalt și subțiratec, cu obrajii scofîlciți și cu pleoapa stîngă agitată de un tic nervos, încît am crezut, o clipă, că-mi făcea semn cu ochiul, dar cînd i-am făcut și eu semn, mi-a aruncat o privire absentă. O fi, desigur, un funcționar al primăriei, mi-am spus.

În fața mesei fuseseră pregătite pentru noi două fotolii, iar martorul, Monsieur Excoffier,

se tot foia în spatele nostru. Anna-Luise îmi șopti ceva, dar n-am înțeles ce anume.

— Ce spuneai ?

— E unul din „slugoi".

— Domnul Excoffier ? exclamai eu.

— A, nu ! Individul din fund.

Apoi ceremonia începu, dar în tot timpul ei m-am simțit ca pe ace, din pricina individului din fundul sălii. Îmi aminteam că în Biserica Anglicană, pastorul care oficiază ceremonia cununiei întreabă dacă cineva din cei prezenți cunoaște vreun motiv întemeiat sau vreun obstacol în calea unirii prin matrimoniu a mirelui și miresei, și nu mă puteam opri să mă întreb dacă nu cumva Doctorul Fischer își trimisese unul dintre „slugoi" anume în acest scop. Totuși, nimeni n-a pus o asemenea întrebare, nu s-a întîmplat nimic special, totul a decurs normal, iar primarul (presupun că era primarul) ne-a strîns mîinile și ne-a urat fericire, apoi a dispărut grabnic pe o ușă din spatele mesei.

— Și acum, să bem o sticlă de șampanie la *Trois Couronnes*, i-am spus eu domnului Excoffier : măcar atîta i se cuvenea pentru prezența lui mută la cununia noastră.

Însă individul din fundul sălii continua să ne facă semne cu ochiul.

— Există vreo altă ieșire ? îl întrebai eu pe grefier — dacă grefier era —, arătîndu-i spre ușa din spatele mesei, dar el îmi răspunse că nu. Or, pe acolo nu puteam ieși — nu era ușa rezervată publicului, așa că trebuia să trecem

prin fața „slugoiului". Cînd am ajuns la ușă, acesta m-a oprit :

— Domnule Jones, mă numesc Belmont, *Monsieur* Belmont. V-am adus ceva din partea Doctorului Fischer.

Și-mi întinse un plic.

— Nu-l lua ! îmi spuse Anna-Luise.

Amîndoi ne închipuiam, în ignoranța noastră, că ar putea fi vorba de un testament.

— Doamnă Jones, dumnealui vă trimite cele mai bune urări de fericire.

— Sînteți consilier fiscal, nu-i așa ? îl întrebă ea. Cît valorează urările lui ? Trebuie cumva să le declar la *fisc ?*

Între timp, eu desfăcusem plicul ; înăuntru se afla doar o carte de vizită : „Doctorul Fischer are plăcerea de a invita pe... (completase locul gol cu numele „Jones", fără să adauge măcar „Domnul") la o reuniune a prietenilor săi, urmată de un dineu amical, pe data de..." (scrisese „10 noiembrie") „la orele 8,30 p.m. Vă rugăm să confirmați".

— E o invitație ? mă întrebă Anna-Luise.

— Da.

— Nu cumva să te duci !

— Dumnealui ar fi foarte dezamăgit de un refuz, spuse domnul Belmont. Dumnealui speră că *Monsieur* Jones va veni în mijlocul nostru. Va fi acolo și *Madame* Montgomery și, firește, și *Monsieur* Kips, sperăm să vină și generalul de divizie...

— O reuniune a „slugoilor" ! exclamă Anna-Luise.

— „Slugoi“? „Slugoi“? Nu cunosc acest cuvînt. Dumnealui dorește foarte mult să-l prezinte pe soțul dumneavoastră tuturor prietenilor săi.

— Constat însă că soția mea nu e pomenită în invitație...

— Nici una dintre soțiile noastre nu e invitată. Fără femei. A devenit o regulă a micilor noastre reuniuni. Nu știu de ce. Pe vremuri... Acum însă, *Madame* Montgomery e singura excepție. S-ar putea spune că dumneaei este reprezentanta sexului femeiesc. E o poamă bună, adăugă domnul Belmont, recurgînd la o expresie argotică.

— Voi trimite un răspuns încă în seara asta, i-am zis.

— Veți rata o mare ocazie dacă nu veți veni, vă asigur. Petrecerile Doctorului Fischer sînt întotdeauna foarte distractive. Dumnealui are un excepțional simț al umorului, și e atît de generos! Ne distrăm strașnic!

După ce am golit cu domnul Excoffier o sticlă de șampanie la *Trois Couronnes*, ne-am întors acasă. Șampania era excelentă, dar ziua își pierduse strălucirea. Doctorul Fischer vîrîse zîzanie între noi; oricum, am început să-i argumentez Annei-Luise că, la urma urmei, n-aveam nimic împotriva tatălui ei. El ar fi putut lesne să se opună căsătoriei noastre sau măcar să-și exprime dezacordul. Trimițîndu-mi invitația aceea la una din petrecerile sale, îmi oferise oarecum un cadou de nuntă, pe care ar fi fost necuviincios să-l refuz.

— Vrea să te alături „slugoilor“.

— N-am nimic contra „slugoilor“. Sînt chiar atît de groaznici cum spui tu? I-am văzut pe trei dintre ei. Recunosc că doamna Montgomery nu prea mi-a plăcut.

— N-au fost totdeauna „slugoi“, presupun. *El* i-a corupt pe toți!

— Un om poate fi corupt doar dacă e coruptibil.

— De unde știi că nu ești și tu?

— Nu știu, dar poate că nu strică să aflu.

— Cu alte cuvinte, vrei să-l lași să te ducă pe-un munte ca să-ți arate toate împărățiile acestei lumi?

— Eu nu sînt Isus, iar el nu-i Satan. Și apoi, credeam că ne înțelesesem să vedem în el un Dumnezeu atotputernic, deși presupun că atotputernicul le apare damnaților leit cu Satan.

— Bine, bine, du-te și lasă-te damnat! exclamă ea.

Cearta asta era ca un foc de vreascuri: după ce părea să se fi stins, niște scîntei aprindeau o așchie de lemn carbonizat care ardea o clipă, cu o flacără mare. Discuția a luat sfîrșit doar după ce Anna-Luise a început să plîngă, îngropîndu-și capul în pernă.

— Ai dreptate, i-am spus. Nu-i datorez nimic. Invitația lui e un petic de hîrtie. Nu mă duc, îți promit că nu mă duc!

— Ba nu, tu ai dreptate, nu eu. Știu că nu ești un „slugoi“, dar n-o să știi că nu ești decît dacă te vei duce la petrecerea aceea afurisită.

Du-te, te rog, nu mai sînt supărată, zău ! Vreau chiar să te duci. La urma urmei, e tatăl meu. Poate că nu-i chiar atît de rău. Poate că te va cruța. Deși pe maică-mea n-a crutat-o !

Cearta asta ne obosise pe amîndoi. Anna-Luise adormi în brațele mele și eu însumi aveam să adorm curînd, fără să mai facem dragoste.

A doua zi dimineața, am trimis un răspuns : „Dl. Jones acceptă cu plăcere amabila invitație a d-rului Fischer..."

„Atîta zarvă pentru un fleac !" îmi spuneam, dar mă înșelam, mă înșelam amarnic...

6

Nu ne-am mai certat. Aceasta era una din marile calități ale Annei-Luise : nu revenea niciodată asupra unei hotărîri luate de comun acord și nu reîncepea o ceartă veche. Am știut, cînd s-a decis să se mărite cu mine, că îmi va fi toată viața soție. N-a mai pomenit niciodată despre petrecerea aceea, iar următoarele zece zile au fost dintre cele mai fericite din viața mea. Pentru mine, era o schimbare extraordinară să mă întorc seara de la birou acasă într-un apartament care nu mai era gol și în care puteam auzi un glas atît de drag.

O singură dată, cînd a trebuit să mă duc la Geneva pentru a mă întîlni cu un mare cofetar spaniol venit din Madrid ca să trateze niște afaceri cu firma unde lucram, fericirea noastră

a părut oarecum amenințată. Spaniolul mi-a oferit un prînz excelent la restaurantul „Beau Rivage", dar n-am putut savura pe deplin mîncarea din pricină că, începînd de la *aperitive*, el nu mi-a vorbit decît despre ciocolată — își comandase chiar un cocteil „Alexandre" cu bobițe de ciocolată ! Pentru un profan, ciocolata ar putea să pară o temă limitată, dar pentru un cofetar de seamă, plin de idei revoluționare în materie, nu era cîtuși de puțin limitată. Spaniolul și-a încheiat prînzul cu o spumă de ciocolată, pe care a criticat-o aspru, din cauză că nu conținea coji de portocală. La despărțire, m-am simțit cu ficatul cam încărcat, de parc-aș fi gustat din toate sortimentele de ciocolată fabricate vreodată de firma mea.

Era o zi umedă de toamnă, și tocmai mă îndreptam spre locul unde-mi parcasem mașina, încercînd să scap de umezeala din aer, sporită de aceea a lacului, ca și de gustul acela de ciocolată, care-mi îngreuna limba, cînd m-am auzit strigat de un glas de femeie :

— A, domnule Smith, sînteți chiar omul pe care-l căutam !

Mi-am întors privirea și am văzut-o pe doamna Montgomery în pragul unui magazin de lux, un fel de „Asprey" elvețian.

— Vreți să spuneți „Jones", i-am răspuns, mașinal.

— Scuzați-mă. Ce memorie proastă am ! Nu știu de ce, credeam că sînteți domnul Smith. Dar n-are a face, fiindcă am nevoie de un bărbat, orice bărbat...

— E cumva o propunere ? o întrebai, dar ea nu pricepu gluma.

— V-aș ruga să intrați în acest magazin și să-mi arătați patru obiecte pe care ați dori să le aveți — dacă ați fi îndeajuns de extravagant ca să le cumpărați.

Și spunînd acestea, mă apucă de braț și mă împinse în magazin, unde, la vederea atîtor articole de lux, mi se făcu greață, așa cum mi se făcuse la prînz din pricina ciocolatei : totul părea de aur (optsprezece carate) sau platină, deși existau și obiecte de argint și din piele de porc, pentru clienții ceva mai săraci. Mi-am amintit de zvonurile pe care le auzisem în legătură cu petrecerile Doctorului Fischer, așa că mi se părea că știu ce anume caută doamna Montgomery. Ea alese un „étui" de marochin roșu, care conținea un cuțitaș de aur pentru tăiat trabuce.

— V-ar plăcea să aveți un asemenea obiect ? mă întrebă.

M-ar fi costat aproape un salariu lunar.

— Nu fumez trabuce, i-am spus. N-ar trebui să alegeți acest obiect. Nu a oferit oare Doctorul Fischer trabuce la ospățul său de nuntă ? N-aș crede că-i place să se repete.

— Sînteți sigur ?

— Nu. Am impresia că, de fapt, erau niște paie de aur pentru cocteiluri.

— Dar nu sînteți sigur, nu-i așa ? mă întrebă doamna Montgomery, cu dezamăgire în glas, punînd la loc „étui"-ul. Nici un știți ce greu e de găsit un obiect care să placă tuturor, mai ales bărbaților.

— N-ar fi mai bine să li se dea cecuri ?

— Nu poți oferi cecuri, oamenii s-ar simți jigniți.

— Poate că nici unul dintre dumneavoastră nu s-ar simți jignit dacă cecurile ar fi pentru sume destul de mari.

Păru să reflecteze la remarca mea și, judecînd după cele ce aveau să se întîmple ceva mai tîrziu, am temeiuri să cred că a comunicat-o și Doctorului Fischer.

— Nu, nu se face, îmi spuse. Cum să-i dai un cec Generalului ? Ar fi ca și cum i-ai da mită !

— S-au mai văzut generali mituiți. Oricum, dumnealui nu poate fi general, dacă-i elvețian, ci cel mult „divizionar".

— Sau gîndiți-vă ce-ar însemna să-i oferi un cec domnului Kips ; e pur și simplu de neconceput ! Vă rog să nu spuneți nimănui că știți de la mine dar, de fapt, domnul Kips e proprietarul acestui magazin...

Rămase o clipă pe gînduri, apoi adăugă :

— Ce-ați zice de un ceas cu cuarț, unul de aur sau, și mai bine, de platină ? Dar poate că au și căpătat așa ceva.

— Ar putea oricînd să-l vîndă pe cel nou.

— Sînt sigură că nici unul dintre ei nu s-ar gîndi să vîndă un cadou. Oricum, nu un cadou primit de la Doctorul Fischer.

Așadar, presupunerea mea era întemeiată : doamna Montgomery lăsase să-i scape secretul ! Am văzut-o înghițind în sec, de parcă ar fi vrut să-și ia înapoi vorbele.

Am luat în mînă o ramă de piele pentru fotografii. Ca și cum clienții acelui magazin n-ar fi fost destul de inteligenți ca să știe la ce servesc astfel de rame, direcția magazinului vîrîse în ele fotografia actorului de cinematograf Richard Deane. Pînă și eu, care nu prea citeam ziarele, am putut recunoaște fața aceea frumoasă, dar îmbătrînită, cu zîmbetul unui alcoolic.

— Ce-ați zice de asta ? o întrebai.

— A, sînteți un om imposibil ! exclamă doamna Montgomery, dar sînt convins că i-a comunicat Doctorului Fischer chiar și acea sugestie ironică.

Oricum, păru bucuroasă să mă vadă plecînd : nu o ajutasem prea mult.

7

— Îl urăști pe tatăl tău ? am întrebat-o pe Anna-Luise după ce i-am povestit cele întîmplate în acea zi, începînd cu prînzul luat împreună cu cofetarul spaniol.

— Nu țin la el, îmi răspunse. Și adăugă numaidecît : Da, cred că-l urăsc.

— De ce ?

— A făcut-o nefericită pe maică-mea.

— În ce fel ?

— Era mîndria lui. O mîndrie diabolică.

Și-mi povesti cum maică-sa era pasionată de muzică, iar taică-său ura muzica — nu încăpea nici o îndoială în privința *acestei* uri. Anna-

Luise nu știa de ce, știa doar că muzica îl scotea din sărite ca și cum i-ar fi revelat incapacitatea de a o înțelege, stupiditatea. Stupid ? Omul care inventase „Dentophil Aroma" și care agonisise o avere de multe milioane de franci ?... Mama Annei-Luise începuse să meargă singură la concerte, iar la unul din ele întîlnise un bărbat care-i împărtășea pasiunea pentru muzică. Ajunseseră să cumpere împreună discuri, pe care le ascultau pe ascuns în apartamentul lui. Cînd Doctorul Fischer îi vorbea de „miorlăiala viorilor", ea nu mai încerca să-l contrazică : n-avea decît să meargă pe o stradă, unde se afla o măcelărie, să-și spună numele într-un „parlofon", să urce cu liftul pînă la etajul al treilea și să asculte apoi, fericită, acordurile lui Heifetz. Anna-Luise era sigură că între cei doi nu existau relații sexuale, — nu se punea deci problema fidelității conjugale. Sexualitatea era apanajul Doctorului Fischer, iar mama ei nu cunoscuse niciodată plăcerea sexuală : sexualitatea însemna pentru ea durerile facerii, precum și un sentiment acut de singurătate, în clipele cînd Doctorul Fischer gemea de plăcere. Ani de zile simulase ea însăși plăcerea : nu-i venea greu să-l păcălească, de vreme ce pe soțul ei nu-l interesa efectiv dacă și ea simțea sau nu vreo plăcere. Ar fi putut foarte bine să renunțe la a se mai preface. Maică-sa îi mărturisise Annei-Luise toate aceste lucruri în toiul unei crize de isterie.

Doctorul Fischer avea să descopere în curînd adevărul. O luă la întrebări, iar ea îi măr-

turisi, dar el nu voi să creadă adevărul — sau poate că da, dar îi era totuna dacă-l înșela cu un bărbat sau cu un disc al lui Heifetz, un disc cu înregistrări ale unor „miorlăituri" pe care tot nu le putea înțelege. Ea îl părăsea pentru a pătrunde într-o zonă unde nu o putea urmări. Gelozia lui începu s-o tulbure atît de mult, încît la un moment dat își spuse că trebuia să aibă un temei real — se simțea vinovată de ceva, deși nu-și dădea seama precis de ce anume. Începu să se acuze, să se umilească, spunîndu-i totul — pînă și care dintre discurile cu Heifetz îi plăcea cel mai mult ; după aceea, avea să simtă că el o ura, pînă și în actul posesiunii. Nu-i putuse explica asta fiicei sale, dar eu îmi imaginam lesne cam cum se petreceau lucrurile : era ca și cum ar fi străpuns un inamic cu sabia. Nu se mulțumea însă cu o singură împunsătură finală : trebuia neapărat să o spintece și s-o sfîrtece în bucăți... Doctorul Fischer pretindea c-o iertase, ceea ce nu făcu decît să-i agraveze sentimentul vinovăției, căci dacă o iertase însemna că ea greșise cu ceva ; dar el îi mai spunea că n-o să uite niciodată că-l înșelase — ce fel de înșelăciune ? De aceea, o trezea în puterea nopții, ca s-o sfîrtece din nou. La un moment dat, aflase numele prietenului ei — al acelui nevinovat meloman — și se dusese la patronul lui, căruia îi oferise cincizeci de mii de franci ca să-l concedieze fără nici un preaviz.

— Patronul era domnul Kips, îmi spuse Anna-Luise.

Prietenul maică-sii era un simplu funcționar — un personaj neînsemnat — un biet pion care putea fi înlocuit cu un altul. Unica lui trăsătură distinctivă fusese pasiunea pentru muzică, dar domnul Kips n-avea habar de asta. În ochii Doctorului Fischer, faptul că omul cîștiga atît de puțin constituia un afront în plus. Nu s-ar fi sinchisit dacă-ar fi fost înșelat cu un alt milionar — cel puțin așa pretindea mama Annei-Luise. L-ar fi disprețuit desigur și pe Cristos pentru că era fiul unui dulgher, dacă Noul Testament n-ar fi devenit cu timpul un succes comercial atît de răsunător.

— Ce s-a întîmplat cu omul acela ?

— Maică-mea n-a aflat niciodată, îmi răspunse Anna-Luise. A dispărut pur și simplu. A dispărut și maică-mea, după cîțiva ani. Cred că era ca africancele alea care refuză să mai trăiască. Mi-a vorbit o singură dată despre viața ei intimă, așa cum ți-am povestit-o adineaori, și așa cum mi-o amintesc.

— Dar cu tine cum se purta ?

— Nu se purta rău niciodată. Nu era suficient de interesat de persoana mea ca să mă maltrateze. Cred însă că bietul funcționar al domnului Kips îi provocase un șoc, de pe urma căruia n-avea să-și revină niciodată. Poate că atunci a și învățat să-i urască și să-i disprețuiască pe oameni. După moartea maicămii, i-a convocat pe „slugoi" ca să-l distreze. Domnul Kips a fost, firește, unul dintre primii. Tata nu putea să-l vadă cu ochi buni pe domnul Kips : se demascase oarecum în fața

lui, așa că trebuia să-l umilească, tot astfel cum o umilise pe maică-mea. Pentru că domnul Kips știa tot, l-a angajat ca avocat particular, ca să-i închidă gura.

— Dar ce anume i-a făcut domnului Kips ?

— Pesemne că nu știi cum arată domnul Kips ?

— Ba da. L-am văzut cînd am încercat pentru prima oară să stau de vorbă cu tatăl tău.

— Atunci știi că are spinarea îndoită. Are ceva la șira spinării.

— Așa e. Mi s-a părut că seamănă cu cifra șapte.

— Tata a tocmit un celebru scriitor pentru copii și un foarte bun caricaturist, cărora le-a comandat un fel de album cu benzi desenate, intitulat *Aventurile domnului Kips în căutarea Dolarului*. Mi-a oferit și mie un exemplar de semnal. Eu nu știam de existența unui Kips real, astfel încît cartea mi s-a părut foarte amuzantă, deși de o mare cruzime. În carte, domnul Kips apărea mereu îndoit de spate și adunînd de pe jos banii aruncați de trecători. Cartea ieșise pe piață de Crăciun, iar tata a aranjat — firește, cu bani grei — vitrine speciale în toate librăriile. Cărțile erau expuse la o anumită înălțime, pentru ca domnul Kips să le poată vedea, dacă ar fi trecut pe acolo, cu spinarea lui îndoită. Numele unui avocat — mai ales al unui avocat internațional care nu se ocupă de crime și alte asemenea delicte vulgare — nu e niciodată prea cunoscut, nici măcar în orașul unde trăiește, și cred că o

singură librărie s-a opus — de teama unui proces de calomnie. Tata însă a dat garanții că va plăti orice eventuale despăgubiri. Cartea a devenit astfel un mare succes comercial — cred că mai toți copiii sînt cruzi din fire. S-au tipărit multe ediții. Ba, a apărut chiar o bandă desenată, într-un ziar. Sînt convins că tata a scos din povestea asta o grămadă de bani, ceea ce i-a făcut desigur multă plăcere.

— Dar domnul Kips ?

— A aflat pentru prima oară la cel dintîi dintre banchetele date de tata. Fiecare din oaspeți a găsit în dreptul farfuriei sale cîte un cadou mic dar costisitor — de aur sau de platină — fiecare, cu excepția domnului Kips, căruia i se pregătise un pachet învelit în hîrtie cafenie, cuprinzînd un exemplar anume legat în marochin roșu. Deși furios, a trebuit să se prefacă vesel față de ceilalți invitați, în orice caz tot nu putea face nimic, deoarece tata îi plătea un fel de stipendiu, foarte substanțial, fără să-i ceară ceva în schimb, un stipendiu pe care domnul Kips l-ar fi pierdut dacă s-ar fi certat cu dînsul. Cine știe ? Poate că domnul Kips cumpărase el însuși o cantitate atît de mare de exemplare, încît cartea devenise un succes comercial. Tata mi-a povestit totul în amănunt — i se părea o poveste foarte amuzantă. „Dar de ce tocmai domnul Kips ?“ l-am întrebat eu. Firește că nu mi-a dezvăluit adevăratul motiv. „A, mi-a răspuns el, o să mă amuz cu fiecare dintre ei, pe rînd“... „Atunci,

o să-ți pierzi pe rînd toți prietenii", i-am zis. „Să nu crezi asta, mi-a răspuns. Toți prietenii mei sînt bogați, iar oamenii bogați sînt cei mai lacomi. Bogații nu sînt mîndri decît de ceea ce posedă. Numai cu oamenii săraci trebuie să fii precaut".

— Înseamnă că noi sîntem la adăpost, i-am spus Annei-Louise. Nu sîntem bogați...

— Da, dar poate că pentru el nu sîntem destul de săraci.

Avea o înțelepciune cu care nu puteam rivaliza. Poate că acesta era unul din motivele ce mă făceau s-o iubesc.

8

Acum, cînd sînt singur în acest apartament, încerc să-mi amintesc cît de fericit eram alături de Anna-Luise înainte de prima petrecere cu „slugoii". Dar cum să exprimi fericirea? Putem descrie atît de ușor nefericirea: am fost nefericit pentru că... Ne amintim cutare sau cutare lucru, invocăm motive temeinice, dar fericirea e ca una din acele insule din Pacific, despre care marinarii spun c-au zărit-o răsărind din ceață, într-un loc neidentificat de vreun cartograf. Insula dispare din nou timp de o generație, și nici un navigator nu poate ști cu precizie dacă ea a existat doar în imaginația unui marinar de cart, mort cu multă vreme în urmă. Eu însumi îmi repet mereu și mereu că am fost fericit în acele

săptămîni, dar cînd încerc să aflu motivul, nu găsesc nimic plauzibil pentru a-mi explica fericirea.

Se reduce oare fericirea la actul sexual? Cu siguranță că nu. La mijloc e o excitație, un soi de delir, vecin uneori cu durerea. Să fi însemnat oare fericirea respirația calmă care încălzea perna de lîngă mine, sau zgomotele din bucătărie, auzite în serile cînd mă întorceam de la serviciu și citeam *Journal de Genève* în unicul nostru fotoliu? Ne-am fi putut lesne îngădui luxul unui al doilea fotoliu, dar în acele săptămîni n-am prea avut răgazul de a ni-l procura, iar cînd l-am cumpărat în sfîrșit, la Vevey — împreună cu o mașină de spălat vase, care înlocuia larma veselă a spălatului manual cu zgomotul unei săli a cazanelor —, insula marii fericiri se și pierduse în ceață.

Apropiata petrecere a Doctorului Fischer se interpusese între noi, amenințătoare, umplîndu-ne tăcerile. O umbră mai întunecată decît un înger părea că planează deasupra capetelor noastre. Într-o zi, la capătul unei astfel de pauze lungi, mi-am rostit cu glas tare gîndul:

— Cred c-o să-i scriu totuși, pentru a-i spune că nu mai vin. O să-i scriu că...

— Ce anume?

— Că plecăm în vacanță — la singura dată cînd firma îmi poate da un concediu.

— Oamenii nu-și iau concediu în luna noiembrie.

— Atunci o să-i scriu că nu te simți bine și că nu te pot lăsa singură.

— Tata știe că sînt zdravănă ca un cal.

Și, chiar așa era, deși „calul“ trebuie să fi fost de rasă, iar un cal de rasă are nevoie de multă îngrijire. Anna-Luise era subțirică și osoasă — îmi plăcea să-i ating obrajii și creștetul oval. Puterea ei se arăta îndeosebi în încheieturile mici ale mîinilor, tari ca niște curele de bici: era totdeauna în stare să deschidă borcanele cu capac metalic, care mie îmi lunecau printre degete.

— Mai bine du-te, îmi spuse ea. Ai avut dreptate să accepți invitația, iar eu am greșit. Dacă nu te-ai mai duce, ai ajunge să crezi că ești laș și nu ți-ai ierta-o niciodată. În definitiv, e doar o petrecere. Tata nu ne poate face rău cu adevărat. Tu nu ești domnul Kips, nu ești bogat și nici tu nici eu nu depindem de el. Bineînțeles, la alte petreceri nu va trebui să te mai duci.

— Firește că n-o să mă duc la altele, i-am răspuns foarte convins.

Sorocul se apropia însă. Un nor uriaș încremenise pe cer, deasupra oceanului, insula se făcuse nevăzută, iar eu n-aveam să-i cunosc niciodată latitudinea și longitudinea, ca s-o pot trasa pe vreo hartă. Și nu era departe vremea cînd eu însumi aveam să mă îndoiesc c-o văzusem aievea.

În acea expediție de cumpărături ne mai procurasem ceva, și anume, o pereche de schiuri. Maică-sa o învățase pe Anna-Luise să schieze cînd avea patru anișori, astfel încît acum îi venea la fel de ușor să schieze cum îi venea

să umble. Sezonul de iarnă se apropia. Cînd Anna-Luise a venit după mine la Vevey, am aflat că-și lăsase schiurile acasă și nimic n-o putea convinge să se întoarcă să și le ia... Trebuia de asemeni să-i fac rost de bocanci. Ne-am petrecut toată ziua făcînd cumpărături — cred însă că eram destul de fericiți, cîtă vreme eram ocupați, n-aveam ochi să vedem norii. Îmi plăcea s-o privesc alegîndu-și schiurile, părea o expertă, iar picioarele ei nu mi se păruseră niciodată mai frumoase decît în clipa cînd își încerca bocancii de care avea nevoie.

Coincidențele din viața mea au fost rareori fericite. Cît de ipocriți sîntem cînd spunem: „Ce coincidență fericită !“ întîlnind vreo cunoștință într-un hotel străin, unde am dori foarte mult să fim singuri ! În drum spre hotelul nostru, am trecut pe lîngă o librărie, iar eu, unul, mă uit totdeauna în vitrinele librăriilor, aproape că-i un reflex mecanic. Librăria aceea avea o vitrină plină de cărți pentru copii, căci în noiembrie magazinele se și pregătesc pentru comerțul de Crăciun. Mi-am aruncat privirea și, drept în mijlocul vitrinei, l-am văzut pe domnul Kips cu capul plecat spre trotuar, în căutarea unui dolar...

— Ia te uită ! exclamai eu.

— Da, îmi spuse Anna-Luise, totdeauna apare o nouă ediție pentru Crăciun. Poate că taică-meu îl plătește pe editor sau poate că apare o nouă generație de copii dornici să citească asemenea cărți.

— Domnul Kips nu e desigur un adept al folosirii obligatorii a pilulei...

— După ce o să termin cu schiatul, o să renunț la pilulă, așa că domnul Kips o să aibă poate un cititor în plus.

— De ce să aștepți pînă atunci ?

— Sînt o bună schioară, dar se mai întîmplă și accidente, îmi răspunse ea. N-aș vrea să fiu o gravidă în ghips...

Nu ne mai puteam scoate din cap petrecerea Doctorului Fischer. „Mîine" aproape că sosise, era, oricum, prezent în mintea amîndurora. Era ca și cum un rechin și-ar fi lipit botul de bărcuța din care zărisem cîndva insula. În noaptea aceea am rămas treji în pat, umăr lîngă umăr, dar despărțiți de nefericirea noastră.

— Ce absurzi sîntem ! exclamă Anna-Luise. La urma urmelor, ce-ar putea să ne facă ? Tu nu ești domnul Kips. Și chiar dacă ar umple toate vitrinele librăriilor cu o caricatură a chipului tău — ce ne pasă ? Cine te-ar putea recunoaște ? Și apoi, firma ta n-o să te concedieze pentru cincizeci de mii de franci plătiți de dumnealui. Pentru firma ta, suma asta nu reprezintă nici cîștigul pe-o jumătate de oră. Nu depindem cu nimic de el. Sîntem liberi, liberi ! Repetă după mine, cu glas tare : liberi !

— Poate că el urăște libertatea la fel de mult cum disprețuiește oamenii.

— N-are cum să te transforme într-un „slugoi".

— Atunci, tare-aș vrea să știu de ce mă invită la petrecerea lui.

— Numai ca să le arate celorlalți că te poate sili să vii. Ar putea să încerce să te umilească în fața lor — ar fi în stare. Rabdă o oră-două, iar dacă vei vedea că merge prea departe, aruncă-i în obraz paharul cu vin și pleacă. Ține minte că sîntem liberi. Liberi, iubitul meu ! Nu ne poate face nici un rău, mie sau ție. Sîntem prea mărunți ca să putem fi umiliți. E ca atunci cînd un om încearcă să umilească un chelner : se umilește pe sine.

— Da, știu, firește că ai dreptate. E absurd, dar cu toate astea aș vrea să știu ce intenții are.

În cele din urmă ne-am dus la culcare. Ziua următoare mi s-a părut că trece spre seară la fel de încet ca un olog, sau ca domnul Kips. Însuși secretul în care erau ținute petrecerile Doctorului Fischer, ca și zvonurile care circulau pe seama lor, le făceau să pară sinistre, deși prezența aceluiași grup de „slugoi" însemna desigur că aceștia găseau o oarecare distracție acolo. De ce mai participase la ele domnul Kips după ce fusese insultat în felul acela ? O explicație ar fi putut să fie faptul că nu dorea să se lipsească de stipendiul lui, — dar divizionarul ? cu siguranță că *el* n-ar fi răbdat o petrecere la care ar fi fost umilit de-a binelea. Nu e ușor să ajungi la gradul de divizonar într-o țară neutră ca Elveția, unde un divizionar, chiar unul în retragere, are prestigiul unei păsări rare și ocrotite.

Îmi amintesc fiece amănunt al acelei zile agitate. Pîinea prăjită de la micul dejun s-a

ars din vina mea. Am sosit la serviciu cu cinci minute întîrziere ; mi s-a dat să traduc două scrisori redactate în portugheză, deși nu cunoșteam limba portugheză. A trebuit să lucrez și în pauza de prînz, din pricina cofetarului spaniol care, încurajat de masa pe care-o luasem împreună, trimisese firmei douăzeci de pagini pline cu sugestii, cerînd un răspuns înainte de a se întoarce la Madrid. (Printre altele, cerea o modificare a procesului de fabricație, pentru a adapta ciocolata la gustul bascilor — se pare că firma noastră subestima, într-un fel pe care nu-l puteam înțelege, sentimentul național basc, ostil ciocolatei cu lapte cu aromă de whisky.) Am ajuns foarte tîrziu acasă, unde m-am tăiat bărbierindu-mă și unde era cît pe ce să-mi îmbrac o haină fistichie, peste singura pereche de pantaloni negri pe care-o aveam. În drum spre Geneva a trebuit să mă opresc la o stație de benzină și să plătesc în numerar, deoarece uitasem să-mi iau „cartea de credit“. Toate aceste lucruri prevesteau o seară neplăcută.

9

Valetul acela antipatic, pe care sperasem să nu-l mai văd niciodată, îmi deschise ușa. Pe alee erau aliniate cinci mașini elegante, două dintre ele cu șoferii înăuntru, și mi se păru că valetul se uita cu scîrbă la micul meu Fiat 500. Cînd își întoarse privirea spre costumul meu, ridică din sprîncene și mă întrebă cum mă cheamă, deși eram sigur că-și amintea bine numele meu. Vorbea englezește cu un ușor accent „cockney“ — însemna, deci, că-și amintea de naționalitatea mea.

— Jones, i-am răspuns.

— Doctorul Fischer e ocupat.

— Mă așteaptă.

— Doctorul Fischer ia masa împreună cu prietenii dumisale.

— Întîmplarea face că voi lua și eu masa cu dînsul.

— Aveți vreo invitație ?

— Bineînțeles că am o invitație.

— Dați-mi voie s-o văd.

— N-ai cum. Am lăsat-o acasă.

Mi-a aruncat o privire încruntată — era clar că nu mă credea.

— N-am impresia că Doctorul Fischer ar fi prea încîntat să vadă un loc gol la masa lui, i-am spus. Ar fi mai bine să te duci să-l întrebi.

— Cum spuneați că vă cheamă ?

— Jones.

— Urmați-mă.

Am pornit după livreaua lui albă prin vestibul și apoi pe scări. Cînd am ajuns pe palier, valetul s-a întors cu fața spre mine, spunîndu-mi :

— Dacă m-ați mințit... Dacă n-ați fost invitat...

Și făcu gestul unui boxer care se pregătește să lovească.

— Care-i numele dumitale? îl întrebai eu.

— Ce legătură are numele meu cu dumneavoastră ?

— Vreau doar să-i comunic Doctorului Fischer în ce fel îi întîmpini prietenii.

— Prietenii... Dumnealui n-are prieteni. Vă repet că, dacă n-ați fost invitat...

— Am fost invitat !

Valetul mă conduse în direcția opusă biroului unde-l văzusem data trecută pe Doctorul Fischer. Deschizînd o ușă, mă anunță, cu un glas mîrîitor :

— Domnul Jones !

Am intrat, sub privirile „slugoilor" : bărbații erau îmbrăcați în haine de gală, iar doamna Montgomery purta o rochie lungă.

— Intră, Jones, îmi spuse Doctorul Fischer.

Apoi, către valet :

— Albert, poți servi masa de îndată ce va fi gata.

Paharele de cristal rînduite pe masă reflectau razele candelabrului de deasupra : în lumina lor, pînă și farfuriile de supă păreau scumpe. Prezența lor acolo m-a cam mirat : nu era cîtuși de puțin sezonul supelor reci.

— Vi-l prezint pe Jones, ginerele meu, zise Doctorul Fischer. Trebuie să-l scuzați că poartă o mănușă, ca acoperă o infirmitate. Doamna Montgomery, domnul Kips, *Monsieur* Belmont, domnul Richard Deane, divizionarul Krueger. (N-ar fi renunțat în ruptul capului să precizeze rangul lui Krueger !)

Le simțeam ostilitatea îndreptată spre mine ca un gaz lacrimogen. De ce mă priveau astfel ? Poate din pricina costumului meu de culoare închisă. Coborîsem ceea ce constructorii de locuințe numesc „standing"-ul.

— L-am mai întîlnit pe domnul Jones, spuse *Monsieur* Belmont, ca și cum ar fi fost un martor al acuzării chemat să-l identifice pe împricinat.

— Și eu, zise doamna Montgomery. Dar foarte în treacăt.

— Jones e un mare lingvist, interveni Doctorul Fischer. Traduce scrisori despre ciocolată. (Mi-am dat seama că luase informații despre mine de la patronii mei). Știi, Jones, la micile noastre petreceri noi folosim engleza ca limbă comună, deoarece Richard Deane nu cunoaște altă limbă, oricît de mare vedetă ar fi, deși uneori încearcă s-o dea și pe franțuzește, de la al treilea pahar în sus. În filme, cînd vorbește franțuzește, e totdeauna dublat.

Toți invitații izbucniră în rîs, ca la comandă, cu excepția lui Deane, care arborase un zîmbet trist.

— După un pahar-două, se simte în stare să joace rolul lui Falstaff, îi lipsește doar umorul, precum și ceva greutate. Dar în seara asta ne vom strădui să-i sporim greutatea. Cît despre umor, mă tem că n-avem ce face. Te-ai putea întreba ce anume rămîne ? Ei bine, doar faima lui de berbant printre femei și adolescente, o faimă care descrește însă rapid. Kips, văd că nu prea te distrezi. Ce-i cu dumneata ?

Poate că simţi lipsa *aperitivelor* noastre obişnuite, dar în seara asta n-am vrut să vă stric gustul, ca să puteţi aprecia din plin trataţia care urmează.

— Nu, Doctore Fischer, te asigur că nu-i nimic cu mine, absolut nimic.

— Eu ţin ca la micile mele petreceri toţi invitaţii să se distreze, îmi explică Doctorul Fischer.

— Sînt nişte petreceri grozave, zise doamna Montgomery. Grozave !

— Doctorul Fischer e o gazdă excelentă, mă informă divizionarul Krueger, cu un aer condescendent.

— Şi-i atît de generos ! exclamă doamna Montgomery. Colierul pe care-l port acum e un dar primit la ultima petrecere.

Era un colier masiv, din monede de aur — de la distanţă mi se păru că erau *Krugerrands* [1].

— Fiecare capătă cîte un mic premiu, îmi şopti divizionarul.

Era un om în vîrstă, cu părul cărunt, şi probabil foarte somnoros. Îmi plăcea mai mult decît ceilalţi, deoarece părea să mă fi acceptat mai uşor decît ei.

— Iată premiile, pe care l-am ajutat eu însămi să le aleagă, îmi spuse doamna Montgomery şi se duse la o măsuţă din apropiere, pe care se vedea un maldăr de pachete.

---

1 *Krugerrand* — monedă jubiliară din Republica Sud-Africană (rand-ul e moneda naţională a acestei ţări, iar Kruger a fost unul din preşedinţii ei).

Doamna Montgomery atinse unul din pachete cu vîrful degetului, întocmai ca un copil care pipăie un ciorap burduşit cu daruri de Crăciun, pentru a ghici după felul cum troznește ce anume se află înăuntru.

— Premii, pentru ce ? întrebai eu.

— Bineînţeles că nu pentru inteligenţă, mă lămuri Doctorul Fischer. Dac-ar fi pentru inteligenţă, divizionarul n-ar cîştiga niciodată nimic.

Toţi convivii îşi întoarseră privirile spre măsuţa cu daruri.

— Nu ni se cere decît să acceptăm micile capricii ale gazdei, îmi explică doamna Montgomery. După care, urmează împărţirea premiilor. Într-o seară, de pildă, gazda ne-a servit nişte homari vii în boluri cu apă clocotită. Trebuia să-i pescuim şi să-i preparăm chiar noi... Un homar l-a muşcat de deget pe General...

— Cicatricea e încă vizibilă, se plînse divizionarul.

— E singura rană pe care-a căpătat-o în întreaga lui carieră de combatant, rîse Doctorul Fischer.

— A fost ceva grozav, chicoti doamna Montgomery, ca şi cum s-ar fi îndoit că pricepusem.

— Oricum, întîmplarea cu pricina a făcut-o să-şi vopsească părul în albastru, zise Doctorul Fischer. Înainte de seara aceea, dumneaei avea un păr de un cenuşiu murdar, pătat cu nicotină.

— Nu cenuşiu, protestă ea, ci de un blond natural, şi nu pătat cu nicotină !

— Nu uita regulamentul, doamnă Montgomery! Dacă mă mai contrazici o dată, nu mai capeţi nici un premiu.

— E ceea ce a păţit domnul Kips la una din petrecerile noastre, îmi spuse domnul Belmont. A pierdut o brichetă de aur de optsprezece carate! La fel ca aceasta.

Şi-mi arătă un *étui* de piele, pe care-l scosese din buzunar.

— N-a fost o pierdere prea mare pentru mine, căci eu nu fumez, spuse domnul Kips.

— Ia seama, Kips! Nu-mi denigra cadourile, altminteri s-ar putea să ţi-l pierzi pentru a doua oară!

Aveam sentimentul că mă aflu într-o casă de nebuni, condusă de un medic dement. Numai curiozitatea mă ţinea acolo — nicidecum dorinţa de a căpăta un premiu...

— Poate că înainte de a ne aşeza la masă — o masă pe care sper că o veţi gusta din plin, apreciind-o cum se cuvine, căci am acordat o atenţie deosebită meniului, — ar fi cazul să-i explic noului nostru oaspete regulile de etichetă pe care le respectăm cu toţii la aceste petreceri.

— Da, e foarte necesar, încuviinţă domnul Belmont. Cred că ar fi fost mai bine să fi pus la vot prezenţa dumnealui printre noi, scuzaţi-mă că vă spun asta, dar, la urma urmelor, noi alcătuim un fel de club.

— Sînt de acord cu Belmont, spuse domnul Kips. Noi toţi cunoaştem situaţia. Acceptăm anumite condiţii. Pornim de la un anumit simţ

al umorului. Un străin ar putea să nu înţeleagă.

— Domnul Kips e în căutarea unui dolar, zise Doctorul Fischer. Te temi că valoarea cadourilor ar putea să scadă din pricina participării unui nou invitat, aşa cum speraseşi ca ea să crească prin moartea a doi dintre noi.

Se lăsă o tăcere grea. Judecînd după fulgerele din ochii lui, domnul Kips se pregătea să dea un răspuns mînios, dar n-o făcu. Spuse doar:

— M-aţi înţeles greşit.

Cineva care n-a participat la o asemenea petrecere ar putea lua toată discuţia asta drept trăncăneala unor cheflii care se insultă unii pe alţii, înainte de a se pune pe mîncare şi băutură, însufleţiţi de voioşia proprie membrilor unui club select. Mie însă, care le priveam feţele şi-mi dădeam seama cît de aproape de indecenţă puteau ajunge remarcile astea cicălitoare, schimbate pe un ton vesel, totul mi se părea găunos şi făţarnic. În încăpere plutea un nor de ură — ura amfitrionului împotriva oaspeţilor săi şi ura acestora împotriva amfitrionului. Mă simţeam cu desăvîrşire străin printre ei, deoarece, chiar dacă mi-erau antipatici, sentimentul meu era încă prea slab ca să poată fi numit ură.

— Atunci, toată lumea la masă! porunci Doctorul Fischer. Îi voi explica noului invitat scopul micilor mele petreceri, în timp ce Albert va începe să servească.

M-am pomenit alături de doamna Montgomery, care şedea la dreapta amfitrionului. La

dreapta mea ședea domnul Belmont, iar actorul Richard Deane se așezase în fața mea. Lîngă fiece tacîm se găsea cîte o sticlă de vin de Yvorne, numai gazda avea o sticlă de vodcă — prefera, pesemne, vodca poloneză.

— Întîi și-ntîi, zise Doctorul Fischer, v-aș ruga să toastăm pentru memoria celor doi prieteni ai noștri — îngăduiți-mi să-i numesc astfel — cu prilejul celei de-a doua aniversări a morții lor. E o coincidență stranie. Tocmai de aceea am ales această dată. *Madame* Faverjon și-a luat singură viața. Presupun că nu se mai putea suporta — îmi venea și mie greu s-o mai suport, deși la început mi se păruse un caz interesant. Dintre toți cei prezenți la masa noastră, ea era cea mai lacomă, ceea ce spune destul de mult. Era și cea mai bogată dintre voi. Au existat momente cînd vă priveam fețele pentru a vedea vreun semn de revoltă împotriva criticilor formulate de mine, și cînd mă sileați să vă amintesc de cadourile pe care erați pe punctul de a le pierde. Ei bine, cu *madame* Faverjon nu se întîmpla niciodată așa ceva. Ea accepta totul, accepta orice, pentru a-și putea căpăta cadoul, cu toate că și-ar fi putut lesne permite să-și cumpere unul de o valoare egală. Era o femeie îngrozitoare, o femeie incalificabilă, dar trebuie să recunosc că a vădit în cele din urmă un anumit curaj. Mă îndoiesc că vreunul dintre voi ar fi capabil de un astfel de curaj — nici măcar viteazul nostru divizionar. Mă îndoiesc că vreunul dintre voi s-a gîndit, măcar în treacăt, să scutească

omenirea de prezența lui inutilă. Iată de ce, vă rog să toastați pentru fantoma doamnei Faverjon !

M-am supus, odată cu toți ceilalți.

Albert își făcu apariția, aducînd o tavă de argint pe care se afla un castron cu icre negre, precum și niște farfurioare de argint, cu ouă, ceapă și felii de lămîie.

— Vă rog să-l scuzați pe Albert că mă servește întîi pe mine, spuse Doctorul Fischer.

— Ador icrele negre, exclamă doamna Montgomery. Aș putea trăi mîncînd doar icre negre.

— Ai putea să-ți permiți acest lux, dacă ai fi dispusă să-ți cheltuiești propriii bani.

— Nu sînt o femeie chiar atît de bogată !

— Ce rost are să mă minți ? Dacă n-ai fi atît de bogată, nici n-ai avea ce să cauți la masa asta. Eu invit doar oameni foarte bogați.

— Dar domnul Jones ?

— El se află aici mai degrabă în calitate de observator decît ca oaspete, dar, firește, fiind ginerele meu, și-ar putea închipui că are perspective strălucite. Perspectivele sînt și ele o formă de bogăție. Sînt sigur că domnul Kips i-ar putea deschide un credit substanțial, iar întrucît perspectivele nu sînt impozabile, n-ar fi obligat să-l consulte pe domnul Belmont... Albert, adu bavetele !

Mi-am dat seama că pe masă nu se aflau șervete. Albert începu să lege o bavetă în jurul gîtului doamnei Montgomery, care scoase un chicotit de plăcere :

— *Ecrevisses!*[1] Ador aceste *écrevisses!*

— Încă n-am toastat pentru răposatul și regretatul *Monsieur* Groseli, zise divizionarul, potrivindu-și baveta. Nu voi pretinde că mi-a fost vreodată simpatic.

— Atunci, să ne grăbim pînă nu vine Albert cu mîncarea. În amintirea domnului Groseli, care-a participat doar la două dintre petrecerile noastre, înainte de a muri de cancer, așa că n-am avut răgazul de a-i studia caracterul. Dacă aș fi știut că-i bolnav de cancer, nu l-aș fi invitat. Totdeauna sper ca invitații mei să mă amuze un timp mai îndelungat. A, uite că v-a sosit mîncarea, așa că pot începe s-o savurez pe-a mea.

— Păi, asta e *porridge, porridge* rece ! exclamă doamna Montgomery.

— Un *porridge* scoțian autentic, pe care s-ar cuveni ca dumneata, cu numele dumitale scoțian, să-l apreciezi, spuse Doctorul Fischer și, servindu-se cu o porție de icre negre, își turnă vodcă în pahar.

— O să ne piară tot apetitul, zise Deane.

— Nu-ți face griji : nu mai urmează nimic !

— E prea de tot, Doctore Fischer, gemu doamna Montgomery. *Porridge* rece ! E total necomestibil !

— N-ai decît să nu mănînci. Nu mînca, doamnă Montgomery ! Potrivit regulamentului, o să-ți pierzi doar cadoul. Ca să-ți spun adevărul, am comandat *porridge* special pentru Jones. Mă gîndisem la niscaiva potîrnichi pentru el, dar cum ar fi reușit să le mănînce cu o singură mînă ?

Spre mirarea mea, am văzut că divizionarul și Richard Deane începuseră să mănînce, iar domnul Kips apucase lingura.

— Dacă am căpăta puțin zahăr, poate că ar fi mai ușor de înghițit, zise domnul Belmont.

— Din cîte știu, velșii — nu, Jones, n-am uitat ! — vreau să spun scoțienii consideră că ar fi un sacrilegiu să pui zahăr în *porridge*. Ba am auzit chiar că-l consumă cu sare. Sare, puteți căpăta, desigur. Albert, oferă-le sare ! Doamna Montgomery a decis să rămînă flămîndă.

— A, nu, Doctore Fischer, nu-ți voi strica mica glumă ! Dă-mi puțină sare, te rog ! *Porridge*-ul n-ar putea deveni mai scîrbos decît este !

Peste un minut-două, mîncau cu toții, în tăcere, cu o intensitate lugubră — poate că *porridge*-ul le încleia limbile.

— Dumneata nu mănînci, Jones ? mă întrebă Doctorul Fischer, luîndu-și încă o porție de icre negre.

— Nu sînt îndeajuns de flămînd.

— Și nici îndeajuns de bogat, zise Doctorul Fischer. De mulți ani încoace studiez lăcomia oamenilor bogați. „Celui care are, să i se mai dea“ — vorbele astea cinice ale lui Isus sînt interpretate de ei într-un sens foarte literal. „Să i se mai dea“ nu înseamnă a dobîndi prin

[1] Raci (fr.).

muncă. Darurile pe care le împart după terminarea mesei și le-ar putea acorda lesne ei înșiși, dar asta ar însemna să se ostenească măcar pentru a semna un cec. Bogătașilor nu le place să semneze cecuri. Așa se explică succesul „cărții de credit" : o „carte de credit" înlocuiește o sută de cecuri. Dumnealor ar face orice ca să-și capete pe gratis cadourile. Aceasta e una dintre cele mai grele probe la care i-am supus pînă acum, și uite ce repede își înghit *porridge*-ul rece, se grăbesc să ajungă la momentul împărțirii cadourilor. Mă tem că dumneata n-o să capeți nimic, dacă nu mănînci.

— Mă așteaptă acasă ceva mai de preț decît cadoul dumitale.

— Foarte frumos spus, dar nu fi prea încrezător ! Femeile nu așteaptă la infinit. Și mă îndoiesc că lipsa unei mîini poate contribui la romantismul iubirii. Albert, domnul Deane așteaptă o a doua porție.

— A, nu, gemu doamna Montgomery, nu vrem o a doua porție !

— Mă gîndeam la domnul Deane. Vreau să se îngrașe, ca să poată juca rolul lui Falstaff.

Deane îi aruncă o privire furioasă, dar acceptă cea de-a doua porție.

— Glumeam, firește. Deane n-ar fi în stare să joace rolul lui Falstaff mai mult decît ar fi Britt Ekland în stare să joace rolul Cleopatrei. Deane nu-i un actor, ci un simbol sexual. Adolescentele îl adoră, dar ce dezamăgite ar fi dacă l-ar vedea gol !... Albert, încă o porție

pentru domnul Kips ! Văd că și doamna Montgomery e aproape gata. Grăbește-te, divizionarule, și dumneata, Belmont ! Pînă nu isprăviți cu toții, nu primiți nici un cadou !

Era ca un vînător care-și mînă cîinii plesnind din bici.

— Uită-te bine la ei, Jones ! Sînt atît de grăbiți să termine masa, încît au uitat pînă și de băutură !

— N-aș crede că vinul de Yvorne se potrivește cu *porridge*-ul.

— Așa, Jones, amuză-te copios pe socoteala lor. N-au să ți-o ia în nume de rău.

— Nu-i găsesc defel amuzanți.

— O petrecere ca asta are, firește, și un aspect serios, totuși... Nu-ți amintește oarecum de niște porci care se ghiftuiesc dintr-o troacă ? S-ar părea chiar că le place ! Domnul Kips și-a vărsat puțin *porridge* peste cămașă. Curăță-i-o, Albert !

— Purtarea dumitale mă revoltă, Doctore Fischer !

Acesta își întoarse ochii spre mine : ai fi zis că-s niște cioburi lustruite, de piatră albăstruie. În mustața lui roșcată se înțepeniseră cîteva boabe de caviar.

— Da, înțeleg ce simți. Uneori simt și eu la fel, dar trebuie să-mi duc pînă la capăt studiul. N-o să-l abandonez tocmai acum. Bravo, divizionarule ! Îi ajungi din urmă... Deane, băiatule, mînuiești grozav lingura, tare-aș vrea ca admiratoarele dumitale să te vadă cum înfuleci !

— De ce te porți astfel ? îl întrebai.

— De ce ți-aș spune ? Nu ești și nu vei fi niciodată unul dintre noi. Nu-ți lega de mine speranțele.

— Nu mi le leg.

— Ai, văd, mîndria unui om sărac. În definitiv, de ce nu ți-aș spune adevărul ? Doar îmi ești un fel de *fiu !* Ei bine, Jones, vreau să descopăr dacă lăcomia amicilor mei bogați are vreo limită. Dacă există vreun „pînă aici“ ! Dacă vor refuza într-o zi să mai depună vreun efort pentru cadourile lor. Lăcomia lor nu-i frînată, desigur, de nici o mîndrie. O poți constata și singur, în seara asta. Domnul Kips ar fi fost în stare, ca și Krupp, să stea cu Hitler la masă, în așteptarea unor favoruri, oricare ar fi fost mîncărurile servite. Divizionarul și-a vărsat puțin *porridge* pe bavetă. Albert, dă-i o bavetă curată ! Cred că seara asta va marca sfîrșitul unui experiment. Mi-a venit o nouă idee.

— Dumneata însuți ești un om bogat : lăcomia *dumitale* are vreo limită ?

— Poate că o voi descoperi într-o zi. Dar lăcomia mea se deosebește de a lor. Eu nu sînt ahtiat de fleacuri, Jones !

— Fleacurile nu sînt vătămătoare.

— Îmi place să cred că lăcomia mea seamănă ceva mai mult cu lăcomia lui Dumnezeu.

— E oare Dumnezeu lacom ?

— A, să nu-ți închipui că eu cred în *el* mai mult decît cred în diavol, dar teologia mi s-a părut întotdeauna un joc intelectual amuzant... Albert, doamna Montgomery și-a terminat porția de *porridge*. Îi poți lua farfuria... Ce spuneam ?

— Că Dumnezeu e lacom.

— Ei bine, credincioșii și sentimentalii afirmă că Dumnezeu ar fi lacom de iubirea noastră. Judecînd după lumea pe care, chipurile, a făcut-o, prefer să cred că-i lacom să ne umilească. Și oare cum și-ar putea astîmpăra vreodată o asemenea lăcomie ? Aceasta e fără margini. Omenirea devine din ce în ce mai nefericită, în vreme ce Dumnezeu își răsucește nesfîrșitul șurub, deși ne dăruiește, ce-i drept, cadouri, pentru a ne face să îndurăm mai ușor umilințele. Ne împarte daruri, pentru că o sinucidere universală i-ar zădărnici scopul. Gîndește-te cîte umilințe îndurăm : cancerul, guturaiul, incontinența urinară... Dumitale, fiindcă ești sărac, îți dăruiește un mic cadou, și anume pe fiică-mea, ca să te simți mulțumit cîtăva vreme.

— *Ea* reprezintă pentru mine o mare ușurare. Dacă Dumnezeu e cel care mi-a dăruit-o, îi sînt recunoscător.

— Și totuși, colierul doamnei Montgomery va ține poate mai mult decît așa-zisa dumitale iubire...

— Ce nevoie ar avea Dumnezeu să ne umilească ?

— Păi, nu-s eu oare dornic să umilesc ? Or, se spune că *el* ne-a făcut după chipul și asemănarea lui. Poate-o fi constatat că-i un meseriaș mediocru, dezamăgit de propria-i lucrare.

Un lucru greșit făcut e aruncat la coș. Uită-te la ei, Jones, și rîzi ! N-ai oare pic de umor ? Toți, în afară de Kips, au farfuriile goale acum, și încep să fie nerăbdători. Belmont îi golește farfuria lui Kips. Nu sînt sigur că-i conform regulamentului, dar treacă de la mine... Prieteni, așteptați puțin, pînă isprăvesc de mîncat caviarul. Albert, le poți scoate bavetele !

10

— A fost ceva revoltător. Tatăl tău e cu siguranță nebun ! i-am spus Annei-Luise.

— Dac-ar fi nebun, ar fi fost mult mai puțin revoltător.

— Trebuia să-i fi văzut cum se înghesuiau la cadourile lui — toți, în afară de domnul Kips, care s-a dus mai întîi la closet ca să vomite : *porridge-ul* rece îi întorsese stomacul pe dos. Recunosc că, în comparație cu „slugoii", tatăl tău își păstrează un soi de demnitate, o demnitate diavolească. Toți erau furioși pe mine din pricină că refuzam să intru în jocul lor. Le apăream ca un spectator ostil. Vedeau pe semne în mine un fel de oglindă care le arăta cît de rușinos se comportă. Doamna Montgomery era de părere că ar fi trebuit să fiu alungat de la masă din clipa cînd refuzasem să mănînc *porridge*, dar tatăl tău i-a replicat : „Oricare dintre voi ar fi putut să refuze". Doamna Montgomery l-a întrebat atunci : „Dar ce-ai fi făcut cu cadourile ?" „Poate că aș fi

dublat miza, la petrecerea următoare", i-a răspuns el.

— „Miză" ? Ce voia să spună ?

— Presupun că era vorba de pariul lui — pariase pe lăcomia lor, mai puternică decît orice sentiment de rușine.

— Și care-au fost „premiile ?"

— Doamna Montgomery a căpătat un smarald superb, montat în platină, cu un fel de coroană de diamante deasupra.

— Iar domnii ?

— Cîte un ceas de aur cu cuarț, de optsprezece carate, prevăzut cu un computer miniaturizat. Numai bietul Richard Deane a primit altceva, și anume, fotografia aceea cu ramă de piele, pe care-o văzusem în vitrină. Doctorul Fischer i-a dat-o, spunîndu-i : „Ajunge să te iscălești, ca să capeți orice fată poftești..." Deane a ieșit furios, iar eu l-am urmat. Mi-a spus că nu se mai întoarce niciodată. „N-am nevoie de nici o fotografie ca să cuceresc fetele care-mi plac", a adăugat el, înainte de a se urca în Mercedes-ul lui, tip sport.

— O să se întoarcă, n-ai grijă, îmi spuse Anna-Luise. Și mașina aceea a fost un cadou. Tu însă, tu n-o să te întorci niciodată, nu-i așa ?

— N-o să mă întorc.

— Îmi promiți ?

— Îți promit.

Ceva mai tîrziu, aveam să-mi spun că moartea anulează toate promisiunile. O promisiune e făcută unui om viu. Un om mort e altceva

decît ceea ce fusese în viață. Chiar dragostea își schimbă esența. Ea încetează să fie fericire, fiind înlocuită cu sentimentul unei pierderi ireparabile.

— Și n-ai rîs de ei ?

— Nu era nimic de rîs.

— Asta l-o fi dezamăgit...

N-am mai primit nici o invitație. Am fost lăsați în pace — și ce pace ! În iarna aceea, domnea o liniște la fel de adîncă precum zăpada căzută mai devreme decît în alți ani. (Era în ultimele zile ale lui noiembrie.) Ningea în timp ce lucram — traduceam niște scrisori primite din Spania și din America Latină — iar liniștea zăpezii ce se așternea în jurul enormei clădiri de sticlă colorată semăna cu liniștea ce se întindea, fericită, între noi doi, acasă. Era ca și cum Anna-Luise ar fi fost cu mine, la celălalt capăt al biroului, tot astfel cum știam că va fi la masa pe care obișnuiam să jucăm o partidă de remi bînd gin, înainte de a merge la culcare.

11

De la începutul lui decembrie, îmi petreceam *week-end*-urile însoțind-o pe Anna-Luise la *Les Diablerets*, unde schia cîteva ore. Eram prea bătrîn ca să învăț să schiez, așa că intram într-o cafenea, unde citeam *Journal de Genève*, bucuros s-o știu fericită că zboară în zig-zag, ca o rîndunică, peste povîrnișurile ninse. Hotelurile începuseră să se deschidă spre zăpezi,

întocmai ca florile în lumina primăverii. Sezonul de Crăciun promitea să fie strașnic. Îmi plăcea s-o văd intrînd în cafenea, cu bocancii plini de omăt și cu obrajii îmbujorați de ger.

— N-am fost niciodată atît de fericit, i-am mărturisit într-o zi.

— De ce-mi spui asta ? m-a întrebat. Doar ai mai fost însurat și ai fost fericit cu Maria.

— Eram îndrăgostit de ea, dar nu m-am simțit niciodată sigur. Eram amîndoi de aceeași vîrstă cînd ne-am căsătorit, dar mă temeam că ea o să moară prima, ceea ce s-a și întîmplat. Pe tine însă, te am pentru totdeauna, dacă nu cumva vei dori să mă părăsești. Iar dacă-o să mă părăsești, eu o să fiu de vină, nu tu.

— La mine nu te gîndești ? Trebuie să trăiești îndeajuns de mult ca să putem pleca împreună, oriunde ar fi să plecăm.

— O să-ncerc.

— La aceeași oră ?

— La aceeași oră.

Am izbucnit amîndoi în rîs. Moartea nu era un subiect serios pentru noi. Trebuia să fim veșnic împreună, o veșnicie plus încă o zi — *le jour le plus long*[1], cum o numeam.

Cu toate că nu ne dăduse nici un semn, presupun că Doctorul Fischer zăcea ascuns undeva în peștera subconștientului meu, căci într-o noapte mi-a apărut într-un vis ciudat. Era îmbrăcat într-un costum negru și stătea lîngă un mormînt deschis. Eu îl priveam de pe cealaltă

1 Ziua cea mai lungă (fr.).

margine a gropii și-i spuneam ceva, pe un ton batjocoritor : „Pe cine îngropi, Doctore ? Încă o victimă a pastei dumitale *Dentophil-Aroma ?*" Doctorul Fischer își întoarse privirea spre mine. Plîngea cu lacrimi pline de reproș la adresa mea. M-am trezit și am trezit-o și pe Anna-Luise, cu un țipăt.

E ciudat că un vis te poate tulbura o zi întreagă. Doctorul Fischer mă însoțea peste tot — pînă și la serviciu, umplîndu-mi clipele de răgaz dintre o traducere și alta. Și nu era Doctorul Fischer cel arogant, pe care-l văzusem prezidîndu-și petrecerea nebunească și bătîndu-și joc de musafirii săi pentru a-i sili să-și dezvăluie lăcomia fără margini, ci Doctorul Fischer cel trist, din visul meu.

În seara aceea am întrebat-o pe Anna-Luise :

— Crezi că am fost prea aspru cu tatăl tău ?

— Ce vrei să spui ?

— Trebuie să se simtă foarte singur în vila aceea spațioasă de pe malul lacului.

— Doar are atîția prieteni. I-ai întîlnit și tu.

— Ei nu-i sînt prieteni.

— El a făcut din ei ceea ce sînt.

I-am povestit visul meu.

— Poate că o fi fost mormîntul mamei mele, mi-a spus Anna-Luise.

— A fost și el la înmormîntare ?

— O, da, a fost, dar n-am văzut vreo lacrimă în ochii lui.

— Mormîntul era deschis. În visul meu nu era nici un sicriu, nici un pastor, nimeni altcineva în afară de el, sau poate și de mine însumi.

— La înmormîntare au fost o mulțime de oameni. Maică-mea fusese foarte iubită. Erau de față toți servitorii.

— Chiar și Albert ?

— Albert nu exista pe vremea aceea. Era însă un valet bătrîn, i-am uitat numele. A plecat după moartea mamei, cum au plecat și toți ceilalți servitori. Tata a luat viața de la început, cu o mulțime de personaje noi... Hai să nu mai vorbim despre visul tău, te rog ! E ca și cum ai găsi pe un pulover un capăt de fir : tragi de el și începi să deșiri tot puloverul.

Avea dreptate : prin visul meu, declanșasem un întreg proces de destrămare. Poate că fusesem prea fericiți pînă atunci. Poate că în fuga noastră ajunsesem prea departe într-o lume unde nu existam decît noi doi... A doua zi era sîmbătă, iar eu nu lucram sîmbăta. Anna-Luise voia să cumpere o casetă pentru casetofonul ei (întocmai ca maică-sa, era pasionată de muzică), așa că ne-am dus la un magazin din vechiul cartier al orașului, lîngă piața din Vevey. Căuta o casetă nouă, cu Simfonia „Jupiter" a lui Mozart.

Un omuleț vîrstnic veni din fundul magazinului ca să ne servească (nu știu de ce spun „vîrstnic", căci nu cred că putea să fie mult mai în vîrstă decît mine !). Priveam distrat albumul cu discurile unui cîntăreț francez de televiziune, cînd omulețul veni să mă întrebe cu ce mă poate servi. Ceea ce-l făcea să apară

vîrstnic în ochii mei era, poate, aerul lui umil, aerul unui om ajuns la capătul tuturor speranţelor, cu excepţia speranţei de a căpăta un mic comision pentru vînzările făcute. Mă îndoiesc că în magazinul acela ai fi putut găsi vreun alt om care să fi auzit de Simfonia „Jupiter“ : muzica „Pop“ alcătuia principalul stoc al magazinului.

— A, Simfonia a 41-a ! exclamă omuleţul. Cîntată de Orchestra Simfonică din Viena. O forte bună înregistrare, dar nu cred c-o mai avem. Mă tem că nu prea mai există cerere pentru ceea ce aş numi muzică adevărată, adăugă el, cu un zîmbet sfios. Dacă aţi fi dispus să aşteptaţi puţin, m-aş duce jos în magazie ca să caut.

Şi, aruncînd o privire peste umărul meu spre locul unde se afla Anna-Luise (ea stătea cu spatele la noi), mă întrebă :

— Pînă atunci, nu doriţi poate vreo altă simfonie de Mozart ?

Anna Luise îl auzi pesemne, căci se întoarse şi-i spuse :

— Dac-aţi avea Liturghia Încoronării...

Nu-şi sfîrşi vorba, căci omuleţul o privea cu nişte ochi îngroziţi, cel puţin aşa mi se păru.

— Liturghia Încoronării, îngînă el.

— Arătaţi-mi toate simfoniile lui Mozart pe care le aveţi.

— Mozart ! o îngînă el iarăşi, dar rămase locului.

— Da, Mozart, repetă Anna-Luise cu iritare în glas şi porni spre o etajeră rulantă, cu casete, sub privirile uimite ale omuleţului.

— Muzică „pop“ ! Numai muzică „pop“ ! exclamă ea, învîrtind cu un deget etajera.

M-am uitat la vînzător.

— Sînt dezolat, domnule, îmi spuse acesta. Mă duc numaidecît să caut.

Şi porni încet spre uşa din fundul magazinului, dar cînd ajunse acolo, se opri în prag şi spuse, privind întîi spre Anna-Luise, apoi spre mine :

— Vă promit c-o să-mi dau toată silinţa...

Vorbea de parc-ar fi cerut ajutor, împotriva nu ştiu cărui pericol ce l-ar fi pîndit în magazia de la subsol.

— Vă simţiţi bine ? îl întrebai.

— Da, da ! Sufăr puţin de inimă, atîta tot...

— N-ar trebui să lucraţi. O să-l rog pe un alt vînzător...

— Nu, domnule ! Vă rog ! Aş dori însă să vă întreb ceva...

— Poftim.

— Doamna cu care sînteţi...

— A, soţia mea ?

— Soţia dumneavoastră... Îmi aminteşte mult... de o doamnă pe care-am cunoscut-o cîndva, ştiu că vă par absurd şi impertinent... Fireşte, e mult de atunci, doamna aceea ar fi bătrînă acum, aproape la fel de bătrînă ca şi mine, iar tînăra dumneavoastră soţie...

Deodată mi-am dat seama cine era omuleţul care stătea acolo, rezemat cu o mînă de uşă, un omuleţ bătrîn şi umil, fără pic de curaj.

— E fiica Doctorului Fischer, a Doctorului Fischer din Geneva, i-am spus.

Omulețul păru să se clatine pe picioare, ca și cum ar fi vrut să îngenuncheze ca să se roage, apoi se prăbuși cu capul pe podea.

O vînzătoare care tocmai îi arăta unui client un televizor alergă spre mine ca să mă ajute : încercam să-l întorc cu fața în sus, dar pînă și trupul cel mai ușor devine greu cînd e inert. Împreună cu vînzătoarea, am reușit să-l întoarcem pe spate, iar ea îi desfăcu gulerul.

— Vai, sărmanul domn Steiner ! exclamă ea.

— Ce s-a întîmplat ? mă întrebă Anna-Luise, plecînd de lîngă etajera rulantă.

— Un atac de cord.

— O, bietul de el !

— Chemați o ambulanță, i-am spus vînzătoarei.

Domnul Steiner deschise ochii. Trei fețe îl priveau, dar el se uita doar la una dintre ele, scuturînd din cap și zîmbind.

— Ce s-a întîmplat, Anna ? o întrebă el.

După cîteva minute, sosi ambulanța și-l luă. Am ieșit din magazin, odată cu targa.

În mașină, Anna-Luise îmi spuse :

— Mi-a vorbit, îmi știa numele.

— Îți spunea „Anna“, nu „Anna-Luise“. Știa numele maică-tii.

Anna-Luise nu-mi răspunse, știa însă la fel de bine ca și mine ce însemna asta. La prînz, mă întrebă :

— Cum îl cheamă ?

— Vînzătoarea îi spunea Steiner.

— Nu i-am știut niciodată numele. Maică-mea îi spunea „el“.

Spre sfîrșitul prînzului, Anna-Luise mă rugă să mă duc la spital să-l văd :

— Eu nu mă pot duce. Ar fi un nou șoc pentru el.

L-am găsit la spitalul care domină orașul Vevey, unde o pancartă le indică pacienților sau vizitatorilor impacientați, drumul spre așa-zisul „Centru funerar“. Sus, pe deal, autostrada execută o interminabilă simfonie de beton. Steiner împărțea camera de spital cu un bătrînel bărbos, care zăcea pe spate, cu ochii holbați spre tavan — ai fi zis că-i mort, dacă n-ar fi clipit din ochi în răstimpuri, fără să le schimbe ținta : cerul alb al tavanului.

— Sînteți drăguț c-ați venit să vedeți cum îmi merge, îmi spuse domnul Steiner. Dar nu trebuia să vă deranjați. Mîine îmi vor da drumul, cu condiția să mă menajez.

— Veți cere un concediu ?

— Nu e nevoie. Doar nu sînt pus să car greutăți. Vînzătoarea aceea se ocupă de televizoare.

— Nu vi s-a făcut rău din cauza vreunei greutăți, i-am spus.

Mă uitam la celălalt : bătrînul nu se mișcase de cînd intrasem în încăpere.

— Nu vă faceți griji din pricina lui, mă lămuri domnul Steiner. Nu vorbește și nu v-aude cînd îi vorbiți. Uneori mă întreb la ce se gîndește. Poate că la lunga călătorie care-l așteaptă.

— În magazin, m-am temut că și dumneata ai pornit într-o astfel de călătorie...

— Nu sînt chiar atît de norocos.

Era clar că-i lipsea orice voință de a combate moartea.

— Seamănă leit cu mama ei, cînd era de aceeași vîrstă.

— E ceea ce te-a făcut să-ți pierzi cunoștința.

— Am crezut la început că-i o simplă închipuire. Ani de zile după moartea ei m-am tot uitat la fețele altor femei, în căutarea unor asemănări, apoi m-am lăsat păgubaș. Însă azi dimineață v-am auzit pomenind numele *lui*. E încă în viață, presupun. Aș fi citit desigur în ziare dac-ar fi murit. În Elveția, orice milionar beneficiază de un ferpar în presă, după ce moare. Îl cunoașteți de bună seamă, de vreme ce v-ați căsătorit cu fiica lui.

— L-am întîlnit doar de două ori, dar mi-a ajuns.

— Nu sînteți prieten cu dînsul ?

— Nu.

— E un om aspru. M-a nenorocit, cu toate că nu mă cunoștea nici măcar din vedere. Aproape c-a omorît-o, deși nu ea a fost vinovată. Eu o iubeam, dar ea nu mă iubea. Doctorul Fischer n-avea nici un motiv să se teamă. Nu s-ar mai fi repetat niciodată.

Se uită o clipă la celălalt bătrîn ca să se încredințeze că n-a murit, apoi adăugă :

— Iubea muzica. Mai ales Mozart. Am acasă un disc cu Simfonia „Jupiter". Aș dori

să i-l dăruiesc soției dumnevoastră. I-ați putea spune că l-am găsit în magazie.

— N-avem gramofon, doar un casetofon.

— Înregistrarea a fost făcută pe vremea cînd nu existau casetele, rosti el, ca și cum s-ar fi referit la „epoca de dinaintea automobilelor".

— Ce voiai să spui adineaori, ce anume nu s-ar mai fi „repetat" niciodată ?

— De vină eram eu... și Mozart... și singurătatea ei... Nu era vina ei că se simțea singură.

Și adăugă cu o undă de mînie în glas (poate că ar fi ajuns, cu timpul, să învețe să lupte) :

— Acum, poate că știe și *el* ce înseamnă singurătatea !

— V-ați iubit, așadar ! Din cele ce-mi spunea Anna-Luise n-aș fi crezut...

— Nu ne-am iubit, nu trebuie să numiți astfel legătura noastră, adică nu la plural, oricum. A doua zi, ea mi-a telefonat, în timp ce dumnealui era la birou. Ne-am înțeles că n-avea rost, vreau să spun n-avea rost ca ea să fie amestecată într-un ghem de minciuni. Nu exista nici un viitor pentru ea, într-o astfel de legătură. Oricum, nu exista nici un viitor pentru ea, după cum avea să se dovedească în curînd.

— Soția mea afirmă că maică-sa a vrut să moară.

— Așa e. Voința *mea* n-a fost îndeajuns de puternică. E ciudat, nu-i așa, că a vrut să moară, cu toate că nu mă iubea. Eu o iubeam și totuși n-aveam destulă voință de a muri ! M-am putut

duce la cimitir, pentru că *el* nu știa cum arăt.

— Așadar a avut cine s-o plîngă, pe lîngă Anna-Luise și servitorii.

— Ce vreți să spuneți ? A plîns și *el*. L-am văzut plîngînd.

— Anna-Luise mi-a spus că nu.

— Se înșală. Era doar o fetiță, așa că nici n-a băgat de seamă, probabil. Oricum, n-are nici o importanță.

Cine avea dreptate ? Mi-am amintit de petrecerea la care Doctorul Fischer își chinuia invitații, biciuindu-i ca pe niște cîini. Nu mi-l puteam imagina plîngînd, dar ce importanță avea ?

I-am spus bătrînului :

— Ce-ar fi să treci într-o seară pe la noi, ca să bem ceva ? Ești oricînd bine venit. Vreau să spun că soția mea ar fi bucuroasă să te vadă.

— A, nu, mai bine nu ! Nu cred că aș putea suporta. Vedeți, seamănă atît de mult cu mama ei !

Nu mai era nimic de spus. Nu mă așteptam să-l mai revăd vreodată. Eram sigur că, de data asta, avea să-și revină, deși moartea lui n-ar fi fost anunțată în nici un ziar : nu era un milionar...

I-am repetat Annei-Luise vorbele bătrînului.

— Sărmana de ea ! exclamă Anna-Luise. A fost o mică minciună. Dacă s-a întîmplat o singură dată...

— Mă întreb cum a aflat *el ?*

Era ciudat că foloseam atît de rar numele celor despre care vorbeam. Preferam să vorbim despre „el“ și „ea“, deși știam prea bine la cine ne refeream. Poate că la mijloc era telepatia ce se stabilește între doi oameni care se iubesc.

— Ea mi-a spus că atunci cînd el a început să bănuiască ceva — deși nu avea nici un temei real — a introdus în telefon ceva care să înregistreze convorbirile. I-a spus-o chiar el, așa că sînt sigură că a știut de convorbirea *aceea*. În orice caz, nu m-aș mira să-i fi mărturisit ea însăși, asigurîndu-l că n-o să se mai repete. Poate că pe mine m-o fi mințit, fiindcă eram prea mică, prea necoaptă ca să pot înțelege. La vîrsta aceea, mi s-ar fi părut, ca și *lui* de altfel — vreau să spun tatălui meu — că a ține de mînă un bărbat și a asculta Mozart împreună e totuna cu a face dragoste.

— Mă întreb dacă el a plîns cu adevărat la înmormîntare.

— Nu cred, cel mult, o fi plîns că-și vede victima dispărînd... Sau poate o fi avut guturai de fîn. Maică-mea a murit în anotimpul guturaiului de fîn...

12

De Crăciun a nins abundent, un strat gros de zăpadă acoperind pămîntul pînă la marginea lacului — a fost unul din cele mai friguroase Crăciunuri din ultimii ani. Cîinii, copiii și schiorii erau fericiți, dar eu nu făceam parte din nici una dintre aceste categorii. Biroul meu

era foarte bine încălzit, dar grădina pe care-o zăream prin geamurile de sticlă părea albastră, încît mă năpădea o senzație de frig. Mă simțeam mult prea bătrîn pentru munca mea : a te ocupa tot timpul de ciocolată cu lapte sau amăruie, cu alune sau migdale, munca asta mi se părea mai potrivită pentru o fată sau pentru un flăcău.

Într-o zi, spre mirarea mea, unul din superiorii mei deschise ușa biroului, pentru a-l lăsa să intre pe domnul Kips. Era ca și cum o caricatură ar fi prins viață : domnul Kips, cu spinarea îndoită, înainta spre mine cu mîna întinsă, de parcă ar fi căutat un dolar pierdut, nicidecum pentru a-mi da bună ziua. Șeful meu îmi spuse, pe un ton respectuos, cu care nu eram obișnuit :

— Cred că l-ai mai întîlnit pe domnul Kips.

— Da, la Doctorul Fischer acasă.

— Nu știam că-l cunoști pe Doctorul Fischer.

— Domnul Jones e căsătorit cu fiica dumisale, îi explică domnul Kips.

Mi s-a părut că deslușesc o expresie de teamă pe fața superiorului meu. Pînă mai adineaori abia dacă mă băga în seamă, și iată că, deodată, reprezentam pentru el un pericol, căci, avînd un asemenea „spate", un ginere al Doctorului Fischer ar fi putut ajunge în conducerea firmei...

Nu m-am putut stăpîni să-l sîcîi puțin, ceea ce nu era deloc înțelept din parte-mi. I-am spus așadar :

— „Dentophil Aroma" încearcă să repare pagubele pe care noi, cei de aici, le facem dinților...

Era o remarcă foarte imprudentă, care-ar fi putut trece lesne drept o lipsă de lealitate. Aidoma serviciilor de spionaj, marile firme capitaliste le cer salariaților lor să fie leali, mai degrabă decît cinstiți.

— Domnul Kips este un prieten al directorului nostru general, îmi spuse superiorul meu. Are o mică problemă de traducere, iar directorul ar dori să-l ajuți s-o rezolve.

— E vorba de o scrisoare pe care-aș vrea s-o trimit la Ankara, îmi explică domnul Kips. Pentru a preîntîmpina orice neînțelegere, aș dori să anexez o copie în limba turcă.

— Vă las singuri, ne spuse superiorul meu și ieși pe ușă.

— Firește, e ceva confidențial, îmi șopti domnul Kips.

— Îmi dau seama.

Și într-adevăr, îmi dădusem seama încă de la bun început. Scrisoarea conținea referiri la „Skoda", iar „Skoda" însemna pentru întreaga lume „armamente". Elveția e o țară unde se înnoadă relații de afaceri foarte încurcate : în acest mic și nevinovat stat neutru au loc o mulțime de operațiuni de spălare, atît pe plan politic cît și pe plan financiar. Am observat că termenii tehnici pe care trebuia să-i traduc erau legați de armament.

(Măcar pentru cîteva clipe, mă aflam într-o lume străină de ciocolată !) Exista, se pare, o

firmă numită I.C.F.C. Inc., o firmă americană, care cumpăra arme în numele unei societăți turcești... Destinația finală a armelor — arme mici — era foarte neclară ; era implicată o persoană cu un nume palestinian sau iranian.

Cunoștințele mele de limbă turcă sînt mai sărace decît cele de limbă spaniolă, deoarece am mai puțină experiență (nu prea facem afaceri cu țara „Farmecului turc"), astfel încît scrisoarea mi-a luat destul timp ca s-o traduc.

— Voi cere unei dactilografe să facă o copie curată, i-am spus domnului Kips.

— Aș prefera s-o bați chiar dumneata la mașină, mi-a răspuns el.

— Dactilografa nu știe turcește...

— Totuși...

După ce am dactilografiat textul, domnul Kips mi-a spus :

— Știu că mi-ai făcut acest serviciu în orele dumitale de birou, dar poate că un mic cadou...

— Nu e nevoie.

— Aș putea să-i trimit o cutie de ciocolată soției dumitale ? Poate bomboane de ciocolată cu lichior ?

— Doar știi, domnule Kips, că noi, cei care lucrăm în această întreprindere, nu ducem niciodată lipsă de ciocolată !

Cu spinarea încă îndoită, astfel încît nasul aproape că atingea masa mea de birou, ca și cum ar fi încercat să adulmece un dolar, domnul Kips împături scrisoarea și copia, vîrîndu-le apoi în servieta lui.

— Cînd o să ne reîntîlnim la Doctorul Fischer, îmi spuse, te rog să nu pomenești de această afacere. E strict confidențială...

— Cred că n-o să ne mai întîlnim niciodată acolo.

— De ce ? În acest anotimp, dacă vremea e frumoasă, fie că ninge sau nu, dumnealui dă de obicei cea mai grozavă petrecere a anului. Sper să primim în curînd invitațiile.

— Am fost la o petrecere și mi-a ajuns.

— Trebuie să recunosc că ultima petrecere a fost poate cam grosolană. Totuși, ea va rămîne în memoria noastră, a prietenilor Doctorului Fischer, ca petrecerea cu *porridge*. Petrecerea cu homari a fost mult mai amuzantă. Dar de la Doctorul Fischer nu știi niciodată la ce te poți aștepta. Mă gîndesc la petrecerea cu prepelițe, care-a tulburat-o atîta pe *madame* Faverjon... Săraca de ea, era foarte atașată de păsări ! Dar n-ai cum să faci pe plac tuturor...

— Presupun însă că darurile dumnealui plac întotdeauna.

— E foarte, foarte generos.

Domnul Kips se îndrepta spre ușă ca un ac îndoit : ai fi zis că mocheta gri e o hartă pe care era trasat drumul lui. L-am strigat din urmă :

— Am întîlnit un fost salariat al dumitale, un anume Steiner, care lucrează acum într-un magazin de muzică.

— Nu-mi amintesc acest nume, îmi răspunse el și-și continuă drumul trasat pe mochetă.

În seara aceea i-am povestit Annei-Luise despre întîlnirea mea cu domnul Kips.

— N-ai cum să scapi de ei, oftă ea. Întîi bietul Steiner, iar acum domnul Kips...

— Treaba pentru care a venit domnul Kips n-are nici o legătură cu tatăl tău. De fapt, m-a rugat chiar să nu-i pomenesc de întîlnirea noastră, dacă-l voi vedea.

— Și i-ai promis ?

— Bineînțeles. Mai ales că n-am de gînd să-l mai văd vreodată.

— Dar acum te-au legat de ei printr-o taină, nu-i așa ? Ei nu intenționează să-ți dea drumul. Vor ca tu să fii unul dintr-ai lor. Altfel, s-ar simți în nesiguranță.

— Cum adică ?

— Ar simți că pot oricînd să fie ținta batjocurii unui om din afara cercului lor.

— Teama de a se face de rîs nu pare să-i înfrîneze peste măsură.

— Știu. Lăcomia învinge de fiecare dată.

— Mă întreb ce-a putut s-o tulbure atîta pe *madame* Faverjon, la petrecerea aceea cu prepelițe ?

— A fost ceva îngrozitor, poți fi sigur de asta !

Continua să ningă. Crăciunul promitea să fie foarte alb. Chiar pe autostradă se înălțau nămeți, iar aeroportul din Cointrin fusese închis pentru douăzeci și patru de ore. Nouă însă, puțin ne păsa. Era primul Crăciun pe care-l petreceam împreună, și ne bucuram de el ca niște copii, sărbătorindu-l cu tot dichisul. Anna-

Luise cumpărase un brad, la picioarele căruia am așezat toate cadourile pregătite de fiecare dintre noi și împachetate în hîrtie colorată, cu panglici deasupra. Mă simțeam mai degrabă ca un tată decît ca un soț. Ceea ce nu mă deranja cîtuși de puțin, căci un tată moare de obicei înainte...

În ajunul Crăciunului ninsoarea a contenit, așa că ne-am dus la vechea abație din Saint Maurice pentru a asista la liturghia de la miezul nopții, ascultînd și mai străvechea poveste a împăratului August și a decretului său privitor la înscrierea tuturor locuitorilor. Nici eu nici Anna-Luise nu eram romano-catolici, dar Crăciunul e sărbătoarea universală a copilăriei. L-am zărit acolo și pe domnul Belmont, care asculta cu luare aminte decretul împăratului — era singur, așa cum fusese și la cununia noastră. Poate că dacă Sfînta Familie i-ar fi urmat sfatul, nu s-ar fi grăbit să se înregistreze la Bethleem...

Cînd am ieșit din biserică, l-am găsit așteptînd în prag, încît nu l-am putut ocoli. Peste trupu-i subțire purta un costum de culoare închisă, ca și cravata și părul lui.

— Crăciun fericit, ne întîmpină el, cu un zîmbet neconvingător pe buzele-i subțiri și, clipind din ochi, îmi strecură în palmă un plic, cum mi-ar fi strecurat o citație la fisc.

Plicul conținea o invitație.

— N-am încredere în poștă de Crăciun, îmi explică el, fluturîndu-și mîna. Uite-o și pe

doamna Montgomery. Puteam să jur că-i aici. Dumneaei e foarte ecumenică.

Doamna Montgomery purta o eșarfă de un albastru pal peste păru-i albastru, iar pe gîtul ei uscat strălucea un smarald.

— Ha, ha ! *Monsieur* Belmont împarte ca de obicei invitațiile ! Iată și tînăra pereche ! Vă doresc tuturor un Crăciun fericit. Nu l-am zărit în biserică pe General. Sper că nu-i bolnav. A, uite-l că vine !

Și într-adevăr, divizionarul se ivi în deschizătura ușii ; ai fi zis că-i portretul unui cruciat cu spinarea țeapănă ca o vergea de tun, cu un picior înțepenit de reumatism, cu un nas de conchistador și cu o mustață fioroasă, încît îți venea greu să crezi că nu auzise în viața lui o împușcătură. La rîndul lui, era singur.

— Pot să jur că se află aici și domnul Deane ! exclamă doamna Montgomery. Totdeauna e la biserică de Crăciun, cînd nu filmează pe undeva, în străinătate.

Mi-am dat seama că făcusem o mare greșeală venind aici. Liturghia de la miezul nopții la Saint Maurice era un eveniment la fel de monden ca un „cocktail party". N-am fi reușit să plecăm dacă în momentul acela n-ar fi apărut Richard Deane, ieșind din biserică, buhăit și îmbujorat de băutură. Înainte de a ne face nevăzuți, am observat că era însoțit de o fată drăguță.

— Dumnezeule ! îmi șopti Anna-Luise. O reuniune a „slugoilor" !

— N-aveam de unde să știm c-o să dăm peste ei în biserică !

— Eu nu cred în toată povestea asta cu Crăciunul, *aș vrea* să cred, dar „slugoii"... Pentru ce s-or fi ducînd *ei* la biserică ?

— Presupun că din obișnuință, întocmai cum noi împodobim un brad. Anul trecut m-am dus singur la biserică. Fără nici un motiv. Probabil că erau și ei acolo, numai că pe atunci nu-i cunoșteam — spun „pe atunci", de parcă ar fi cu mulți ani în urmă. Nici nu știam de existența ta.

În noaptea aceea, în scurtul răstimp dintre dragoste și somn, am putut vorbi în pat despre „slugoi", făcînd haz de ei, ca și cum ar fi alcătuit un fel de cor comic al propriei noastre povești, singura care avea importanță.

— Crezi că „slugoii" au și ei un suflet ? o întrebai pe Anna-Luise.

— Păi, n-are orice om un suflet, bineînțeles, dacă crezi în suflet ?

— Doctrina oficială proclamă existența lui, dar eu sînt de altă părere. Cred că sufletul se dezvoltă dintr-un embrion, întocmai ca omul. Embrionul nu e încă o ființă omenească, are încă ceva de pește, iar embrionul de suflet nu e încă un suflet. Mă îndoiesc că un copil mic are mai mult suflet decît un cîine — poate tocmai din cauza asta a născocit biserica romano-catolică iadul...

— Tu ai vreun suflet ?

— S-ar putea să am un suflet, nu prea curat, dar oricum un suflet. Tu însă, ai cu siguranță un suflet, dacă există așa ceva.

— De ce ?

— Pentru că ai suferit. Pentru mama ta. Copiii mici, sau cîinii, nu suferă decît pentru ei înșiși.

— Dar doamna Montgomery ?

— Sufletele nu-și vopsesc părul în albastru. Ți-ai putea-o imagina măcar întrebîndu-se dacă are un suflet ?

— Dar *monsieur* Belmont ?

— El n-a avut timp să-și dezvolte un suflet. Statele își modifică legislația fiscală cu fiecare buget, pentru a închide porțile de scăpare, iar el e nevoit să inventeze mereu alte mijloace, alte trucuri evazioniste. Un suflet are nevoie de o viață particulară, iar Belmont n-are timp pentru așa ceva.

— Dar divizionarul ?

— În privința lui nu sînt sigur. S-ar putea să aibă un suflet : pare nefericit.

— E întotdeauna un indiciu ?

— Cred că da.

— Dar domnul Kips ?

— Nici în privința lui nu sînt sigur. Îmi face impresia că-i un om dezamăgit. Parcă ar căuta ceva, ceva pe care l-a pierdut. Poate că nu caută un dolar, ci propriu-i suflet.

— Dar Richard Deane ?

— A, nu, ăsta n-are suflet, e clar că n-are ! Am auzit că și-a făcut còpii după toate filmele-i vechi și că și le proiectează seară de

seară pentru el însuși. N-are timp nici măcar să citească scenariile filmelor. E satisfăcut de persoana lui. Cînd ai un suflet, nu poți fi satisfăcut.

Am tăcut amîndoi. În chip firesc, ar fi trebuit să adormim, dar fiecare își dădea seama că celălalt e treaz și stăpînit de același gînd. Gluma mea prostească devenise serioasă. Anna-Luise fu cea care dădu glas acelui gînd :

— Dar tatăl meu ?

— El are un suflet, deși s-ar putea să fie un suflet blestemat.

13

Cred că în viața mai tuturor oamenilor există o zi cînd fiece amănunt, fie el cît de nesemnificativ, se întipărește în memorie, ca într-o ceară moale. O asemenea zi a fost pentru mine ultima zi a anului — era într-o sîmbătă. În noaptea de ajun luasem hotărîrea să ne ducem cu mașina, de dimineață, la „Les Paccots“, pentru ca Anna-Luise să schieze, dacă vremea ar fi fost destul de frumoasă. Vineri, gerul se muiase puțin, dar cum în noaptea aceleiași zile temperatura scăzuse brusc, ne-am hotărît să pornim devreme, înainte ca pantele să fie aglomerate, și să luăm prînzul la hotelul local. M-am trezit așadar la șapte și jumătate dimineața și am telefonat la *météo* ca să aflu starea vremii. Mi s-a răspuns că totul e în regulă, dar că se cere totuși prudență. Am

prăjit cîteva felii de pîine și am fiert două ouă, pe care i le-am servit Annei-Luise în pat.

— De ce două ouă ? mă întrebă ea.

— Ca să nu fii lihnită de foame înainte de a ajunge sus, la teleferic.

Își puse puloverul cel nou pe care i-l făcusem cadou de Crăciun — un pulover gros, de lînă albă, cu o dungă roșie în jurul umerilor. Îi venea minunat. Am pornit pe la opt și jumătate. Drumul nu era rău, dar, așa cum mă preveniseră cei de la *météo,* avea ici-colo porțiuni de gheață, de aceea a trebuit să pun lanțuri la roți cînd am ajuns la Châtel St. Denis. Transportarea schiorilor cu telefericul începuse înainte de sosirea noastră acolo.

La St. Denis am avut și o mică dispută. Anna-Luise ar fi vrut să facă un lung ocol de la Corbetta și să coboare cu schiurile de la Le Pralet, pe așa-numita *pîrtie neagră*, dar am convins-o să coboare pe pîrtia ceva mai ușoară, numită *pîrtia roșie,* pînă la La Cierne.

Cînd am văzut șirul de schiori care așteptau să urce la Les Paccots, am răsuflat ușurat : însemna că urcușul pe acolo era mai sigur. Nu mi-o puteam imagina pe Anna-Luise schiind pe o pantă pustie. Ar fi fost ca și cum s-ar fi scăldat într-o mare cu plaja pustie ! Totdeauna ne închipuim că pustietatea trebuie să aibă o cauză precisă, poate o poluare, sau un curent periculos.

— O, dragul meu ! exclamă ea. Tare-aș fi vrut să fi ajuns prima aici ! Adar pîrtiile pustii.

— Unde-s mai mulți, e mai sigur. Adu-ți aminte cum era drumul. Fii prudentă !

— Sînt totdeauna prudentă.

Am așteptat pînă a pornit, iar cînd a început să urce, i-am făcut semn cu mîna. Am urmărit-o cu privirea pînă a dispărut printre copaci — dunga roșie de pe pulover mă ajuta să o disting printre ceilalți schiori. După aceea m-am dus la hotelul din Corbetta. Îmi adusesem o carte — o antologie de proză și versuri intitulată *Rucsacul*, îngrijită de Herbert Read și publicată în 1939, după izbucnirea războiului, într-un format minuscul, ca să poată intra ușor în ranița unui soldat. Nu fusesem niciodată soldat, dar mă atașasem de această carte în timpul așa-zisului *drôle de guerre*. Cu ajutorul ei, am suportat mai ușor numeroase ore de așteptare la stația de pompieri creată la Londra anume pentru *blitz*-ul care nu mai venea. Colegii mei, cu măștile de gaz pe obraji, își petreceau timpul aruncînd săgeți, în jocul lor preferat. Acum nu mai am cartea, dar unele din pasajele citite în aceeași zi mi-au rămas întipărite în ceara memoriei, întocmai cum aveau să-mi rămînă cele citite în noaptea din 1940, cînd mi-am pierdut mîna. Țin minte ce citeam în clipa cînd a început să urle sirena — era, în chip ironic, *Odă la o urnă grecească,* a lui Keats :

„E dulce melodia ce-o auzi,
Dar și mai dulci sînt cele necîntate..."

Evident că o sirenă neauzită ar fi fost mult mai dulce. Am încercat să citesc pînă la sfîrșit

Oda, însă n-am putut trece dincolo de versurile :

„O, tîrguşor, tăcute-n veci vor fi
De-aci-nainte uliţele tale..."

căci a trebuit să ies din adăpostul nostru relativ sigur. Pe la orele două în zori, cuvintele astea mi-au revenit în memorie întocmai ca un pasaj găsit întîmplător printr-un *sortes Virgilianae* [1], pentru că pe străzile oraşului domnea efectiv o linişte ciudată : toată gălăgia venea *de sus* — vuietul flăcărilor, şuieratul apei şi huruitul motoarelor de avion, care spuneau parcă : „Unde sînteţi ? unde sînteţi ?" Preţ de cîteva clipe, a domnit un soi de linişte în miezul acelui uragan distrugător, înainte ca o bombă neexplodată să cadă de sus, sfîşiind liniştea străzii şi lăsîndu-mă fără o mînă.

Ţin minte (nu pot însă uita nimic din cele întîmplate în acea zi, pînă seara tîrziu), ţin minte de pildă cearta pe care am avut-o cu un chelner de la Hotelul Corbetta, căruia îi cerusem să-mi dea un loc la fereastră, de unde să pot vedea drumul pe care urma să vină Anna-Luise, de la poalele pistei din La Cierne. Pe masă, care tocmai fusese părăsită de un client, se aflau o farfurioară şi o ceaşcă, pe care chelnerul nu se grăbea să le ia. Era un tip morocănos, cu accent străin — probabil angajat temporar

1 Un fel de joc de societate practicat pe vremuri în Anglia : participanţii deschideau la întîmplare un volum, de obicei opera lui Vergiliu, iar pasajul asupra căruia li se oprea degetul era socotit profetic.

— căci ospătarii elveţieni sînt cît se poate de amabili ; ţin minte că mi-am spus că va sfîrşi prin a fi concediat.

Fără Anna-Luise vremea trecea greu. Ostenisem să tot citesc şi-l convinsesem pe chelner, cu ajutorul unei monezi de doi franci, să-mi păstreze masa ; l-am asigurat că la ora prînzului vom comanda şi cîte o gustare. Între timp începuseră să sosească o mulţime de maşini cu schiurile pe capotă, iar la staţia de teleferic se formase o coadă destul de lungă. Un tip din echipa de salvare — totdeauna la datorie în acel hotel — stătea de vorbă cu un prieten al său aşezat la coadă.

— E primul accident din anul acesta, îi spunea el. Un băiat cu o gleznă ruptă. E ceva obişnuit în vacanţele şcolare.

M-am dus în prăvălioara de lîngă hotel să caut un ziar franţuzesc, dar n-am găsit decît o gazetă din Lausanne, pe care o frunzărisem la micul dejun. Am cumpărat un baton de ciocolată „Toblerone", ca s-o ronţăim ca desert, căci ştiam că la restaurant nu vom putea obţine decît o îngheţată. Am ieşit apoi să mă plimb şi să privesc schiorii de pe *pîrtia albastră* — pantele pentru începători ; ştiam însă că Anna-Luise trebuia să fie undeva mai sus, printre copacii de pe *pîrtia roşie*, unde nu aveam cum s-o zăresc. Era o foarte bună schioare ; aşa cum am mai spus, maică-sa o dusese să schieze la vîrsta de patru ani, cînd îi dăduse prima lecţie de schi. Sufla un vînt de gheaţă, aşa că m-am

întors la masa mea și am citit poezia lui Ezra Pound intitulată *Marinarul* :

Nins de fulgi grei ca o grindină,
Nu auzeam decît marea dezlănțuită
Și valul rece ca gheața..."

După aceea am deschis la întîmplare antologia și am dat peste *Cele 33 de clipe fericite* ale lui Chin Shengtan. Înțelepciunea orientală mi s-a părut întotdeauna pătrunsă de o autosatisfacție oribilă : „Să tai cu un cuțit ascuțit o felie de pepene verde, într-o după-amiază de vară, și s-o pui într-o farfurie mare și roșie. O, nu înseamnă asta să fii fericit ?" Da, dacă ești un filozof chinez bogat și stimat, împăcat cu lumea și, mai presus de orice, la adăpost de primejdii, nu ca filozofii creștini, care se nutresc din îndoieli și primejdii. Deși nu împărtășesc credința creștină, îl prefer pe Pascal. „Tot omul știe că la vederea unor pisici sau a unor șobolani, ori a unor cărbuni pisați, ș.a.m.d., mintea ni se tulbură..." Oricum, nu-mi plac pepenii, îmi spuneam. Mă amuza totuși să adaug un al 34-lea moment fericit, la fel de dătător de autosatisfacție ca momentele lui Chin Shengtan : „Să stai la căldurică într-o cafenea elvețiană și să privești prin fereastră pantele albe, știind că în curînd își va face apariția femeia pe care-o iubești, cu obrajii îmbujorați, cu zăpadă pe bocanci, și cu un pulover gros, avînd pe umeri o dungă roșie. Nu înseamnă asta să fii fericit ?"

Am deschis din nou la întîmplare *Rucsacul*, dar jocul nu funcționa întotdeauna, așa că m-am pomenit cu... *Ultimele zile ale doctorului Donne*. Mă întrebam ce rost avea ca un soldat să poarte un asemenea lucru în ranița lui — ce fel de consolare sau curaj i-ar fi putut insufla ? Am încercat din nou. Herbert Read reprodusese în volum un fragment din *Retragerea de la St. Quentin*, una din propriile sale opere ; îmi mai amintesc și acum sensul fragmentului, nu și cuvintele, pe care tocmai le citeam, cînd am lăsat pentru totdeauna cartea din mînă : „Am crezut că sosise clipa morții. N-am simțit însă nimic, nici o emoție. Mi-am adus aminte de o carte în care citisem cîndva că, într-o bătălie, cînd un combatant e lovit, nu simte niciodată rana decît mult mai tîrziu".

Mi-am ridicat privirea : se întîmpla ceva la stația de teleferic. Individul care vorbise despre băiatul cu glezna ruptă îl ajuta pe un altul să care o targă. Își lăsaseră schiurile pe targă. Am încetat să citesc și am ieșit, plin de curiozitate. A trebuit să aștept să treacă mai multe mașini înainte de a putea traversa drumul, iar cînd am ajuns la stația de teleferic echipa de prim-ajutor o și pornise în sus.

Am întrebat pe cineva ce se întîmplase. Nimeni nu părea interesat din cale afară. Un englez îmi răspunse :

— Un copil a avut o cădere, se întîmplă mereu.

O femeie își dădu cu părerea :

— Cred că-i un exercițiu al echipei de

sauveteurs[1]. Li se telefonează de sus, ca să-i ia pe nepregătite.

— Da, e un exercițiu foarte interesant de privit, zise un altul. Trebuie să coboare cu targa schiind. Un exercițiu care cere multă dibăcie.

M-am întors la hotel ca să mă încălzesc — puteam privi la fel de bine prin fereastră, dar mă uitam tot timpul la stația de teleferic, căci eram sigur că Anna-Luise trebuie să apară din moment în moment. Chelnerul acela morocănos veni să mă întrebe dacă doresc să fac comanda : era ca un ceas de parcare care ar fi indicat că timpul cumpărat cu cei doi franci ai mei expirase. Am mai comandat o cafea. În grupul celor adunați la stația de teleferic domnea acum o mare agitație. Am lăsat pe masă cafeaua și am traversat drumul.

Englezul pe care-l auzisem dîndu-și cu părerea că fusese rănit un copil spunea acum, pe un ton triumfător :

— E un accident adevărat ! I-am auzit pe cei din birou : au telefonat să li se trimită o ambulanță de la Vevey.

Dar chiar și atunci, întocmai ca soldatul din St. Quentin, nu mi-am dat seama că fusesem atins — nici măcar cînd echipa de *sauveteurs* a coborît panta de la *La Cierne* și a așezat cu mare grijă targa, ca să n-o zguduie pe femeia întinsă deasupra. Aceasta purta un pulover roșu, nu ca acela pe care i-l făcusem cadou Annei-Luise.

1 Salvatori (fr.).

— E o femeie, exclamă cineva. Arată groaznic, săraca !

Am fost cuprins de aceeași compasiune mecanică.

Englezul ni se adresă tuturor, pe tonul lui triumfal :

— A pierdut foarte mult sînge. (Era cel mai aproape de targă.)

De la locul unde mă aflam, mi s-a părut că femeia avea părul alb, dar mi-am dat seama că-i bandajaseră capul înainte de a coborî panta.

— E conștientă ? întrebă o femeie, iar englezul atotștiutor scutură din cap.

Micul grup deveni și mai redus, căci unii schiori se urcaseră în teleferic, iar cei rămași își cam pierduseră curiozitatea. Englezul porni spre echipa de *sauveteurs* și i se adresă unuia dintre ei într-o franceză stricată. Apoi ne explică, pe tonul unui comentator de la televiziune, care traduce un text :

— Ei cred că e vorba de o fractură a craniului.

Acum vedeam bine : era Anna-Luise ! Puloverul nu mai era alb din pricina sîngelui !

L-am împins pe englez ceva mai încolo, dar el mi-a strigat, apucîndu-mă de braț :

— Nu te du prea aproape, omule ! Are nevoie de aer !

— E soția mea, dobitocule !

— Zău ? Scuzele mele. Nu te pierde cu firea, bătrîne !

Cred că au trecut doar cîteva minute pînă la sosirea ambulanței, deși mie mi se părea că trecuseră ore întregi. Stăteam acolo și mă uitam la fața Annei-Luise. Nevăzînd nici un semn de viață, am întrebat, pe un ton care trebuie să li se fi părut cam indiferent :

— E moartă ?

— Nu ! mă asigură unul dintre ei. Doar fără cunoștință. O fractură a craniului.

— Cum de s-a întîmplat ?

— Păi, în măsura în care am putut reconstitui cele întîmplate, un băiat a căzut pe *pîrtia roșie* și și-a scrîntit glezna. N-ar fi trebuit să schieze acolo, ci pe *pîrtia albastră*. Dumneaei tocmai venea de peste o movilă, așa că n-a avut vreme să-l ocolească. N-ar fi pățit probabil nimic dacă ar fi sărit în dreapta, dar presupun că n-a avut răgazul să se gîndească. A sărit spre stînga, în direcția copacilor — cunoașteți pîrtia — dar zăpada e lunecoasă acum, după dezgheț și după gerul care i-a urmat deunăzi, așa că sărmana femeie a nimerit drept într-un copac, cu mare viteză ! Nu vă faceți griji, ambulanța trebuie să sosească dintr-un moment în altul, iar la spital au s-o pună pe picioare !

— O să mă-ntorc, i-am răspuns. Trebuie să mă duc la hotel să-mi plătesc cafeaua.

Englezul ținu să-și ceară scuze :

— Te rog să mă ierți, bătrîne, n-aș fi crezut că...

— Pentru Dumnezeu, cară-te de-aici ! i-am tăiat eu vorba.

Chelnerul, mai posomorît ca oricînd, îmi zise :

— Ați rezervat această masă pentru prînz. A trebuit să refuz cîțiva clienți.

— Pe unul din clienți n-o să-l mai vezi niciodată, i-am răspuns, azvîrlind pe masă o monedă de cincizeci de centime, care căzu pe podea.

Am așteptat apoi la ușă ca să văd dacă se apleacă s-o ridice. Chelnerul se aplecă, iar mie îmi fu rușine. Dar dacă mi-ar fi stat în putere, m-aș fi răzbunat pe întreaga lume pentru cele întîmplate : întocmai ca Doctorul Fischer. Întocmai ca el... Auzind sirena ambulanței, m-am întors la stația de teleferic.

Mi-au oferit un loc lîngă targă, în ambulanță. Îmi lăsasem mașina în stațiune, spunîndu-mi că o s-o iau de acolo într-o zi, după ce Anna-Luise se va simți mai bine. În tot acest timp îi priveam fața, așteptînd să iasă din comă și să mă recunoască. La întoarcere, îmi spuneam, n-o să ne ducem la restaurantul acela, ci la cel mai bun hotel din canton, unde vom comanda icre negre, întocmai ca Doctorul Fischer. Anna-Luise nu se va restabili îndeajuns ca să poată să schieze, iar pînă cînd se va face bine, probabil că zăpada se va topi. Vom sta întinși la soare, iar eu îi voi spune ce spaimă am tras. Îi voi vorbi și despre englezul acela afurisit, căruia îi spusesem să se care — iar el se cărase ! — și Anna-Luise va rîde. M-am uitat din nou la fața ei : era neschimbată. Dacă n-ar fi avut ochii închiși, ai

fi zis că-i moartă. Starea de comă e ca un somn adînc. „Nu te trezi, înainte ca *ei* să-ți administreze niște droguri, ca să nu simți nici o durere !“ o îndemnam eu în gînd.

Ambulanța cobora, urlînd, panta ce ducea spre spital. Am zărit firma funebră pe care-o văzusem de-atîtea ori, acum însă ea îmi inspira o mînie cruntă împotriva autorităților, care-o puseseră acolo prostește, ca să poată fi citită de unul ca mine. „N-are nimic de-a face cu Anna-Luise și cu mine“, îmi spuneam, „absolut nimic !“

Acum, singurul lucru de care mă pot plînge e firma aceea. Cînd ambulanța a ajuns la spital, toți cei de-acolo s-au dovedit a fi cît se poate de eficienți. Doi medici ne așteptau la intrare. Elvețienii sînt foarte eficienți. Gîndiți-vă la ceasurile sofisticate și la instrumentele de precizie pe care le fabrică... Aveam impresia că Anna-Luise va fi la fel de bine reparată ca un ceasornic — un ceasornic deosebit de prețios, unul cu cuarț — nu degeaba era fiica Doctorului Fischer ! Le-am dezvăluit acest amănunt cînd le-am spus că trebuie să-i telefonez Doctorului Fischer.

— Doctorul Fischer ?

— Da. E tatăl soției mele.

După mutrele lor, mi-am dat seama că *acest* ceas n-avea o garanție obișnuită. Medicul mai în vîrstă ținu să însoțească personal căruciorul în care-o așezaseră pe Anna-Luise. Îi vedeam doar bandajele albe de pe cap, care mă făcuseră să o confund cu o femeie bătrînă.

I-am întrebat ce anume să-i spun tatălui ei ?

— O să știm mai bine după radiografie.

— Credeți c-ar putea fi ceva grav ?

Doctorul mai tînăr îmi răspunse prudent :

— Trebuie să considerăm ca potențial gravă orice vătămare a craniului.

— Să aștept pînă după radiografie ca să telefonez ?

— Întrucît Doctorul Fischer va trebui să vină de la Geneva, cred că ar fi poate mai bine să-i comunicați de îndată.

Implicațiile acestui sfat mi s-au dezvăluit abia în clipa cînd am format numărul.

— Vreau să vorbesc cu Doctorul Fischer.

La început, n-am recunoscut vocea lui Albert :

— Cine-l caută, domnule ?

Era vocea lui servilă, pe care nu i-o mai auzisem pînă atunci.

— Spune-i că-l caută domnul Jones, ginerele lui.

Vocea deveni dintr-o dată familiară — obișnuita voce a lui Albert :

— A, domnul Jones ? Doctorul Fischer e ocupat.

— Nu mă interesează. Dă-mi legătura cu el !

— Mi-a spus să nu-l deranjez sub nici un motiv.

— Fă cum îți spun : e urgent !

— S-ar putea să mă coste slujba.

— O să te coste sigur slujba dacă nu-mi faci legătura cu el !

După o lungă tăcere, vocea reveni în aparat — vocea insolentă, nu cea slugarnică a lui Albert :

— Doctorul Fischer spune că-i prea ocupat ca să stea de vorbă cu dumneavoastră. Nu poate fi întrerupt. Pregătește o petrecere.

— Trebuie neapărat să-i vorbesc.

— Vă roagă să-i lăsați în scris tot ce doriți să-i spuneți.

Și, înainte ca eu să-i pot răspunde, trînti receptorul.

Doctorul mai tînăr, care dispăruse undeva în timp ce eu mă aflam la telefon, se întoarse și-mi spuse :

— Domnul Jones, mă tem că va trebui să fie operată de urgență. În sala de așteptare sînt o mulțime de pacienți veniți la tratament ambulatoriu, dar la etajul al doilea există o cameră goală, unde ați putea să vă odihniți nestingherit. Voi veni să vă văd îndată după operație.

Cînd deschise ușa acelei camere, mi-am dat seama că era camera unde zăcuse domnul Steiner, dar camerele de spital seamănă una cu alta întocmai ca somniferele. Prin fereastra deschisă răzbăteau zgomotele autostrăzii.

— Să închid fereastra ? mă întrebă doctorul cel tînăr, cu o solicitudine care ar fi putut lăsa să se creadă că eu eram pacientul.

— A, nu, nu vă deranjați. Prefer să am aer.

De fapt, aveam nevoie de zgomot. Numai cînd ești fericit sau lipsit de griji poți suporta tăcerea.

— Dacă aveți nevoie de ceva, sunați, îmi spuse doctorul, arătînd spre soneria de lîngă pat.

Pe masă se afla un termos cu apă la gheață, iar doctorul îl desfăcu pentru a vedea dacă era plin, apoi îmi spuse :

— Mă întorc în curînd. Încercați să fiți calm. Am avut aici destule cazuri mult mai grave.

M-am așezat în fotoliul rezervat vizitatorilor, regretînd că domnul Steiner nu era în pat — aș fi avut cu cine vorbi. M-aș fi mulțumit chiar cu bătrînul acela surdo-mut. Imi veneau în minte unele cuvinte ale domnului Steiner. Imi spusese despre mama Annei-Luise : „Ani de zile după moartea ei m-am tot uitat la fețele altor femei în căutarea unor asemănări, apoi m-am lăsat păgubaș“... Cel mai îngrozitor cuvînt era „ani de zile“. „Ani, ani“, îmi spuneam, „poți oare suporta ani în șir ?“ Din două în două minute mă uitam la ceas, apoi am lăsat să treacă trei minute, iar la un moment dat am fost bucuros să constat că trecuseră patru minute și jumătate ! „O să fac asta pînă-o să mor ?“ mă întrebam.

Am auzit o bătaie în ușă. Doctorul cel tînăr intră, cu un aer stingherit și sfios, încît mă năpădi o speranță nesăbuită : făcuseră desigur o greșeală, iar rana nu era chiar atît de gravă.

— Regret, începu doctorul. Mă tem că... Apoi cuvintele i se precipitară : N-aveam prea mari speranţe, oricum. Dar n-a suferit deloc. A murit sub anestezic.

— A murit ?

— Da.

— O ! exclamai eu. Nu eram în stare să articulez vreun cuvînt.

— Aţi dori s-o vedeţi ? mă întrebă doctorul.

— Nu.

— Să vă chemăm un taxi ? Poate că n-ar fi rău să treceţi mîine pe la spital. La registratură. Trebuie semnate unele hîrtii. E atîta scriptologie întotdeauna...

— Aş prefera să termin chiar acum cu formalităţile astea, dacă n-aveţi nimic împotrivă.

14

I-am trimis Doctorului Fischer scrisoarea pe care mi-o ceruse : îi relatam împrejurările morţii fiicei sale, pe un ton sec, specificînd apoi data şi locul unde urma să fie înmormîntată. Nu era sezonul guturaiului de fîn, aşa că nu mă aşteptam la lacrimi din partea lui, dar credeam că va veni totuşi. Ei bine, n-a venit, astfel încît la coborîrea sicriului în groapă n-au fost de faţă decît pastorul anglican, femeia ce ne făcea curat de două ori pe săptămînă şi eu însumi. Am înmormîntat-o la cimitirul Saint Martin, în locul numit „Gibraltar" (biserica anglicană din Elveţia aparţine diocezei Gibraltarului), deoarece trebuia s-o îngrop undeva. N-aveam habar ce religie ar fi putut să-şi revendice Doctorul Fischer pentru el însuşi sau pentru mama ei, ori măcar în care biserică fusese botezată Anna-Luise : nu fusesem destul timp împreună ca să aflăm unul despre celălalt asemenea amănunte neesenţiale. Ca englez, mi se părea că lucrul cel mai simplu era s-o înmormîntez potrivit datinei englezeşti, de vreme ce nu existau, după ştiinţa mea, cimitire pentru agnostici. Mai toţi elveţienii din cantonul Genevei sînt protestanţi, iar mama ei fusese probabil înmormîntată într-un cimitir protestant, numai că elveţienii protestanţi îşi iau în serios religia, pe cînd biserica anglicană, cu credinţele ei contradictorii, mi se părea mai aproape de convingerile noastre agnostice.

Mă aşteptam să-l văd pe domnul Belmont apărînd discret în cimitir, la fel cum apăruse la cununia noastră, iar mai apoi la liturghia de la miezul nopţii, însă din fericire nu l-am zărit. N-am avut deci cu cine să schimb o vorbă. Eram singur, mă puteam întoarce singur în apartamentul nostru, ceea ce, în imposibilitatea de a mai fi împreună cu ea, era totuşi lucrul cel mai bun cu putinţă.

Mă hotărîsem dinainte ce anume voi face odată ajuns acasă. Cu mulţi ani în urmă, citisem într-un roman poliţist că un om se poate sinucide sorbind pe nerăsuflate un sfert de litru de spirt. Pe cît îmi aminteam, un per-

sonaj îl provoca pe un altul să bea ceea ce în jargon universitar se numea „o amendă" (autorul romanului fusese educat la Oxford). Ca să mă asigur de eficacitatea băuturii, am dizolvat într-un pahar de whisky douăzeci de tablete de aspirină — mai multe nu aveam. M-am așezat apoi comod în fotoliul în care obișnuia să șadă Anna-Luise și mi-am pus paharul pe masa de lîngă mine. Mă simțeam liniștit, năpădit de o fericire stranie. Mi se părea că aș fi în stare să rămîn ore, ba chiar zile în șir în poziția asta, cu ochii țintă la paharul cu elixirul morții. Cîteva fărîme de aspirină se depuseseră pe fundul paharului, așa că le-am amestecat cu un deget, pînă cînd s-au dizolvat. Cît timp paharul era acolo, mă simțeam la adăpost de singurătate, ba chiar de suferință. Era ca pauza calmă dintre două accese de durere, și puteam prelungi această pauză, dacă doream.

Deodată am auzit telefonul. L-am lăsat să sune un timp, dar țîrîitul lui sfîșia liniștea încăperii ca un lătrat auzit din vecini. M-am dus așadar în vestibul. Ridicînd receptorul, am mai aruncat o privire spre paharul care-mi făgăduia un viitor cît mai scurt.

— Alo, domnul Jones? Sînteți domnul Jones, nu-i așa? mă întrebă un glas de femeie.

— Da.

— Aici doamna Montgomery.

Așadar „slugoii" îmi dăduseră de urmă.

— Sînteți la aparat, domnule Jones?

— Da.

— Voiam să vă spun... abia am aflat... cît de rău ne pare, tuturor...

— Vă mulțumesc, i-am răspuns, punînd receptorul în furcă, dar n-am apucat să mă așez din nou în fotoliu, cînd telefonul a început iar să sune. M-am întors, în silă.

— Alo, da?

Mă întrebam cine putea fi de data asta? Era tot doamna Montgomery. Cît de mult timp le trebuie unor astfel de femei ca să-și ia rămas bun, chiar la telefon!

— Domnule Jones, nu m-ați lăsat să vorbesc. Am un mesaj pentru dumneavoastră din partea Doctorului Fischer. Ar dori să vă vadă.

— Putea să mă vadă la înmormîntarea fiicei sale.

— A, nu trebuie să-l învinovățiți... au existat motive... O să vă explice... Ar dori să treceți pe la dînsul mîine... după-amiază, la orice oră...

— De ce nu telefonează el însuși?

— Nu-i place deloc să telefoneze. Totdeauna îl pune pe Albert... sau pe vreunul dintre noi, dacă sîntem în preajmă.

— Atunci, de ce nu scrie?

— Domnul Kips lipsește pentru moment.

— Domnul Kips e cel care-i scrie corespondența?

— Corespondența de afaceri, da.

— N-am nici un fel de afaceri cu Doctorul Fischer.

— Cred că e vorba de ceva în legătură cu o procură. O să vă duceți, nu-i așa?

— Spuneți-i... spuneți-i... că o să mă mai gîndesc...

Și am pus receptorul în furcă. N-aveam de gînd să mă duc, dar îmi spuneam că așteptarea unui răspuns îl putea face să stea pe ghimpi pînă a doua zi după-amiază. Tot ce voiam era să mă întorc în fotoliul acela și la paharul cu whisky : pe fundul lui se depusese din nou un mic sediment de aspirină, pe care l-am răscolit cu degetul ; dar senzația de fericire dispăruse. Nu mai eram singur : Doctorul Fischer părea să umple încăperea ca un fum. Pentru a scăpa de prezența lui, nu exista decît un singur mijloc — așa că am golit paharul dintr-o sorbitură.

Judecînd după romanul acela polițist, mă așteptam ca inima să înceteze brusc să-mi bată, aidoma unui ceasornic, dar am constatat că eram încă în viață. Acum sînt convins că făcusem o greșeală punînd aspirină în whisky : două otrăvuri se pot anula reciproc. Ar fi trebuit să am încredere în autorul romanului polițist : asemenea scriitori se documentează, pare-se, foarte serios cînd e vorba de detaliile de ordin medical ; și apoi, dacă-mi amintesc bine, personajul care a dat pe gît „amenda“ era deja pe jumătate beat, pe cînd eu eram cît se poate de treaz. Uite-așa ajungem uneori să ne ratăm moartea !

Nici măcar nu-mi era somn, deocamdată. Mă simțeam cu mintea mai limpede ca oricînd, așa cum se întîmplă cînd ești ușor amețit de băutură, și-mi spuneam în gînd : procură, procură... Deodată, sensul mesajului primit din partea Doctorului Fischer mi-a devenit clar : mi-am amintit că banii moșteniți de Anna-Luise de la mama ei erau păstrați într-un fel de fond special, ea primind doar dobînzile. N-aveam nici o idee cui anume i-ar fi putut reveni acum acel capital. Mă gîndeam cu ură : Doctorul Fischer nu vine la înmormîntare, dar a și început să se gîndească la consecințele financiare ! Poate că tocmai *el* o să capete banii, banii aceia pătați cu sînge ! Mi-am amintit de puloverul primit de Anna-Luise ca dar de Crăciun, un pulover pătat cu sînge. Doctorul Fischer era la fel de lacom ca „slugoii“ lui. Era el însuși un „slugoi“, regele „slugoilor“. Deodată, m-a cuprins un somn adînc, așa cum îmi imaginasem că mă va năpădi moartea.

15

M-am trezit convins că dormisem o oră-două. Capul mi-era limpede, însă cînd m-am uitat la ceas, acele lui mi s-au părut date înapoi în chip misterios. Am privit pe fereastră, dar cerul cenușiu de iarnă nu trăda nimic — arăta exact așa cum arătase înainte de a adormi eu. Putea foarte bine să fie un cer matinal sau unul de seară. A trecut destul de mult pînă să-mi dau seama că dormisem peste optsprezece ore, și numai fotoliul în care ședeam și paharul gol îmi aminteau că Anna-Luise murise. Paharul era ca un revolver des-

cărcat sau ca un cuțit care s-ar fi rupt fără rost izbindu-se de osul pieptului. Trebuia să mă gîndesc la un alt mijloc de a-mi lua viața.

Mi-am amintit apoi de mesajul telefonic și de grija Doctorului Fischer pentru procura aceea. Eram un om împovărat de suferință, iar unui astfel de om bolnav i se pot ierta gîndurile morbide. Voiam să-l umilesc pe Doctorul Fischer care o omorîse pe mama Annei-Luise și-l nenorocise pe Steiner. Aș fi vrut să-i rănesc orgoliul, să-l fac să sufere așa cum suferеam și eu. De vreme ce mă chemase, hotărîsem să mă duc să-l văd.

Am luat cu împrumut o mașină din garajul unde-mi reparam de obicei propria mașină și am pornit spre Versoix. Mi-am dat seama că mintea nu-mi era pe deplin limpede, așa cum crezusem. Pe autostradă, era cît pe ce să intru într-un camion care-o cotea spre una dintre ieșiri, încît mi-am spus că o asemenea moarte ar fi fost la fel de bună ca aceea provocată de whisky, deși aș fi putut s-o ratez într-un mod și mai îngrozitor. Aș fi putut fi scos din mașină ca un schilod, incapabil să-mi regizez după aceea propria-mi distrugere. Am condus cu mai multă băgare de seamă, dar gîndurile o luau mereu razna spre pata aceea roșie, pe care-o zărisem de la distanță, cînd urcasem la stația de teleferic spre *pîrtia roșie,* spre puloverul însîngerat de pe targă și spre bandajele pe care le confundasem cu părul alb al unui necunoscut. Era cît pe ce să trec de șoseaua ce ducea spre Versoix.

Vila spațioasă și albă se înălța deasupra lacului întocmai ca mormîntul unui faraon. Mașina părea pitică în preajma ei, iar soneria scotea un sunet absurd în adîncurile acelui mormînt uriaș. Albert îmi deschise ușa : dintr-un motiv sau altul, era îmbrăcat în negru. Să-l fi silit Doctorul Fischer să poarte doliu în locul lui ? Costumul negru părea să-i fi schimbat în bine caracterul. Nu numai că nu se prefăcu a nu mă recunoaște, dar mă conduse fără să rînjească, pe scara cea mare de marmură.

Doctorul Fischer nu era în doliu. Ședea, la fel ca în ziua primei noastre întîlniri, în spatele biroului său (un birou pe care se afla un singur obiect : un enorm spărgător de nuci, roșu-auriu, probabil foarte scump, căpătat ca dar de Crăciun).

— Ia loc, Jones, mă pofti el ca și data trecută.

Urmă o lungă tăcere. S-ar fi zis că, pentru prima oară în viața lui, îi lipseau cuvintele. Văzînd că mă uit la spărgătorul de nuci, îl ridică și-l puse la loc pe birou. Cum tăcerea se prelungea, am hotărît s-o rup eu cel dintîi :

— N-ai venit la înmormîntarea fiicei dumitale, i-am spus, pe un ton acuzator.

— Avea prea multe în comun cu maică-sa. Ba chiar semăna cu ea, de cînd se făcuse mare.

— Așa mi-a spus și domnul Steiner.

— Steiner ?

— Da, Steiner.

— Va să zică omulețul acela mai trăiește ? !

— Da. Cel puțin, cu cîteva săptămîni în urmă, trăia.

— E greu să scapi de o ploșniță. Se vîră înapoi în lemn, unde n-ai cum s-o strivești cu unghia.

— Fiica dumitale nu ți-a făcut niciodată vreun rău.

— Semăna cu maică-sa. Atît la caracter cît și la chip. Dac-ar fi avut destul timp, ți-ar fi făcut și dumitale același rău. Mă întreb ce fel de Steiner ar fi ieșit ca o ploșniță, în cazul dumitale. Poate că gunoierul... Grozav le mai plăcea să umilească !

— Pentru asta m-ai chemat aici, ca să-mi spui asemenea lucruri ?

— Nu numai pentru asta, dar și pentru asta, oarecum. De la ultima petrecere încoace îmi tot spun că-ți datorez ceva, Jones, iar eu n-am obiceiul să rămîn dator. Te-ai purtat mai bine decît ceilalți.

— Decît „slugoii", adică ?

— „Slugoi" ?

— Așa îi numea Anna-Luise pe prietenii dumitale.

— Eu n-am prieteni, spuse el, folosind cuvintele lui Albert. Și adăugă : Oamenii aceștia sînt simple cunoștințe. Nu poți evita cunoștințele. Dar să nu-ți închipui că-mi displac asemenea oameni. Doar pe cei egali cu tine îi poți antipatiza. Îi disprețuiesc.

— La fel cum te disprețuiesc eu pe dumneata ?

— A, Jones, dar dumneata nu mă disprețuiești, zău ! Nu te exprimi corect. Dumneata nu mă disprețuiești, ci mă urăști, sau îți închipui că mă urăști.

— Știu bine că te urăsc.

Mă privi cu zîmbetul acela despre care Anna-Luise mă avertizase că-i periculos. Un zîmbet de o nemărginită indiferență — zîmbetul pe care îmi închipuiam că un sculptor temerar și eretic încearcă să-l sugereze pe fața inexpresivă și blindată a lui Buddha.

— Va să zică, Jones mă urăște ! rosti el. Iată într-adevăr o onoare pentru mine ! Și eu și dumneata am fost în așteptarea unui Steiner. Oarecum, din același motiv. În cazul meu, motivul era soția mea, iar în cazul dumitale, fiică-mea.

— Nu-i ierți niciodată, nici măcar pe morți ?

— A, Jones, iertarea... E un termen creștinesc. Ești creștin, Jones ?

— Nu știu. Știu doar că n-am disprețuit pe nimeni așa cum te disprețuiesc pe dumneata.

— Iar folosești termenul greșit. Jones, semantica e un lucru foarte important. Îți repet că mă urăști, nu mă disprețuiești ! Disprețul se naște dintr-o mare dezamăgire. Majoritatea oamenilor nu sînt capabili de o mare dezamăgire, și mă îndoiesc că dumneata ai fi în stare de așa ceva. E un sentiment pe care-l pot încerca doar oamenii cu aspirații înalte, iar ale lor sînt prea joase. Cînd disprețuiești, Jones, e ca și cum ai avea o rană adîncă și

incurabilă, un început de moarte, de fapt. Şi simţi nevoia să te răzbuni pe cel ce ţi-a cășunat rana, cît mai ai încă timp. Cînd cel ce ţi-a cășunat-o e mort, trebuie să loveşti în alţii. Poate că dacă aş fi crezut în Dumnezeu, aş fi vrut să mă răzbun pe El, pentru că m-a făcut să fiu capabil de dezamăgire. În treacăt fie spus, mă întreb — e o întrebare filozofică — în ce fel s-ar putea răzbuna cineva pe Dumnezeu ? Presupun că un creştin ar răspunde : prin vătămarea Fiului...

— Poate că ai dreptate, Doctore Fischer. Poate că n-ar trebui nici măcar să te urăsc. Cred că eşti nebun.

— A, nu nebun, rosti el cu zîmbetul acela insuportabil, de superioritate inefabilă. Nu eşti dotat cu o mare inteligenţă, Jones, căci dac-ai fi fost ceva mai inteligent, n-ai mai fi fost nevoit să-ţi cîştigi existenţa, la vîrsta dumitale, traducînd scrisori despre ciocolată. Recunosc că-mi place uneori să vorbesc peste capul interlocutorului meu. E o dorinţă care mă cuprinde brusc, chiar cînd mă aflu în preajma unuia dintre... cum ziceai că-i numise fiică-mea ? — a, da, „slugoi". E amuzant să-i vezi cum reacţionează. Nici unul nu ar îndrăzni să mă facă nebun, cum m-ai făcut dumneata : ar putea să-şi piardă invitaţia la următoarea petrecere...

— Şi, odată cu invitaţia, o farfurie de *porridge ?*

— Nu, Jones, ar putea să-și piardă un cadou. Iar ei nu pot suporta pierderea unui cadou. Doamna Montgomery pretinde că mă înțelege. „O, Doctore Fischer, ce bine-mi pare !" îmi spune ea. Deane se înfurie, nu-i în stare să suporte nimic care-l depășește. Zice că pînă și *Regele Lear* e o aiureală, pentru că știe că nu-i capabil să joace un asemenea rol, nici măcar pe ecran. Belmont ascultă cu mare atenție, apoi schimbă subiectul : impozitele pe venit l-au învățat să fie evaziv. Cît despre divizionar, ce să-ți mai spun ? M-am certat o dată cu el, nemaiputînd să-i suport imbecilitatea. Iar el n-a găsit altceva să-mi spună decît „Mărșăluim în bubuit de tunuri...". Ba, a mai și rîs, prostește. Lasă că n-a auzit în viața lui un tun, doar puști, la exercițiile de tragere. Cel care ascultă cel mai bine e Kips. Speră pesemne întotdeauna că în vorbele mele se ascunde poate un grăunte de înțelepciune care i-ar putea fi de folos. A, fiindcă veni vorba de Kips, mi-am amintit motivul pentru care te-am chemat aici. Procura.

— Ce-i cu procura ?

— Știi, sau poate nu știi, că nevasta mea i-a lăsat fiică-mii uzufructul asupra micului ei capital, însă numai pe timpul vieții. După aceea, capitalul revine copiilor pe care i-ar fi putut avea, însă cum fiică-mea a murit fără să lase copii, capitalul îmi revine mie. Testamentul proclamă cu impertinență : „Pentru a arăta că-l iert". Ca și cum m-aș sinchisi de

iertarea ei — pentru ce anume să mă ierte? Dacă aș accepta banii ei ar însemna că i-aș accepta și iertarea, iertarea unei femei care m-a înșelat cu un funcționar al domnului Kips!

— Ești sigur că s-a culcat cu el?

— Să se culce cu el? O fi moțăit alături de el peste vreun disc miorlăitor! Dacă vrei să întrebi dacă a făcut dragoste cu el, ei bine, nu sînt sigur. Se prea poate, dar nu sînt sigur. Și chiar dacă ar fi făcut-o, n-ar fi contat prea mult în ochii mei. Un instinct animalic. Mi-ar fi putut ieși din minte. Ea însă prefera să fie în compania lui decît în compania mea. Un funcționăraș al domnului Kips, cu o leafă de mizerie...

— E doar o chestiune de bani, Doctore Fischer? Nu era, adică, destul de bogat ca să-ți pună coarne?

— Firește că banii contează enorm. Unii oameni ar fi în stare să și moară pentru bani, Jones! Nu se moare din dragoste decît în romane.

Aveam sentimentul că eu însumi încercasem tocmai acest lucru, însă eșuasem, dar oare încercasem mînat de dragoste sau de teama unei singurătăți iremediabile?

Nu-l mai ascultam pe Doctorul Fischer, am redevenit însă atent la timp pentru a-i auzi ultimele cuvinte:

— Așa că banii îți aparțin, Jones.

— Care bani?

— Banii din moștenire, firește.

— N-am nevoie de ei. Ne descurcam amîndoi cu salariul meu. Numai cu el.

— Mă uimești. Credeam că o să te bucuri să intri în posesia unei părți din capitalul maică-sii.

— Nu ne-am atins niciodată de acest capital. Voiam să-l lăsăm copilului pe care ni-l doream. După ce ar fi încetat cu schiatul...

Vedeam prin fereastră ninsoarea care cădea necontenit, ca și cum pămîntul ar fi încetat să se învîrtească și ar fi încremenit în mijlocul viscolului.

Din nou eram neatent la vorbele lui, așa că le-am auzit doar pe cele de la sfîrșitul unei fraze:

— ... va fi ultima mea petrecere. Examenul final.

— Încă o petrecere?

— Ultima petrecere, Jones, și aș vrea să fii de față. Îți datorez ceva, după cum ți-am mai spus. I-ai umilit la petrecerea cu „porridge" în mai mare măsură decît am reușit eu vreodată: ai refuzat să mănînci. Ai renunțat la cadoul dumitale. Deși erai un intrus, le-ai dat o lecție. O, cît te-au urît! Am savurat fiece moment.

— I-am văzut la Saint Maurice după liturghia de la miezul nopții. Nu păreau deloc supărați. Belmont mi-a dat chiar o felicitare de Crăciun.

— Firește. Dacă și-ar fi dat pe față sentimentele, ar fi însemnat să sufere o nouă umilință. Au simțit nevoia să găsească justificări

comportamentului dumitale. Știi ce mi-a spus divizionarul o săptămînă mai tîrziu ? (a fost probabil ideea doamnei Montgomery) : „Ai fost cam prea aspru cu ginerele dumitale, nelăsîndu-l să-și primească darul. Bietul de el ! Nu-i vina lui că-i chiorăiau mațele în noaptea aceea, așa ceva i s-ar fi putut întîmpla oricăruia dintre noi. Chiar mie mi-a fost greață, dar n-am vrut să-ți stric cheful...“.

— N-o să mă mai prinzi la o petrecere a dumitale.

— Petrecerea aceea va fi una foarte serioasă. Îți promit, Jones, că nu va fi nici o frivolitate la mijloc. Și-ți mai promit că mîncarea va fi excelentă.

— Nu prea sînt în dispoziția unui gurmand...

— Îți repet că petrecerea aceea va fi un examen final al lăcomiei lor. I-ai sugerat doamnei Montgomery că ar fi bine să le ofer cecuri, așa că vor căpăta cecuri.

— Bine, dar ea mi-a replicat că nu vor accepta niciodată cecuri !

— Vom vedea, Jones, vom vedea ! Cecurile vor fi foarte substanțiale. Vreau să fii de față, ca să vezi cît de departe vor merge.

— Cum adică, să meargă ?

— În materie de lăcomie, Jones. Lăcomia bogaților, iată un lucru pe care probabil nu-l vei cunoaște niciodată.

— Dumneata însuți ești un om bogat.

— Da, dar lăcomia mea e de un alt gen, după cum ți-am mai spus. Eu aș vrea...

Și ridică spărgătorul de nuci, la fel cum pastorul care oficia liturghia de la miezul nopții ridicase ostia, vrînd parcă să-i facă o comunicare importantă unui discipol : „Acesta e trupul meu...“

— Aş vrea, repetă el, lăsînd jos spărgătorul de nuci.

— Ce ai vrea, Doctore Fischer ?

— Nu ești destul de inteligent ca să înțelegi, dacă ți-aş spune.

În noaptea aceea l-am visat pentru a doua oară pe Doctorul Fischer. Crezusem că nu voi putea dormi, dar poate că lungul drum cu mașina de la Geneva mă obosise. Poate că înfruntîndu-l pe Doctorul Fischer izbutisem să uit timp de o jumătate de oră cît de lipsită de sens devenise propria-mi existență. Oricum, am adormit brusc, în fotoliu, întocmai ca în ziua precedentă. L-am văzut pe Doctorul Fischer cu fața sulemenită ca a unui clovn și cu mustața răsucită în sus, la fel ca aceea a Kaiserului, în vreme ce tot arunca în aer niște ouă, fără să le spargă. Le scotea din cot, dintre buci, din văzduh — ai fi zis că le făcea singur — iar pînă la urmă cred că aruncase sute de ouă în aer. Mîinile i se mișcau în jurul lor ca niște păsări ; deodată însă își lovi palmele, iar ouăle căzură la pămînt și se sparseră, trezindu-mă. A doua zi dimineață, am găsit în cutia poștală invitația : „Doctorul Fischer vă invită la Ultima Petrecere“. Aceasta urma să aibă loc peste o săptămînă.

M-am dus la birou. Colegii se arătară mirați să mă vadă — dar ce altceva aş fi putut face ? Tentativa mea de sinucidere dăduse greş. În starea în care mă aflam, nici un medic nu mi-ar fi putut prescrie ceva mai drastic decît un calmant. Dacă aş fi avut curaj, m-aş fi putut duce la ultimul etaj al clădirii ca să mă arunc pe fereastră (dacă ferestrele de acolo s-ar fi putut deschide, ceea ce era îndoielnic), însă n-aveam curaj. Un „accident" de maşină ar fi putut implica alte victime şi, oricum, nu era sigur că ar fi fost mortal. Revolver n-aveam... Mă gîndeam la toate aceste lucruri, mai degrabă decît la scrisoarea pe care trebuia s-o redactez pentru cofetarul acela spaniol, obsedat de ciocolata cu lichior potrivită gustului bascilor. După ce-am plecat de la birou, nu mi-am luat viața ci m-am dus la cinema — primul întîlnit în drum spre casă — şi am privit timp de o oră un film porno. Mişcările trupurilor goale nu-mi trezeau nici un fel de senzaţie : erau ca nişte desene într-o peşteră preistorică — mesaje într-o scriere necunoscută ale unor oameni despre care nu ştiam nimic. La ieşire mi-am spus : „Cred că trebuie să mănînc ceva". M-am dus aşadar într-o cafenea şi am comandat un ceai şi o prăjitură. De ce-am mîncat ? m-am întrebat după aceea. N-ar fi trebuit să mănînc ! Moartea prin înfometare e şi ea un fel de moarte. Mi-am amintit însă de primarul din Cork, care supravieţuise timp de peste cincizeci de zile... I-am cerut chelneriţei o bucată

de hîrtie, pe care am scris : „Alfred Jones acceptă invitaţia Doctorului Fischer". Am vîrît în buzunar hîrtia, ca să nu-mi schimb gîndul. A doua zi am expediat-o prin poștă, fără să mai stau pe gînduri.

De ce am acceptat invitația ? Nici eu nu știu. Poate că aș fi acceptat orice invitație ce mi-ar fi oferit prilejul de a scăpa o oră-două de propriile-mi gînduri, gînduri ce se învîrteau mai ales în jurul întrebării : cum aș putea muri fără să sufăr prea mult și fără să le pricinuiesc altora prea multă neplăcere ? Mă gîndeam la înec : lacul Leman era la doi pași, la capătul străzii — apa rece ca gheața mi-ar fi înăbușit grabnic orice dorință instinctivă de a înota. N-aveam însă curajul : moartea prin înec fusese spaima mea încă din copilărie, cînd un tînăr secretar al ambasadei mă împinsese în partea adîncă a unei piscine. Și apoi, cadavrul meu ar fi putut otrăvi bibanii din lac... M-am gîndit apoi la gaze, dar apartamentul meu n-avea decît instalații electrice... Exista, firește, posibilitatea folosirii gazelor de eșapament ale mașinii — păstram în rezervă această posibilitate, dar soluția cea mai bună era poate înfometarea, un mod discret și curat de a părăsi această lume : eram mai în vîrstă și probabil mai puțin robust decît primarul din Cork.

Mă gîndeam să încep chiar a doua zi după petrecerea Doctorului Fischer.

16

O ironie a soartei mă făcu să întîrzii din pricina unui accident petrecut pe autostradă : o mașină particulară se ciocnise de un camion pe o porțiune lunecoasă a șoselei. Poliția se și afla acolo, de asemeni o ambulanță, iar din mașina făcută zob era scos ceva cu ajutorul unei lămpi cu acetilenă, a cărei flacără strălucea cu atîta putere prin întuneric, încît noaptea mi se păru de două ori mai neagră cînd îmi continuai drumul. Albert stătea proțăpit în fața ușii deschise. Văzîndu-mă, coborî treptele și veni să deschidă portiera mașinii : purtarea lui față de mine se schimbase (fusesem poate acceptat ca unul dintre „slugoi“ !). Pentru prima oară, păru chiar să-și amintească numele meu :

— Bună seara, domnule Jones. Doctorul Fischer este de părere că ar fi mai bine să rămîneți în palton. Masa va fi servită pe pajiște.

— Pe pajiște ? exclamai eu.

Era o noapte senină, stelele străluceau ca niște bucățele de gheață, iar temperatura era sub zero grade.

— Cred că o să vi se pară destul de cald, domnule.

Și mă conduse prin salonul unde o întîlnisem pentru prima oară pe doamna Montgomery, apoi printr-o altă încăpere, ai cărei pereți erau acoperiți cu rafturi pline cu cărți legate în piele de vițel — fuseseră probabil cumpărate în seturi, la prețuri mari. („Aceasta e biblioteca, domnule“, îmi explică valetul.) L-ar fi costat mult mai ieftin pe Doctorul Fischer dacă ar fi folosit niște cotoare false, căci oricum încăperea nu avea aerul unei biblioteci frecventate. Ferestrele și ușile dădeau spre o pajiște întinsă, care cobora spre lacul invizibil. O clipă, n-am putut vedea altceva decît o baie de lumină. Patru ruguri enorme ardeau în zăpadă, iar pe crengile fiecărui copac atîrnau lumînări.

— Nu-i așa că-i un spectacol minunat, trăznit și superb ? mă întrebă doamna Montgomery ieșindu-mi în întîmpinare la hotarul dintre beznă și lumină. Avea aerul satisfăcut al unei gazde ce i se adresează unui oaspete intimidat.

— Un adevărat tărîm al basmelor ! Nu cred că veți avea nevoie de palton, domnule Jones... Ne bucurăm cu toții că ați revenit printre noi. V-am cam dus lipsa...

„Noi“ — acum îi puteam vedea pe acești „noi“, căci flăcările rugurilor nu mă mai orbeau : toți „slugoii“ se aflau acolo, adunați în jurul unei mese pregătite în mijlocul focurilor. Pe masă scînteiau pahare de cristal ale căror refexe oglindeau mișcarea flăcărilor. Domnea o cu totul altă atmosferă decît aceea de la petrecerea cu „porridge“.

— Ce păcat că e ultima petrecere ! îmi spuse doamna Montgomery. O să vedeți însă că Doctorul Fischer ne va oferi un adevărat banchet de adio. L-am ajutat eu însămi să stabilească meniul. Fără *porridge*, de data asta !

Albert apăru deodată lîngă mine, ducînd o tavă cu pahare, pline cu whisky, „Martini" și „Alexander".

— Eu sînt o „Alexandră", zise doamna Montgomery. Sînt la al treilea pahar. Nu-i înțeleg pe oamenii care pretind că un cocteil ți-ar strica gustul. E o prostie! După mine, ceea ce strică gustul e lipsa de apetit.

Richard Deane ieși la rîndu-i din beznă, purtînd un meniu tipărit cu litere de aur. Mi-am dat seama că era deja cherchelit. În spatele lui, între două ruguri, stătea domnul Kips, care mi se părea că rîde — nu puteam fi sigur, deoarece gura nu i se vedea, însă umerii i se zguduiau.

— E mai bine decît *porridge*-ul, spuse Deane. Ce păcat că-i ultima petrecere! Credeți că bătrînul nu mai are bani?

— A, nu! îi răspunse doamna Montgomery. Totdeauna ne spunea că într-o bună zi ne va oferi o ultimă petrecere, cea mai grozavă și cea mai tulburătoare dintre toate. Oricum, nu cred că-i mai arde să dea petreceri, după tot ce s-a întîmplat. Biata lui fiică... Are și el o inimă!

— Oare? întrebai eu.

— A, nu-l cunoașteți așa cum îl cunoaștem noi. Generozitatea lui...

Și, cu gestul reflex al unui cîine pavlovian, doamna Montgomery își atinse smaraldul pe care-l purta la gît.

— Terminați de băut și așezați-vă!

Vocea Doctorului Fischer ne chema la ordine dintr-un ungher obscur al grădinii. Abia acum îl vedeam: stînd aplecat peste un fel de butoi, cu vreo douăzeci de pași mai încolo, își mișca mîinile de parcă le-ar fi spălat cu lichidul dinăuntru.

— Priviți-l! exclamă doamna Montgomery. Dragul de el, se îngrijește de fiece detaliu!

— Dar ce face acolo?

— Ascunde tiribombele în cada cu rumeguș.

— De ce nu le pune pe masă?

— Nu vrea ca oamenii să le tot pipăie în timpul mesei, ca să vadă ce se ascunde în ele. Chiar eu i-am dat ideea căzii cu rumeguș. Închipuiți-vă că nu mai auzise de așa ceva! N-aș crede că a avut o copilărie prea fericită. Dar ideea i-a plăcut enorm, numaidecît. A vîrît așadar cadourile în tiribombe, și tiribombele în cadă, de unde va trebui să le scoatem la întîmplare, cu ochii închiși.

— Ce-ați zice dacă ați scoate un cuțitaș de aur pentru tăiat trabuce?

— Imposibil! Cadourile au fost alese în așa fel încît să li se potrivească tuturor invitaților, fără nici o deosebire.

— Ce obiect i s-ar putea potrivi oricărui om?

— Așteptați și veți vedea. O să ne spună chiar el. Acordați-i încredere! În fond, știți, e un om extrem de sensibil.

Ne-am așezat la masă. De data asta m-am pomenit între doamna Montgomery și Richard

Deane, în fața domnului Belmont și a domnului Kips. Divizionarul ședea la capătul mesei, în fața gazdei. Paharele erau așezate într-o impresionantă „ordine de bătaie", iar pe lista băuturilor am văzut că ni se va servi un „Meursault" din 1971, un „Mouton Rotschild" din 1969, precum și un „Porto Cockburn" a cărui dată nu mi-o mai amintesc. Bine cel puțin c-o să pot să-mi „beau mințile" fără ajutorul aspirinei, îmi spuneam. Sticla de vodcă finlandeză, servită odată cu icrele negre (de data asta, caviarul ne-a fost împărțit tuturor), era vîrîtă într-un bloc de gheață, în care fuseseră introduse petalele unor flori de seră. Mi-am scos paltonul și l-am atîrnat pe spătarul scaunului, ca să mă ferească de dogoarea rugului care ardea înapoia mea. Doi grădinari se foiau de colo pînă colo ca niște sentinele, fără să li se audă pașii, ce lunecau pe covorul gros de omăt : aveau grijă să alimenteze focul cu bușteni. Era o priveliște stranie, ireală — atîta căldură și atîta zăpadă — iar zăpada de sub scaunele noastre începuse deja să se topească în dogoarea rugurilor. Îmi spuneam că în curînd vom sta cu picioarele în zloată.

Icrele negre, puse într-un castron enorm, trecură de două ori prin fața invitaților, iar toți, afară de mine și de Doctorul Fischer, se serviră de două ori.

— Sînt foarte sănătoase, îmi explică doamna Montgomery. Pline de vitamina C.

— Pot bea vodcă finlandeză fără nici o mustrare de conștiință, zise Belmont, acceptînd un al treilea pahar.

— Finlandezii au luptat vitejește în iarna lui 1939, spuse divizionarul. Dacă francezii s-ar fi luptat la fel de bine în 1940...

— M-ați văzut cumva în „Plaja de la Dunquerque" ? mă întrebă Richard Deane.

— Nu. N-am fost la Dunquerque.

— Mă refeream la film.

— A, nu, mă tem că nu l-am văzut. Dar de ce întrebați ?

— Din curiozitate. Cred că-i cel mai bun film în care am jucat vreodată.

Vinul „Mouton Rotschild" ni s-a servit odată cu „rôti de boeuf" [1], coaptă într-o pastă foarte fină, care păstrase toate sucurile cărnii. Era, desigur, o mîncare grozavă, dar am simțit că mi se face rău văzînd sîngele acela roșu ; parc-aș fi fost din nou în stația de teleferic !

— Albert, taie-i o porție de friptură domnului Jones, porunci Doctorul Fischer. Are o mînă lipsă.

— Bietul domn Jones ! exclamă doamna Montgomery. O să vă ajut eu. Doriți să tai mărunt carnea ?

— Mila, veșnic mila ! comentă Doctorul Fischer. Ar trebui să rescrieți Biblia. „Fie-vă milă de vecinul vostru ca de voi înșivă"... Femeile sînt exagerat de miloase. Fiică-mea îi

---

1 Friptură de vacă (fr.).

semăna maică-sii în această privință. Poate că s-a căsătorit cu dumneata, Jones, mînată de milă. Sînt sigur că și doamna Montgomery te-ar lua de bărbat, dacă ai ruga-o. Dar mila se uzează repede, cînd beneficiarul ei dispare din cîmpul vizual.

— Ce sentiment nu se uzează ? ! își dădu cu părerea Deane.

— Dragostea, îi răspunse prompt doamna Montgomery.

— N-am fost niciodată în stare să dorm cu aceeași femeie mai mult de trei luni în șir, zise Deane. După aceea, devine un fel de corvoadă.

— Înseamnă că nu-i o dragoste adevărată.

— Cît timp ați fost măritată, doamnă Montgomery ?

— Douăzeci de ani.

— Dragă Deane, zise Doctorul Fischer, trebuie să știi că domnul Montgomery era un om foarte bogat. Un cont bancar substanțial contribuie la prelungirea dragostei adevărate... Ei, Jones, văd că nu mănînci ! Carnea de vită nu ți se pare destul de fragedă, sau poate că doamna Montgomery n-a tăiat-o în bucățele destul de mărunte ?

— Carnea e excelentă, dar n-am poftă de mîncare, i-am răspuns umplîndu-mi din nou paharul cu „Mouton Rotschild" ; beam acest vin, nu pentru „buchetul" lui, căci îmi pierdusem parcă gustul, ci pentru că făgăduia un soi de uitare.

— În mod normal, faptul că nu mănînci ar fi putut să te facă să pierzi cadoul, dar la această ultimă petrecere nimeni nu-și va pierde cadoul, decît dacă va renunța în mod expres la el.

— Cine ar putea să refuze un cadou al *domniei tale*, Doctore Fischer ? îl întrebă doamna Montgomery.

— Tocmai asta voi fi foarte curios să aflu peste cîteva minute, îi răspunse el.

— Știi bine, generosule, că așa ceva nu se poate întîmpla niciodată.

— „Niciodată" e un cuvînt prea măreț. Nu sînt convins că în noaptea asta... Albert, văd că uiți să umpli paharele. Al domnului Deane e aproape gol, ca și cel al domnului Belmont.

Abia cînd am trecut la porto (servit la sfîrșitul mesei, odată cu brînza „Stilton", după tipicul englezesc), amfitrionul ne-a explicat sensul vorbelor sale, fiind stimulat, ca de obicei, de doamna Montgomery, care spuse :

— Ard de nerăbdare să pun mîna pe plăcinta aceea plină cu rumeguș !

— Niște tiribombe, zise Doctorul Fischer. Domnule Kips, ai grijă să nu adormi pînă nu-ți scoți tiribomba... Hei, Deane, dă-i voie sticlei de porto să circule ! Nu, nu așa ! Unde ai fost educat ? Las-o să treacă la dreapta dumitale...

— „Nişte tiribombe", îngînă doamna Montgomery. O faci pe prostul ! Ştim noi ce ştim ! Ceea ce contează e conţinutul tiribombelor.

— Sînt şase la număr, explică Doctorul Fischer, iar în cinci dintre ele se găseşte cîte o bucată de hîrtie.

— O bucată de hîrtie ? exclamă Belmont, iar domnul Kips încercă să-şi răsucească spre gazdă capul.

— E vorba de motto-uri, îl lămuri doamna Montgomery. Fiecare tiribombă cîştigătoare conţine cîte un motto.

— Şi ce altceva ? se interesă domnul Belmont.

— Nu există nici un motto, zise Doctorul Fischer. Pe bileţelele astea e tipărit un nume şi o adresă : *Crédit Suisse. Berna.*

— Nu cumva sînt cecuri ? întrebă domnul Kips.

— Domnule Kips, ai ghicit, sînt cecuri, şi fiecare din ele pentru aceeaşi sumă, astfel încît nimeni să nu simtă vreo invidie.

— Nu prea îmi place ideea de a împărţi cecuri unor prieteni, zise Belmont. A, ştiu că sînteţi bine intenţionat, Doctore Fischer, şi am apreciat cu toţii micile cadouri pe care ni le ofereaţi la sfîrşitul unei petreceri, însă cecuri... nu, cred că n-ar fi de demnitatea noastră, ca să nu mai vorbesc de aspectul fiscal...

— Ele nu reprezintă altceva decît un mod de a vă concedia.

— Păi, noi nu sîntem amploiaţii dumneavoastră ! mîrîi Richard Deane.

— Eşti sigur ? N-aţi jucat fiecare dintre voi un rol într-o comedie menită să mă amuze şi să vă aducă beneficii ? Dumneata, Deane, n-ai de ce să te plîngi, ordinele mele ţi-au convenit de minune. Am fost pentru dumneata doar un regizor, dispus să-ţi atribuie un talent pe care nu-l ai...

— Nu sînt obligat să vă accept cecul blestemat !

— Nu eşti obligat, dar îl vei accepta, Deane ! Ai fi în stare să joci rolul domnului Darling din *Peter Pan* [1], care stă închis într-o cuşcă cu cîini, dacă la mijloc ar fi un cec destul de substanţial.

— A fost o masă excelentă, zise Belmont. O masă de care ne vom aminti întotdeauna cu plăcere. Nu trebuie să ne enervăm. Pot înţelege punctul de vedere al lui Deane, dar cred că exagerează.

— Fireşte că sînteţi liberi să refuzaţi micile mele cadouri de adio, dacă doriţi. O să-i spun lui Albert să ia de aici cada cu rumeguş. Albert, mă auzi ? Ia cada şi du-o în bucătărie ; ba nu, stai o clipă ! Înainte de a lua vreo hotărîre, cred că ar trebui să aflaţi ce anume stă scris pe bucăţelele alea de hîrtie. Cîte două milioane de franci pentru fiecare.

---

1 În piesa *Peter Pan* a scriitorului englez J. M. Barrie (1860—1937), domnul Darling, tatăl a trei copii năstruşnici, e închis într-o cuşcă.

— Două milioane ?! îngînă Belmont.

— Pe toate cecurile locul pentru nume e lăsat liber ; fiecare poate trece orice nume dorește. Poate că domnul Kips ar vrea să-și doneze cecul în folosul uunor cercetări medicale menite să ducă la îndreptarea spinărilor strîmbe. Doamna Montgomery ar dori poate să-și cumpere un amant. Deane și-ar putea finanța, măcar în parte, un film, căci e pe cale de a deveni ceea ce mi se pare că în lumea lui se numește un insolvabil.

— Nu-i frumos din partea dumitale, protestă doamna Montgomery. Am impresia că vezi în noi niște prieteni mercenari.

— Păi, smaraldul dumitale nu ți-a dat aceeași impresie ?

— Bijuteriile primite de la un bărbat care ți-e drag sînt cu totul altceva. Nu-ți dai seama, Doctore Fischer, cît de mult te iubim ! Poate că-i o iubire platonică, dar oare iubirea platonică este mai puțin reală decît... hm ! știi ce vreau să spun.

— Îmi dau seama, firește, că nici unul dintre voi n-are motive să cheltuiască două milioane de franci pentru propriile-i nevoi. Sînteți cu toții destul de bogați ca să împărțiți acești bani, deși mă întreb dacă o veți face...

— Faptul că numele noastre nu figurează pe cecuri schimbă oarecum situația, zise domnul Belmont.

— M-am gîndit că e mai convenabil din punct de vedere fiscal, spuse Doctorul Fischer. Dar voi vă pricepeți mai bine decît mine la treburile astea.

— Nu la acest aspect mă gîndeam, ci la demnitatea umană.

— A, da, înțeleg că de fapt te gîndești că-i mai greu să te simți jignit de un cec în valoare de două milioane, decît de un cec în valoare de două mii de franci.

— Altfel aș fi formulat eu problema, zise Belmont.

Divizionarul interveni pentru prima oară în discuție :

— Eu nu sînt un financiar ca domnul Kips sau ca domnul Belmont, sînt un simplu soldat, dar nu văd ce deosebire ar putea fi între a accepta un cec și a accepta o porție de caviar.

— Bravo, Generale ! exclamă doamna Montgomery. Tocmai asta voiam să spun și eu.

— Eu n-am ridicat nici o obiecție, zise domnul Kips. Am pus doar o întrebare.

— Și eu la fel, spuse Belmont. Avînd în vedere că numele noastre nu figurează în cecuri... Am vrut numai să lămuresc un lucru ce ne interesează pe toți, mai cu seamă pe domnul Deane, care-i cetățean englez. Fiind consilierul lui fiscal, e de datoria mea...

— Mă sfătuiești să accept ? îl întrebă Deane.

— În condițiile date, da.

— Albert, i se adresă Doctorul Fischer valetului său, poți lăsa cada cu rumeguș la locul ei.

— A rămas nelămurit un lucru, zise domnul Kips. Ați pomenit de șase tiribombe și

cinci bucăţele de hîrtie — să fie oare din pricină că domnul Jones nu ia parte ?

— Domnul Jones va avea aceleaşi şanse ca fiecare dintre voi. Vă veţi duce pe rînd la cada cu rumeguş şi vă veţi scoate tiribomba — o veţi desface stînd acolo, apoi vă veţi întoarce la masă. Bineînţeles, dacă vă veţi mai putea întoarce...

— Cum adică ? întrebă Deane.

— Înainte de a primi un răspuns, v-aş propune să mai beţi fiecare cîte un păhărel de porto. A, nu, Deane, te rog ! Ţi-am mai spus-o : nu la stînga !

— Vrei să ne îmbeţi ! exclamă doamna Montgomery.

— Încă n-aţi răspuns la întrebarea domnului Kips, zise Deane. De ce sînt numai cinci bileţele ?

— Beau în sănătatea voastră, a tuturor, spuse Doctorul Fischer, ridicînd paharul. Chiar dacă veţi refuza să scoateţi o tiribombă, aţi meritat să fiţi invitaţi, deoarece mă ajutaţi să duc la bun sfîrşit acest ultim test.

— Ce fel de test ?

— Privitor la lăcomia bogătaşilor.

— Nu pricep.

— Dragul de el ! exclamă doamna Montgomery. Doctorul Fischer ne-a pregătit una din micile sale farse. Hai, Deane, ridică paharul !

Băură cu toţii. Se cherchteliseră zdravăn, doar eu păream condamnat fără speranţă la o

sobrietate tristă, oricît de mult aş fi băut. Mi-am golit paharul. Eram hotărît să nu mai beau înainte de a mă întoarce acasă, unde aş fi putut să mă şi omor cu ajutorul băuturii, dac-aş fi vrut.

— Jones nu ia parte la toastul nostru. Dar nu face nimic. În noaptea asta, regulamentul nostru nu-i chiar aşa strict. De multă vreme doream să vă pun la încercare lăcomia. Aţi îndurat multe înjosiri, acceptîndu-le de dragul cadourilor care urmau. Petrecerea cu *porridge* a fost examenul cel mai concludent. Lăcomia voastră s-a dovedit a fi mai puternică decît toate umilinţele pe care le-a putut scorni imaginaţia mea.

— N-a fost nici o umilinţă, dragule, ci doar admirabilul dumitale simţ al umorului. Ne-am amuzat la fel de straşnic ca şi dumneata.

— Acum aş dori să văd dacă lăcomia voastră e-n stare să vă biruie chiar frica, de aceea am organizat ceea ce aş numi o petrecere cu bombe.

— Cum adică o petrecere cu bombe ? întrebă Deane, care devenise agresiv din pricina băuturii.

— Cea de-a şasea tiribombă conţine un mic explozibil, probabil mortal, pe care unul dintre voi îl va declanşa cînd va scoate tiribomba din cadă. Iată de ce cada a fost pusă la oarecare distanţă de masă, şi iată de ce tiribombele sînt îngropate adînc în rumeguş, iar cada e aco-

perită cu un capac, pentru ca nu cumva vreo scînteie țîșnită din rugurile astea să nimerească în ea. Aș vrea să adaug că n-are nici un rost să pipăiți tiribombele, ar fi chiar foarte periculos. Toate tiribombele au același tip de înveliș metalic, dar numai una din ele ascunde așa-zisa bombă. În celelalte, se găsește cîte un cec.

— Glumește, ne liniști doamna Montgomery.

— Poate că da. La sfîrșitul petrecerii, o să aflați dacă am glumit sau nu. Dar oare nu merită să fie jucat acest joc ? Moartea nu-i cîtuși de puțin sigură, chiar dacă ați scoate tiribomba periculoasă, și vă dau cuvîntul meu de onoare că cecurile există. Și că fiecare valorează două milioane de franci.

— Dar dacă cineva ar fi ucis ? întrebă domnul Belmont, clipind din ochi nervos. Ar fi un asasinat !

— Nicidecum ! Sînteți cu toții martori. Sînt sigur că domnul Kips va fi de acord cu mine. Dacă vreunul dintre voi nu dorește să ia parte la joc, n-are decît să plece numaidecît de la masă !

— Eu, unul, nu voi lua parte la joc, zise domnul Kips, aruncîndu-și privirile în jur, pentru a găsi sprijin, dar nu-l găsi. Refuz să fiu martor la așa ceva. O să iasă scandal, Doctore Fischer. Un mare scandal, dacă nu ceva mult mai grav.

Și domnul Kips se ridică de la masă și o porni printre ruguri cu spinarea îndoită, spre

vilă. Îmi amintea din nou de cifra șapte, un mic șapte negru. Era ciudat că tocmai un asemenea infirm refuza, primul, riscul morții.

— Ai șanse de cinci la unu, îi strigă Doctorul Fischer.

— Eu n-am jucat niciodată pentru bani, îi răspunse domnul Kips. Consider că un asemenea joc e cu totul imoral.

În chip ciudat, cuvintele lui părură să însenineze atmosfera. Divizionarul spuse :

— Nu văd nici o imoralitate în asemenea jocuri. Am petrecut multe săptămîni fericite la Monte Carlo. O dată, am cîștigat de trei ori consecutiv mizînd pe cifra 19.

— M-am dus de multe ori la cazinoul din Evian, dincolo de lac, mărturisi Belmont. N-am jucat niciodată pe mize mari, dar nu sînt cîtuși de puțin puritan în astfel de chestiuni.

Ai fi zis că uitaseră de bombă. Poate că doar eu și domnul Kips credeam că Doctorul Fischer spusese adevărul.

— Domnul Kips te-a luat prea în serios, zise doamna Montgomery. Îi lipsește simțul umorului.

— Ce se va întîmpla cu cecul domnului Kips dacă nimeni nu va scoate din cadă tiribomba lui ? întrebă Belmont.

— O să împart suma între voi, bineînțeles dacă nu cumva conține explozibilul. Pe *asta*, nu puteți să-mi cereți să vi-l împart !

— Alte patru sute de mii de franci de căciulă, calculă prompt actorul.

— Mai mult decît atît, căci e probabil că unul dintre voi nu va supraviețui...

— Nu va supraviețui ? ! îngînă Deane, care era desigur prea beat ca să înregistreze mintal amănuntul privind tiribomba cu explozibil.

— Bineînțeles că totul s-ar putea sfîrși cu bine, îl lămuri Doctorul Fischer. A șasea tiribombă ar putea fi aceea care ascunde explozibilul.

— Vrei să spui că există cu adevărat o bombă ucigașă într-una din tiribombe ?

— Două milioane cinci sute de mii de franci ! murmură doamna Montgomery, corectînd cifra avansată de Belmont și visînd desigur la „sfîrșitul fericit" evocat de Doctorul Fischer.

— Dumneata, Deane, nu vei refuza să iei parte la joc, sînt convins. Îmi amintesc bine cum, în *Plaja de la Dunquerque,* te ofereai voluntar să întreprinzi o acțiune sinucigașă. Erai superb — în tot cazul, regizorul te ajutase să joci un rol superb. Era cît pe aci să capeți un *Oscar,* nu-i așa ? „Mă duc, domnule, dar singur !" îmi voi aminti mereu această replică magnifică. Cine a scris-o ?

— Chiar eu. Nu scenaristul, sau regizorul. Mi-a venit așa, deodată, în studio.

— Felicitări, băiete ! Acum, ți se oferă marea șansă de a merge singur spre cada aceea cu rumeguș.

N-aș fi crezut că Deane se va duce. Ridicîndu-se de pe scaun, își goli paharul și mi se păru că pornește pe urmele domnului Kips. Dar poate că, sub imperiul băuturii, se credea aievea într-un cadru de film, despre un Dunquerque imaginar. Ducîndu-și mîna la frunte, ca și cum și-ar fi potrivit o beretă, se strădui să reintre în vechiul său rol. În vremea asta însă, doamna Montgomery juca efectiv : plecînd de la masă, o porni în pas alergător spre cadă, prin zăpadă. „Doamnele au prioritate !" strigă ea și, deschizînd capacul, își vîrî mîna în rumeguș. Se gîndea, poate, că șansele vor fi mult mai mici după aceea.

Domnul Belmont era pesemne stăpînit de același gînd, căci protestă cu glas tare :

— Ar fi trebuit să tragem la sorți.

Doamna Montgomery își scoase tiribomba și o desfăcu. Se auzi un pocnet și un mic cilindru de metal se rostogoli în zăpadă. Doamna Montgomery scoase un sul de hîrtie și, odată cu el, o exclamație.

— S-a întîmplat ceva ? o întrebă Doctorul Fischer.

— Nimic rău, dragul meu. Totul e perfect. *Crédit Suisse, Berna.* Două milioane de franci. Și, întorcîndu-se în fugă la masă, adăugă : Dați-mi un stilou, vreau să-mi trec numele. Altminteri, s-ar putea să se piardă !

— Te-aș sfătui să nu-ți scrii numele înainte de a examina foarte serios chestiunea, îi spuse

Belmont, dar era ca și cum i-ar fi vorbit unei surde.

Richard Deane era numai urechi. Acuș-acuș o să-l salute pe colonelul său, îmi ziceam. Asculta pesemne, în gînd, ultimele ordine, dîndu-i astfel lui Belmont răgazul să i-o ia înainte în cursa spre cada cu rumeguș. Ajuns acolo, Belmont șovăi o clipă înainte de a-și scoate tiribomba. Același mic cilindru metalic. Aceeași bucățică de hîrtie. Belmont clipi din ochi, cu un zîmbet de autosatisfacție. Calculase șansele și-și spunea că nu greșise : era un om care știa totul despre bani.

— Mă duc, domnule, dar singur, zise actorul.

Totuși, rămase locului : poate că în clipa aceea, regizorul poruncise : „Stop cadru !“

— Dar dumneata, Jones ? mi se adresă Doctorul Fischer. Șansele scad.

— Prefer să asist pînă la urmă la experimentul acesta blestemat. Lăcomia iese biruitoare, nu-i așa ?

— La un moment dat trebuie să iei parte la joc, altminteri va trebui să pleci, întocmai ca domnul Kips.

— O, voi juca, îți promit ! Voi paria pe ultima tiribombă. În felul acesta, divizionarul va avea mai multe șanse.

— Ești un om stupid și plicticos, mă repezi Doctorul Fischer. Nu-i nici un merit în a-ți alege moartea, dacă tot vrei să mori. Dar ce Dumnezeu face Deane ?

— Cred că improvizează.

Actorul rămăsese la masă și-și umplea din nou paharul cu porto, dar de data aceasta nimeni nu profită de prilej, căci nu mai eram acolo decît eu și divizionarul.

— Mulțumesc, zise Deane. E un gînd frumos. Curajul bețivului n-a făcut nimănui vreun rău... În cazul dumitale, căpitane, nici nu era nevoie, știu... îți mulțumesc, domnule, dar e cu atît mai frumos cu cît e mai puțin necesar... Dacă te întorci teafăr, o să dăm pe gît încă o sticlă... de Cockburn, sper, întocmai ca asta, domnule !

Mă întrebam dacă ar fi fost în stare să dialogheze așa pînă-n zori dar după ultimele cuvinte puse jos paharul și, salutînd cu eleganță, porni spre cada cu rumeguș, scotoci prin ea, scoase o tiribombă și se prăbuși în zăpadă, lîngă cec și cilindrul metalic.

— E beat mort, zise Doctorul Fischer și le porunci grădinarilor să-l transporte pe actor în casă.

Divizionarul mă întrebă, aruncîndu-mi o privire de la celălalt capăt al mesei :

— De ce-ai rămas, domnule Jones ?

— N-am nimic mai bun de făcut, generale.

— Nu-mi mai spune așa : Nu sînt general. Sînt doar un divizionar.

— Ce ce ai rămas *dumneata,* domnule divizionar ?

— Acum e prea tîrziu ca s-o șterg. N-am curajul. Ar fi trebuit să mă duc cel dintîi la

cadă, cînd șansele erau mai mari. Ce spunea Deane ?

— Cred că juca rolul unui căpitan tînăr care se oferă să întreprindă o misiune disperată.

— Eu sînt divizionar, iar divizionarii nu întreprind misiuni disperate. Și apoi, în Elveția nu există misiuni disperate ! Aceasta e, desigur, o excepție. Te duci dumneata mai întîi, domnule Jones ?

Am auzit-o pe doamna Montgomery întrebîndu-l pe Belmont :

— Ce părere ai despre acțiunile convertibile ?

— Ai și așa destule, îi răspunse Belmont. Și cred că va mai trece mult timp pînă ce dolarul va începe să se redreseze.

— Aș zice să te duci dumneata mai întîi, domnule divizionar. Eu personal n-am nevoie de bani, urmăresc cu totul altceva. Și apoi, ai mai multe șanse dacă te duci acum.

— În copilărie, îmi răspunse divizionarul fără să se urnească din loc, obișnuiam să joc la „ruleta rusească", cu un pistol cu capac. Un joc plin de emoții.

Domnul Belmont îi spunea doamnei Montgomery :

— Mă gîndesc să investesc într-o firmă germană. De pildă „Badenwerk" din Karlsruhe plătește opt și cinci optimi la sută...

Văzînd că divizionarul nu vrea să se urnească, am pornit eu însumi spre cada cu rumeguș : voiam să pun capăt petrecerii.

A trebuit să scotocesc mult timp pînă să dau de o tiribombă. Spre deosebire de copilul cu pistol, nu simțeam nici o emoție ; doar în clipa cînd am atins tiribomba, m-a năpădit un fel de liniște, la gîndul că eram mai aproape de Anna-Luise decît fusesem din ziua aceea, cînd așteptasem în camera de spital, iar doctorul cel tînăr venise să-mi comunice moartea ei. Țineam în mînă tiribomba de parcă ar fi fost mîna ei.

Belmont continua să discute cu doamna Montgomery :

— Am mai multă încredere în titlurile japoneze. „Mitsubishi" plătește numai șase și trei pătrimi la sută, dar nu e cazul să riști fără rost, cînd e vorba de două milioane de franci.

M-am pomenit cu divizionarul alături de mine.

— Cred că e momentul să plecăm, zise doamna Montgomery. Mă tem că ar putea să se-ntîmple ceva, deși sînt sigură că Doctorul Fischer a vrut doar să facă o mică glumă.

— Dacă vrei să-ți trimiți mașina acasă cu șoferul, te-aș putea duce cu mașina mea, ca să mai discutăm despre investițiile dumitale.

— Nu vreți să așteptați pînă la sfîrșitul petrecerii ? îi întrebă Doctorul Fischer. Nu mai durează mult.

— A, a fost o petrecere minunată, dar s-a făcut cam tîrziu pentru sărăcuța de mine.

Și fluturîndu-și mîinile spre noi, doamna Montgomery ne spuse :

— Noapte bună, generale ! Noapte bună, domnule Jones ! Dar unde-i domnul Deane ?

— Presupun că în bucătărie, pe podea. Sper că Albert n-o să-i ia cecul. Ar însemna să pierd un valet destoinic, fiindcă Deane l-ar reclama la poliție.

Divizionarul îmi șopti în ureche :

— Ce-ar fi să plecăm de-aici amîndoi ? Dacă-ai dori să mergem împreună.. N-aș vrea să plec singur.

— În cazul meu, n-am unde să mă duc.

Doctorul Fischer îi auzise pesemne vorbele șoptite, căci îi spuse :

— Dumneata, divizionarule, cunoști regulile jocului. Ai fi putut să pleci împreună cu domnul Kips, înainte de începerea jocului. Acum, cînd șansele s-au împuținat, a început să-ți fie frică. Gîndește-te la onoarea dumitale de ostaș, nu doar la cadou. În cada aceea se mai găsesc încă două milioane de franci.

Divizionarul, însă, nu se urni din loc. Îmi aruncă o privire la fel de rugătoare : cînd ți-e frică, ai nevoie de compania altora.

Doctorul Fischer continuă necruțător :

— Dacă acționezi rapid, ai o șansă din două.

Cu ochii închiși, divizionarul își găsi tiribomba de îndată ce-și vîrî mîna în rumeguș, dar rămase nehotărît lîngă cadă.

— Întoarce-te la masă, dacă ți-e frică să desfaci tiribomba, și dă-i voie domnului Jones să-și încerce norocul !

Divizionarul mă privi cu ochii triști și grăitori ai unui prepelicar care încearcă să-și hipnotizeze stăpînul pentru a-l îndupleca să-i ordone : „Marș !“

— Eu am scos primul o tiribombă, i-am spus. Cred că ar fi cazul să-mi îngădui s-o desfac înaintea dumitale.

— Desigur, desigur ! E dreptul dumitale !

L-am urmărit cu privirea pînă ce s-a întors la masă, cu tiribomba lui, pentru a se pune la adăpost. Lipsit de mîna stîngă, nu-mi venea prea ușor să desfac o tiribombă. Mi-am dat seama că divizionarul mă privește cu oarecare speranță. Poate că se ruga — în definitiv, îl văzusem la liturghia de la miezul nopții, așa că putea foarte bine să fie un om credincios. „Te rog, Isuse, fă-l să sară în aer !“ îl ruga el, poate, pe Dumnezeul lui. Dacă aș fi fost credincios, poate că eu însumi m-aș fi rugat la fel — și oare nu eram măcar pe jumătate credincios, de vreme ce mă simțeam atît de aproape de Anna-Luise, ținînd în mînă tiribomba ? Anna-Luise era moartă. Dacă Dumnezeu exista, însemna că putea să existe și ea. Vîrîndu-mi între dinți un capăt al panglicii de hîrtie, am tras de celălalt capăt. Se auzi un pocnet slab. Era ca și cum Anna-Luise și-ar fi luat mîna dintr-a mea și ar fi pornit printre ruguri, spre lac, pentru a muri încă o dată.

— Acum, divizionarule, ai toate șansele, spuse Doctorul Fischer.

Nu-l urîsem niciodată ca acum. Ne chinuia pe amîndoi. Își bătea joc de deznădejdea mea și de frica divizionarului.

— În sfîrșit înfrunți focul inamicului ! Oare n-ai visat tocmai asta, în anii lungi ai neutralității noastre elvețiene ?

Divizionarul îi răspunse cu un glas trist, în vreme ce eu priveam țintă tiribomba nefolositoare din mîna mea :

— Pe atunci eram tînăr. Acum sînt bătrîn.

— Gîndește-te bine : sînt două milioane de franci ! Te cunosc de multă vreme, divizionarule, și știu cît prețuiești banul. Te-ai căsătorit pentru bani — în tot cazul, nu ți-ai luat o nevastă frumoasă, iar cînd ea a murit, lăsîndu-ți toată averea ei, nici asta nu ți-a ajuns, căci altfel n-ai mai fi venit la petrecerile mele. Norocul îți surîde : două milioane de franci, pe care-i poți cîștiga de unul singur. Două milioane de franci, pentru o fărîmă de curaj. Curaj militar. Înfruntă focul, divizionarule !

Privind peste pajiște spre masă, am văzut că bătrînul era gata-gata să izbucnească în plîns. Mi-am vîrît mîna în cada cu rumeguș și am scos ultima tiribombă, tiribomba care ar fi trebuit să-i revină domnului Kips. Am tras cu dinții și din nou s-a auzit un pocnet slab, ca scăpăratul unui chibrit.

— Prost mai ești, Jones ! mă mustră Doctorul Fischer. De ce atîta grabă ? M-ai enervat toată noaptea prin simpla dumitale prezență. Nu semeni cu ceilalți. Faci o notă discordantă. N-ai dat nici o mînă de ajutor. Nu dovedești însă nimic. Dumneata nu vrei bani, ești doar lacom de moarte. Iar pe mine nu mă interesează acest soi de lăcomie !

Divizionarul îl întrerupse :

— Acum n-a mai rămas decît tiribomba mea.

— Da, divizionarule, ți-a venit rîndul, nu mai ai încotro. Trebuie să joci jocul pînă la capăt. Ridică-te. Plasează-te la o distanță convenabilă ! Spre deosebire de Jones, eu nu vreau să mor...

Dar bătrînul nu se clinti.

— Nu te pot împușca pentru lașitate în fața inamicului, dar îți promit că povestea asta va fi cunoscută de toată Geneva !

Am scos cele două cecuri din cilindrii respectivi și m-am întors cu ele la masă.

— Poftim cecul domnului Kips, i-am spus Doctorului Fischer, trîntind pe masă unul din cecuri. Banii ar trebui împărțiți tuturor.

— Pe celălalt îl păstrezi ?

— Da.

Doctorul Fischer îmi oferi unul din zîmbetele lui periculoase.

— În definitiv, Jones, încă mai sper să te văd găsindu-ți locul în mijlocul nostru. Așază-te și mai bea un pahar, în timp ce divizionarul își face curaj. Acum stai destul de bine.

în propriii dumitale ochi. Scoate banii din bancă mîine și pune-i deoparte, la adăpost, sînt convins că vei începe să te simți la fel ca toți ceilalți. Aș putea chiar să-mi reiau petrecerile, măcar ca să pot vedea cum îți crește lăcomia. Doamna Montgomery, Belmont, Kips, Deane — toți erau cam la fel cum sînt și acum, cînd i-am cunoscut prima oară. Pe dumneata însă te-am creat eu însumi. Așa cum Dumnezeu l-a creat pe Adam. Divizionarule, termenul a expirat ! Nu ne mai face să așteptăm ! Petrecerea s-a terminat, rugurile se sting, începe să fie frig, și a sosit momentul ca Albert să strîngă masa.

Divizionarul ședea tăcut, cu capul cărunt aplecat spre tiribomba pusă pe masă. Mă întrebam : Chiar plînge ? (nu-i puteam vedea ochii). Da, plînge pentru visul spulberat al eroismului, un vis cu care se duce la culcare orice soldat tînăr.

— Fii bărbat, divizionarule !

— Cît de mult te disprețuiești chiar dumneata ! i-am spus Doctorului Fischer, fără să știu de ce : era ca și cum aceste cuvinte mi-ar fi fost șoptite de cineva în ureche, iar eu le dădusem glas.

— Îți cumpăr cu două milioane de franci tiribomba. Dă-mi-o ! i-am spus divizionarului, împingînd cecul spre el, pe masă.

— Nu, nu ! gemu el, dar nu se împotrivi cînd i-am smuls dintre degete tiribomba.

— Ce vrei să faci, Jones ?

N-am mai stat să-i răspund Doctorului Fischer — aveam o treabă mult mai importantă și, oricum, nu cunoșteam răspunsul. Acela care-mi suflase cuvintele, nu-mi dăduse și răspunsul cu pricina.

— Stai pe loc, omule ! Pentru numele lui Dumnezeu, ce vrei să faci ?

Mă simțeam prea fericit ca să răspund, căci țineam între degete tiribomba divizionarului : depărtîndu-mă de masă, am coborît pe pajiște în direcția lacului — îmi închipuiam că și Anna-Luise o pornise într-acolo. Cînd am trecut pe lîngă el, divizionarul și-a îngropat fața în palme. Grădinarii plecaseră, iar rugurile erau aproape stinse.

— Întoarce-te, Jones ! striga Doctorul Fischer. Întoarce-te ! Vreau să-ți vorbesc !

Cînd e la ananghie, îl cuprinde și pe el frica, îmi spuneam. Vrea să evite pesemne un scandal, dar n-o să-l ajut să-l evite ! Moartea asta îmi aparține, e odrasla mea, singurul meu copil — care e și al Annei-Luise. Nici un accident de schi nu ne putea răpi copilul pe care-l țineam în mînă. Nu mai eram singur — singuri erau doar divizionarul și Doctorul Fischer, care ședeau la capetele mesei aceleia lungi, așteptînd să audă explozia menită să-mi aducă moartea.

Am coborît pînă la marginea lacului, unde nici unul dintre ei nu mă mai putea vedea, din pricina pantei. Ajuns acolo, am vîrît între dinți

fitilul, pentru a treia oară — dar de data asta cu o încredere deplină — și am tras cu mîna dreaptă tiribomba.

Pocnetul stins și tăcerea ce i-a urmat m-au făcut să înțeleg cît de tare își bătuse joc de mine Doctorul Fischer. Acesta îmi furase moartea și-l umilise pe divizionar : acum, după ce i se confirmase teoria despre lăcomia prietenilor săi bogați, ședea la masă și rîdea de noi amîndoi. Din punctul lui de vedere, această ultimă petrecere fusese fără îndoială reușită.

De la distanța unde mă aflam, nu-i puteam auzi hohotele de rîs. Am auzit însă niște pași care scîrțîiau în zăpadă, apropiindu-se pe marginea lacului. Cînd mă văzu, cel ce pășea astfel se opri brusc — nu-mi dădeam seama cine era, vedeam doar un costum negru profilat pe zăpada albă.

— Cine ești ? îl întrebai.

— A, domnul Jones, exclamă un glas. Sînteți domnul Jones, nu-i așa ?

— Da, eu sînt.

— M-ați uitat : sînt Steiner.

— De ce-ai venit aici, omule ?

— Nu mai puteam să suport.

— Ce anume să suporți ?

— Ceea ce i-a făcut *ei*.

În clipa aceea nu mă gîndeam decît la Anna-Luise, așa că n-am înțeles despre cine vorbea Steiner.

— Acum, nu mai poți face nimic, i-am spus.

— Am aflat despre soția dumneavoastră. Sînt dezolat. Era leit ca Anna. Cînd am auzit de moartea ei, am avut sentimentul că Anna a murit pentru a doua oară. Iertați-mă, vă rog ! Mă exprim stîngaci.

— Cîtuși de puțin. Înțeleg ce simți.

— Unde-i *el ?*

— Dacă te referi la Doctorul Fischer, cred că stă acolo sus și-și rîde în barbă, după cea din urmă și cea mai bună glumă a lui.

— Trebuie neapărat să-l văd.

— Pentru ce ?

— Cînd am fost la spital, am avut răgazul să reflectez. La vederea soției dumneavoastră, mintea mi se dezmorțise : cînd am văzut-o în magazin, a fost ca și cum aș fi văzut-o pe Anna reînviată. Prea mult răbdasem pînă atunci : *dumnealui* era atît de puternic ! inventase „Denthopil Aroma“, era oarecum ca Atotputernicul, mă putea da afară din slujbă, mi-l putea lua chiar pe Mozart ! După moartea ei, n-am mai vrut să ascult Mozart. Vă rog să mă înțelegeți bine : am renunțat la Mozart de dragul ei. Nu fusesem niciodată amanți cu adevărat, dar dumnealui murdărea pînă și inocența. Acum, aș vrea să mă apropii de acest Dumnezeu atotputernic, ca să-l scuip în obraz.

— Nu-i oare prea tîrziu pentru așa ceva ?

— Niciodată nu-i prea tîrziu ca să-l scuipi în obraz pe Cel Atotputernic. Oricum, el trăiește în vecii vecilor, amin. Și ne-a creat așa cum sîntem.

— Poate că *el* ne-o fi creat, nu însă și Doctorul Fischer.

— Pe mine, așa cum sînt acum, m-a creat Doctorul Fischer.

— Bine, du-te și scuipă-l ! Grozav o să te ajute !

Mă cam enerva acest omuleț care-mi întrerupsese singurătatea.

Steiner își ridică privirea spre pajiște, care abia se mai zărea în lumina pîlpîitoare a rugurilor, dar nu fu nevoit să urce panta pentru a-l întîlni pe Doctorul Fischer, căci acesta tocmai cobora spre noi, cu pași înceți, privindu-și grijuliu picioarele, care alunecau uneori pe gheață.

— Iată-l că vine, așa că pregătește-ți scuipatul !

Stăteam acolo, în așteptare. Mi s-a părut că trece o veșnicie pînă să ajungă lîngă noi. Oprindu-se cu vreo cîțiva pași mai încolo, îmi spuse :

— Nu știam că ești aici. Credeam că ai plecat și dumneata. Toți au plecat. Și diviziónarul.

— A luat și cecul ?

— Firește că l-a luat... Văd că nu ești singur, adăugă el privindu-l prin întuneric pe tovarășul meu. Cine-i dumnealui ?

— Numele lui e Steiner.

— Steiner ?

Nu-l mai văzusem niciodată pe Doctorul Fischer atît de descumpănit. Era ca și cum o

jumătate din minte i-ar fi rămas pe masa de pe pajiște. Părea că-mi cerșește ajutorul, dar nu i l-am dat.

— Cine-i Steiner ? Ce caută aici ?

Avea aerul unui om care scotocește într-un sertar burdușit cu obiecte, doar-doar își va găsi pașaportul, carnetul de cecuri, ori vreun alt lucru căruia i-ar fi pierdut de mult urma.

— Am cunoscut-o pe soția dumneavoastră, îi spuse domnul Steiner. Dumneavoastră l-ați pus pe domnul Kips să mă concedieze. Mi-ați ruinat viața, și mie și ei.

Stăteam toți trei acolo, în beznă, pe zăpadă, ca și cum am fi așteptat să se întîmple ceva, nici unul dintre noi nu știa ce anume : un schimb de insulte, o palmă sau pur și simplu o întoarcere cu spatele. Sosise momentul ca domnul Steiner să acționeze; dar el nu făcea nimic. Știa poate că scuipatul lui nu putea răzbi prea departe...

În cele din urmă am rupt tăcerea :

— A fost o petrecere foarte reușită.

— Da ?

— Ai reușit să ne umilești pe toți. Și acum, ce mai pui la cale ?

— Nu știu.

Din nou am avut impresia că-mi cerșește ajutor.

— Ceea ce mi-ai spus adineaori, bîigui el.

Mi se părea de necrezut să-l văd pe marele Doctor Fischer din Geneva rugîndu-l pe Alfred Jones să-l ajute să-și amintească — ce anume ?

— Îmi închipui cu cîtă poftă ai rîs cînd am scos ultima tiribombă, în care știai că n-o să găsesc nimic și că o să facă „fîs“ cînd o s-o desfac !

— Pe *dumneata* n-aveam de gînd să te umilesc.

— A fost ca un supliment, nu-i așa ?

— Nu-l prevăzusem în planurile mele. Dumneata nu ești unul dintre ei. Mă refer la Kips, Deane, doamna Mantgomery, diviziona-rul, Belmont, ca și ceilalți doi, care-au murit.

Le rosti numele, ca și cum ar fi făcut un soi de apel al „slugoilor“.

— V-ați omorît soția ! îi spuse domnul Steiner.

— N-am omorît-o.

— A murit pentru că n-a vrut să trăiască. Fără iubire.

— Iubire ? Eu nu citesc romane de dragoste, Steiner !

— Dar vă iubiți banii, nu-i așa ?

— Nu ! Jones îți poate spune cum în noaptea asta i-am risipit aproape pe toți.

— Pentru ce vei mai trăi de aici înainte, Doctore Fischer ? îl întrebai eu. Nu cred că vreunul din prietenii dumitale se va mai întoarce.

— Ești chiar atît de sigur că vreu să trăiesc ? Dumneata vrei să trăiești ? Cînd ai scos tiribombele alea, nu prea păreai dornic. Dar oare acest domn Steiner, sau cum naiba îl cheamă, vrea să trăiască ? Poate că totuși voi

amîndoi vreți să trăiți. Și poate că, la o adică, eu însumi aș prefera să trăiesc. Altminteri, de ce-aș sta aici ?

— Oricum, te-ai distrat bine în noaptea asta, i-am zis.

— E adevărat. Mai bine decît nimic. Nimicul e cam înspăimîntător, Jones !

— Ciudat fel de a te răzbuna ți-ai ales.

— Despre ce fel de răzbunare vorbești ?

— Din pricină că o femeie te-a disprețuit, ai vrut să disprețuiești întreaga omenire.

— Ea nu m-a disprețuit. Poate că m-a urît. Nimeni nu va putea să mă disprețuiască, Jones !

— În afară de dumneata însuți.

— Așa e. Acum îmi amintesc ce mi-ai spus.

— E adevărat, nu-i așa ?

Doctorul Fischer i se adresă lui Steiner :

— M-am molipsit de boala asta cînd ai intrat în viața mea. Ar fi trebuit să-i cer domnului Kips să-ți dubleze leafa și aș fi putut să-i ofer Annei toate discurile cu Mozart pe care și le dorea. V-aș fi putut cumpăra pe amîndoi, așa cum i-am cumpărat pe toți ceilalți cu excepția dumitale, Jones. Acum e prea tîrziu ca să te mai cumpăr. Cît e ceasul ?

— Trecut de miezul nopții.

— E timpul să dorm.

Rămase o clipă pe gînduri, apoi porni, dar nu în direcția vilei. Continuă să pășească încet pe malul lacului, pînă ce se mistui în bezna de

deasupra zăpezii. Pînă și apele lacului erau tăcute — nici un val nu se spărgea de malul de sub noi.

— Bietul om ! oftă Steiner.

— Ești foarte milos, domnule Steiner. Eu, unul, n-am urît niciodată vreun om așa cum l-am urît pe ăsta !

— Îl urîți și cred că și eu îl urăsc. Dar ura n-are nici o importanță. Ura nu-i molipsitoare, nu se propagă. Poți urî pe cineva, și cu asta, gata. Dar cînd începi, ca Doctorul Fischer, să-ți disprețuiești semenii, sfîrșești prin a disprețui întreaga omenire.

— Aș fi preferat să-l scuipi în obraz, așa cum îți propuseseși.

— N-am fost în stare. În clipa cînd era s-o fac, mi-a fost milă de dînsul.

O, cît aș fi vrut ca Doctorul Fischer să fie de față, ca să audă că domnului Steiser îi era milă de el !

— E prea frig ca să mai stăm aici, o să răcim de moarte...

Dar oare nu tocmai asta îmi doream ? Dacă aș fi stat acolo destul... În clipa aceea, un sunet ascuțit sfîșie văzduhul.

— Ce-a fost asta ? întrebă Steiner. Un păcănit de motor ?

— Sîntem prea departe de șosea ca să putem auzi așa ceva.

N-am străbătut nici o sută de metri și am dat peste cadavrul Doctorului Fischer. Revolverul pe care-l ținuse pesemne în buzunar zăcea lîngă capul lui. Zăpada îi și sorbea sîngele.

Am dat să iau revolverul (îmi putea folosi și mie, mă gîndeam), dar domnul Steiner mă opri, spunîndu-mi :

— Lăsați-l în seama poliției !

M-am uitat la cadavru : nu părea să aibă mai multă importanță decît un cîine mort. Iată gunoiul pe care-l asemuisem cîndva cu Iehova și cu Satan ! îmi spuneam.

17

Faptul că am scris această istorioară dovedește îndeajuns că, spre deosebire de Doctorul Fischer, n-am găsit niciodată curajul necesar pentru a-mi lua viața. În noaptea aceea, nu avusesem nevoie de curaj căci eram prea disperat, dar întrucît ancheta poliției stabilise că revolverul nu conținea decît un singur glonte, disperarea nu mi-ar fi folosit nici măcar dacă domnul Steiner m-ar fi lăsat să iau revolverul. Curajul e tocit de deprinderile vieții zilnice, iar disperarea se adîncește în așa măsură cu fiece zi care trece încît pînă la urmă moartea pare să-și piardă sensul. O simțisem pe Anna-Luise aproape în clipa cînd ținusem paharul acela cu whisky în mînă, iar apoi, în clipa cînd desfăcusem cu dinții tiribomba. Acum, însă, am pierdut orice speranță de a o mai revedea. Doar dacă aș fi crezut în Dumnezeu, aș fi putut visa la acea *jour le plus long* hărăzită amîndurora. Era ca și cum jumătatea mea de credință s-ar fi chircit și uscat la vedeerea cadavrului Doc-

torului Fischer. Răul era mort ca un cîine ; și apoi, de ce ar fi binele mai nemuritor decît răul ? Nu mai avea nici un rost s-o urmez pe Anna-Luise într-un tărîm care n-ar fi fost decît un neant. În viață fiind, puteam măcar să-mi amintesc de ea. Aveam două fotografii ale ei, precum și un bilețel scris de mîna ei, cînd îmi dăduse întîlnire, înainte de a trăi împreună ; mai era apoi fotoliul în care obișnuia să șadă, și bucătăria unde spăla vasele, înainte de a ne cumpăra spălătorul automat. Toate aceste obiecte erau ca relicvele păstrate în bisericile romano-catolice. Într-o seară, pe cînd îmi fierbeam un ou, m-am pomenit repetînd o frază pe care o auzisem rostită de pastor, la liturghia de la miezul nopții, în biserica din Saint Maurice :

„De cîte ori vei săvîrși aceste gesturi, te vei gîndi la mine“. Moartea nu mai era un răspuns, devenise irelevantă.

Cîteodată beau o cafea cu domnul Steiner — el nu-i băutor de alcool. Îmi vorbește de mama Annei-Luise, iar eu nu-l întrerup. Îl las să divagheze și mă gîndesc la Anna-Luise. Dușmanul nostru e mort, iar ura noastră a murit odată cu el, astfel încît fiecare dintre noi își amintește de propria-i dragoste. „Slugoii“ continuă să trăiască la Geneva, unde mă duc eu însumi, cît mai rar cu putință. O dată, în gară, l-am zărit pe Belmont, dar nu ne-am vorbit. Am trecut de cîteva ori și pe lîngă domnul Kips, dar el nu m-a văzut, căci privea țintă spre caldarîm. O singură dată l-am văzut și pe

Deane, dar era prea beat ca să mă bage în seamă. Doar doamna Montgomery m-a pus o dată în încurcătură, la Geneva, cînd a exclamat din ușa unui magazin de bijuterii :

— Ia uită-l pe domnul Smith !

M-am prefăcut însă că n-o aud și m-am grăbit să mă duc la întîlnirea cu un client din Argentina.

CUPRINS

Lector : DENISA COMĂNESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

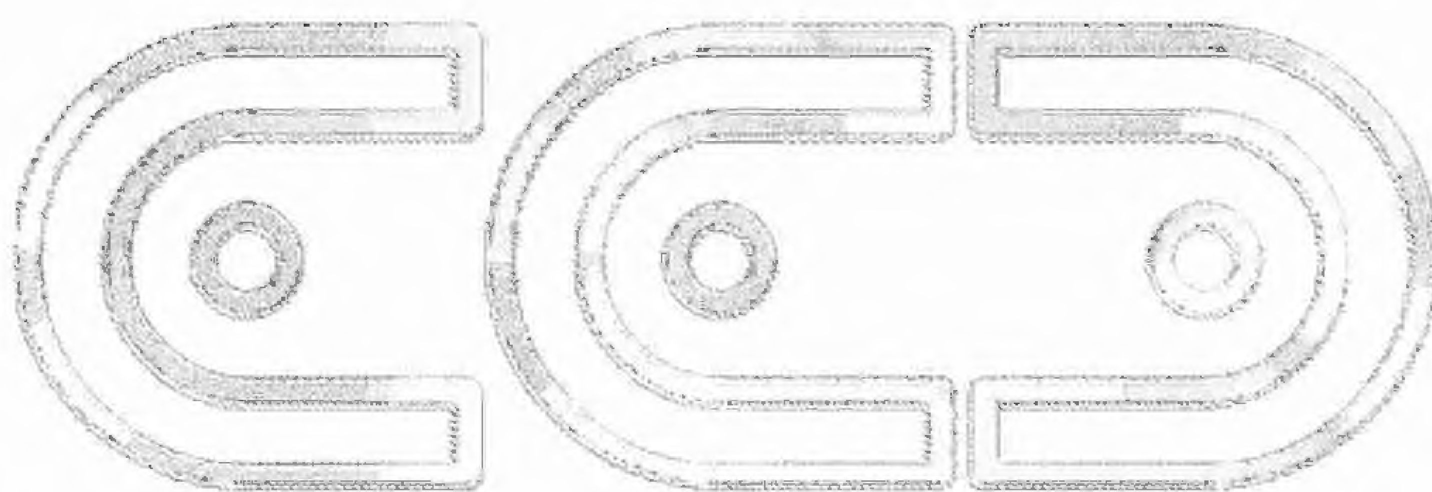
Bun de tipar : 29.05.1987. Coli de tipar : 9,125

Tipărit sub cd. nr. 5067/987
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU
str. Mioriței nr. 27
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

A6

Scanare și prelucrare digitală

de

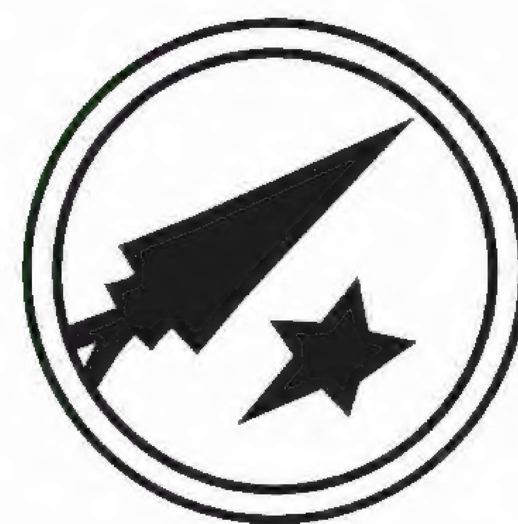

Anonim

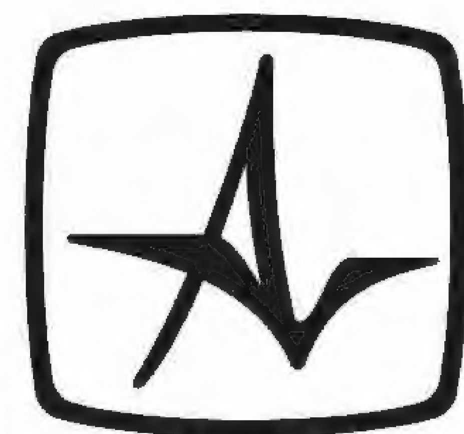

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

